T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL ŞİŞLİ ESKİ TELEFON SANTRAL BİNASI ve KORUMA ÖNERİSİ

SEMRA YAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. H.BURCU ÖZGÜVEN

EDİRNE-2019

Semra YAMAN'ın hazırladığı "İstanbul Şişli Eski Telefon Santral Binası ve Koruma Önerisi" başlıklı bu tez, tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından Mimarlık Ana Bilim Dalında bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Ünvan, Ad, Soyad): İmza

Prof. Dr. H.Burcu ÖZGÜVEN (Danışman)

Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

Dr.Öğr.Üyesi Tülay CANITEZ

Tez Savunma Tarihi: 26/06/2019

Bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

İmza

Prof. Dr. H.burcu ÖZGÜVEN

Tez Danışmanı

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Onayı

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof.Dr. Murat YURTCAN
Enstitü Müdürü

T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazılım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm veriler bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya daha farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

26/06/2019

Semra YAMAN

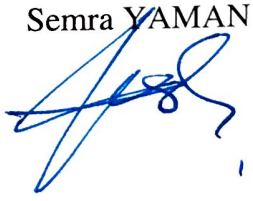

Yüksek Lisans Tezi
İstanbul Şişli Eski Telefon Santral Binası ve Koruma Önerisi
T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

ÖZET

Bu çalışmada Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları ele alınıp, bu yapılardan biri olan Şişli Eski Telefon Santral binası incelenmiştir. Mimari kaynaklarda "Geçmişin modern mimarisi" olarak adlandırılan Şişli Telefon Santral binası günümüzde metruk bir halde bulunmaktadır. Bu doğrultuda mimari mirasın korunması adına yapının belgelenmesi ve yeniden kullanılmasına yönelik çalışmalar ile gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır.

Şişli Telefon Santral Binası 1939 yılında, dönemin Nafia Fen Heyeti tarafından bölgede yaşayan toplumun güncel gereksinimlerinden biri olan haberleşme ihtiyacının giderilmesi için yapılmıştır. Betonarme yapım tekniğine sahip yapının mimarları ile ilgili hiçbir bilgi bulunamamıştır. Fakat yapım tekniği ve üslup özelliklerine bakıldığında Fransa'da aynı dönem inşa edilmiş telefon santralleri ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Mülkiyeti Türk Telekom'a ait olan santral binası günümüzde özgün işlevini sürdürememekte olup ticaret yapısı olarak kullanılmak üzere çeşitli yatırımcılara kiralanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde amaç, kapsam, kaynaklar ve yöntem açıklanmıştır.

İkinci bölümde Erken Cumhuriyet Dönemi mimari üsluplarından Modernizm ve Art Deco ile birlikte, 1920 ve 1940 yılları arasında İstanbul'da inşa edilmiş toplumun güncel gereksinimlerini karşılayan betonarme yapılar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde toplumların gereksinimlerinden biri olan haberleşmenin sağlandığı telefon santralleri ele alınmıştır. Bu doğrultuda dünyada telefon santrallerinin tarihçesi ile birlikte ülkemizdeki telefon hizmetlerinin tarihçesine de değinilmiştir.

Dördüncü bölümde çalışmaya konu olan Şişli Telefon Santrali binasının bulunduğu Şişli İlçesinin fiziksel durumu ve tarihsel gelişimi incelenmiştir. Yapının yakın çevre verilerine yer verilmiştir.

Beşinci bölümde Şişli Telefon Santrali binasının tarihçesi ve mimari üslubuna yer verilmiş, mimari mekân ve cephe özellikleri açıklanmış, yapım tekniği ve malzeme özellikleri ile birlikte sorun tespiti yapılmıştır. Eski belge ve fotoğraflar ile birlikte yapının plan ve cephe restitüsyonlarına yine bu bölümde verilmiştir. Bu bölümün tamamlayıcı olarak ise yapısal onarım ve müdahaleler ile birlikte yeniden işlevlendirme önerisinin bulunduğu restorasyon çalışması verilmiştir.

Sonuç bölümünde bütün bölümler bütüncül olarak değerlendirilmiş ve Şişli Telefon Santrali binasının mimari miras olarak gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli koruma çalışmalarının yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Yıl: 2019
Sayfa Sayısı: 197
Anahtar Kelimeler: Modernizm, Art Deco, Betonarme, Telefon Santrali, Şişli

Master's Thesis
İstanbul Şişli Old Phone Power Plant Buılding And Protection Proposal
Trakya University İnstitute of Natural Science
Department of Architecture

ABSTRACT

In this study, the structures of the early republican period were discussed and one of these buildings, Şişli Old Telephone Switchboard, was examined. The Şişli telephone switchboard, which is called modern the modern architecture of the past larda in the architectural sources, is now in a derelict state. In this respect, it is aimed to document and re-use the structure in order to protect the architectural heritage and to transfer it to future generations.

Şişli Telephone Switchboard Building was built in 1939 by the nafia science committee of the time in order to meet the communication needs which is one of the current needs of the society living in the region. No information has been found about the architects of the building with reinforced concrete construction technique. However, when we look at the construction technique and stylistic features, it is seen that France is similar to the telephone exchanges built in the same period. The power plant building, which is owned by Türk Telekom, cannot maintain its original function and is leased to various investors to be used as a trading structure.

In the first part of the study, the purpose, scope, sources and methods are explained.

In the second part, together with Modernism and Art Deco, one of the Early Republican architectural styles, reinforced concrete structures that meet the current needs of the society built in Istanbul between 1920 and 1940 are examined.

In the third section, one of the needs of the society, which is the communication of telephone exchanges are discussed. In this context, the history of telephone exchanges in the world as well as the history of telephone services in our country are mentioned.

In the fourth section, the physical condition and historical development of Şişli District where Şişli Telephone Switchboard building is located is examined. The close environment data of the building is given.

In the fifth chapter, the history and architectural style of Şişli Telephone Switchboard Building are explained, architectural space and facade features are explained, construction techniques and material properties are determined. The plan and façade restitutions of the building along with the old documents and photographs are also given in this section. Complementary to this section is the restoration work, where structural repair and interventions as well as re-functionalization are proposed.

In the conclusion section, all the sections were evaluated in a holistic manner and it was stated that the necessary conservation works should be carried out to transfer the Şişli Telephone Switchboard building as an architectural heritage to future generations.

Year: 2019
Number of Pages: 197
Keywords: Modern, Art Deco, Reinforced Concrete, Telephone Swıtchboard, Şişli

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez konumu belirleyen ve çalışma kapsamında inceleyeceğim yapı olarak Şişli Telefon Santral binasını öneren, yüksek lisans eğitimi süresi boyunca değerli bilgilerini benimle paylaşan, sabır ve anlayış ile bana yol gösteren kendisinden çok şey öğrendiğim kıymetli danışmanım Prof. Dr. H.Burcu Özgüven'e teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Hayatım boyunca hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen aileme, belgeleme aşamasında yanımda olan kardeşim Emrah Çalık'a ve sevgili eşim Mert Baran Yaman 'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY SAYFASI.....ii
TEZ DOĞRULUK BEYANI.....iii
ÖZET.....iv
ABSTRACT.....vi
TEŞEKKÜR.....viii
İÇİNDEKİLER.....ix
ŞEKİL DİZİNİ.....xii
EKLER DİZİNİ.....xvii
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....1
1.1. Tezin Amacı.....1
1.2. Çalışmanın Kapsamı, Kaynakları ve Yöntemi.....2
BÖLÜM 2. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE MODERNİZM ve BETONARME YAPILAR (1920-1940).....4
2.1. Modernizm.....4
2.2. Modernizmin Dönüşümü Olarak Art Deco Üslubu.....7
2.2.1. Türkiye'de Art Deco Mimarisi.....9
2.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Kamusal Yapılar.....15
2.3.1. İstanbul'da İnşa Edilmiş ve Toplumun Güncel Gereksinimlerini Doğrudan Karşılayan Kamusal Yapılar.....15
2.3.1.1. Eminönü Hali.....15
2.3.1.2. Kadıköy Hali.....19
2.3.1.3. Sütlüce (Karaağaç) Mezbahası.....23
2.3.1.4. Fındıklı Elektrik (Satie) Binası.....25
2.3.1.5. Fatih İtfaiye Müzesi.....28
2.3.1.6. Hocapaşa (Eminönü) Maliye Şubesi.....29
BÖLÜM 3. TELEFON SANTRALLERİ.....32
3.1. Dünyada Telefon Santralı Binaları-Tarihsel Çerçeve.....32

3.1.1. Art Deco Üslübunu Taşıyan Telefon Santrali Binaları.....36
3.2. Ülkemizde Telefon Hizmetlerinin Tarihçesi ve Telefon Santralleri.....42
BÖLÜM 4. ŞİŞLİ ESKİ TELEFON SANTRAL BİNASI.....48
4.1. Yapının Yer Aldığı Şişli Bölgesi.....48
4.1.1. Konumu ve Sınırları.....48
4.1.2. Topografik Yapısı.....49
4.1.3. Şişli İlçesi'nin 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Tarihsel Gelişimi.....50
4.1.4. Yapının Bulunduğu Tavukçu Fethi Sokak ve Çevresi.....60
4.2. Yapının Tarihçesi ve Mimari Üslubu 65
4.3. RÖLÖVE.....70
4.3.1. Vaziyet Planı.....70
4.3.2. Mimari Mekan Özellikleri.....71
4.3.2.1. Zemin Kat Planı.....72
4.3.2.2. 1 Kat Planı.....77
4.3.2.3. 2.Kat Planı.....88
4.3.2.4. Bodrum Kat Planı.....91
4.3.3. Cephe Özellikleri.....99
4.3.3.1. Ön Cephe(Doğu-Güneydoğu Cephesi).....100
4.3.4. Yapım Tekniği, Yapı Elemanları ve Malzeme Özellikleri.....101
4.3.4.1. Temeller.....102
4.3.4.2. Duvarlar.....102
4.3.4.3. Betonarme Kolon-Kiriş Sistemi.....103
4.3.4.4. Döşemeler.....104
4.3.4.5.Örtü Sistemi.....104
4.3.4.6. Merdivenler.....104
4.3.4.7. Kapı ve Pencereler.....105
4.3.5. Sorunlar Analizi.....106
4.3.5.1. Müdahaleden Kaynaklı Sorunlar.....106
4.3.5.2. Strüktürel Sorunlar.....108
4.3.5.3. Malzemeden Kaynaklı Sorunlar.....109
4.4. RESTİTÜSYON.....109
4.4.1. Plan Restitüsyonu.....110

4.4.1.1. Bodrum Kat Plan Restitüsyonu.....110
4.4.1.2. Zemin Kat Plan Restitüsyonu.....112
4.4.1.3. 1.Kat Plan Restitüsyonu.....114
4.4.2. Cephe Restitüsyonu.....116
4.4.2.1. Ön Cephe(Doğu-Güneydoğu Cephesi).....115
4.5. RESTORASYON.....118
4.5.1. Yapının Onarımına Yönelik Müdahaleler.....118
4.5.2. Yeniden İşlevlendirme Önerisi.....119
BÖLÜM 5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....120
KAYNAKÇA.....123
EKLER.....130
ÖZGEÇMİŞ.....179

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Pan Pacific Auditorium.....8
Şekil 2.2. Thomas Jefferson Hıgh School.....8
Şekil 2.3. Inglewood's Academy Theater.....9
Şekil 2.4. Sağlık Bakanlığı Binası…….....10
Şekil 2.5. Ankara Sergi Evi…….....12
Şekil 2.6. Taksim Belediye Gazinosu …….....13
Şekil 2.7. Kadıköy Süreyya Operası …….....14
Şekil 2.8. Taşçı Salih Evi.....14
Şekil 2.9. Eminönü Hali Hava Fotoğrafı.....16
Şekil 2.10. Pervititch Haritasında Eminönü Hali..... 16
Şekil 2.11. Eminönü Hali Kat Planı.....17
Şekil 2.12. Eminönü Hali İnşa Detayı.....18
Şekil 2.13. Eminönü Hali İç ve Dış Görünüşler.....18
Şekil 2.14. 1986 Yılı Milliyet Gazetesi Haberi.....19
Şekil 2.15. İstanbul'un Yeni Hal Kompleksinin Krokisi.....19
Şekil 2.16. Kadıköy Hal ve Civarı Vaziyet Planı.....20
Şekil 2.17. Cephede Mimarın Adının Bulunduğu Tabela.....20
Şekil 2.18. İstimlâklerle Açılan Binanın Ön Tarafı.....21
Şekil 2.19. Günümüzde Kadıköy Hal Binası.....22
Şekil 2.20. Karaağaç Mezbahası.....23
Şekil 2.21. Karaağaç Mezbahası Plan ve Görünüşler.....24
Şekil 2.22. Fındıklı'daki Elektrik Binası.....26
Şekil 2.23. Elektrik Şirketi Deposu.....26
Şekil 2.24. Elektrik Şirketi Deposu İç Mekan.....27
Şekil 2.25. Elektrik Şirketi Deposu Plan.....27
Şekil 2.26. İtfaiye Müzesi Genel Görünüş.....28

Şekil 2.27. İtfaiye Müzesi İç Mekandan Görünüşler.....28
Şekil 2.28. İtfaiye Müzesi Kesit,Görünüş ve Plan 29
Şekil 2.29. Hocapaşa Maliye Şubesinin Ön Cephesine Ait Eski ve Güncel Fotoğraf ...30
Şekil 2.30. Hocapaşa Maliye Şubesinin Goad Haritasındaki Yeri.....30
Şekil 2.31. Hocapaşa Maliye Şubesi Zemin Kat ve 1. Kat Planı.....31
Şekil 2.32. Hocapaşa Maliye Şubesi İç Mekan Görünüşleri.....31
Şekil 3.1. 1876'da Telefonun Patentini Alan Alexander Graham Bell.....33
Şekil 3.2. Bell Telefon Binası.....34
Şekil 3.3. Suffren Telefon Santrali.....36
Şekil 3.4. Lalande Telefon Santrali.....37
Şekil 3.5. New York Telefon Santrali.....38
Şekil 3.6. Norte Telefon Santrali.....39
Şekil 3.7. Paris Telefon Santrali.....40
Şekil 3.8. Bergère Telefon Santrali.....41
Şekil 3.9. Ader Marka Telefon Makinesi ve Posta ve Telgraf Nazırı İzzet Efendi.....42
Şekil 3.10. İstanbul(Tahtakale),Beyoğlu ve Kadıköy Telefon Santralleri.....44
Şekil 4.1. Şişli İlçesinin İstanbul İli İçerisindeki Konumu.....48
Şekil 4.2. Şişli İlçesi Eski Hali (19. yüzyıl).....51
Şekil 4.3. İstanbul Haritası, B.R Davies, Gravür, 1840.....51
Şekil 4.4. İstanbul ve Civarı, Yaklaşık 1900.....52
Şekil 4.5. 1890'larda Şişli.....53
Şekil 4.6. 1920'lerde Tramvay Yolu.....53
Şekil 4.7. Hamidiye Etfal Hastanesi.....54
Şekil 4.8. İstanbul Nüfusunun Mıntıkalara Taksimi, Martin Wagner.....55
Şekil 4.9. Ulaşım Araçlarının Taşıdığı Yolcu Sayısı, Martin Wagner.....55
Şekil 4.10. 1934 Yılı ŞehirRehberi.....56
Şekil 4.11. Bomonti Bira Fabrikası.....57
Şekil 4.12. 1958 Yılı Harbiye.....58
Şekil 4.13. 1960 Yılı Harbiye.....58
Şekil 4.14. 1949 Yılı Şişli Cami.....59
Şekil 4.15. Fransız Lape Hastanesi.....59
Şekil 4.16. Telefon Santral Binası Güncel Hava Fotoğrafı.....60

Şekil 4.17. Pervititch Haritası, Telefon Santralinin Bulunduğu Parselde Yer Alan Bulgar Konsolosluğu.....61
Şekil 4.18. Alman Mavileri Haritasında Telefon Santralinin Bulunduğu Parsel ve Yakın Çevresi.....61
Şekil 4.19. Tescilli Yapıları Gösteren Plan.....62
Şekil 4.20. 989 Ada 61 Parselde Ş.Şaşmaz Apartmanı.....63
Şekil 4.21. 989 Ada 64 Parselde Bulunan Asri Apartmanı.....63
Şekil 4.22. 989 Ada 71 Parselde Bulunan N.Hatji Demetrades Apartmanı.....64
Şekil 4.23. 989 Ada 82 Parselde Bulunan Apartman.....64
Şekil 4.24. Şişli Telefon Santrali Gazete Haberi.....65
Şekil 4.25. Şişli Telefon Santraline Ait Yazı.....66
Şekil 4.26. İstanbul Mimarlık Rehberi.....67
Şekil 4.27. Şişli Telefon Santralinin Ön Cephesi.....68
Şekil 4.28. Şişli Telefon Santrali İle Aynı Dönem İnşa Edilmiş İstanbul'daki Art Deco Kamusal Yapıların Karşılaştırması.....69
Şekil 4.29. Vaziyet Planı.....70
Şekil 4.30. 108,109,110,111 Numaralı Parsellerin Kamulaştırılması Öncesine Ait Plan.....71
Şekil 4.31. Zemin Kat Planı.....72
Şekil 4.32. Z01 Rüzgarlığa Bakış.....73
Şekil 4.33. Z02 Mahaline Bakış.....74
Şekil 4.34. Z03 ve Z04 Mahallerine Bakış.....75
Şekil 4.35. 1. Kat Planı.....77
Şekil 4.36. 101 Merdiven Holüne ve 111 Holüne Bakış.....78
Şekil 4.37. 102 Mahaline Bakış.....79
Şekil 4.38. Fransa'da Bulunan Bir Telefon Santralinin Kolon-Kiriş Sistemi.....79
Şekil 4.39. 103 Mahaline Bakış.....80
Şekil 4.40. 104 Mahaline Bakış.....81
Şekil 4.41. 109 Mahaline Bakış.....83
Şekil 4.42. 110 Mahaline Bakış.....83
Şekil 4.43. 101 ve 103 Mahallerinden 111 Mahaline Bakış.....84
Şekil 4.44. 113 Mahaline Bakış.....85

Şekil 4.45. 115 Mahaline Bakış.....86
Şekil 4.46. 116 Mahaline Bakış.....86
Şekil 4.47. 117 Mahaline Bakış.....87
Şekil 4.48. 118 Mahaline Bakış.....87
Şekil 4.49. 119 Mahaline Bakış.....88
Şekil 4.50. 2.Kat Planı.....88
Şekil 4.51. 201 Mahaline Bakış.....89
Şekil 4.52. 202 Mahaline Bakış.....90
Şekil 4.53. 203 Mahaline Bakış.....90
Şekil 4.54. Bodrum Kat Planı.....91
Şekil 4.55. B01 Holüne Bakış.....92
Şekil 4.56. Kazan Dairesine Bakış Ve B Bloktan Geçiş Holü.....93
Şekil 4.57. Su Deposuna Bakış.....93
Şekil 4.58. B04 Mahaline Bakış.....94
Şekil 4.59. B05 Mahaline Bakış.....95
Şekil 4.60. B06 Mahali ve Bu Mahale Açılan B07, B08 Mekan Kapılarına Bakış.....95
Şekil 4.61. Sırasıyla B07,B08 Ve B09 Mahallerine Bakış.....96
Şekil 4.62. Sırasıyla B10,B11 Kablo Odalarına Bakış.....97
Şekil 4.63. B12 Mahaline (Günümüzde Depo Olarak Kullanılan Eski Akü Odası) Bakış.....98
Şekil 4.64. B13 Mahali (Günümüzde Depo).....98
Şekil 4.65. B14 Mahali Wc'ye Bakış.....99
Şekil 4.66. Santral Binası Mevcut Durum Ön Cephesi 100
Şekil 4.67. Ön Cephe Rölövesi.....101
Şekil 4.68. Telefon Santraline Ait Fotoğraf.....102
Şekil 4.69. 2. Kata Ait Duvarda Görülen Tuğla Örgü.....103
Şekil 4.70. Zemin Kat Giriş Holü Zemin Döşemesinde Görülen Mermer Kaplama.....104
Şekil 4.71. Katlar Arası Merdivenin Küpeşte ve Korkuluğu.....105
Şekil 4.72. 117 ve 110 Numaralı Mahallere Ait Kapılar.....106
Şekil 4.73. Bodrum Kat Planı.....107
Şekil 4.74. Zemin Kat Planı.....107

Şekil 4.75. 1. Kat Planı.....108
Şekil 4.76. Bodrum Kata Ait Plan.....111
Şekil 4.77. Bodrum Kata Ait İç Mekan Fotoğrafı.....111
Şekil 4.78. Bodrum Kat Planı Restitüsyonu.....112
Şekil 4.79. Zemin Kata Ait Plan.....113
Şekil 4.80. Zemin Kata Ait İç Mekan Fotoğrafı.....113
Şekil 4.81. Zemin Kat Planı Restitüsyonu.....114
Şekil 4.82. 1. Kata Ait Plan.....115
Şekil 4.83. 1. Kata Ait İç Mekan Fotoğrafı.....115
Şekil 4.84. 1. Kat Planı Restitüsyonu.....116
Şekil 4.85. Bina Cephesinin Özgün Durumunu Gösteren Fotoğraf.....117
Şekil 4.86. Ön Cephe Restitüsyonu (Yaman, 2019).....117

EKLER DİZİNİ

Ek A.1. Şişli Telefon Santralinin Tescillenmesine Yönelik Yazışma.....129
Ek A.2. Şişli Telefon Santralinin Tesciline Yönelik Kurul Kararı.....130
Ek A.3. Şişli Telefon Santralinin Envanter Fişi 131
Ek A.4. 108, 109, 110, 111 Nolu Parsellerin Kamulaştırıldığına Yönelik Yazı.....132
Ek A.5. Çatı Kaplama Malzemesi İle İlgili Bir Yazı 133
Ek B.1. Rölöve, Vaziyet Planı.....134
Ek B.2. Rölöve, Bodrum Kat Planı.....135
Ek B.3. Rölöve, Zemin Kat Planı.....136
Ek B.4. Rölöve, 1. Kat Planı.....137
Ek B.5. Rölöve, 2. Kat Planı.....138
Ek B.6. Rölöve, A-A Kesiti.....139
Ek B.7. Rölöve, B-B Kesiti.....140
Ek B.8. Rölöve, Ön Görünüş.....141
Ek B.9. Malzeme Analizi, Bodrum Kat Planı.....142
Ek B.10. Malzeme Analizi, Zemin Kat Planı.....143
Ek B.11. Malzeme Analizi, 1. Kat Planı.....144
Ek B.12. Malzeme Analizi, 2. Kat Planı.....145
Ek B.13. Malzeme Analizi, A-A Kesiti.....146
Ek B.14. Malzeme Analizi, B-B Kesiti.....147
Ek B.15. Malzeme Analizi, Ön Görünüş.....148
Ek B.16. Sorun Analizi, Bodrum Kat Planı.....149
Ek B.17. Sorun Analizi, Zemin Kat Planı.....150
Ek B.18. Sorun Analizi, 1. Kat Planı.....151
Ek B.19. Sorun Analizi, 2. Kat Planı.....152
Ek B.20. Sorun Analizi, A-A Kesiti.....153
Ek B.21. Sorun Analizi, B-B Kesiti.....154

Ek B.22. Sorun Analizi, Ön Görünüş.....155
Ek B.23. Restitüsyon, Vaziyet Planı.....156
Ek B.24. Restitüsyon, Bodrum Kat Planı.....157
Ek B.25. Restitüsyon, Zemin Kat Planı.....158
Ek B.26. Restitüsyon, 1. Kat Planı.....159
Ek B.27. Restitüsyon, A-A Kesiti.....160
Ek B.28. Restitüsyon, B-B Kesiti.....161
Ek B.29. Restitüsyon, Ön Görünüş.....162
Ek B.30. Müdahale Paftası, Bodrum Kat Planı.....163
Ek B.31. Müdahale Paftası, Zemin Kat Planı.....164
Ek B.32. Müdahale Paftası, 1. Kat Planı.....165
Ek B.33. Müdahale Paftası, 2. Kat Planı.....166
Ek B.34. Müdahale Paftası, A-A Kesiti.....167
Ek B.35. Müdahale Paftası, B-B Kesiti.....168
Ek B.36. Müdahale Paftası, Ön Görünüş.....169
Ek B.37. Restorasyon, Vaziyet Planı.....170
Ek B.38. Restorasyon, Bodrum Kat Planı.....171
Ek B.39. Restorasyon, Zemin Kat Planı.....172
Ek B.40. Restorasyon, 1. Kat Planı.....173
Ek B.41. Restorasyon, A-A Kesiti.....174
Ek B.42. Restorasyon, B-B Kesiti.....175
Ek B.43. Restorasyon, Ön Görünüş.....176

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Erken Cumhuriyet Döneminde İstanbul/Şişli Bölgesinin Gelişimi ve Eski Telefon Santral Binası başlıklı bu tezde, öncelikle 1920-1940 yılları arasında hakim olan mimari anlayışla birlikte toplumun güncel gereksinimlerini karşılayan betonarme yapılar tespit edilmiştir. O dönemin koşulları içerisinde önemli bir gelişim gösteren Şişli Bölgesinin incelendiği ve bölgede önemli bir yapı olarak 1939 yılında yapımı tamamlanmış olan Şişli Telefon Santrali binasının belgelendiği, ilk kullanım durumunun araştırıldığı ve yeni kullanım önerisinin hazırlandığı bir çalışmadır.

1.1. Tezin Amacı

Erken Cumhuriyet Dönemi, yeni devletin kurulması ile birlikte devletin ve toplumun güncel gereksinimlerine yönelik betonarme yapıların yapıldığı diğer yandan batıdaki gelişmelerin uzantılarının ülkemizde yerli mimari ile çakıştığı bir dönemdir. Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte yapılmış yapılar mimarlığımızda modern mimari miras olarak kabul görmüştür. Çalışmanın amaçlarından biri olarak günümüze kadar özgün işlevini devam ettirememiş veya bulunduğu bölgenin fiziki, sosyo-ekonomik dinamiklerine bağlı olarak ayakta kalamamış betonarme modernist yapıların tespit edilmesidir. Bu yapıların tespiti ile de o dönemde yaşayan toplumun güncel gereksinimlerinin de dolaylı olarak saptanmasıdır.

Erken Cumhuriyet Dönemi'ne yön veren, 19. yüzyılın sonu ile 20.yüzyılın ilk çeyreği arasına denk gelen zaman dilimi, İstanbul'da sosyo-ekonomik, toplumsal değişim ve gelişmelere yön vermiştir. Bu gelişmeler ilçeler bazında incelendiğinde Şişli İlçesinin bahsi geçen zaman aralığındaki değişimi dikkat çekmektedir. Bu değişime

sebep olan en büyük etken İstanbul'daki nüfusun buraya doğru yönelmesiyle birlikte buranın yerleşim bölgesine dönüşmesidir. Bu dönemler Şişli'de konut yapıları ile birlikte toplumun gereksinimleri karşılayan pek çok kamusal yapı da yapılmıştır. Dolayısı ile çalışma kapsamında bir diğer amaç Şişli bölgesinin gelişimindeki kırılmaların tespiti ile birlikte bölgenin fiziksel, sosyo kültürel ve mimari açıdan incelenmesidir.

Şişli bölgesinin ana akslarından biri olan Halaskargazi caddesinde bulunan Şişli Telefon Santral Binası "geçmişin modern mimarisi" olarak kabul görülmesi sebebiyle çalışma kapsamında ele alınmıştır. Bu bağlamda yapının mevcut durumunun belgelenmesi, yapının mimari kimliğine uygun yeni bir işlev önerisi hazırlanması, yapının kültürel mirasının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla kullanım koşulları doğrultusunda gerekli koruma önlemlerinin alınması amaçlanmaktadır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı, Kaynakları ve Yöntemi

Tez çalışması kapsamında zaman aralığı 1920-1940 yılları arasında sınırlandırılmış olup bu yıllar arasında toplumun güncel gereksinimlerini karşılayan modernist betonarme yapılar tespit edilip incelenmiştir. Buna bağlı olarak İstanbul'un Şişli bölgesi ele alınmış resmi kurumlar aracılığıyla bu alan ile ilgili tüm eski resimler, haritalar, belgeler ışığında bölgenin incelemesi yapılmıştır. Halaskargazi Caddesi, Tayyareci Fehmi ve Tavukçu Fethi Sokağı arasındaki köşe parselde konumlanmış olan Şişli Telefon Santrali binasının belgelenmesine yönelik rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmış, tek yapı ölçeğinde yeni işlev ve koruma önerileri getirilmiştir.

Tezin ikinci bölümü olan Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Modernizm ve Betonarme Yapılar başlığı altındaki teorik çalışmalar için referans olan kaynaklar arasında İnci Aslanoğlu'nun *"Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938"*, Sibel Bozdoğan'ın Modernizm ve Ulusun İnşası, Metin Sözenin; "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi, Burcu Özgüven'in "*Art Deco Architecture In İstanbul"* çalışmaları ile Arkitekt dergisi bulunmaktadır. Şişli bölgesinin araştırılmasına dayalı olarak İstanbul II.

Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi ve Şişli Belediyesi imar ve planlama bölümünden faydalanılmıştır.

Tek yapı ölçeğinde rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanacağı Şişli Telefon Santralibinasının rölöve ölçümleri geleneksel üçgenleme yöntemi ile yapılmıştır. Türk Telekom Etiler Bölge Müdürlüğü'nden alınan geçmiş döneme ait proje altlık olarak kullanılmış, alınan ölçülere göre revize rölövesi hazırlanmıştır. Yapının yerinde tespiti ve fotoğraflanması ile rölöve projesi kapsamında yapının mevcut durumuna ilişkin yapısal ve malzeme hasarlarını gösteren sorunlar analizi ve malzemeleri gösteren malzeme analizi yapılmıştır. Bu analizler mimari standartlar çerçevesinde farklı renk ve taramalar ile yapılmıştır.

Restitüsyon projesi için Arkitekt dergisinin 1940 yılına ait 117-118 sayılarında geçen "Telefon Santralı Binası"başlıklı yazısında verilen fotoğraflar ve kat planları referans alınmıştır. Bunun dışında belgenin bulunmadığı durumlarda yapıdan gelen izler doğrultusunda ve dönem yapıları ile karşılaştırmalı çalışma yapılarak yapı restitüe edilmiştir.

Restorasyon Projesi kapsamında yapının sorun tespitine ilişkin müdahale önerileri yine sorun tespitine ilişkin farklı renk ve taramalar ile gösterilmiştir. Yapının mekân örgüsünün uygunluğu ile birlikte, fiziksel yapısına ve kültürel önemine zarar vermemesi açısından restorasyon projesinde müze işlevi önerilmiştir.

BÖLÜM 2

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE MODERNİZM VE BETONARME YAPILAR (1920-1940)

2.1. Modernizm

Modern sözcüğünün kavramı H.R. Jauss'ın çalışmalarına göre, ilk kez V. yüzyılda, Latince ifade ile modernus olarak, Hıristiyanlığın kabulü sonrası dönem Roman ve Pagan'ı geçmişten ayırmak için kullanırken, VI. yüzyıldanX. Yüzyıla kadar yine Latincede "yenileyin" anlamında bir kavram olan "modo"yla, X. yüzyıl sonrasında ise felsefe ve din konulu tartışmalarda kullanılmıştır (Sallan ve Boybeyi, 1994).

Foucoult'un çalışmalarına göre modernizmin değerlendirilmesi, 18. Yüzyılda başlayan Aydınlanma çağından, 20. yüzyılın ilk yarısına kadar olan süre içerisinde yapılabilir. Bu süre zarfındaki dönemin ilkeleri arasında pozitivizm, mantık, bilimsel ve evrensel doğrular yer almıştır. Dolayısı ile bu ilkeler Modernizme de temel olmuştur. Bu doğrultuda Modernizm'de de akıl ve bilim ilerlemenin aracı olarak görülür; nesnel ve evrensel bilgiye akıl ve deney yoluyla ulaşılabileceği mümkün kılınmıştır. Çolak ise Modernizmin siyasal ve kültürel yönlerinin, ilerlemeci tarih anlayışı, din dışı siyasal ve toplumsal hayat ile oluştuğunu savunmaktadır (Çolak, 2008).

Modernizm kavramı, İngiliz terminolojisinde 20. Yüzyılın ortalarında katılmış, çağdaşlaşma anlamında kullanılarak gündelik dilin bir parçası haline gelmiştir (Anderson, 2002).

Weber ise modernizmi tanımlarken, doğu toplumlarını ele almış ve bu toplumların batılı olmayı başarmaları için girmeleri gereken bir yol olduğunu düşünmüştür. Bir başka deyişle gelişmekte olan ülkeler için modern olabilmek batılı ülkelerin siyasal, toplumsal, kültürel, ekonomik ve teknolojik özelliklerini alabilmektedir. Ona göre modernizm, dünyaya karşı belli yerleşik tutumları insanın müdahalesine açık hale getiren bir dünya görüşünü, ekonomik kurumların karmaşık bileşimler oluşturmalarını isteyen, özelikle de endüstriyel üretim ve pazar ekonomisini dayatan, ulus devlet ve kitleleri bu yönde harekete geçiren temsiliyeti yüksek bir yapıyı da oluşturmaktadır (Giddens ve Pierson, 2001).

Modernizmin mimarlığa yansıması ve kullanılması ise, 1700'lü yılların ortalarına gelen aydınlanma çağı ile birlikte ortaya çıkan teknik gelişmelerle başlamıştır. Aydınlanma çağı endüstri devrimini yaratmış, teknik, toplumsal ve kültürel değişimler de mimarlıktaki yansımasını ortaya çıkarmıştır (Birol, 2006). Diğer yandan İ. Aslanoğlu (2001) mimarlıkta modernizm veya modern mimarlığı Ortaçağ sonrasındaki mimari gelişmelerin tümünü olarak nitelendirmektedir. Collins (1996: 21)'ya göre; modern mimarlığın çıkış noktaları 1860'larda Willam Morris'in yaptığı çalışmalara dayanmakta ve 20.yüzyılmimarlığını ifade edilmektedir.

Sigfried Giedion, "Space, Time and Architecture" adlı kitabında, modernizmi Zeitgeist'in bir ifadesi olarak tanımlamış, önceki yüzyılların mimarlıklarını sonuçta ulaşılan modern mimarlığın doğuşuna doğru ilerleyen bir süreç olarak algılamıştır. Nikolaus Pevsner ise mimarlıkta modern yaklaşımları William Morris'ten Walter Gropius'a kadar uzatmıştır. Vincent Scully, modern mimarlığı "demokrasinin mimarlığı" olarak tanımlayıpkavramın ortaya çıkışını endüstrileşmenin başlamasına bağlamıştır. Richards, modern mimarlığı, günümüzün gerektirdiği bir mimarlık anlayışı olarak görmüş ve teknik gelişmeler dışındaki 19. yüzyıl mimarlığını tamamen reddetmiştir (Özyalvaç, 2013). Buna karşın daha sonraki kuşak mimarlık tarihçisi ve eleştirmenlerinden Kenneth Frampton, "Modern Architecture, A Critical History" adlı kitabında modern mimarlığın oluşumunda etkili olayların, aydınlanma çağı ile ortaya çıkan pozitivist rasyonel düşüncenin ve teknik gelişmelerin gün yüzüne çıktığı 18. yüzyılın ortalarına kadar gidebileceğine inandığını ifade etmektedir. Çalışmasında modern mimarinin klasik dönemin içinden yükselişine tanıklık eden uygulamaları barındıran ülkelerdeki düşünsel gelişmeyi inceleyen Batırbaygil'e göre 18 ve 19.

yüzyıla yayılmış olan bu olgu, doruk noktasına 20. yüzyılda ulaşmıştır (Batırbaygil, 1996). Bu dönemlerin, 20. yüzyıl sanat ve mimarlık akımlarının eylemci estetiğinin gösterişli biçimde öne çıkmasıyla gölgede kaldığını belirtmek gerekir. Batırbaygil, modern mimarlık gelişiminin üç evreye ayırmış: Başlangıç – tepkisel dönem (18. ve 19. yüzyıllar), Gelişme – kuramsal dönem (19. yüzyıl) ve Olgunluk dönemi– eylemsel dönem (20. yüzyıl). Ona göre, dünyada modern mimarinin klasik dönem içinden yükselişi pek az mimarlık kuramcısı tarafından çalışılmıştır. Bir bakıma söz konusu çalışma alanı mimarlık ve sanat tarihçilerine uygun görülmüş, onlar da mimarlığın uygulamalarındaki üslup gelişmelerini karşılaştırmalı olarak incelemiş, dönemsel bağlarını ortaya koymuşlardır. Fakat mimarinin bu uygulamalı ürünlerinin yanında belki onlardan daha önemli olan düşünsel ürünlerini ele almamışlardır. Özellikle Hegel sonrasında sanat ve mimarlık tarihçilerinin giderek daha fazla sanat sorunları ve estetik ile ilgilenmesiyle, kuramsal alan daha da bağımsız bir yapı kazanmaya başlamıştır (Özyalvaç, 2013).

Modern mimarlığın bir diğer temel kuruluşu 1928 yılında CIAM (Congres Internationaux d'Architecture Moderne-Modern Mimari Kongreleri), ilk toplantısını İsviçre'nin LaSarraz kentinde yaparak, üslubun, geçmişe ve geleceğe bakmak koşuluyla, adını koymuş ve çok önemli bir takım ilkeleri tespit etmiştir. Le Corbusier'nin Villa Savoye'da uyguladığı ve "çağdaş teknolojinin çağdaş tasarım ile birlikteliğinden tasarım yaklaşımı" olarak adlandırdığı bu beş ilke, 1929 yılında İsviçre'nin La Sarraz kentinde toplanan I. CIAM (Congres Internationaux d'Architecture) Kongresinde Uluslararası Üslubun temel ilkeleri olarak kabul edilmiştir. Böylece Uluslararası Üslupta modern mimarlığın estetik değerleri betonarme iskelet sistem, serbest plan ve cephe düzeni, yatay pencere ve çatı bahçesi olarak ortaya konulmuştur (Birol, 2006).

Mimarlık dünyasındaki değişim ve gelişmeler 20. yüzyıl ile birlikte daha farklı bir boyut kazanmış ve bu dönem mimarlar yeni yüzyıla ayak uyduracak daha çağdaş bir üslup arayışına girmişlerdir. Özellikle Almanya'daki sanatçılar 1913 yılında Leipzig'de 1914 Köln'deki Werkbund sergileri aracılığı ile 20. Yüzyılın çağdaş olarak tanımlanabilecek yeni sanat anlayışını tanıtmışlardır. Bu çalışmalar 1920 ve 1930'ları kapsayan döneme deneysel mimarinin yorumlanmasındaki ilk örneği vermiştir.

2.2. Modernizmin Dönüşümü Olarak Art Deco Üslubu

20. yüzyılın ilk çeyreği Avrupa'da birçok kentte yeni yapım malzemesi kullanıldığı ve yeni yapım tekniği uygulandığı bir dönemdir. Dolayısı ile yüzyılın ilk yirmi yılı içerisinde etkili olan Fütürizm(1909), Neo-Plastisizm (De Stil) (1917), Fonksiyonalizm, Purizm, Ekspresyonizm(1918) (Dışavurumculuk) gibi çeşitli üsluplardan etkilenerek modern mimarinin başlangıcı olarak kabul edilen Mimaride Art Deco üslubu 1920-1940 yılları arasında kendini göstermiştir.

1920-1940 yılları arasında toplumun yaşam sitili, sosyo-ekonomik yapısı ve endüstrileşmedeki gelişmeler de mimarideki çizgiyi belirlemiştir.

Art-Deco mimarisi ile inşa edilen bütün yapılarda geleneksellikten uzaklaşıldığını çağın yeniliklerinden faydalanılıp çağdaş malzeme ve çağdaş yapım tekniği kullanılmıştır. Yapım siteminde betonarme karkas veya çelik tercih edilmiştir. Yapım malzemesi bakımından tuğla, mermer, çimento, alçı, sıva, seramik, cam yaygın olarak kullanılmıştır. Cephede ise çizgisel bir tasarım hakim olmakla beraber yüzyılın başında daha dekoratif öğelere yer verilirken savaş dönemi ve savaş sonrasında daha sakin ve yalın bir görünüm tercih edilmiştir. Cephede pencere açıklıkları birbirinin tekrarı uzun şeritler halinde ya da cephe genelinde karolajlı bir yüzey olarak düzenlenmiştir. Bütün bu mimari özellikler aynı zamanda dekoratif sanatların prensip ve amaçlarıyla bütünleşmiş ve modern mimarinin ilk evresini oluşturan Art Deco mimarisinin temelini oluşturmuştur.

Art Deco mimarisinin başlangıç zamanlarındaki çok bezemeli ve gösterişli uygulamaları maliyetinin yüksek olmasından dolayı ekonomik olarak güçlü bir kesim tarafından devam ettirilmiştir. Dolayısı ile ekonomik gücün de bir simgesi haline gelmiştir.

1929 yılında New York borsasının çöküşüne kadar uygulanan dekoratif açıdan zengin uygulamalar, 1932 ye kadar süren bunalımlı dönem dahil ve 1940'a kadar ekonominin de zayıflamasıyla yerini daha zayıf bezeme ve daha yalın görünümlü uygulamalara bırakmıştır. Özellikle o yıllarda kamusal yapılaşmanın da hızlanması ile art deco üslubunun daha yalın olan yaklaşımı bir anlam kazanmıştır. Art Deco'nun bu

evresinde kullanılan dekoratif bezemelerde dönemin simgesi olan hızlı ulaşım araçlarından esinlenilmiştir. Amerika'da hız çağrıştıran bezemeler Los Angeles'daki Pan Pacific Auditorium(1935) (şekil 2.1.), Thomas Jefferson Hıgh School (1936) (şekil 2.2.), Inglewood'daki Academy Theater (1939) (şekil 2.3.), yapılarından anlaşılmaktadır (Hasbora, 1999).

Şekil 2.1. Pan Pacific Auditorium (William, 2009)

Şekil 2.2. Thomas Jefferson High School (Starr, 1996)

Şekil 2.3. Inglewood's Academy Theater (Poulin, 2012)

2.2.1. Türkiye'de Art Deco Mimarisi

Zeki Sayar'a göre, 1931 yılında ilk Türk mimarlık dergisi olarak yayına başlayan Mimar dergisinin, modern mimarlığın Türk mimarları arasında tanınması, Türkiye uygulamalarının tartışılması, çağdaş eğilim ve pratiklerin duyulması konusunda etkin bir araç olmuştur. Sayar, Türk mimarların eserlerinin Mimar dergisinde tanıtılırken bir yandan da dünyada modern üslupta yapılan diğer uygulamaların da tanıtılması ile güncel mimarinin yakalandığını savunmuştur.

Metin Sözen'in "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" kitabında, bahsi geçen dergide yapılan çalışmalar için devletin her alanda yapmayı temenni ettiği yeniliklere uygun, modern mimarlık anlayışını ülke de egemen kılmaya çalışan örnekler olduğunu söylemektedir. Cumhuriyet ile birlikte hem fikir olunan her alanda batılılaşma düşüncesi ile dönemin tek mimarlık dergisi olan Mimarın adının değiştirilmesine sebep olmuştur. İstanbul Valiliği derginin yayıncılarından isim değişikliği yapmalarını

istemesi üzerine 1931'de Mimar adı ile yayına başlamış dergi 1935'den sonra Arkitekt olarak değiştirilmiştir. Dolayısı ile ülkede güncel olanı yakalama ve yaşatma arzusu ile çağdaş ve işlevsel bir mimarlık akımı olan Art Deco'nun mimaride kullanılmasını sağlamıştır.

Art Deco'nun kabul görmesini sağlayan bir diğer unsur ise yeni kurulan devlet ile birlikte yapılan her bir yapı tipi için yeni bir tasarım arayışının aranmasıdır. Özgüven'e göre Art Deco öncesi hakim olan Neoklasik üslubu uygulamaları daha çok eğitim ve resmi yapılarda uygun bulunsa da bu üslup yeni Türkiye'nin en kalabalık şehri için modern bir imaj sağlayamıyordu. Bununla birlikte, apartman bloklarının stil dili ne eski bir stil olarak kabul edilen Neoklasik, ne de geleneksel Türk mimarisinin yeniden değerlendirilmiş bir sürümüdür. "Moderne", bugünün terminolojisindeki "Art Deco", yeniden biçimlendirilmiş yerleşim alanının mimari görüntüsünde öncü stildir (Özgüven, 2009).

Özgüven'e göre Art Deco İstanbul'un kozmopolit geçmişini göz ardı etmeden kent mimarisinin modernleşme eğilimlerinin sinyallerini veriyordu. İstanbul'un tarihsel geçmişi ile kentin gelecekteki modern imajı arasındaki bağın, toplumun güncel ve çağdaş ihtiyaçlarını karşılayacak yeni inşa edilen yapılar aracılığı ile gerçekleşeceğini savunmuştur. Bir başka değişle yaşama yön veren mimari klasik ve modern arasında bir yer edinecektir.

Art Deco'nun ikinci evresinde kullanılan yalın çizgiler Türkiye'de ilk 1927 yılında Mimar Teodor Post ve Carl Lörcher 'un yapmış olduğu Ankara'daki Sağlık Bakanlığı binasında (şekil 2.4.) izlenilmektedir (Bozdoğan, 2002).

Şekil 2.4. Sağlık Bakanlığı Binası (Bozdoğan, 2002)

Simetrik düzenlemeye sahip olan cephede pencereler etrafındaki düşey ve yatay yalın çizgiler, girişin öne çıkarıldığı kolonlu ve merdivenli anıtsal giriş açıklık, cephedeki gri renkli sıva, parapetle gizlenmiş olan çatı bitişleriyle o yıllarda inşa edilen yapılar ortak özellik göstermiştir.

Mimar Ernst Egli tarafından tasarlanan Hıfzısıhha Enstitüsü Kimyahane – Bakterioloji Binası (1927-29) ve Zübeyde Hanım Kız Enstitüsünün cephe tasarımı ve dekoratif öğeleri Art deco mimarisine özgüdür. Kamusal yapılara bakıldığında neredeyse çoğu devlet eliyle yabancı mimarlara yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu durum yerli mimarların kamusal yapıları içeren uygulamalardan uzaklaşıp konut alanında çalışmaya bir nevi zorlamıştır. Yerli mimarlar ne kadar batılı mimarların sanayi ve teknoloji olanakları içinde geliştirdikleri mimarlık düşüncesine ve eğitimine sahip olamasalar da Atatürk 'ün ilke ve inkılaplarının sağlamış olduğu olanaklarla kendilerini eğitmiş, bazıları batı ülkelerine gidip orada edindikleri deneyimlerle ülkelerinde farkındalığı yaratabilmişlerdir.

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı etkileri Türkiye üzerinde devletçilik modelinin benimsenerek devlet eliyle sanayileşmeye üretim yapmaya dayalı bir politik arayış doğurmuştur. Bu doğrultuda kurulan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti yerli malı kullanımına teşvik ettirip yabancı mallar kullanımı kınayan kampanyalar yapmıştır. Mimarlıkta ise bu durum yerli mimarların belirli kalıplar içerisinde üretim yapmaları haricinde her alanda tasarım yapma olanaklarını kolaylaştırmıştır. Yerli mimarların ülkede kendi hizmetlerini konut tasarımı ve uygulaması ile sınırlamayıp her yapı dalında özellikle kamu yapılarında üretim yapmak isteği ilk olarak devletin açmış olduğu uluslararası proje yarışmaları ile gerçekleşmiştir. 1933 yılında Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin yapmış olduğu ilk uluslararası proje yarışmasına 16 yerli, 10 yabancı mimar tarafından tasarlanan 26 proje katılmıştır. Dönemin devlet görevlilerinin yanı sıra üç mimarın oluşturduğu jüri, Mimar Balmumcuoğlu Şevki Bey ve İtalyan mimar Paolo Vietti-Violi'nin projelerinin sanat ve dış etki açısından eş değerde olduğuna ve ödülün ikisi arasında paylaştırılmasına karar vermiştir. İtalyan mimarın projesinin bir komisyon tarafından yapılan ilk keşfi sonucunda uygulamasına ayrılan bütçenin yetersiz olacağı anlaşılınca Mimar Şevki Beyin Ankara'daki Sergi Evi projesi tercih edilmiştir (şekil 2.5.) (Akçura, 2009).

Şekil 2.5. Ankara Sergi Evi ("Şevki Balmumcu", 2011)

Yapı caddeye paralel olarak uzanan uzun bir ana kütleye sahip olup kısa kenarı yarım daire olarak sonlandırılmıştır. Bu dairesel tasarım ile ilgili yarışma düzenleyen heyet ile mimari proje sahipleri arasında geçen bir diyalog aracılığı ile anlaşılmaktadır ki işlevsellikte göz önünde bulundurulmuştur. Bahsi geçen heyet, şartnamede şöyle bir uyarıda bulunmaktadır: "Salonlar birbirlerini yine teşhir maksadıyla kullanılabilecek koridorlarla, heyeti umumiyesi birbirlerine o şekilde bağlanacaktır ki, giriş kapısından içeriye giren her ziyaretçi otomatik bir tarzda serginin her tarafını görerek çıkış kapısından çıkmaya mecbur kalsın". Şevki Balmumcu da bir sohbet sırasında, "insan sergi gezerken 90 derecelik açıyla dönüş yapmaz, onun için salonu dairesel yaptım" diye altını çiziyor bu durumun (Akçura, 2009).

Yapının form ve özelliklerine devam edilecek olunursa yapı, bu uzun kütle haricinde onu kesen diğer kısa kütle, paralel yerleştirilmiş üç dikey tesisat kulesi ve bunların arkasında kare planlı, yüksek bir kuleden oluşmaktadır. Uzun olan kütlenin üst kotta bulunan pencere dizilimi bu kısımdaki yataylık hissini güçlendirmiştir. Aynı zamanda kulenin varlığı ile de yapının bütününde güçlü bir yatay-dikey karşıtlığı izlenmektedir. Betonarme strüktüre sahip olan yapı Ankara'nın doğal taş rengine yakın olan fildişi sıva ile sıvanmıştır. Ayrıca düz çatının kullanılması gibi tüm bu nitelikler Art Deco mimarisinin tipik özellikleridir.

Sonuç olarak kurulan yeni Türk devletinin kamu yapılarında süslemeden arınmış sade bir tasarım anlayışı ile yalın çizgilerin kullanıldığı çağdaş bir mimarinin uygulanması tercih edilmiştir. Süreç içerisinde hem ülkedeki mimarlar hem de Almanya ve Avusturya başta olmak üzere Avrupa ülkelerinden gelen mimarlar tasarladıkları ve uygulamasını yürüttükleri yapılarda Art Deco üslubunun ikinci dönemindeki yalın çizgileri kullanmışlardır (Hasbora, 1999).

İstanbul'da dönemin Art Deco üslubuna aityapı örneklerinin en çok görüldüğü semtler arasında; Cihangir, Taksim, Şişli, Talimhane, Ayazpaşa, Maçka veNişantaşı bulunmaktadır. Bunlardan biri, Erken Cumhuriyet dönemi modernleşme faaliyetlerinin önemli bir ürünü olan ve ilk belediye gazinosu olarak 1939 yılında inşa edilen Taksim Belediye Gazinosu'dur (Yapar, 2018) (şekil 2.6.). Gazino, 1967'de yıkılıp yerine önce Sheraton Oteli daha sonra ise Intercontinental Oteli yapılmıştır.

Şekil 2.6. Taksim Belediye Gazinosu (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Bir diğer Erken Cumhuriyet yapısı olan Süreyya Operası (sineması), dönemin en özel yapı tiplerinden biridir. Fransız Auguste ve Gustave Perret kardesler tarafından opera olarak inşa edilen yapı daha sonra uzun bir süre sinema olarak hizmet vermiştir. Kadıköy Bahariye'de, tramvay yolu üzerinde konumlanan Süreyya operası (Sineması) cephe biçimlenişi olarak taş veya yığma gibi görünse de yapının taşıyıcı sistemi temelden çatıya kadar betonarme olup, dönemin önemli art deco yapılarından biridir (Uzun, 2008) (şekil 2.7.).

Şekil 2.7. Kadıköy Süreyya Operası (Yıldız, Burçak, 1994)

İstanbul'un diğer semtleri olan Kadıköy, Feneryolu, Moda ve Suadiye'de ise tekil aile konutu olarak inşa edildiği belirtilen birçok Art Deco yapı, 1970'lerde başlayan imar çalışmaları sırasında yok olmuştur. Yine bu dönem de Fatih'te inşa edilen Taşçı Salih Evi kademeli çatı parapeti ve geometrik bezemeli giriş kapısı ile art deco üslubuna ait tasarımlardan biridir (şekil 2.8.).

Şekil 2.8. Taşçı Salih Evi (Arkitekt, 1936)

2.3. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE KAMUSAL YAPILAR

2.3.1. İstanbul'da İnşa Edilmiş ve Toplumun Güncel Gereksinimlerini Doğrudan Karşılayan Kamusal Yapılar

İstanbul'da inşa edilen kamusal yapıların Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki uygulamaları, yapım teknikleri ve mimari üslupları bakımından ortak özellikleri barındırdığı ve İstanbul'un modernleşme hareketlerinin önemli birer parçası olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda inşa edilen yapılar bu başlık altında incelenmiştir.

2.3.1.1. Eminönü Hali

Eminönü ilçesi günümüz Sarıdemir Mahallesi sınırları içerisinde Ragıp Gümüşpala Caddesi (eski adıyla Keresteciler Caddesi) deniz tarafında kalan bir parsel üzerinde bulunmaktadır. Yenikapı-Hacıosman metro hattı için Haliç'te yapılan köprü eski halin bulunduğu parselin bir kısmının üzerinden geçmektedir.

6.300 m² alandan oluşan eski hal kompleksi mekânlarını tanımsal olarak ifade edecek olursak satış birimleri, memur daireleri ve kiralık yazıhaneler olarak üçe ayırabiliriz. Genel olarak hal kompleksi 62 dükkân, 11 memur odası,12 adet yazıhaneye ek olarak 1 gazino, 1 lokanta, 2 kahve, 1 depodan oluşmaktadır (Arkitekt, 1935).

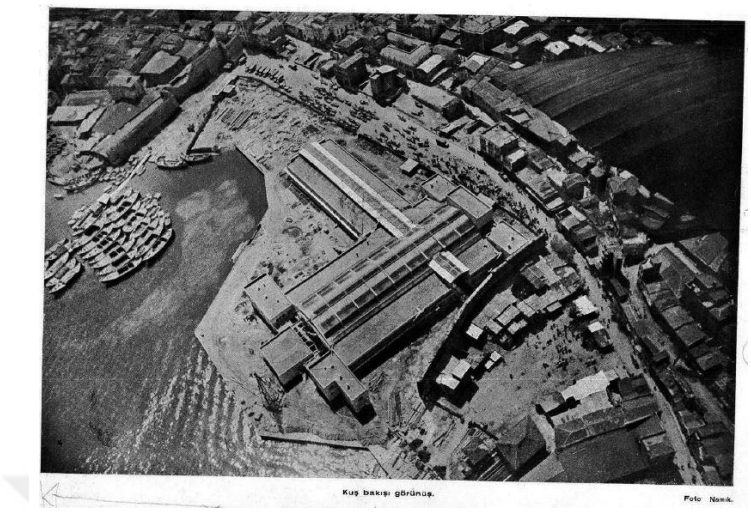

Şekil 2.9. Eminönü Hali Hava Fotoğrafi (Arkitekt, 1935)

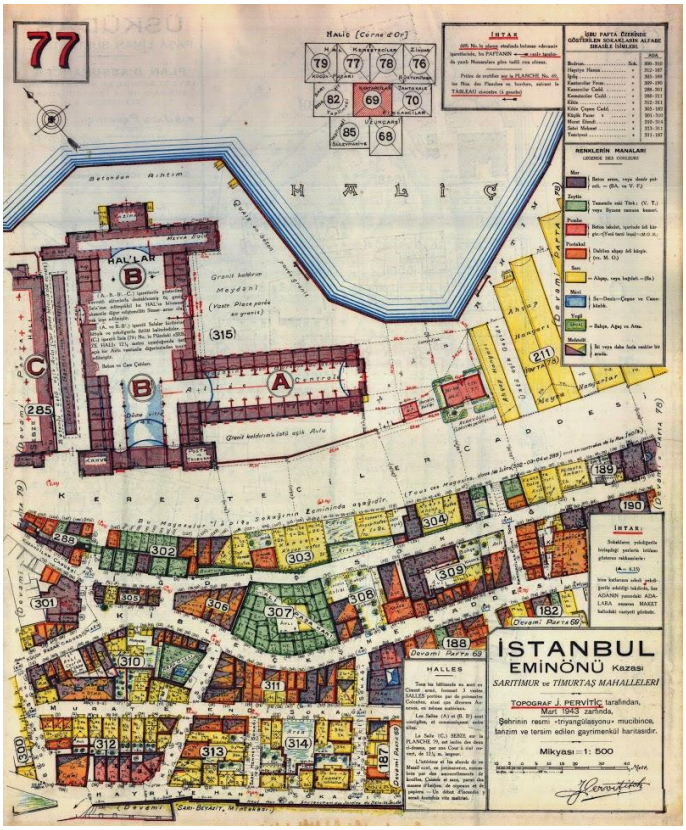

Şekil 2.10. Pervititch Haritasında Eminönü Hali (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

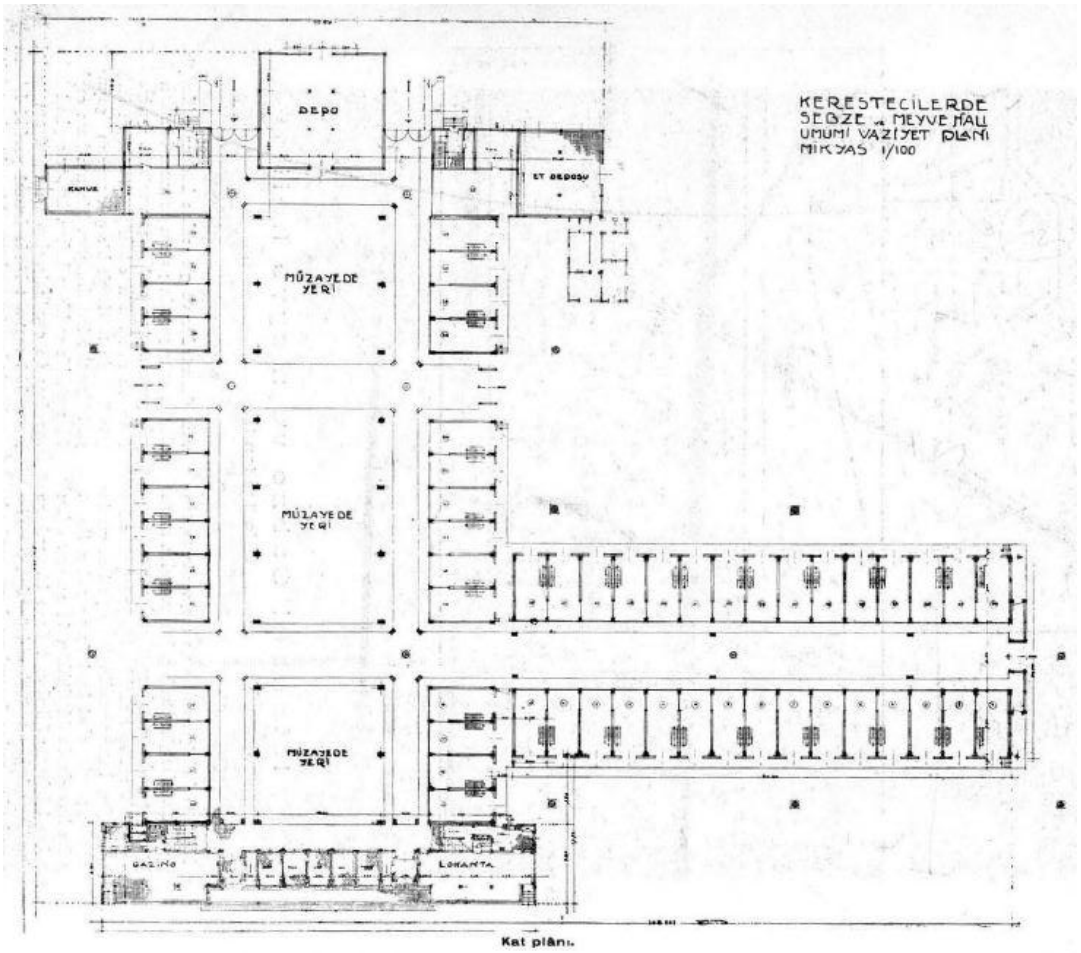

Şekil 2.11. Eminönü Hali Kat Planı (Arkitekt, 1935)

İstanbul'da sebze ve meyvenin toptan satış merkezi olan bu yapı betonarme olarak inşa edilmiştir. Haliç kıyısında inşa edilen yapının zemini sağlam olmamasından kaynaklı temel bazı yerlerde radye jeneral bazı yerlerde mütemadi olarak yapılmıştır. Halin denize bakan kısmında bir meydan bırakılmıştır (Arkitekt, 1935).

Yapının betonarme sistemi üzerinde çimento sıva onun üzerinde gri renkli bir badana bulunmaktadır. Büyük satış yerinin üstünde bulunan demir panjur ve camlıklar aracılığı ile iç kısma hava ve güneş ışığı temin edilmiştir. Ayrıca fazla su ihtiyacı gereksiniminden dolayı birçok yere çeşme ve hidrantlar konulmuştur (Arkitekt, 1935).

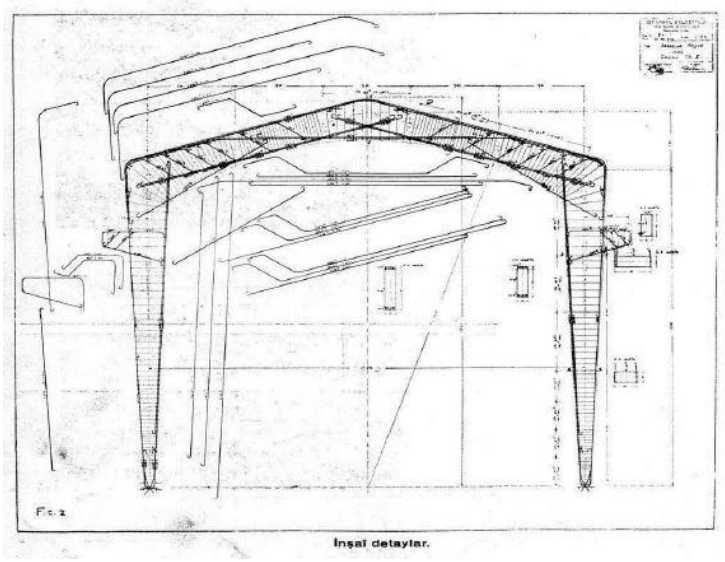

Şekil 2.12. Eminönü Hali İnşa Detayı(Arkitekt, 1935)

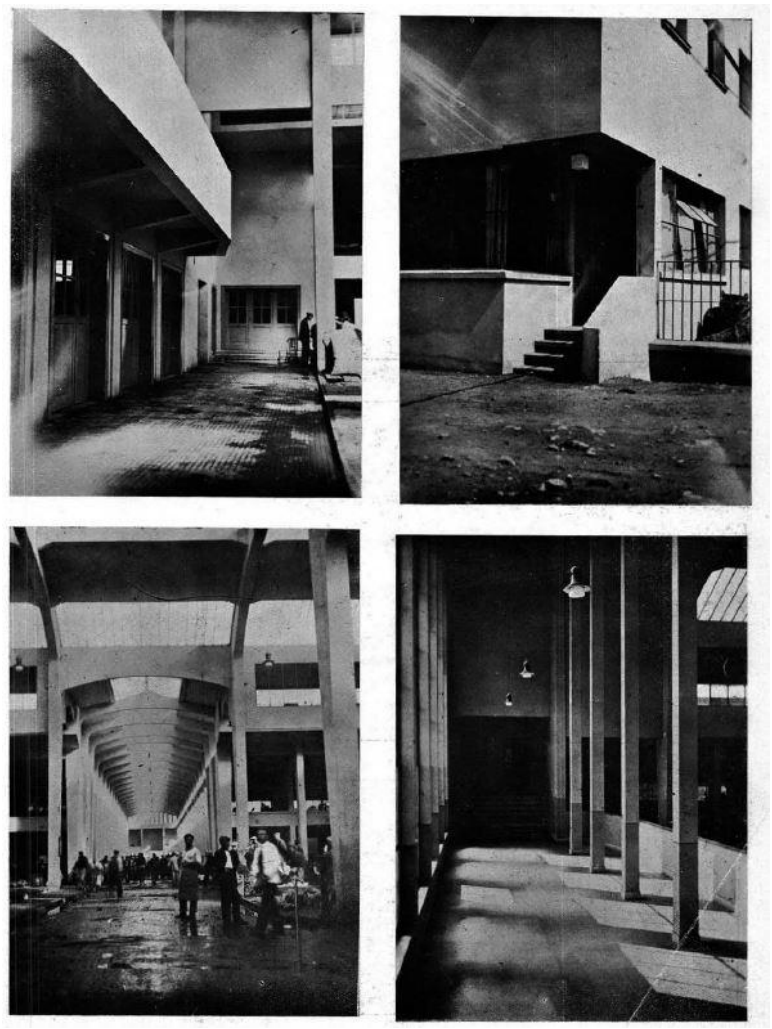

Şekil 2.13. Eminönü Hali İç ve Dış Görünüşler (Arkitekt, 1935)

14 Ocak 1986 Milliyet Gazetesi haberine göre Eminönü halinin kapanacağı, yeni hal binasının Bayrampaşa'da yapılacağı duyurulmaktadır (şekil 2.14, 2.15).

İstanbul'un yeni hal kompleksinin krokisi...

Hal bugün kapanıyor

İSTİHBARAT SERVİSİ

BELEDİYE Başkanı **Bedrettin Dalan** dün yaptığı açıklamada, **"Sebze Hali'nde çarşama gübü son satış yapılacak ve akşamına sebze ve meyveler yeni hale indirilecek, böylece İstanbul'un yarası durumundaki hal kapanmış olacak"** dedi.

Başkan **Dalan, "Yeni hal binasında 264 işyeri bulunduğunu"** belirterek, şunları söyledi:

"Perşembe sabahından itibaren sebze ve meyve satışı Bayrampaşa'daki (üstteki krokide işaretlenen) **yeni halde yapılacak. Şimdiki hal binasının yıkımına ise derhal başlanacak ve burası yaz gelmeden park olacak."**

Şekil 2.14. 1986 Yılı Milliyet Gazetesi Haberi (Mızrak, 1986)

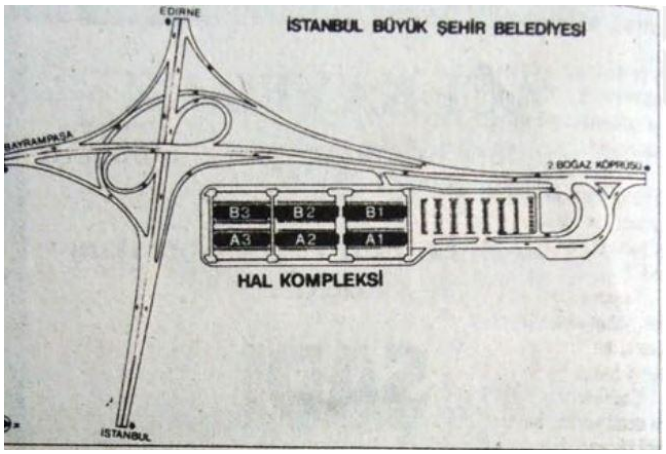

Şekil 2.15. İstanbul'un Yeni Hal Kompleksinin Krokisi (Mızrak, 1986)

2.3.1.2. Kadıköy Hali

Cephesinde bulunan inşa tabelasına göre 1927 yılında Mimar U. Ferrari İngen Construit tarafından inşa edilmiştir (şekil 2.17). Bina Caferağa Mahallesi, 26 Pafta, 174 Ada, 1 Parselde inşa edilmiştir. İstanbul Belediyesi tarafından 225.000 lira maliyet ile yapılan hal, maliyeti karşılayacak yeterli kiracının bulunamaması sebebi ile kısa bir süre

sonra bir bölümü itfaiye garajına çevrilmiştir. Yine aradan kısa bir süre sonra hol ve dükkân kısımları depo olarak kullanılmıştır (Arkitekt, 1937).

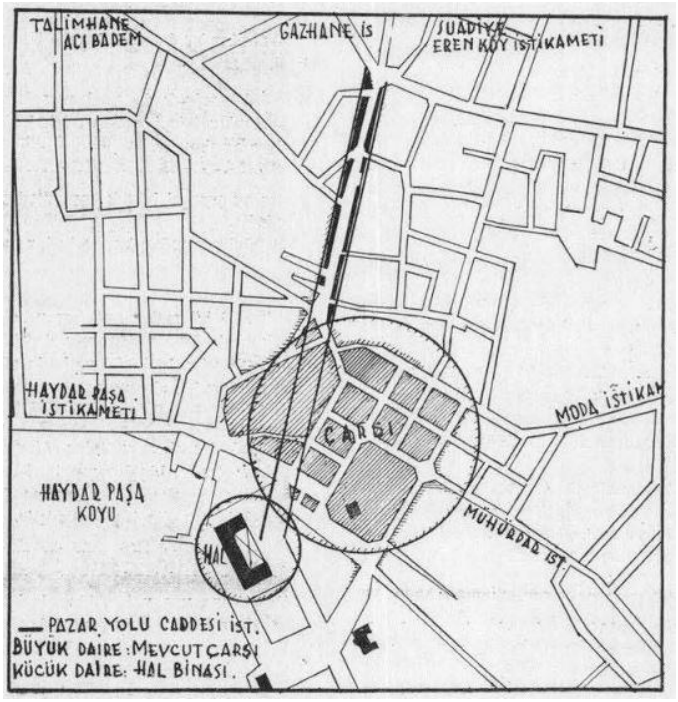

Şekil 2.16. Kadıköy Hal ve Civarı Vaziyet Planı (Arkitekt, 1937)

Şekil 2.17. Cephede Mimarın Adının Bulunduğu Tabela (Atılgan, 2017)

1937 yılında binanın bir şekilde kullanılması için çarşı esnafı getirilmiştir. Dıştaki dükkânlara kasaplar-bakkallar, iç avluya sebze-meyveciler, deniz tarafındaki dükkânlara ise balıkçılar yerleştirilmiştir. Fakat yine planlamada rüzgâr yönünün hesaplanmaması sonucu lodoslu havalarda dükkânları su basmıştır. Dolayısı ile bu

girişim de başarısızlıkla sonuçlanmış olup esnafta tekrar çarşıdaki dükkânlarına geri dönmüştür (Kırlı, 1983).

1938 yılında Altıyol'dan aşağı gelen caddenin üzerindeki istimlâkler yapılıp yol açılmış ve sebze-meyve toptancılarına kullanma zorunluluğu getirilmiştir (şekil 2.18.).1940 yılında hal olarak işletilen binanın üst katlarını belediye bünyesinde büro olarak düzenlemiş, alt dükkânlar ise çeşitli kişi-kurumlara kiralanmıştır (Kırlı, 1983).

Şekil 2.18. İstimlâklerle Açılan Binanın Ön Tarafı (Atılgan, 2017)

Kadıköy'ün merkezinde bulunan hal kentte nüfusun artması ve trafikte araç sayısındaki çoğalma ile birlikte çevreye rahatsızlık vermeye başlamıştır. 1973 yılında Kadıköy Hali Küçükbakkalköy'e (Ataşehir) taşınmıştır. Buna ek olarak İtfaiye de binadan çıkarılmıştır (Atılgan, 2017).

1984 yılında işlev değişikliğine gidilerek, İstanbul Belediye Konservatuarı öndeki binanın üst katına taşınmıştır.1986 yılında Belediye Konservatuarı İstanbul Üniversitesine bağlanmıştır. Dolayısıyla burası İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı olmuştur. 1989 yılında boş durumda olan iç avluya Haldun Taner Şehir

Tiyatrosu yerleştirilmiştir. 2010'lu yıllarda Yeldeğirmeni tarafındaki binanın uç kısmına eklenti olarak Kızılay Kan Alma Birimi yapılmıştır (şekil 2.19.).

Şekil 2.19. Günümüzde Kadıköy Hal Binası (Yaman, 2019)

Eğer hal binası için uygun bir arazi ve işlevin sürdürülebilirliğine uygun bir proje oluşturulsaydı hem halkın en önemli gereksinimlerinden biri karşılanacak hem Kadıköy güzel bir binaya sahip olacak hem de yapılan masrafların geri dönüşümü olacaktı.

Kadıköy Hali'nin işleyememesinin sebebi belediye fen heyetinin bilgisizliğine bağlanan aşağıdaki nedenlerdir.

1 — Yer konusunda seçimin kötü olması.

2 — Planın bilgisiz olarak yapılması

3 — İnşa tarzının hal binaları konseptine uygun olmaması.

4 — Ayrıca binanın çarşıya ve ana yollara bağlantılarının olmaması (Arkitekt, 1937).

Binanın kara yönüne baktığı formu U şeklindedir. Ortadaki binaya kemerli bir giriş kapısı ile ulaşılmaktadır. Simetrik U şeklinin her iki yanındaki bloklar iki katlıdır. Altlarında girişleri kemerli 7 adet dükkân bulunmaktadır. En baştaki dükkânlardan üst katlara çıkılmaktadır. Denize bakan blok ise iki yanındaki binaların arasına sıkışmış tek katlı bina izlenimi vermektedir. Kara tarafına bakan iç avlu ise üstü örtülerek sebze-meyvecilerin kullanacağı bir alan olarak düşünülmüştür.

Binanın cephesindeki dükkânların ve avlu üst örtüsü çelik konstrüksiyon üzeri camdır. İklimsel koşullar da göz önünde bulundurularak hal yapılarında cam üst örtü gıda maddelerinin hızlı bir biçimde bozulmasına sebebiyet verdiği için uygun değildir. Ayrıca camların kırılması tehlike arz etmiş ve bakım masrafları da esnaflar için caydırıcı bulunmuştur. Bir diğer olumsuz görüş halin konumlanması ile ilgilidir. Çarşıya yakın olmasına rağmen çarşıya bağlanmamıştır. Ayrıca Altıyol aksındaki caddenin önünde binalar binalar hal binasının görülmesini ve kolay erişilmesine engel olmuştur (Kırlı, 1983).

2.3.1.3. Sütlüce (Karaağaç) Mezbahası

Günümüzde Haliç Kongre merkezinin bulunduğu Sütlüce Karaağaç Caddesi ve Haliç arasındaki alanda döneminin en görkemli yapılarından biri olan Karaağaç Mezbahası bulunmaktaydı.

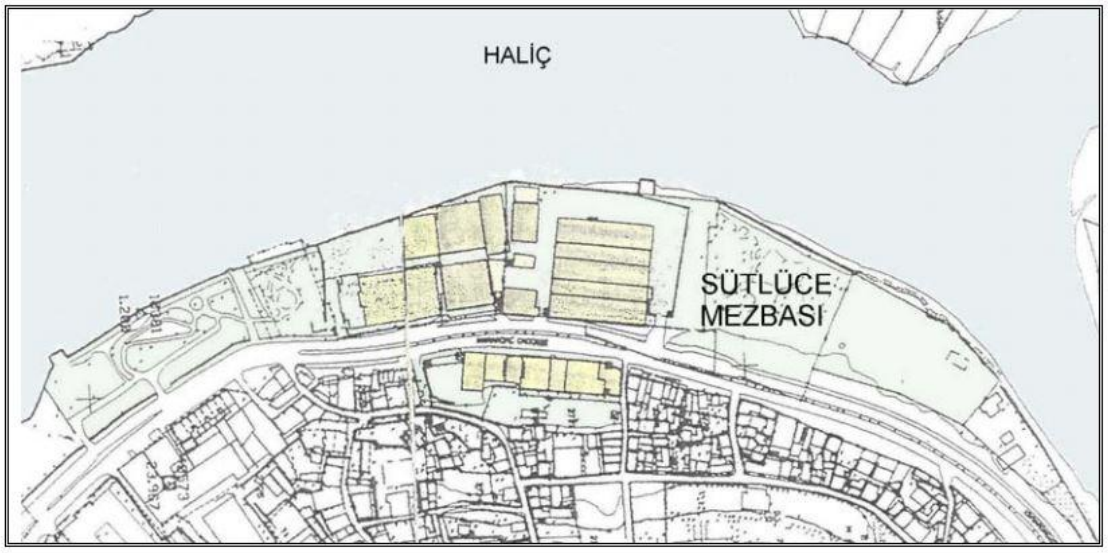

Şekil 2.20. Karaağaç Mezbahası (İBB. Harita Arşivi)

Mezbaha kompleksinin mimarlarının kim olduğu hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin Batur, Buzhane yapısının 1919 yılında Mimar Vedat Tek tarafından yapıldığını iddia edip mezbaha alanında ikisi kesim, biri de koruma ve muayene işlemlerine ayrılmış 3 pavyon, personel odaları, lokanta vb. mekânları barındıran idare binası bulunduğunu söylemektedir (Batur, 2003:161). İncirlioğlu ise

mezbahanın 1923 yılında mimar Ahmet Burhaneddin, Osman Fıtri ve Marko Logos tarafından yapıldığını ve kompleksin buzhane, kesimhane, marangozhane, domuz kesim yerleri, et satış pavyonu, bağırsakhane, işkembehane garaj, tamirhane, soyunma, levazım ve lokal bölümlerinden oluştuğunu belirtmektedir (İncirlioğlu, 1991).

Osman Nuri ise mezbahanın mimarları olarak İncirlioğlu ile aynı görüşte olup tesisin açılış tarihinin 1923 olduğunu söylemekte ve bu süre içinde bir buzhane yapısının yapılmış olduğunu belirtmektedir (Osman Nuri, 1924).

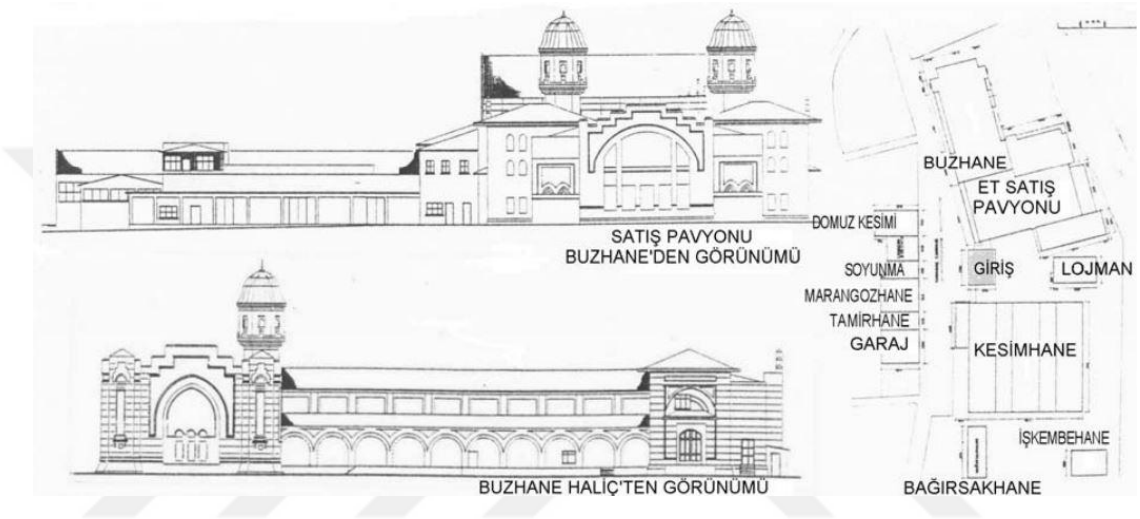

Şekil 2.21. Karaağaç Mezbahası Plan ve Görünüşler (İncirlioğlu, 1991: 68)

Karaağaç Mezbahası mimari üslubu açısından döneminin ulusal mimari anlayışını yansıtarak İstanbul'un modernleşme hareketlerinin önemli bir parçası olmuştur.

Yapım tekniğinin betonarme olduğu ve yapımında kullanılan çelik strüktürlerin, tuğla ve kiremitlerin yurtdışından getirildiği söylenmektedir.

1990 yılına kadar Sütlüce'de mezbaha ve et dağıtım merkezi olarak kullanılan yapı kesim işlemlerinin sağlık koşullarına uygun yapılmasını amaçlamıştır. Ayrıca dünyanın ilk kentsel biyolojik atık su arıtma tesislerinden birine sahip olan mezbaha, soğuk hava deposu, laboratuvar, üretim işletim sistemi ile İstanbul'un önemli altyapı tesislerinden biriydi (Özdemir, 2009).

İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu, 11.03.1988 tarih ve 313 sayılı kararı ile Mezbaha'nın Vedad Tek tarafından tasarlanan bölümlerini

kültür mirası olarak tescil etmiştir (Batur, 2003). Ancak tescillenen yapıda yeterli bir belgeleme çalışması yapılmadığından, mezbahaya dair bütün mimari verilerin yok olması kaçınılmaz olmuştur. Zamanla mezbahanın strüktürel sorunları kullanılmasında sıkıntılar yaratmış ve kapatılmasına karar kılınmıştır. 1998 yılı Ağustos ayında ise mezbahanın yıkımı gerçekleşmiştir.

2.3.1.4. Fındıklı Elektrik (Satie) Binası

Sedat Hakkı Eldem tarafından 1932 yılında tasarlanıp 1934 yılında yapımı tamamlanmış bu yapı Fındıklı'da, tramvay caddesi ile deniz arasında kalan geniş bir arsa üzerinde bulunmaktadır. Satie adlı şirket tarafından yaptırılan yapının adı Fransızca "Societé Anonyme Turque de l'Installation Electrique"den gelmektedir.

Mimaride Le Corbusier'nin ilkelerini yansıtan özellikle düz çatısı, pilotis'i ve serbest planıyla modernizmi temsil eden başlıca yapılar arasında bulunan Satie binasının hizmet amacı elektrik için büro ve depo işlevlerini barındırmaktır.

Sedat Hakkı Eldem 1934 Yılı Mimar dergisinde yapıyı şu şekilde tanımlamıştır: "...Bina 5 katlı olarak düşünülmüş ise de sonradan kat adedi indirilmiştir. Cadde tarafında Satie mağazası ve teşhir yeri vardır. Mağaza döşeme seviyesi cadde hizasında ve denize nazaran birinci kattadır. Memurlar için girişte cadde tarafındadır. Deniz tarafında mavnaların yanaşabileceği bir iskele yapılmıştır. Ayrıca bir tramvay hattı deniz tarafını bir rampa üzerinden caddeye dapteder. 2 asansör eşyaların üst kata nakline yarar. Hafif eşyalar merdiven ortasındaki asansörle, ağırlar kule kısmındaki ile çıkarılır.

Yapı betonarme kazık ve umumî radye üzerine betonarme iskelet ve tuğla dolgudur. Çatı teras halinde ve az meyillidir. Dışarı sıva teranova taklidi edelputzdur. Camekânların etrafı suni taş sıvadır. Öndeki iki sütun ve döşeme kaplama levhaları mozaiktir. Bütün pencere ve kapılar demirdir" (Mimar, 1934).

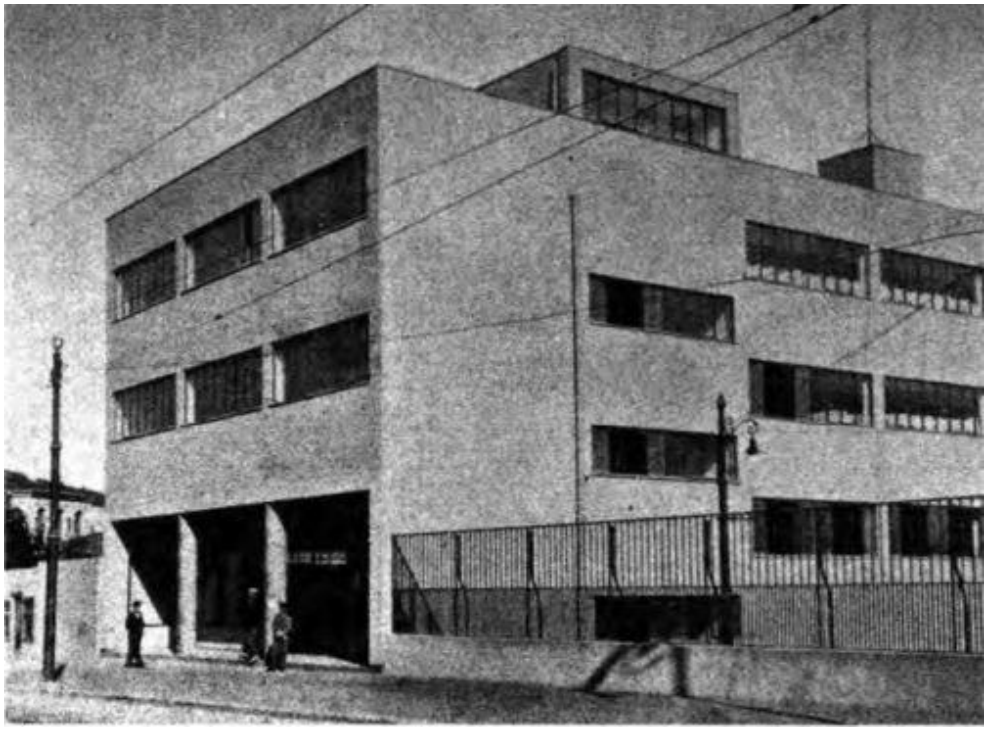

Şekil 2.22. Fındıklı'daki Elektrik Binası (Bozdoğan, 2002)

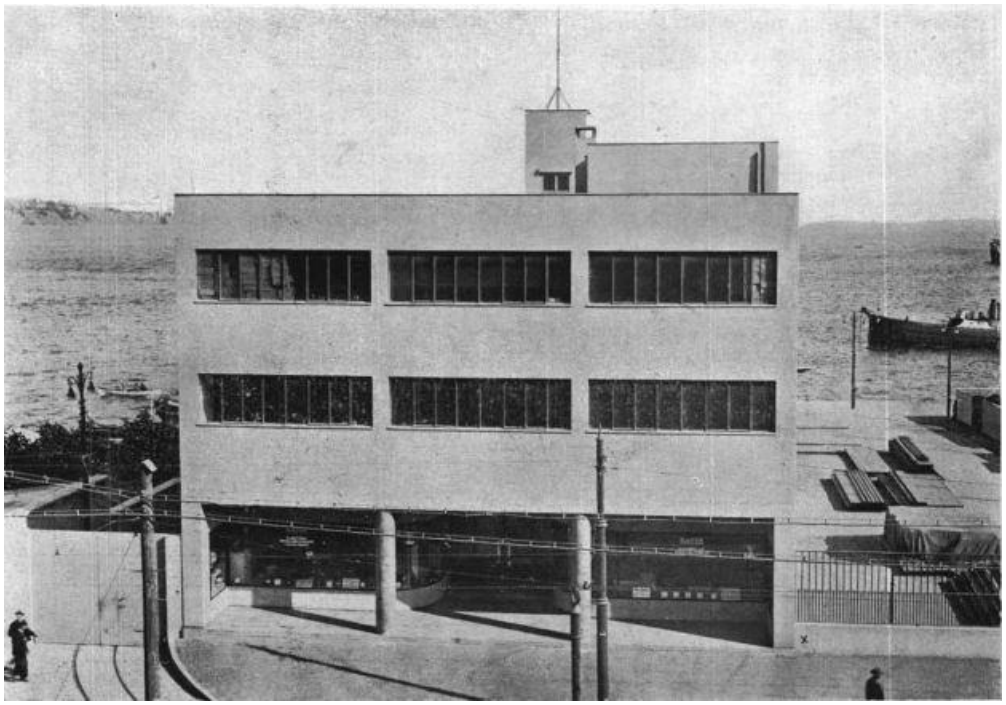

Şekil 2.23. Elektrik Şirketi Deposu (Mimar, 1934)

Şekil 2.24. Elektrik Şirketi Deposu İç Mekân (Mimar, 1934)

Yapının alt katında bir mağaza bulunmakta olup içerisinde yeni teknolojinin getirdiği elektrik armatürleri tanıtılmaktadır. Üst katta ise ofis ve depo işlevleri bulunmaktadır. Yapı 1950'lerin sonunda yol genişletilmesi amacıyla ortadan kaldırılmıştır. Dolayısıyla Fındıklı Satie Binası İstanbul'da "modernizm"in verdiği ilk önemli kayıp olarak düşünülmektedir.

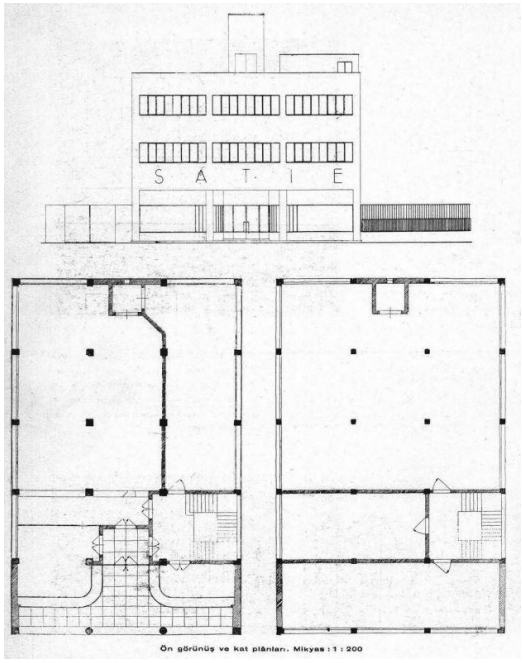

Şekil 2.25. Elektrik Şirketi Deposu Plan (Mimar, 1934)

2.3.1.5. Fatih İtfaiye Müzesi

İtfaiye Müzesi, İstanbul İtfaiye Müdürlüğünün talebi ile belediye tarafından 1933 yılında İtfaiye Müdürlüğü garajının bahçesinde inşa edilmiştir. Kaynaklarda yapım maliyetinin düşük olduğu ayrıca belirtilmektedir: **"**Mevcut bir miktar malzemesinden maada, bu paviyonu sekiz yüz lira gibi ufak bir para ile vücuda getirilmiş olduğundan en mahdut şerait altında en kıt vasıtalarla çalışan Türk mimarının buna rağmen bir eser yapabildiğini göstermek itibari ile şayanı dikkattir." (Mimar, 1933).

İtfaiye müzesini oluşturan bu bina bir salondan ibarettir. Betonarme yapım tekniğine sahip bu yapı dış cephesi ile birlikte modernist bir üslup sergilemektedir. Binanın dış cephe tasarımında yataylık algısı verilmiştir. Pencereler de dış cephedeki bu anlayışa uygun biçimde tasarlanmıştır. Müzenin iç mekân fotoğraflarından da görüldüğü üzere uzun dikdörtgen şekilde inşa edilmesiyle geniş açıklık kazanılmış ve bu sebeple salonun bütün alanından olabildiğince yararlanılmıştır.

Şekil 2.26. İtfaiye Müzesi Genel Görünüş (Mimar, 1933)

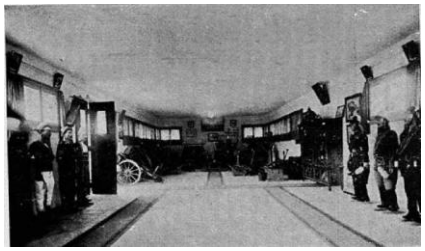

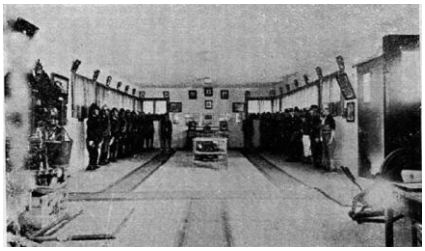

Şekil 2.27. İtfaiye Müzesi İç Mekândan Görünüşler (Mimar, 1933)

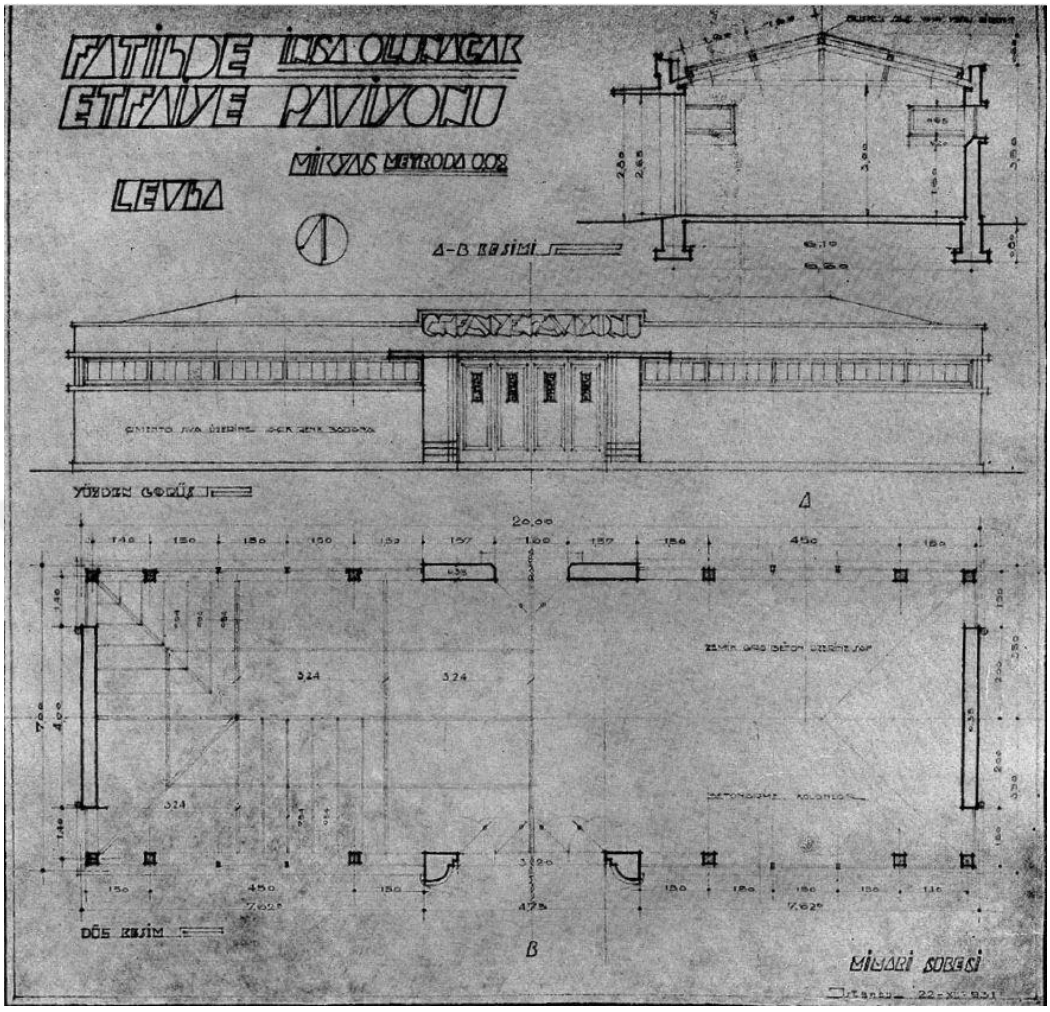

Şekil 2.28. İtfaiye Müzesi Kesit, Görünüş ve Plan (Mimar, 1933)

2.3.1.6. Hocapaşa (Eminönü) Maliye Şubesi

İstanbul defterdarlığı tarafından yaptırılan ve 1937 yılında yapımı tamamlanan Hocapaşa Maliye Şubesi binası Sirkeci'dedir. Yapı, İstanbul Nafia Direktörlüğü Yapı Bürosu mimarları tarafından yapılmıştır. Yapının yapım tekniği ve kullanılan yapı malzemelerine bakıldığında Uluslarası üslup özelliği gösterdiği söylenebilir. Aynı zamanda cephe kurgusu ve yuvarlatılmış köşesi ile de art deco üslubunu yansıtmaktadır.

Şekil 2.29. Hocapaşa Maliye Şubesinin Ön Cephesine Ait Eski ve Güncel Fotoğraf (Arkitekt, 1938, Yaman, 2019)

Binanın işlev dağılımı Arkitekt dergisinde şu şekilde verilmiştir. "Bina dâhilinde maliye servisleri şu suretle taksim edilmiştir. Bodrum katında sığınak, evrak mahzeni, kalorifer dairesi vardır. Zemin katında, tahsil şubesi, birinci katta tahakkuk şubesi büroları vardır. Binaya yandan bir antre ile girilir, küçük bir antreden kat merdivenine ve zemin kat holüne geçilmektedir. Her iki kattaki hollerde müracaatçılara tahsis edilen saha ile memurların arası ceviz bankolar ile ayrılmıştır. Memur servisleri arasında iç telefon ve çağırma tesisatı vardır."

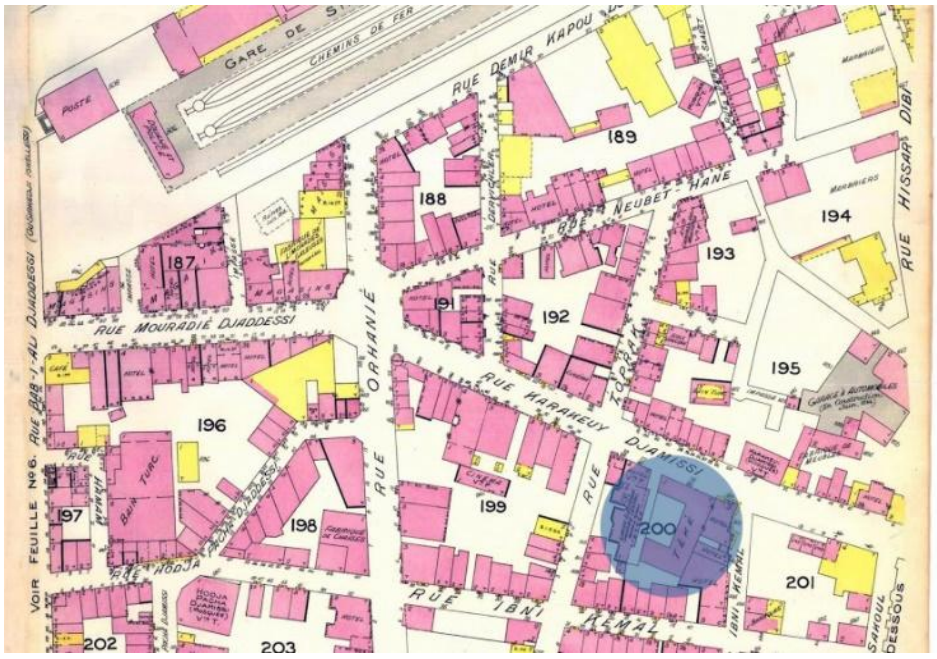

Şekil 2.30. Hocapaşa Maliye Şubesinin Goad Haritasındaki Yeri (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

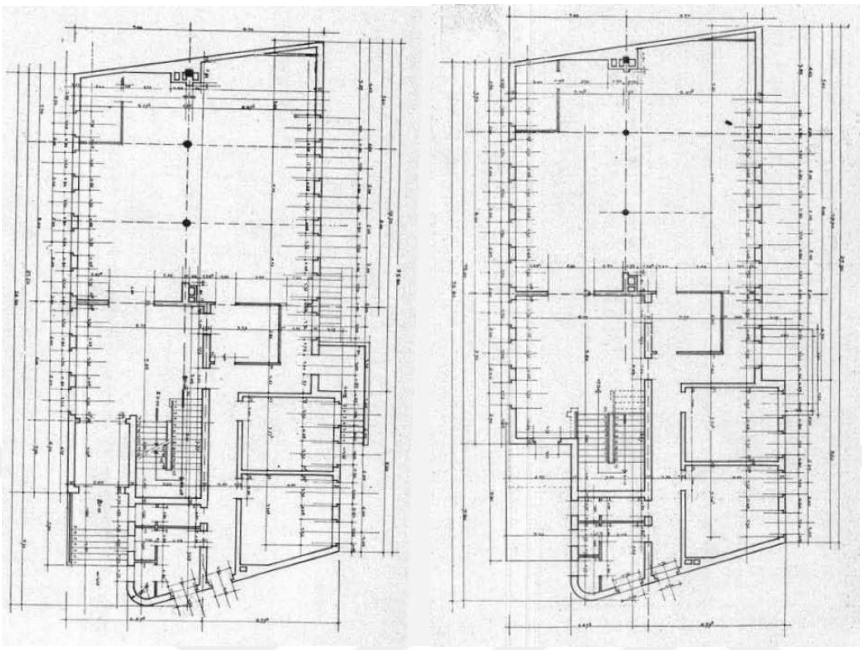

Şekil 2.31. Hocapaşa Maliye Şubesi Zemin Kat ve 1. Kat Planı (Arkitekt, 1938)

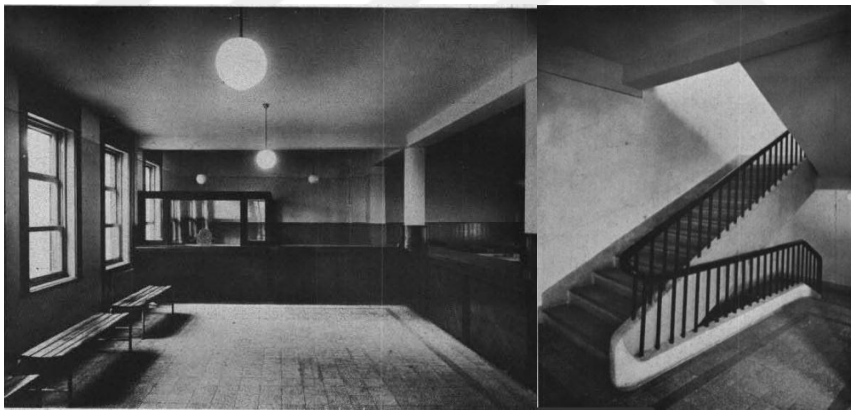

Şekil 2.32. Hocapaşa Maliye Şubesi İç Mekân Görünüşleri (Arkitekt, 1938)

Bina temeli betonarme mütemadi sömeller üzerine taş duvardır. Beden duvarları tuğla olan yapının döşemeleri betonarmedir. Binanın dış cephesi mozaik taş görünümünde sıvanmıştır. Çatı saçaklı olup üst örtüsü kiremit kaplamadır. Bütün pencerelerin etrafında söve olup zemin ve birinci kattaki pencereler üç bölmeli ağırlıklı sürme tarzındadır. Binada bütün hollerde döşeme kaplaması olarak mozaik çini kullanılmışken memur odaları ve diğer birimler meşe parke kullanılmıştır.

BÖLÜM 3

TELEFON SANTRALLERİ

3.1. Dünyada Telefon Santralı Binaları-Tarihsel Çerçeve

Birçok yenilikte olduğu gibi, telefon fikri de telefonun icadından kısa bir süre önce ortaya çıkmıştır. İtalyan yenilikçi Antonio Meucci 1849'da ilk temel telefonun icat edilmesiyle tanınırken, Fransız Charles Bourseul 1854'te bir telefon tasarlamıştır. Alexander Graham Bell, 1876'da telefon cihazı için ilk ABD patentini kazanmıştır (Langdale, 1978).

Telefon değişimi, telefon kullanımında devrim yaratan bir telekomünikasyon sistemidir. Graham Bell ve Thomas A. Watson telefonu icat ettiğinde, bu cihazın kullanımı sınırlıydı. 1876 yılına kadar yapılan en uzun çağrı sadece iki mil uzaklıktaydı. Bell ve Watson sınırlarını zorlayarak telefonu geliştirmek için çalıştılar ve daha iyi modeller yaptılar, ancak bu değişiklikler telefonu ortak kullanımı olan bir cihaza dönüştürmek için yeterli değildi. Erken telefonlar kabloluydu ve sadece diğer bir telefonla iletişim kurabiliyordu. Bu aşamada, telefon hala küçük bir aralık ve düşük iletim kalitesi ile sınırlı bir nesne idi. Telefonun Alexander Graham Bell tarafından icat edilmesinden bir yıl sonra, Bell Telephone Company kuruldu. Telefonun kullanımı daha sonra ticari amaçlarla sınırlandırıldı (Farely, Schmidt, 1998).

İlk önce şirketler tarafından kullanılan telefon daha sonra günlük hayatımızın bir parçası olup kullanıcıların herhangi bir mesafeye ulaşmalarını sağlamıştır. Bu büyük teknolojik gelişmenin merkezindeki unsur ise tartışmasız telefon santralidir. Bu buluş, tüm telekomünikasyon faaliyetleri için bir merkez görevi görmüştür. Kullanıcılar

arasında doğrudan hatlara gerek duymadan iki veya daha fazla telefon abonelerinin birbirine bağlanmasına izin vermiştir.

1877-78'de ilk telefon hattı inşa edilip, ilk santral kuruldu ve ilk telefon santrali işletime girdi. Üç yıl sonra neredeyse 49.000 telefon kullanılıyordu. 1880'de Bell, Amerikan Bell Telefon Şirketi'ni kurmak için bu şirketi diğerleriyle birleştirdi ve 1885'de Amerikan Telgraf ve Telefon Şirketi (AT&T) kurmuş olup gelecek yüzyılda telefon iletişimine hâkim olmuştur. Bell Sistemi çalışanları, ABD'deki telefon sistemini, tüm telefon şirketlerinin hisse senedi fiyatlarını düşürmek için bilinçli bir şekilde reddetmiş ve böylece Bell'in daha küçük rakipler edinmesini kolaylaştırmıştır (Farely, Schmidt, 1998).

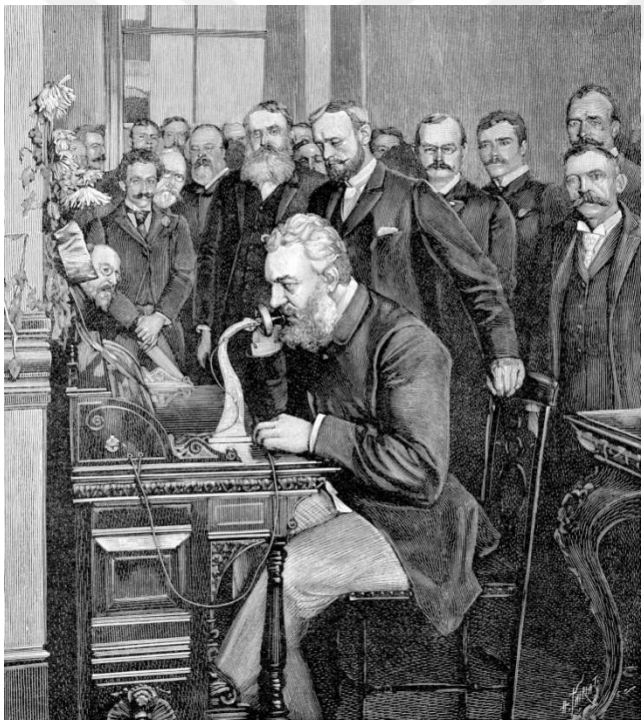

Şekil 3.1. 1876'da Telefonun Patentini Alan Alexander Graham Bell, 18 Ekim 1892'de New York City İle Chicago Arasında 1,520 Km'lik (944 Mil) Bir Telefon Bağlantısını Başlattı (Farely, Schmidt, 1998).

1880'lerin sonunda, hem santral hem de bir merkez işlevini barındıran özel bir telefon santrali tesisine ihtiyaç duyulmuştur. St. Louis, Missouri şehir merkezindeki 920 Olive Street'te bulunan Bell Telephone Building (şekil 3.2.), 1889 yılında, santral ve

Bell Telephone Company'nin yerel merkezini barındırmak amacıyla inşa edilmiştir. Bina, yapımından 1926'ya kadar St. Louis için ana telefon santraliydi ve St. Louis'deki en eski telefon binasıydı.

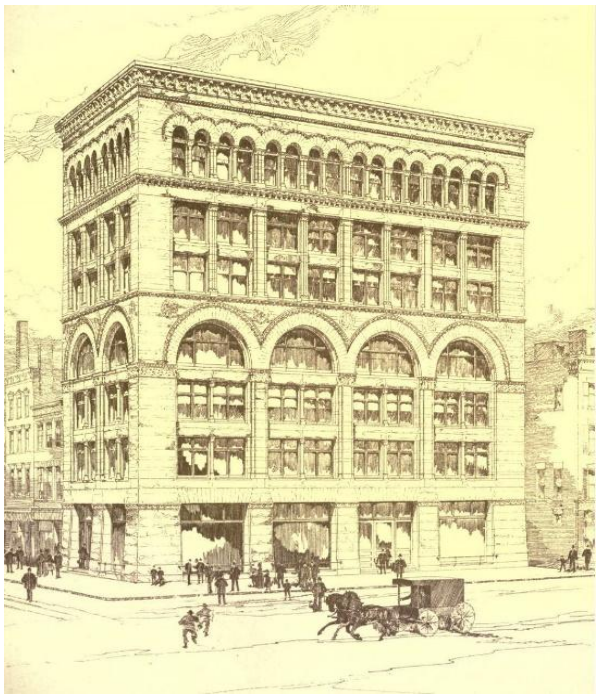

Şekil 3.2. Bell Telefon Binası (“Bell Telephone Building”, 2019)

1900'de Bell'in telefon sisteminde yaklaşık 600.000 telefon vardı. Bu sayı 1905'te 2,2 milyona, 1910'da ise 5,8 milyona yükseldi. 1915'te kıtalararası telefon hattı çalışmaya başladı. 1907'de AT&T, Western Union'ı satın alarak telefon ve telgraf hizmetini tekeline aldı. Cumhurbaşkanı Theodore Vail, şirketin ülkenin çok yönlü iletişim ağını en verimli şekilde işletmesini istedi. Hükümet, halkın ve AT&T rakiplerinin çağrısı üzerine, şirketi güven karşıtı ihlaller konusunda soruşturmaya başladıve böylece AT&T başkan yardımcısı Nathan Kingsbury ile ABD Başsavcısı ofisi arasında bir anlaşma olan 1913 Kingsbury Taahhütünü gerçekleştirdi. Bu taahhüt altında AT&T, kendisini Western Union'dan uzaklaştırmayı ve bağımsız telefon santrallerine uzun mesafeli hizmetler sunmayı kabul etti (Farely, Schmidt, 1998).

Birinci Dünya Savaşı sırasında, hükümet Başkan Wilson’un emri ile ABD’deki telefon ve telgraf hatlarını, Haziran 1918’den Temmuz 1919’a kadar kongrenin ortak bir karar almasından sonra kamulaştırmıştır. Bir yıl sonra, sistemler özel mülkiyete iade

edildi, AT&T tekelci tutumunu sürdürdü ve 1934'te hükümet bir kez daha harekete geçmiş, bu sefer FCC'nin yetkisi altında "düzenlenmiş bir tekel" olarak çalışmasına izin vermeyi kabul etmiştir (Farely, Schmidt, 1998).

Günümüzde, manuel santraller artık aramaları aktarmak için kullanılmamaktadır. Bu, çalışma sisteminin değiştiği anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle santral operatörleri telefon operatörü olarak hizmet vermektedir. Bu sistem ileoperatörün bir santral yoluyla çağrıları aktarmaları veya kablolama sistemleri ile uğraşmalarına gerek kalmamaktadır. Dolayısı ile santralin görevleri basitleştirilip çalışma koşulları iyileştirilmiştir.

Elektrik kabloları veya anahtarlayıcıları kullanan santral, merkez ofislerde gerçekleştirilen manuel prosedürle farklı hatlarla bağlantıya izin vermiştir. Telefon değişimi ve telefon santrali, mesafenin artık düşünceleri paylaşmanın önünde bir engel olmadığını göstermiş vebirbiri ile etkileşimli bir dünya vizyonuna katkıda bulunmuştur. Santral ayrıca telekomünikasyon kullanımını da demokratik hale getirmiştir. Bu buluş telefonun erişimini ve güvenilirliğini arttırmış ve sesli iletişimin ortak kullanımına izin vermiştir. Dolayısı ile mesajların şifresini çözmek için özel becerilere ihtiyaç duyan telgrafı kullanmaya gerekkalmadan istenilen noktada telefonu açıp konuşma imkânı sağlanmıştır.

Telefon santralleri tıpkı Amerika'daki gibi Avrupa'da da gelişim göstermiştir. Telefonun 1878 yılında Paris'te sergilenmesiyle, başta Fransa olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri bu yeni ve önemli alete ilgi göstermiştir. Avrupa genelinde ilk manyetolu manuel telefon santrali ise 1879 yılında Londra'da 8 abonelik olarak açılmıştır. Daha sonra diğer Avrupa şehirlerinde benzer santraller hizmete açılmış, 1881 yılında çeşitli merkezlerde telefon idareleri kurulmuştur. Telefon ile ilgili ilk standarlar ise 1885 yılından Berlin 'de yapılan Uluslararası Telekomünikasyon Birliği toplantısında kabul edilmiştir (Bezaz, 2006).

Avrupa ve Amerika'daki telefon santral binalarının 1920-1940 yılları arasındaki uygulamaları incelendiğinde dönemin mimarlık üslubu olan art decodan etkilendikleri görülmektedir. Santral işlevine yönelik plan kurgusuna sahip olan bu uygulamalar cephede modern bir çizgi yakalamışlardır.

3.1.1. Art Deco Üslübunu Taşıyan Telefon Santrali Binaları

Tez çalışması kapsamında incelemesi yapılan Şişli eski telefon santral binası, mimari üslubu bakımından Art deco özelliği göstermektedir. Dolayısı ile hem benzer mimari özelliklere sahip olması hemde inşa edildikleri zaman aralıklarının birbirine yakın olması açısından başta Paris'te bulunanlar olmak üzere diğer art deco telefon santrali yapıları örnek olarak verilmiştir.

Paris, Suffren Telefon Santrali

Jacques Debat-Ponsan tarafından 1933 yılında yapılan bu bina Louis Codet sokağında köşe bir parselde bulunmaktadır. Günümüzde otel olarak işlevlendirilmiş bu yapı Paris'te art deco üslubu ile inşa edilmiş önemli örneklerden biridir (şekil 3.3.) ("Anciens indicatifs téléphoniques à Paris", 2012).

Şekil 3.3. Suffren Telefon Santrali, Paris ("Anciens indicatifs téléphoniques à Paris", 2012).

Paris, Lalande Telefon Santrali

Art Deco üslubunda yapılmış bu binanın kentin belediye arşivlerine göre, inşaat ruhsatının 1928'de teslim edilmek üzere verildiği ifade edilmektedir.

Cephe, oldukça büyük boyutlarda çiçek motiflerini temsil eden ve birbirini tekrarlayan kabartmalara sahiptir. Bu kabartmalarda bulunan yapraklar ve gövdeler heykeltıraşlar tarafından çok karmaşık olarak değerlendirilmiş olup sonsuz bir şekilde karıştığı düşünülmektedir. Yapının en son katının özgününde olmadığı ve sonradan eklendiği sol taraftaki fotoğraftan anlaşılmaktadır. Yapıyı tanıtan birçok sitede bu katın ne zaman yapıldığı bilinmediği ifade edilmektedir. Bir zamanlar, bu binanın telekomünikasyon müzesine dönüştürülmesi planlasa da proje tamamlanmamıştır (Belle, 2004).

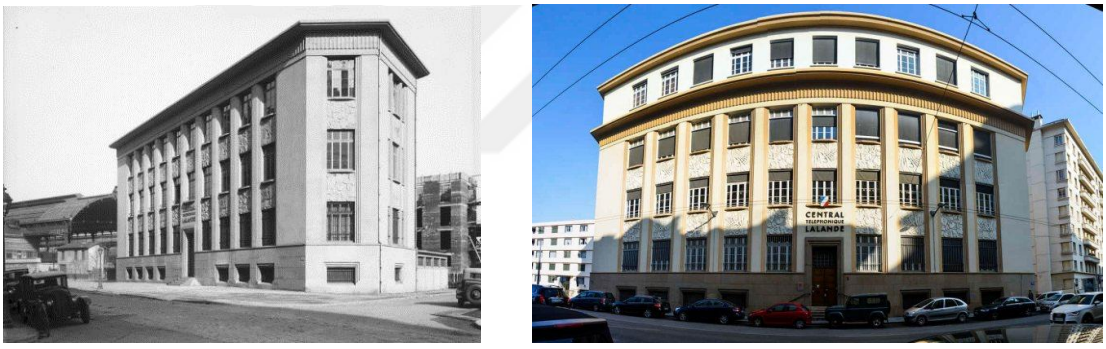

Şekil 3.4. Lalande Telefon Santrali, Paris (Belle, 2004)

New York Telephone Santrali

Art Deco'nun sade ve zevkli tasarımına sahip olan New York Telefon Santrali şimdiki adı ile Verizon 1928 -1930 yıllarında Fayette Park'ın kuzeyinde yapılmıştır. Yapı, Doğu Fayette Sokağında köşe bir parselde bulunmaktadır (şekil 3.5.).

Bina, eyalet genelinde New York'taki telefon binalarını tasarlamakla görevlendirilen Voorhees Gmelin ve Walker tarafından tasarlanmıştır. Ralph Walker tüm zamanların en iyi gökdelen mimarlarından biri olup ayrıca New York 1916 imar yasasına uygun bir biçimde ikonik kademeli gökdelenini oluşturmakta öncüydü.

Bej renkli olarak görülen cephede taş malzeme kullanılmıştır. Zemin kata ait cephede özellikle giriş kısmında ve çatı seviyesine yakın yerlerde girintisi derin olmayan çeşitli kompozisyonlarda oymalar bulunmaktadır. Binanın kuzeybatı köşesindeki özgün çelik iskeletli kule yerine 1969'da kapalı bir mikrodalga kulesi konulmuştur (Gruber, 2013).

Şekil 3.5. New York Telefon Santrali (Gruber, 2013)

Madrid, Norte Telefon Santrali

Telefon hatlarına olan talebin artmasıyla karşı karşıya olan 1920'lerde ve 30'larda İspanya Ulusal Telefon Şirketi tarafından inşa edilen santraller yetersiz kalmıştı. Özerklik döneminde ulusallaştırılan CTNE'nin üstlendiği en iddialı iş olarak yapılan Central Norte de Telefónica Raimundo Fernández Villaverde caddesindeki 41 numarada bulunmaktadır (Pallol, 2012) (şekil 3.6.).

Şekil 3.6. Norte Telefon Santrali, Madrid (Pallol, 2012)

Tüm işçi sınıfı mahallesi Tetuán-Cuatro Caminos'a ve La Castellana'nın kuzeyindeki genişleme eksenine, ardından Avenida del Generalísimo'ya hizmet verecek bu yapının çalışmalarına 1944-45 yıllarında José José de la Vega Samper şirketinin mimarları tarafından başlanmıştır. Savaş sonrası dönemin eksikliklerine ve sıkıntılarından kaynaklı demir, çelik ya da beton gibi malzemelerin kısıtlılığı yaşansa da Telefónica mimarları yapı malzemeleri ve kalite standartları açısından çıtayı düşürmedi. Bina aynı zamanda, savaşın hemen ardından Madrid'de Art Deco üslübunun hayatta kalmanın bir paradigması olarak görülmektedir tıpkı ABD'nin telefon alışverişi mimarisinde bu stilin gelişmeye devam ettiği gibi (Pallol, 2012).

Yapının ön cephesi, geniş cam yüzeyli bir alan sahip olup bölgeye özgü karakteristik taş malzeme ile çevrilmiştir. Zemin 1.ve 2. katın sokağa bakan cephesinde koyu yeşil renkli metal parapetlerin oluşturduğu altı adet balkon bulunmaktadır. Bütünde simetrinin hakim olduğu ve barok dekorasyondan kaçındığı yapı anıtsal bir girişle vurgulanmaktadır (Pallol, 2012).

Paris Telefon Santrali

Mimar François Le Coeur tarafından yapılan ve Archives de bulunan bu yapı 1920'lerin sonunda geliştirilen fonksiyonel mimarinin ve Art Deco üslubunun güzel bir örneğidir (Laborde, 2003) (şekil 3.7.).

1927-1928'de inşa edilen bu telefon santrali, Tapınak caddesinde, hafifçe üç kavisli bölmeye ayrılmış anıtsal bir cephe sunmaktadır. Bölmeler arasındaki ince sütunlar ve bölmeler arasındaki daha geniş sütunlar güçlü düşey kurgular ifade etmektedir. Çatı seviyesine yakın kademeli bir korniş binayı taçlandırmaktadır. Yapının plastik görünümü betonun orijinal işlemlerinden kaynaklanmaktadır. Çimento görünümünün baskın olduğu cephenin bazı bölümleri vermikülit benzeri bir desen ile kaplanmıştır. Zemin katın pencerelerini koruyan bitkisel motifli ızgaralar ilave bir havalandırma sağlamaktadır. 1928-1932'de François Le Coeur, Archives sokağına doğru bir uzantı tasarlamıştır. Bu uzantı aynı cephe prensibini alır ancak bu sefer beton çıplak kalmaktadır. Günümüzde bu cephe beyaza boyanmıştır (Laborde, 2003).

Şekil 3.7. Paris Telefon Santrali (Laborde, 2003)

Paris, Bergère Telefon Santrali

1920'lerin işlevsel mimarisinin başka bir örneği olan bu yapı içinde hem telefon santralini hem de idari ofisleri barındırmaktadır. Betonarme olarak inşa edilmiş ve cephesinin içi boş tuğla ile kaplandığı bu yapı işlevselliğin ön planda olması ile dönemin idari binalarından nispeten farklıdır. Yapı, Faubourg Poissonnière ve Bergère caddelerinde çok farklı cepheler sunmaktadır. Rue Bergère caddesine bakan kısımda 600 m2'lik üç oda şeklinde düzenlenen telefon santraline ait işlevler bulunmaktadır. Sokağa bakan cephe ise yivli plaster sütunlar ile ayrılmış büyük pencerelere sahip olup gün ışığından büyük ölçüde yararlanmaktadır (Laborde, 2003).

Faubourg Poissonnière caddesine bakan cephe büyük ölçüde sağır olup tuğla ile kaplıdır (şekil 3.8.). Çatı seviyesinde birçok dekoratif unsur tuğlanın hakim olduğu cepheyi biraz rahatlatmaktadır. Bu cephede bulunan ve heykeltıraş Szabo tarafından yapılmış büyük ferforje saat zodyak işaretleri ve ferforje parmaklıklar ile süslenmiştir. Sağır duvarın bulunduğu bu ofis binası altı katlıdır. Önünde cam bloklardan yapılmış oval bir kubbe ile desteklenen bir sundurma vardır. Kubbenin çevresi sarı ve mavi bir mozaik ile dekore edilmiştir. Bu mozaik, binanın kornişinde de tekrarlanmaktadır (Laborde, 2003).

Şekil 3.8. Bergère Telefon Santrali, (Laborde, 2003)

3.2. Ülkemizde Telefon Hizmetlerinin Tarihçesi ve Telefon Santralleri

Telefonun Graham Bell tarafından icat edilişinden 5 yıl sonra 1881 yılında ülkemizde de ilk telefon hattı İstanbul'da yapılmıştır. Posta ve Telgraf Nezaretinin Soğukçeşme'deki dairesiyle ile Yeni Cami Postanesi arasında kurulan tek telli bir hat ile ilk bağlantı gerçekleşmiştir. Daha sonra çeşitli kuruluşların bazı birimleri arasında ikili telefon bağlantıları kurulmasına devam edilmiştir. İlk bağlantıda hattın bir ucunda Postane Müdürü odası, diğer ucunda Alay Köşkü'ndeki Posta ve Telgraf Nazırı İzzet Efendi'nin makamı bulunmakta olup ikisinde de Ader marka birer telefon makinesi bulunmaktadır (şekil 3.9.) (Hür, 1994).

Şekil 3.9. Ader Marka Telefon Makinesi ve Posta ve Telgraf Nazırı İzzet Efendi (*Dersaâdet Telefon Anonim Şirketi,* 2013)

İlk telefon bağlantılarına ek olarak Galata Millet hanındaki postane ile Yeni Cami Postanesi arası ve Galata'da Osmanlı Bankası ile bankanın Yeni Cami'deki İstanbul şubesi arasındaki telefon teli tesisleri bulunmaktadır. Yine aynı yıl içerisinde Galata liman dairesinden Kilyos'taki tahlisiye idaresine tek telli bir telefon tesis edilmiştir (Demir, 2005).

Meşrutiyetin ilânı 10 Temmuz 1908 tarihinden itibaren Posta ve Telgraf İdaresi telefonu hükümetin tekelinde bulundurmuş ve telefon tesisi ve ruhsatı verilmemesini zorlamıştır. Dolayısı ile meşrutiyet hükümetleri mebuslar gözetiminde uzun mücadelelerde bulunmuşlardır (Bezaz, 2006).

1909 senesinde telgraf bütçesinden bir miktar ödenek ayrılmak suretiyle Fransa'dan 50'lik bir santral ve 45 adet manyetolu masa telefonu getirtilmiştir. Ülkemizdeki ilk telefon santrali ise 1909 yılında İstanbul'da Büyük Postane binasında kurulmuş olup 50 hatlık ve manyetoludur. 1911 yılında ise telefon tesislerini kurma ayrıcalığı yabancı bir firmaya verilmiş bunun neticesinde 1914 yılında İstanbul'da üç farklı yerde telefon santrali işletmeye açılmıştır (Karakışla, 2008)

Telefonun önemli bir gereksinim olduğunun anlaşılması üzerine 50 hatlık santral yetersiz kalmıştır. Dolayısı ile Fransa'dan bir yüzlük, iki adet yirmi beşlik, bir adet on beşlik bir adet de onluk olmak üzere beş adet santral daha istenmiş olup Beyoğlu, Pangaltı, Maliye ve Mebusan telgrafhanelerine birer telefon santral merkezi kurulmuştur (Alşan, 1990).

Posta ve Telgraf Nezareti, telefon işlerinin direkt olarak hükümet tarafından yürütülmesini istemiş, Dâhiliye Nezareti'ne bu durumu belirterek yerli ya da yabancı özel şirketlere verilmemesinde ısrar etmiştir. Yine de İngiliz, Amerikan ve Fransız kişilere ait ortak grup olan Herbert Lows Webbe şirketi ile Fransız başka bir kişiye ait şirket İstanbul ve civarı telefon işletme hakkını talep etmiştir. Fakat bu taleplere Haziran 1909 tarihine kadar ret cevapları verilmiştir.

Daha sonra Posta Telgraf Nezareti, Umum Müdürlüğe dönüştürülmüş ve Maliye Nezareti'ne bağlanmıştır. Yapılan bu değişiklikten sonra Herbert Lows Webbe şirketi tekrardan teklifini Maliye Nezareti huzurunda yenilemiş ve 6 Nisan 1911 tarihinde 30 yıl müddetle telefon işletme hakkını elde etmiştir. İlk olarak 28 Şubat 1913 tarihinde İstanbul, Beyoğlu ve Kadıköy telefon santrallerini işletmeye açılmıştır (şekil 3.10.). Herber Lows Webbe bu üç santrali "Dersaadet Telefon Anonim Şirketi"adını verdiği şirket ile kurmuştur. Maliye Nezareti ile yapılan sözleşmede Herber Lows Webbe'nin 30 yıl boyunca gayri safı gelirinin % 15'ini her üç ayda bir hükûmet hissesi olarak ödeyeceğinin talimatı bulunmaktaydı. Ayrıca ilk 10 sene içerisinde yabancı personel bulundurabileceği ve bu süre içerisinde Türk personelininde yetiştirilmesi için İngiltere

ve Amerika'da eğitilmesine dair bütün masraflarının karşılayacağını da taahhüt etmiştir. Fakat bu taahütlerin hiçbirini yerine getirmeden İstanbul telefon şebekesini 1935 yılının ortalarına kadar işletmiştir (Alşan, 1990).

Şekil 3.10. İstanbul (Tahtakale), Beyoğlu ve Kadıköy Telefon Santralleri (*Dersaâdet Telefon Anonim Şirketi,* 2013)

Dersaadet Telefon Anonim Şirketi'nin icraatlerinden 2 yıl sonra 14 Mart 1915 günü, Birinci Dünya Savaşı sebebi ile hükümet şirkete el koymuştur. Bu süreçte şirket çalışanlarından 55 yabancı personel İstanbul'u terk etmiş ve bütün sorumluluklar 5 Türk mühendisine kalmıştır. Bu 5 mühendis ve onların yetiştirdiği 15-20 kadar genç teknisyen birçok yoksunluklar içerisinde olmasına rağmen devraldıkları telefon işletmesini Nisan 1919 tarihine kadar yabancılardan daha iyi idare etmişlerdir. Fakat durum böyle olsa da 1 Nisan 1919 tarihinde telefon işletmesi tekrar Telefon Anonim Şirketi'ne devredilmiştir (Alşan, 1990).

Şirket telefon işletmesini tekrar devraldıktan sonra 12 Mayıs 1921'de Bebek santralini, 26 Mayıs 1921'de Bakırköy santralini, 8 Haziran 1921'de Yeşilköy santralini, 8 Eylül 1921'de Kandilli santralini, 6 Ekim 1921'de Erenköy ve Büyükada santrallerini 8 Haziran 1922'de Büyükdere ve Tarabya santrallerini, 8 Ağustos 1923'de Paşabahçe santralini, 26 Kasım 1923'de Kartal santralini, 6 Mart 1924'de ise Heybeliada santralini işletmeye açmıştır. Bu santrallerin tamamı ise Western Electric'in merkezî batarya sistemli imalatlarıdır (Bezaz, 2006).

Ülkemizde telefon şebekesinin belli bir sisteme oturtulması ise 4 Şubat 1924 tarihinde Büyük Millet Meclisi' tarafından yürürlüğe konulan Telgraf Telefon Kanunu ile gerçekleşmiştir. Bu kanunun projesi 1910 yılında hazırlansa da o yıllarda Telgraf Nezaretinin baştaki yöneticileri dünyadaki gelişmeleri fark edemediklerinden gerçekleşmesi o dönem mümkün olamamıştır (Alşan, 1990).

İstanbul'da bulunan santraller başlangıçta manuel olarak çalışmıştır.1931-32 yıllarında ise Cumhuriyet hükümetinin ısrarlarıyla İstanbul, Kadıköy ve Beyoğlu santralleri döner daire sistemi olarak adlandırılan otomatik santrale dönüştürülmüştür. Bahsi geçen diğer on santral ise yarı otomatik hale getirilmiştir.

1 Eylül 1935 tarihinde Dersaadet Telefon Anonim Şirketi'nin bütün tesisatı ve mal varlığı hükümet tarafından satın alınmış ve İstanbul'daki telefon işletmeleri devlet tekeline bırakılmıştır. Bu tarihte İstanbul'daki otomatik abone sayısı 10.000 civarında iken 1936 Nisan sonu itibariyle de 10.700 olarak saptanmıştır (Bezaz, 2006, Alşan, 1990).

1926 senesine kadar yalnızca İstanbul'da düzenli bir telefon tesisatı bulunmaktadır. Samsun'da ruhsatsız olarak işletilen 350 hatlıkbir telefon şebekesi Millî Mücadele döneminde el konularak valilik tarafından işletilmiştir. Trabzon'da ise Birinci Dünya Savaşında Ruslar işgal sonrasında 100 telefonu kapsayacak bir tesisat kurmuşlardır. Daha sonra bu tesisat bir süre Trabzon Belediyesi tarafından işletilmiş olsa da bakımsızlık nedeniyle elden çıkarılmıştır (Alşan, 1990).

İzmir'in telefon sorunu ise 1924 yılında hükümetin İzmir Belediyesi'ne verdiği İzmir telefon işletme imtiyazı ile çözülmüştür.30 sene geçerliliği bulunan bu imtiyaz İzmir, Karşıyaka, Birunabat, Buca'yı kapsayacak ve bütünüyle merkezî batarya sistemi ile çalışacaktır. İzmir Belediyesi bu imtiyazla manyetolu bir telefon şebekesi kurdurmuş ve 1925 senesinde 200 abone ile tesis işletmeye açılmıştır. Hükümet telefon şebekesinin yatırımlarını finanse edebilmek için belediye ile Ericsson firması arasında bir ortaklık sağlamıştır. Bunun neticesinde İzmir'de Ericsson fabrikası imalatı olan hultmonnericsson otomatik sistem santrali 28 Ekim 1928 tarihinde kurulmuştur. Abone adedi 1930 tarihinde 1300 iken 1937 senesinde 2163'e çıkarılıp İzmir telefon işletmesi hükümet tarafından satın alınmıştır (Bezaz, 2006)

Posta Telgraf ve Telefon Umum Müdürlüğünün İstanbul'daki resmi şebekelerinin bir kısmını tıpkı İzmir gibi Ankara'ya da nakletmiştir. İlk otomatik santral ise 1926 tarihinde Ankara'da işletmeye açılmıştır. Balkanların ve Türkiye'nin ilk otomatik telefon santrali olan bu işletmeyi Atatürk o yıllarda Avrupa ülkelerinde kullanılan otomatik telefon santrallerini örnek alarak kazandırmıştır. Bu amaçla hazırlanan ihaleyi Ericsson kazanmış, başlangıçta 2000 hat kapasiteli olan bu santral iki sene sonra kapasitesi 3000 hatta çıkarılmıştır (Alşan, 1990).

PTT Genel Müdürlüğü 1930 yılının başında elinde bulunan çeşitli fabrika imalatı olan çalışabilir santralleri kullanarak aşağıda verilen şehir ve kasabalardaki telefon tesisatlarını işletmeye koymuştur.

Şehir İsmi	**Santral Kapasitesi**
Ayancık	20
İnebolu	20
Küreinuhas	5
Sivas	50
Isparta	100
Konya	200
Edirne	100
Karaağaç(Edirne)	15
Bartın	20
Zonguldak	20
Ereğli(Karadeniz)	100
Kastamonu	100
Bursa	400
Adana	100
Tarsus	50
Alpullu	20
Keşan	20
Tekirdağ	25
Kırklareli	25

Uzunköprü	10
Uzunköprü İst.	10
Çekirge	50
Mersin	100
İzmit	100
İstanbul	100
Eskişehir	640
Samsun	300
Giresun	100
Trabzon	100
Sinop	20

1930 Yılında Şehir Ve Kasabalardaki Santral Kapasiteleri (Alşan, 1990).

BÖLÜM 4

ŞİŞLİ ESKİ TELEFON SANTRAL BİNASI

4.1. Yapının Yer Aldığı Şişli Bölgesi

20. yüzyılın başlarından itibaren Cumhuriyet dönemi ile birlikte İstanbul, şehrin kuzeydoğusuna doğru gelişim göstermiştir. Bu doğrultudaki gelişimibelirleyen en önemli faktör o yıllarda yerleşim yeri olarak Şişli bölgesinin tercih edilmesi ve bu doğrultuda bölgede artan inşa faaliyetleridir. Daha çok gayrimüslim halkın ve batılı yaşam tarzını benimseyen vatandaşların buraya yerleşmesi ile birlikte Şişli ilçesi İstanbul'un modernleşme hareketlerine yön vermiştir. Ayrıca Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Ulusal Bağımsızlık Mücadelesinin ilk karargâhlığına ev sahipliği yapması ve birçok mahallesinin ismine yine Ulusal Bağımsızlık Mücadelesinin taşıdığı değerlerden verilmesi ile o yıllardaki önemi tartışılmazdır.

4.1.1.Konumu ve Sınırları

Şekil 4.1. Şişli İlçesinin İstanbul İli İçerisindeki Konumu (Civelek, 2010)

Şişli ilçesi, İstanbul ilinin batı yakasında yer alır (şekil 4.1.). Şişli İlçesi'nin kuzeyindeki Ayazağa bölümü, kuzey ve doğuda Sarıyer, güneydoğuda Beşiktaş, güneyde Kağıthane, batıda da Eyüp ilçeleri ile çevrilidir. Güneydeki Sisli bölümü ise batı ve kuzeyde Kâğıthane, doğu ve güneydoğuda Beşiktaş, güney ve güneybatıda da Beyoğlu ilçeleriyle çevrilidir.

Şişli Türkocağı Caddesi ile Beyoğlu sınırını çizerek güneydeki sınırını oluşturur. Baruthane deresi yoluyla Piyalepaşa bulvarını keserek güneybatı sınırını oluşturur. Etibank caddesiyle ile de Kâğıthane ilçesiyle olan sınırını oluşturur (Şişli, 1987).

Şişli'nin Beşiktaş ile olan sınırını ise Büyükdere cad.ve Barbaros Bulvarı belirlemektedir. Barbaros Bulvarı ve Yıldız Posta Caddesi ile batıya, Likör fabrikası ile güney sınırını çizmektedir. Ömer Rüştü Paşa Caddesinden devam eden sınır İTÜ'nün Maçka kampüsünü de içine alarak Küçük Çiftlik Yolu ve Kadırgalar Caddesini de izleyip Türk Ocağı Caddesi ile son bulmaktadır (Şişli, 1987).

1987'de Kâğıthane'nin ayrılmasıyla birlikte Şişli ilçe toprakları da ikiye ayrılmıştır. Şişli'nin toplam yüz ölçümü 30 km'lik alan oluştursa da yalnızca 14 km'lik kısmı ilçenin merkez yerleşmesine aittir (Aksel, 1993).

4.1.2. Topografik Yapısı

Şişli ilçesi Avrupa Yakasında İstanbul Boğazının batısında bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle Marmara Havzasının Trakya / Kocaeli yarı ovaları (peneplen) arasına dağılmış, boğaz ve akarsu vadilerle parçalanmış olup, platolar topluluğunun batısında, Boğaziçi - Haliç arasını dolduran Beyoğlu platosunun kuzey uzantısında bulunmaktadır.

Şişli İlçesi'nin sınırları kuzeyde Mecidiyeköy / Zincirlikuyu ve Ayazağa yöresini de çevreleyerek Sarıyer`e, kuzeybatıda ise Hürriyet-i Ebediye Tepesi üzerinden Kâğıthane'ye doğru uzanan geniş bir alana yayılmaktadır.

Düz / hafif dalgalı bir yüzey oluşturan Beyoğlu platosunun iki yönü aşınımla büyük ölçüde taşınmıştır. Dolayısı ile yüzeyinde çukurluklar ve vadiler oluşmuştur. Galata'dan başlayan ve Beyoğlu, Şişli, Maslak, Derbent ve Büyükdere aksında uzanan

geniş sırt, Beyoğlu Platosunun su bölüm hattını oluşturmaktadır. Sırtın doğusundaki sular Boğaziçi`ne, batı yönündeki suları ise Kâğıthane Deresi aracılığıyla Haliç'e akmaktadır. Aynı zamanda bu büyük sırt Şişli`nin ve en önemlisi İstanbul'un bu bölümünde oluşacak yolların yönünü de belirlemektedir.

Beyoğlu Platosu`nun sırtında yer alan, Tünel'den başlayarak Tepebaşı, Taksim, Şişli, Mecidiyeköy, Maslak Tepesi ve Okmeydanı`na uzanan güzergah yine aşınım sonucu düzleşerek bugünkü durumu almıştır ("Coğrafi Durum", 2017).

Taksim'de başlayan Beyoğlu Platosu`nun sırtında kuzeye doğru uzanan Cumhuriyet Caddesi`nin doğu yamacı tatlı bir eğimle Dolmabahçe`ye iner. Batı yamacı olan Kurtuluş ve Dolapdere Caddeleri oldukça dik bir eğimle birbirine bağlanırlar. Kurtuluş Caddesi`nin batısı ise yine hafif bir eğilimle Tabakhane Deresine doğru uzanır. Vadinin batı kısmı ise Feriköy'ün batı eteklerinden itibaren yeni bir vadiye aracılığı ile Baruthane Deresine dek uzanır. Baruthane Deresi`nin aktığı vadi, kuzeye daha fazla dökülmeden Paşa Mahallesinin yayıldığı alanda son bulur.

İlçenin ana eksenini oluşturan Beyoğlu platosunda yükseltiler Taksim'de 70-80 metreye, Okmeydanı`nda 80-100 metreye, Mecidiyeköy`de 100-120 metre ve Levent-Maslak'ta 130-140 metreye dek çıkar. Şişli`nin en yüksek noktaları Tepeüstü ve Hürriyeti Ebediye, Duatepe ve Esentepe'dir ("Coğrafi Durum", 2017).

4.1.3. Şişli İlçesi'nin 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Tarihsel Gelişimi

Semtin adının nereden geldiği belirlenememiştir. Fakat çeşitli görüşler arasında, şiş yapımıyla uğraşan ve şişçiler diye anılan bir ailenin burada konağı olduğu, "Şişçilerin Konağı"nın da zamanla "Şişlilerin Konağı" haline gelmesiyle birlikte semtin adının Şişli kaldığı en çok kabul gören görüştür.

Şişli, İstanbul'un, Taksim'in kuzeyindeki bütün bölgeleri gibi, görece yeni bir yerleşmesidir. Şehrin bu bölgesinin 19. yüzyılın ortalarında bile henüz yerleşme bölgesi olmadığı bilinmektedir (Aksel, 1993).

Şekil 4.2. Şişli İlçesi Eski Hali, 19.Yüzyıl Sonları (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

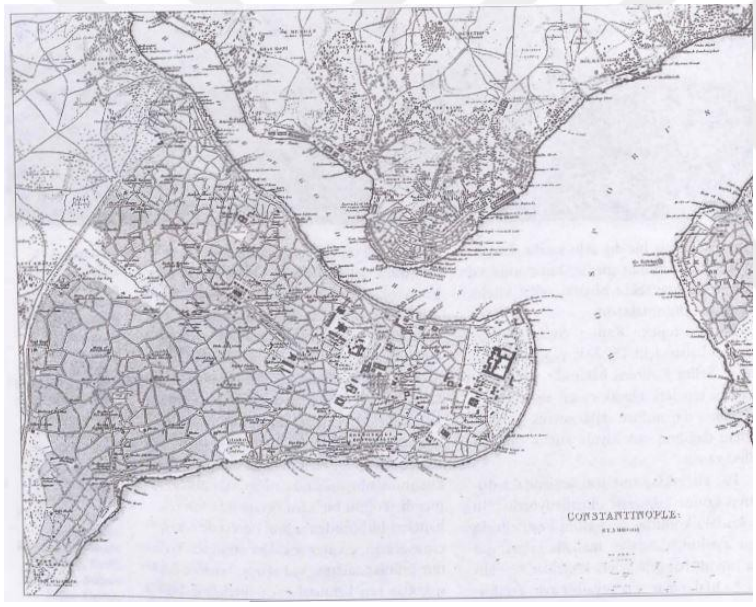

Şekil 4.3. İstanbul Haritası, B.R Davies, Gravür, 1840 (Çelik,1996)

1850'lerde Şişli ilçesi yapılaşmanın olmadığı geniş bir kırlık alanıydı (şekil 4.3.). 19. yüzyılınsonlarına doğru daha çok askeri ve idari yapıların yapılması ile birlikte semt, Harbiye ve Pangaltı'ya doğru gelişim göstermiştir. Nişantaşı ve Teşvikiye mahallelerinin yapılaşmaları ise 19. yüzyılın ortalarına doğru, (1839-1861) Abdülmecid döneminde teşvik edilmiş, ilk konaklar ise 1870'lere doğru inşa edilmiştir.

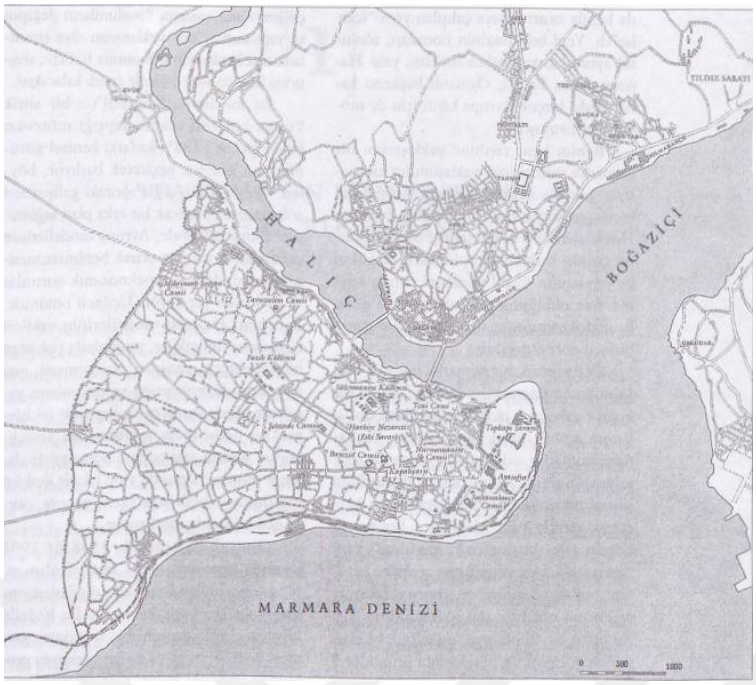

Şekil 4.4. İstanbul ve Civarı, Yaklaşık 1900'lü Yıllar (Çelik, 1996)

19. yüzyılın ortalarında Pera bölgesinde nüfusun iyice artması ile Pangaltı'da yeni bir mahalle kurulmasına karar verilmiştir. 1848 yılında Mekteb-i Harbiye'nin karşısındaki 272.800 metrekarelik bir alan yerleşim bölgesi olarak imara açılmıştır. Yerleşim planına göre genişliği 1 5,20 metreyi bulan 10 ana cadde, caddelerin iki yanında da 2,30 metrelik kaldırımlar ve bu caddelerin ortasından da 10,60 metre genişliğinde bir araba şeridi tasarlanmıştır. Tali sokaklar ise 6,80 metre genişliğinde planlanmış olup, yanlarında 1. 15 metrelik kaldırım önerilmiştir. Alt yapı ile ilgili alınan karar ise su ve kanalizasyon hatlarının bütün sokaklardan geçmesiydi. Yapı malzemesiyle ilgili olarak ta inşaatlarda tuğla ve çimento kullanımı zorunlu tutulması alınan kararlardan biridir (Çelik, 1996).

1848 yönetiminin karar kıldığı Pangaltı projesinin kapsadığı alan yaklaşık 18-20 blok içermekteydi. Fakat 1870'e gelindiğinde sadece 12 blok tamamlanmıştı. Sonuç olarak yönetimin öngördüğü hedeflerin tutturmasa da ortaya çıkan mahalle, düzenliliğiyle dikkati çekmeyi başarmış ve en önemlisi Pangaltı projesi, Taksim'den Şişli'ye doğru büyümenin yönünü belirlemiştir. Dolayısı ile elçilik sayfiyelerinin bulunduğu, Pera'dan Büyükdere caddesine doğru uzanan bir hat oluşmuştur (Çelik, 1996).

İstanbul’daki nüfusun kuzeye ve kuzeydoğuya, yani Şişli ve Nişantaşı-Teşvikiye'ye doğru ilerlemesinde rol oynayan diğer etmen, 1870'lerde Beyoğlu'nun büyük bölümünü ortadan kaldıran yangın felaketi ve Tanzimat fermanı ile birlikte yabancı ve gayrimüslimlerin de şehrin istedikleri bölgelerinde mülk edinmelerinin yolunu açmasıdır. 1881'den itibaren atlı tramvayın Taksim'den Pangaltı'ya ve biraz daha ileriye gitmesiyle nüfusun Şişli genelinde artışı hızlanmıştır.1913'te ise elektrikli tramvay işlemeye başlamıştır. Dolayısı ile Şişli, Beyoğlu'ndan sonra, İstanbul'un elektrik ve havagazı almaya başlayan ikinci semti olmuştur.

Şekil 4.5. 1890’larda Şişli (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

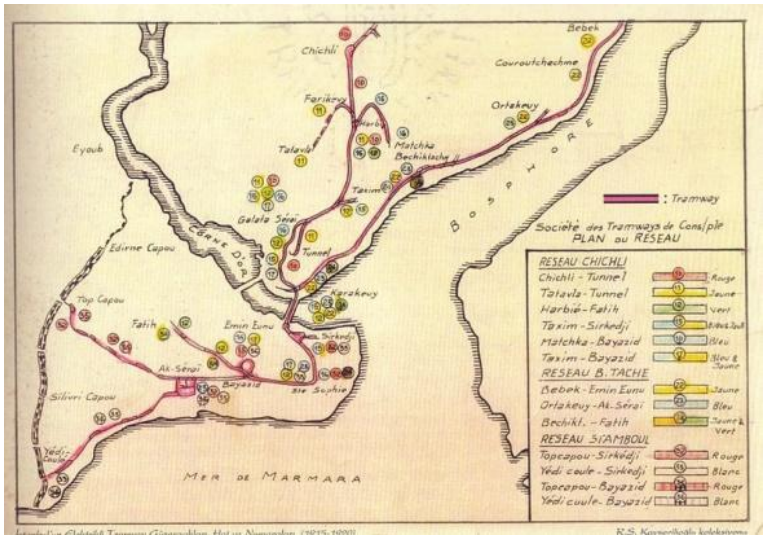

Şekil 4.6. 1920’lerde Tramvay Yolu (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Şişlinin bir semt olarak oluşmaya başlaması 1870'lerden sonra yabancıların ve gayrimüslim azınlıkların teşvikleri ile olsa da bunun yanında batıcı bir yaşam biçimini benimseyen veya buna özenen Osmanlı aydınlarının ve seçkin insanlarının da yerleşmeleriyle desteklenmiştir.19. yüzyılın sonlarında, l890'larda, Beyoğlu'ndan bu tarafa doğru kayan azınlıkların, İstanbul'un ünlü yabancı zenginlerinin, Osmanlı paşalarının, yüksek memurların, devrin aydınlarının bahçeler içindeki tek tük konakları yanında;1895'te Okmeydanı'na doğru Daıülaceze, 1898'de de, difteriden ölen kızı Hatice Sultan için IL Abdülhamid'in yaptırdığı Etfal Hastanesi gibi sağlık kurumları da yer almaktadır (şekil 4.7.).

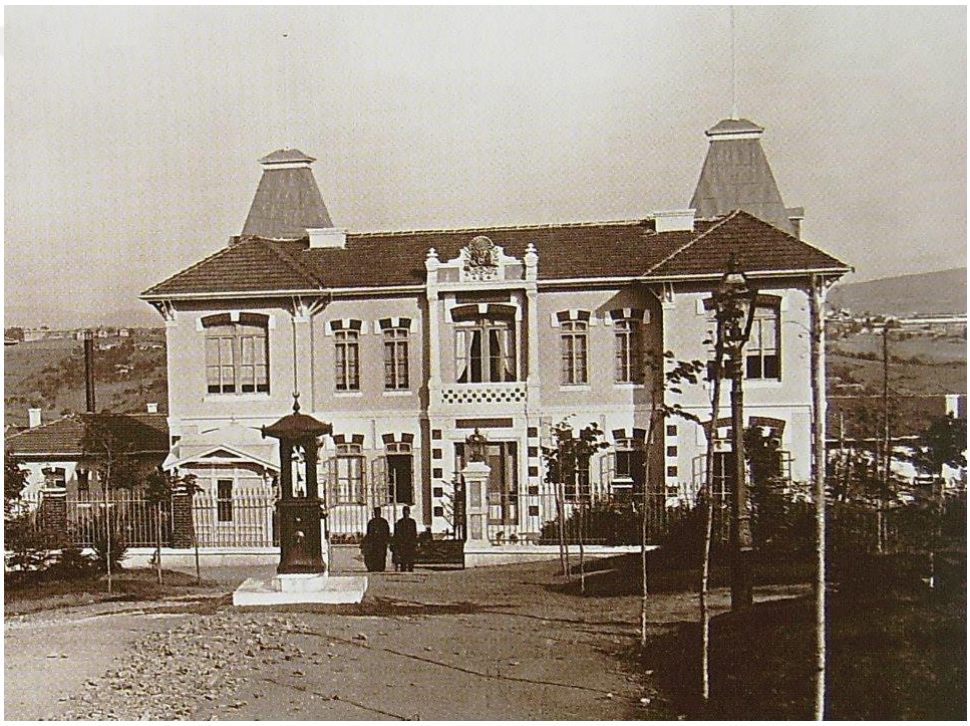

Şekil 4.7. Hamidiye Etfal Hastanesi (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Şişli semtinin gelişmesinin ivme kazanması 1913 yılında elektrikli tramvayın bu bölgeye kadar uzaması ve Şişli'nin son durak olmasıyla başlamıştır. Halaskargazi Caddesi boyunca konakların, evlerin sıklaşması, ilk apartmanların belirmesi 1910-1920 dönemidir. Elektrikli tramvayın Şişli'deki nüfus yoğunluğunu artırdığı 1937 yılı Arkitekt dergisinde yayınlanan Wagner'in raporunda görülmektedir. Bu raporda Şişli bölgesinin ana aksları oluşturan Cumhuriyet ve Halaskargazi Caddeleri boyunca nüfus yoğunluğu dikkat çekmektedir (şekil 4.8.).

.

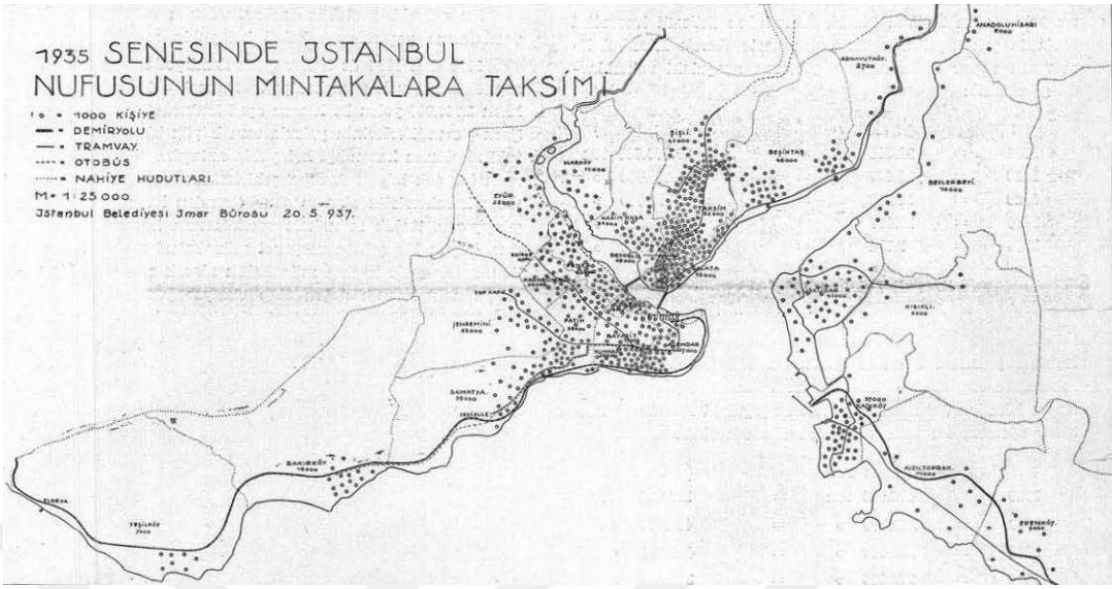

Şekil 4.8. İstanbul Nüfusunun Mıntıkalara Taksimi, Martin Wagner (Arkitekt, 1937)

İstanbul'da bu yıllarda Şişli ilçesindeki gelişme ile ilgili olarak 1931 yılı mimar dergisinde şu ifadeler kullanılmıştır."İstanbul şehri elli seneden beri mütemadiyen, Şişli, Kurtuluş ve Nişantaşı cihetlerine doğru büyümektedir. Başka memleketlerde, şehirlerin büyümesi, umumi servetin ve nüfusun artması ile olur, burada ise, bu iki sebep mevcut olmayıp, Şişli tramvayı yapıldığı zaman halk vesaiti nakliyesi kolay, sihhî ve havadar semt aradığından bu yeni yerlere rağbet etmiştir" (Mimar, 1931, Sayı 2).

Münakale firmaları	Sene		Yolcu	Sene		Yolcu	Kaybedilen yolcu	Kazanılan yolcu
1. Şirketi Hayriye	1913	=	18.613.000	1936	=	9.131.000	9.482.000	
2. Haliç	1913	=	10.321.000	1935	=	3.602.000	6.719.000	
3. Akay	1927	=	11.694.000	1935	=	11.083.000	611.000	
4. Tramvay	1926	=	62.202.000	1934	=	56.012.000	6.190.000	
5. Tünel	1927	=	10.843.000	1934	=	6.906.000	3.937.000	
6. Şark Banliyösü	1929	=	3.792.000	1935	=	3.024.000	778.000	
7. Anadolu Banliyösü	1929	=	3.375.000	1935	=	2.521.000	845.000	
8. Kadıköy Tramvayları	1928	=	1.378.000	1934	=	3.057.000		1.679.000
9. Otobüs				1936	=	3.904.000		
10. Taksi			(Tahminen)	1936	=	4.750.000		

Şekil 4.9. Ulaşım Araçlarının Taşıdığı Yolcu Sayısı, Martin Wagner (Arkitekt, 1937)

"Bugünkü tünelin, ufak bir tadilâtla bir istikamette giden tramvay münakalâtı için kullanılıp kullanılamayacağı meselesi de teknik noktai nazardan tetkik edilir"(Mimar, 1931,Sayı 7). (1934 de Tünel yolcuları 6.900.000 ve Şişli - Tünel tramvay yolcuları 1933 de 7.409.000 dir) (şekil 4.9.).

“İşte bu esbap dolayısı ile Maçka, Taksim, Cihangir, Şişhane ve Şişlide bir kaç sene zarfında mahalleler teşkil edecek apartmanlar yapıldığı gibi yalnız bu sene mart ayından temmuzun on beşine kadar inşaatına mübaşeret edilen apartman miktarı yüzü mütecavizdir” (Mimar, 1931, Sayı 7).

Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Şişli, 1930'1arda İstanbul’un en seçkin semtlerinden biri durumundadır. 1934 Yılı Şehir Rehberi'nde görüldüğü üzere ilçenin kuzey hattı bugünkü Şişli Camii'nin bulunduğu noktada bitmekte, bu noktadan itibaren ikiye ayrılan yol kuzeydoğuya doğru Büyükdere Caddesi, kuzeybatıya doğru da Abide-i hürriyet Caddesi olarak devam etmektedir. Büyükdere Caddesi üzerindeki tek yapı ise eski tramvay garajıdır. Karşıları ise günümüzdeki gibi mezarlıktır. Halaskargazi Caddesi'nin doğusunda Etfal Hastanesi çevresinde bir yapılaşma vardır; hastanenin kuzeyi ve kuzeydoğusu Fulya Bayırı'na kadar boş arazidir.

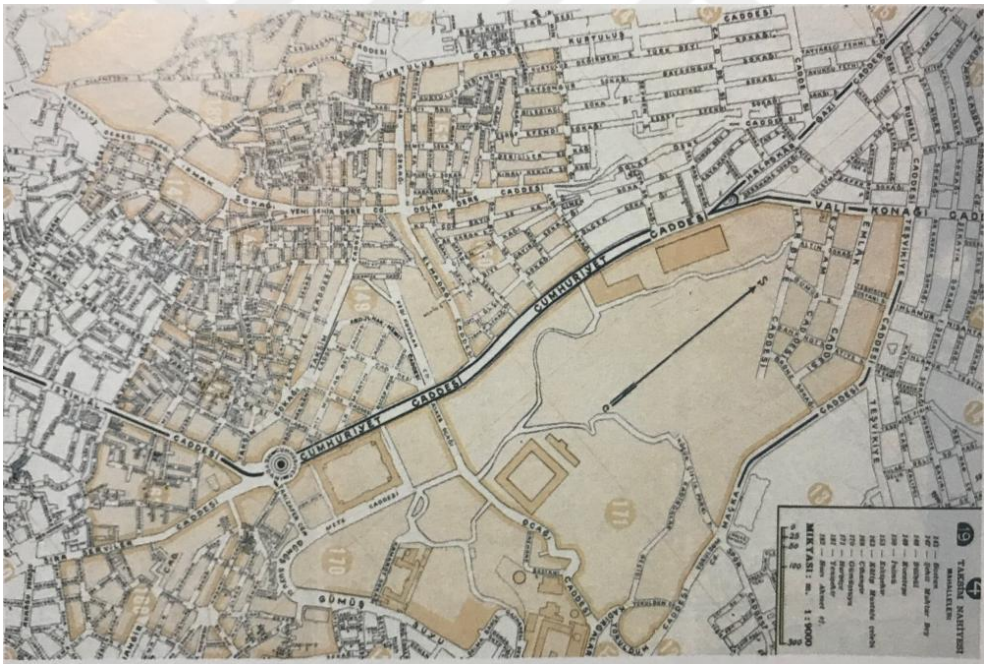

Şekil 4.10. 1934 Yılı Şehir Rehberi (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Halaskargazi Caddesi'ne paralel giden Abide-i Hürriyet Caddesi'nin batısında bulunan Bomonti Bira Fabrikası ve bahçesinin bulunduğu sırtlara doğru, semtin 1920'lerden sonra yapılaşmada hız kazanan kesimleri yer almaktadır (şekil 4.11.).

Bugüne kadar varlığını koruyan Feriköy Fırın Sokağı ve ona paralel olan Sıracevizler Sokağı semtin son mesken bölgeleridir.

Şekil 4.11. Bomonti Bira Fabrikası (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

1930-1940 yılları arasında başta Halaskargazi ve Abidei Hürriyet Caddeleri olmak üzere semtin ana caddelerinin iki yanında, çoğu günümüze kadar gelmiş, döneminin en lüks bitişik nizamlı apartmanları yapılmıştır. Bu apartman yerleşmesi, Abide-i Hürrivet Caddesi'nin batısında kalan ve en ünlüleri Hanımefendi Sokağı, Perihan Sokağı, Sıracevizler Caddesi olan sokaklara da yayılmıştır. Ünlü "Lüküs Hayat" opereti, zengin ve çağdaş yaşam özlemini dile getirirken "Şişli'de bir apartman; eğer yoksa halin yaman" dizeleriyle dönemin bu özelliğini belgelemektedir. Şişli semtinin seçkin bir konut ve yerleşme bölgesiolarak gelişmesi 1960, hatta 1970'lere kadar sürmüştür. Buyıllardan sonra ise semt, çevre semtlerle birlikte daha çok zengin çarşıların, pasajların, seçkindükkanların, butiklerin, işyerlerinin, bankaların yer aldığı; ticaret, iş ve eğlence hayatının ağır bastığı bir yapı kazanmıştır.

Şekil 4.12. 1958 Yılı Harbiye (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Şekil 4.13. 1960 Yılı Harbiye (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Günümüzde Şişli, Halaskargazi Caddesi'nin iki yanında eski, büyük ve hala seçkinliğini koruyan apartmanların alt katlarının bütünüyle işyeri, dükkân, pasaj olduğu; içerilerdeki sokaklarda ise sosyo ekonomik bakımdan "orta" sayılabilecek bir nüfusun işyerleri ve dükkânlarla iç içe yaşadığı bir semttir. Şişli'nin günümüzdeki merkezi sayılabilecek Şişli Camii 1949'da açılmış yeni bir camidir (şekil 4.14.). Halaskargazi Caddesi üzerinde, caminin biraz ilerisinde yer alan Fransız Lape Hastanesi (şekil 4.15.),

Etfal Hastanesi ilebirlikte semtin en eski sağlık kurumlarıdır. Daha sonraki dönemlerde bunlara çok sayıda yenileri eklenmiştir. Şişli Cami' sinden Büyükdere Caddesi'ne doğru eski tramvay ve İETT garajının yerine ve çevresine yapılan büyük bloklarda oteller, işyerleri, kültür ve ticaret merkezleri bulunmaktadır. Halaskargazi Caddesi üzerinde iki yanlı büyük pasajlardaki çok sayıda sinema salonu, eğlence yeri semte canlılık ve kendi rengini kazandırmaktadır.

Şekil 4.14. 1949 Yılı Şişli Cami (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Şekil 4.15. Fransız Lape Hastanesi 19.Yüzyıl Sonları (İBB. Atatürk Kitaplığı Arşivi)

4.1.4.Yapının Bulunduğu Tavukçu Fethi Sokak ve Çevresi

Tez çalışmasına konu olan eski telefon santral binası günümüzdeki adları ile Halaskargazi Caddesi üzerinde Tavukçu Fethi Sokağı ile Tayyareci Fehmi Sokağı arasında bulunmaktadır. Yapı kuzeydoğusunda Rumeli Caddesi güneybatısında ise Ergenekon Caddesi paraleldir. Tayyareci Fehmi Sokağının batısında Fransız Katolik Mezarlığı bulunmaktadır (şekil 4.16.).

Şekil 4.16. Telefon Santral Binası Güncel Hava Fotoğrafı, 2019

Pervitich haritasında yapının bulunduğu parsel üzerinde o dönem Bulgar Konsolosluğu olduğu görülmektedir. Ayrıca Halaskargazi Caddesi Pervititch haritasında Cumhuriyet Caddesi olarak, Tayyareci Fehmi Sokağı ise Boyacıoğlu Sokak olarak, Tavukçu Fethi Sokağı da Tavukçuoğlu Sokak olarak geçmektedir (şekil 4.17.).

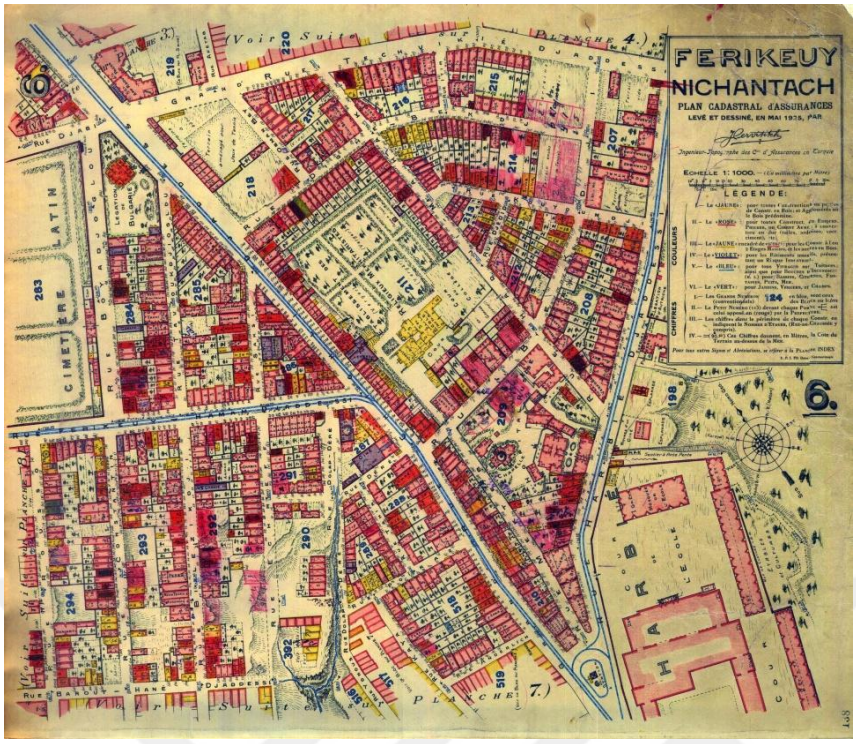

Şekil 4.17. Pervititch Haritası, Telefon Santralinin Bulunduğu Parselde Yer Alan Bulgar Konsolosluğu (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Yapının bulunduğu sokak ve cadde isimleri Alman Mavileri'nde de Pervititch Haritasında geçtiği gibidir (şekil 4.18.).

Şekil 4.18. Alman Mavileri Haritasında Telefon Santralinin Bulunduğu Parsel ve Yakın Çevresi (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Erol Ölçerin Şehir Sokak Hafıza adlı eserinde de Tayyareci Fehmi Sokak, Boyacı Oğlu Sokak olarak, Tavukçu Fethi Sokağı da Davut Oğlu Sokak olarak geçmektedir.

Çalışmaya konu olan yapının bulunduğu Tavukçu Fethi Sokağında 989 ada üzerinde Eski Telefon Santral binası hariç yer alan diğer tescilli yapılar belirlenmiştir. Bu yapılar sırası ile 61 parselde Ş. Şaşmaz Apartmanı, 64 parselde Asri Apartmanı, 71 parselde N. Hatji Demetrades Apartmanı, 82 parselde ise yine bir apartman bulunmaktadır (şekil 4.19.).

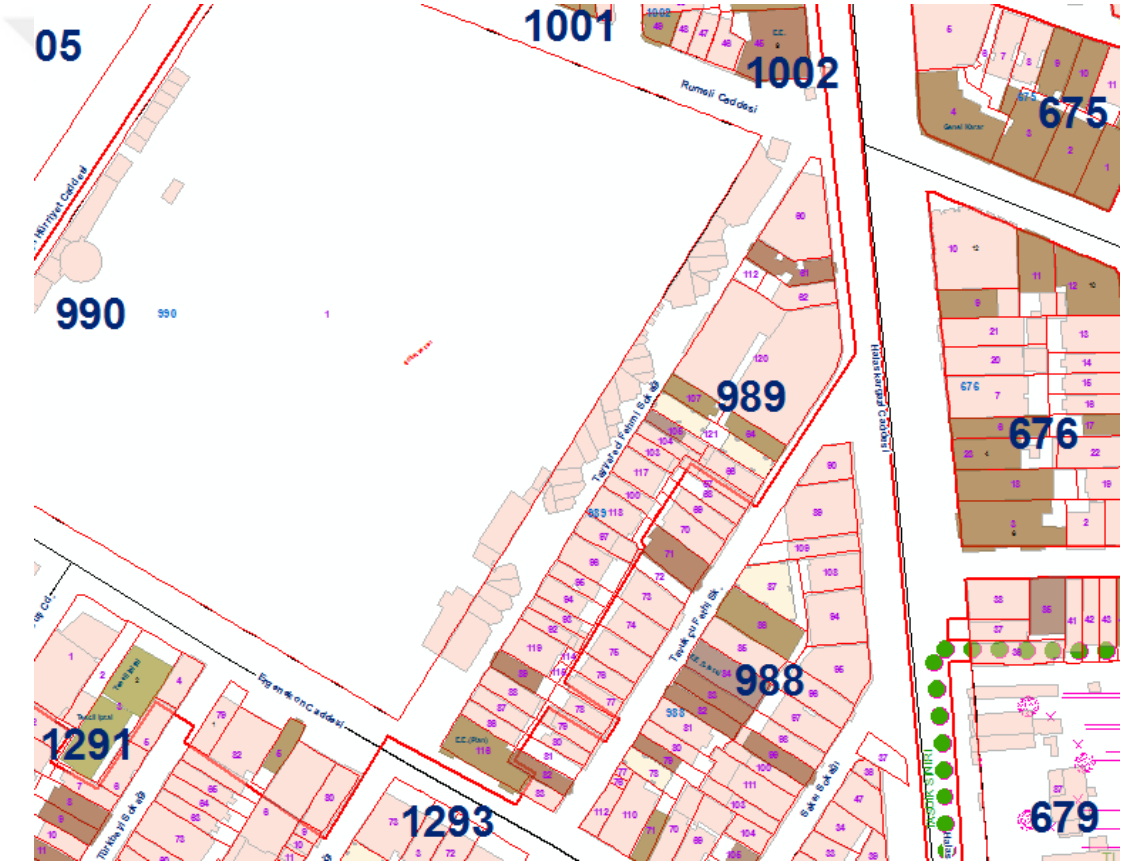

Şekil 4.19. Tescilli Yapıları Gösteren Plan, Ocak/2019 (Şişli Belediyesi Arşivi)

Şekil 4.20. 989 Ada 61 Parselde Ş.Şaşmaz Apartmanı (Yaman,2019)

Şekil 4.21. 989 Ada 64 Parselde Bulunan Asri Apartmanı (Yaman,2019)

Şekil 4.22. 989 Ada 71 Parselde Bulunan N.Hatji Demetrades Apartmanı (Yaman,2019)

Şekil 4.23. 989 Ada 82 Parselde Bulunan Apartman (Yaman, 2019)

4.2. Yapının Tarihçesi ve Mimari Üslubu

İstanbul İli, Şişli İlçesi Cumhuriyet Mahallesi Tavukçu Fethi sokağında yer alan yapı 989 ada 120 parselde bulunmaktadır.

Yapının 1939 yılında dönemin Nafia Fen Heyeti tarafından yaptırıldığı, 1939 tarihli Cumhuriyet gazetesi haberi (şekil 4.24.) ve 1940 yılına ait Arkitekt dergisinin 117 ve 118. sayılarında geçen yazıda (şekil 4.25.) belirtilmektedir.

Şişli telefon santralı

Bina inşaatı tamamlandı, bu 2000 abonelik, santral, şebekenin en yüklü kısmını nisbeten hafifletecektir

İnşaatı ikmal edilen Şişli telefon santralı binasının görünüşü

Şişlide inşasına başlanan otomatik telefon santralı inşaatı tamamlanmıştır. Şimdi makineler yerlerine konulacaktır. Santral 2000 aboneliktir. İç tesisatı önümüzdeki ağustos ayında ikmal edilecektir. Santral, şebekenin en yüklü kısmını hafifleteceği için diğer kısımlara da yeni abone ilâvesi imkânı hasıl olacaktır. Şimdiki halde meselâ abone miktarı az olan Paşabahçe santralından dahi bir abone verilememektedir. Bugünkü vaziyette telefon abonelerinin miktarı çok görülmektedir. Makinesini iade eden bir abonenin yerine yeniden abone alınmamaktadır. Fakat kimse de telefon bırakmamaktadır. Bunun sebebi, darlıktan istifade ederek bir takım telefon komisyoncularının ortaya çıkması ve bunların pek mümtaz vaziyette kalan büyük müesseselere, telefon kullanmak mecburiyetinde bulunan şahsiyetlere makine bularak satmalarıdır.

Şekil 4.24.Şişli Telefon Santrali Gazete Haberi (İstanbul II. No.'lu Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi)

Telefon santralı binası (Şişli)

Nafia fen heyeti

Bu bina, Şişlide tramvay caddesi üzerinde cephesi geniş bir kavis çizen bir arsaya inşi edilmiştir. Beyoğlu Telefon şebekesinin tevsii maksadı ile yapılan bu bina; bir bodrum ve iki kattan ibarettir. Zemin katının bir kısmı ayni zamanda, Posta ve Telgraf işlerine tahsis edilmiştir. Bu kısımda, halk için bir postahane holü ve servis gişeleri vardır. Diğer bir antreden, telefon santraline girilmektedir. Burada müdüriyet ve diğer servisler bulunmaktadır. Üst kat otomatik telefon tesisatı atölyelerini teşkil etmektedir. Santral 600 aboneliktir.

Bina betonarmedir. Duvarlar karkas dolgudur. Cephesi mozaik sıvanmıştır. Cephe sıvasında yapılan ufkî taksimat; irtifaına nazaran geniş bir cephesi olan binaya büsbütün yatık bir tesir vermektir. Bina gerek haricî mimarîsi, gerek teşkilâtının son zamanlarda hemen her yerde yapmakta olduğu alelâde yapılardan biridir. Nafıacıların resmi binaları inşa ederken hangi düşünce ve tesirlerle böyle basit bir inşa tekniği ile binaları yapmalarını anlamamaktayız. Eğer bu hareketlere âmil olan iktisadî endişeler ise devlet yapılarının herşeyden evvel devamlılık ve sağlam prensiplerine uygun olarak yapılması icabeder.

Biz devlet binalarının bütün inşaat aksamında ileri bir inşa tekniği ile ağır ve vakur bir mimari tatbik edilmesini arzu ederiz.

Şekil 4.25.Şişli Telefon Santraline Ait Yazı (Arkitekt,1940)

Dönemin benzer nitelikli kamusal yapılarından biri olan Şişli Telefon Santrali binası hem cephe hemde iç mekân kurgusu ile modern mimari kimliğe sahiptir. Bir bodrum ve iki kat olarak yapılan yapı günümüzde 2. kat ilavesi ile birlikte özgün durumundan uzaklaşmıştır. Yapıdaki uyumsuz müdahaleler zinciri yapının mimari kimliğine zarar vermiş olup yakın bir zamana kadar kültür varlığı olarak tescillenmesine engel olmuştur.

Günümüzde telefon santral binasının mülkiyeti Türk Telekomünikasyon A.Ş'de bulunmakta olup zemin katın bir kısmı ticarethane işlevi görmekte, diğer kısım ve diğer katlar aktif olarak kullanılmamaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı Koruma ve Uygulama Denetim Müdürlüğü ile İstanbul II. No.'lu Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi arasında geçen yazışmalar neticesinde 140 pafta 989 ada 120 parselde yer alan Şişli Telefon Santral binasının 2863 sayılı yasanın 6. maddesinde belirtilen özellikleri gösterdiğinden korunması gerekli kültür varlığı olarak tesciline, koruma grubunun ise II. derece olduğuna karar verilmiştir (Ek A.1.)(Ek A.2.).

Şekil 4.26. İstanbul Mimarlık Rehberi, Modern ve Çağdaş, TMMOB, İstanbul Büyükkent Şubesi

Erken Cumhuriyet Dönemi modernizm üslübunun bir dönüşümü olan art deco özelliklerini yansıtan bu yapı, tamamıyla dönemin resmi yapılarında izlenen yapım tekniği ve cephe kurgusuna sahiptir. Şişli telefon santrali binası art deco üslubunun ikinci evresinde kullanılan yalın çizgiler, daha sade tasarım anlayışı ve modern mimarinin ilkelerine uygun bir inşa tekniği ile yapılmıştır (Ek.A.3.).

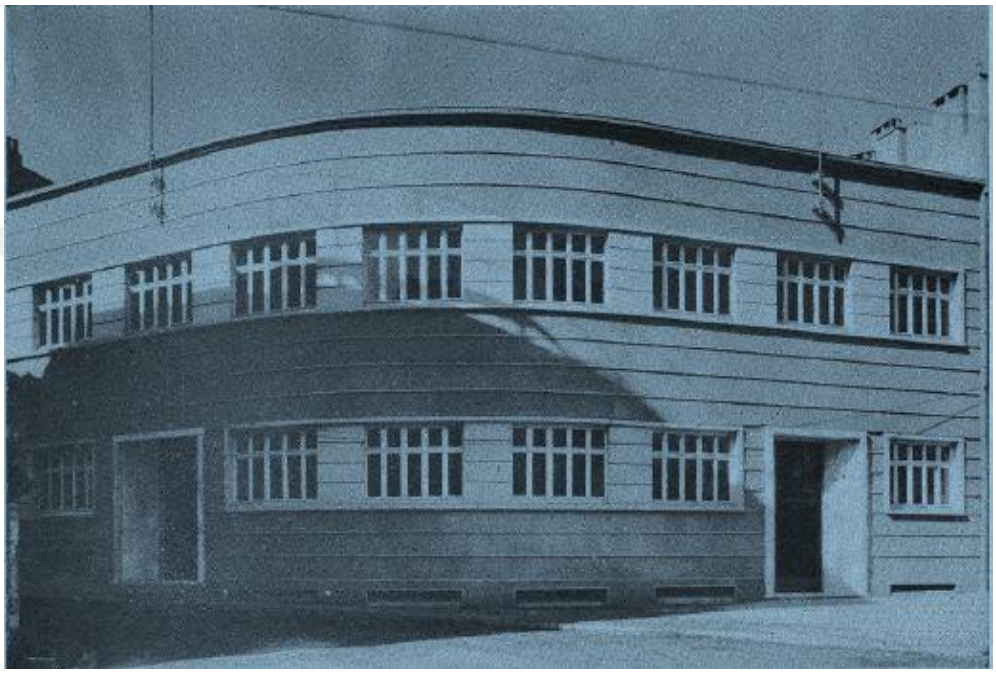

Şekil 4.27.Şişli Telefon Santralinin Ön Cephesi (Arkitekt, 1940)

Art deco üslubunun izlendiği cephedeki yatay çizgiler İngilizce'de "Streamline" olarak Fransızcada ise "Paquebot" olarak adlandırılan bir biçim ortaya çıkarmıştır. Streamline'ın ise tanımı şu şekilde yapılmıştır: "Genel bir tanımla, zanaat ürünlerinden, günlük kullanım eşyalarına, transatlantiktenütüye kadar her türden makinenin tasarımında ve endüstriyel tasarım ürünlerinde eğriselyüzeyler, köşeler, paralel çizgili doku ile oluşturulan aerodinamik formlardaki hızimgesi Streamliningin özünü oluşturmaktadır" (Polatkan ve Özer, 2006).

Dünya ekonomik krizi sonrası ortaya çıkan art deconun yuvarlak hatlı (Streamline) uygulamaları zor ekonomik şartların yansıtıldığı bir tarz olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısı ile Telefon Santrali binasının özgün durumunda gözlemlenen yuvarlak hatlı forma sahip cephenin gereksiz süslemeden arınması, birbirini tekrar eden

pencereleri, cephe yüzeylerinde aynı hizada bulunan yatay pencere bantlarıve parapetli düz çatısı gibi unsurlar ile art deco mimarisi için iyi bir örnektir.

Modern mimarlığın, art deco dönem yapıları karşılaştırıldığında üslubun uygulamalarına referans veren özellikler ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda Şişli Telefon Santralinin diğer art deco yapıları ile mimari üslup özellikleri karşılaştırılmıştır (şekil 4.28.).

	ŞİŞLİ TELEFON SANTRALİ BİNASI	FİNDİKLİ ELEKTRİK BİNASI	HOCAPAŞA MALİYE ŞUBESİ	SÜREYYA OPERASI	TAKSİM BELEDİYE GAZİNOSU
YAPIM YILI:	1939 YILI	1932-1934 YILLARI ARASI	1937 YILI	1924-1927 YILLARI ARASI	1939 YILI
MİMARI:	BİLİNMİYOR	SEDAT HAKKI ELDEM	NAFİA DİREKTÖRLÜĞÜ YAPI BÜROSU MİMARLARI	FRANSIZ AUGUSTE VE GUSTAVE PERRET KARDESLER	RÜKNETTİN GÜNEY
MİMARİ ÜSLUBU:	ART DECO	ULUSLARARASI ÜSLUP, ART DECO	ART DECO	ART DECO	ART DECO
KONUMU KONUMLANIŞ BİÇİMİ:	ŞİŞLİ HALASKARGAZİ CAD. KÖŞE PARSEL	KABATAŞ,TRAMVAY CAD. KÖŞE PARSEL	SİRKECİ, HÜDAVENDİGAR CAD. KÖŞE PARSEL	KADIKÖY, GENERAL ASIM GÜNDÜZ CAD. KÖŞE PARSEL	BEYOĞLU, ASKER OCAĞI CAD. KÖŞE PARSEL
KÜTLE KOMPOZİSYONU:	YATAYDA GELİŞEN DAİRESEL GEÇİŞLİ FORM	ASAL GEOMETRİK FORM	YATAYDA GELİŞEN DAİRESEL GEÇİŞLİ FORM	YATAYDA GELİŞEN DİKDÖRTGEN FORM	YATAYDA GELİŞEN DAİRESEL GEÇİŞLİ FORM
CEPHE KURGUSU:	SÜSLEMEDEN ARINMIŞ SADE CEPHE KURGUSU KÜÇÜK PENCERE YÜZEYLERİ YATAY SİLMELER DÜZ RENK BOYALI CEPHE	SÜSLEMEDEN ARINMIŞ SADE CEPHE KURGUSU BANT PENCERELER DÜŞEY TAŞIYICI VURGUSU DÜZ RENK BOYALI CEPHE	SÜSLEMEDEN ARINMIŞ SADE CEPHE KURGUSU KÜÇÜK PENCERE YÜZEYLERİ YATAYLIK VURGUSU DÜZ RENK BOYALI CEPHE	FARKLI FORMLARDA PENCERE KULLANIMI TAŞ KAPLI CEPHE DÜŞEY VE YATAYDA PLASTİK KULLANIMI	SÜSLEMEDEN ARINMIŞ SADE CEPHE KURGUSU DÜŞEY TAŞIYICI VURGUSU ŞERİT PENCERE KULLANIMI DÜZ RENK BOYALI CEPHE
PLAN KURGUSU:	İŞLEVE YÖNELİK PLAN KURGUSU	İŞLEVE YÖNELİK AÇIK PLAN KURGUSU	İŞLEVE YÖNELİK PLAN KURGUSU	İŞLEVE YÖNELİK PLAN KURGUSU	KÜTLEYE YANSIMIŞ PLAN KURGUSU
YAPIM TEKNİĞİ DUVAR MALZEMESİ:	BETONARME İSKELET TUĞLA DUVAR	BETONARME İSKELET TUĞLA DUVAR	BETONARME İSKELET TUĞLA DUVAR	BETONARME İSKELET TUĞLA DUVAR	BETONARME İSKELET TUĞLA DUVAR
ÇATI ÖZELLİKLERİ:	TERAS ÇATI	TERAS ÇATI	KIRMA ÇATI	KIRMA ÇATI	TERAS ÇATI

Şekil 4.28. Şişli Telefon Santrali İle Aynı Dönem İnşa Edilmiş İstanbul'daki Art Deco Kamusal Yapıların Karşılaştırması (Yaman, 2019)

Şekilde, mimari üslup özellikleri bakımından karşılaştırılması yapılan yapıların, işleve yönelik plan kurguları, inşa teknikleri, yapımlarında modern malzemenin kullanılmış olması, sade cephe düzenlemeleri ve detayları ile dönem yapıları olarak aynı mimarlık diline sahiptir oldukları görülmektedir.

4.3. RÖLÖVE

Rölöve kapsamında ilk olarak yapının mimari mekân özellikleri; plan, kesit, görünüş incelenecektir. Belgelemenin bir aşaması olan rölöve oluşturulurken Türk Telekom Bölge Müdürlüğü'nden edinilen rölöve çizimleri altlık olarak kullanılmış, çizimlerde olmayan mevcut değişiklikler alınan rölöve ölçümleri ile revize edilmiştir. Belgelemenin devamında binanın malzeme analizi, yapım tekniği belirtilerek Günümüzde yapı üzerinde izlenen malzeme ve strüktürel sorunların tespiti ile yapıya sonradan yapılmış müdahaleler açıklanmıştır.

4.3.1. Vaziyet Planı

Şişli Telefon Santral binası Şişli,Cumhuriyet mahallesinde 989 numaralı adada 120 parselde bulunmakta olup,bina ana girişi Tavukçu Fethi sokağından yapılmaktadır. Aynı parselde telefon santralinden daha sonra inşa edilen iki yapı daha bulunmaktadır (şekil 4.29.). Vaziyet planında A ve B blok olarak görülen bu yapılar bölgenin mevcut ve ileriki yıllara ait telefon taleplerinin karşılanması amacıyla yapılmıştır. Bu ek binaların yapılması için 989 ada üzerinde bulunan 108, 109, 110, 111 sayılı parseller kamulaştırılarak Şişli telefon Santral binasının bulunduğu 120 numaralı parsele katılmıştır (Ek .A.4) (şekil 4.30.).

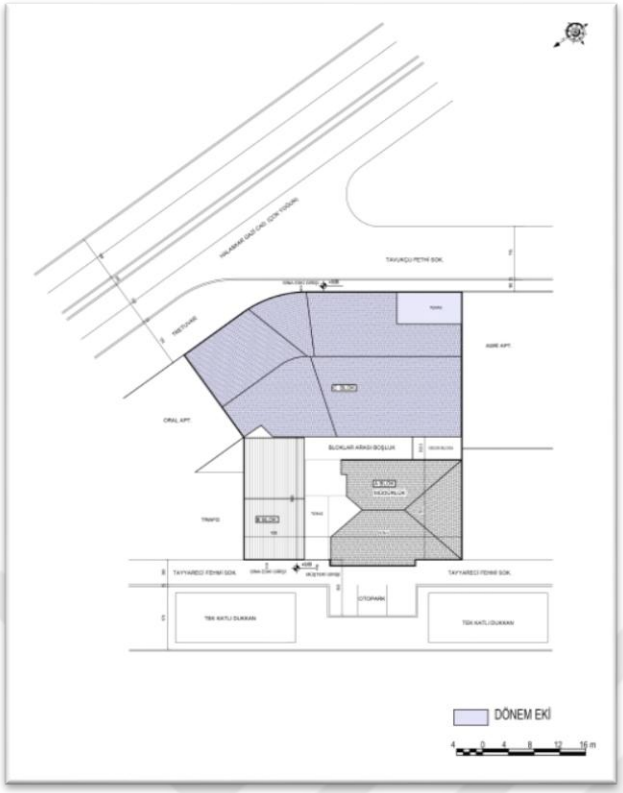

Şekil 4.29.Vaziyet Planı (Yaman, 2019)

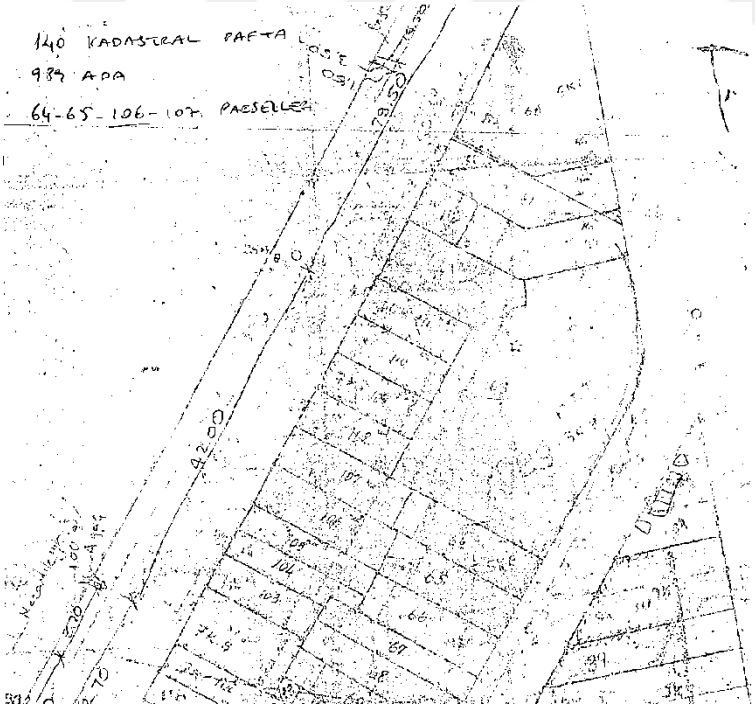

Şekil 4.30. 108, 109, 110, 111 Nolu Parsellerin Kamulaştırılması Öncesine Ait Plan (Şişli Belediyesi)

4.3.2. Mimari Mekân Özellikleri

Öncelikli olarak yapının mimari mekânları fonksiyonel gereklilik bakımından şekillenmiştir. Santral binalarının temel işlevlerinin bu mekânları oluşturmada birincil etken olduğu benzer işlevli diğer yapıların incelenmesi ile anlaşılmaktadır.

Santral Binası bodrum kat, zemin kat ve 1. kat olarak 3 katlı inşa edilmiştir. Daha sonra ihtiyaç doğrultusunda 2. kat ile birlikte kuzeybatı ve güneybatı cephelerine ek olarak yeni mekânlar eklenmiştir. Yapıya eklenen yeni mekânlar da bölgenin telefon talebi ihtiyacı karşılamayınca vaziyet planında bahsi geçen A ve B blok inşa edilmiştir. Daha sonra inşa edilen ve hiçbir mimari üslup ve niteliği taşımayan A ve B bloklara Santral binasından geçiş koridorları yapılmıştır.

4.3.2.1.Zemin Kat Planı

Zemin kata yapının doğu cephesinden Tavukçu Fethi sokağından tretuvarlı bir kaldırımdan girilmektedir. Özgün yapısında bu cephede biri doğu cephesinden biri de güneydoğu cephesinden iki farklı girişi bulunmakta olup günümüzde aktif olarak olarak kullanılan bir kapısı bulunmaktadır. Bu kapı yapının dairesel hat çizen cephesinin doğu köşesinde olup bir kısmının ticarethane olarak düzenlendiği zemin kata girişi sağlamaktadır (şekil 4.31.).

Zemin katta günümüzde ticarethane olarak kullanılan bölüm yapının özgün kullanımında santral odası olarak kullanılmaktaydı. Bunun dışında bu katta 8 farklı mekân daha bulunmaktadır. Zemin katın duvar kalınlıkları incelendiğinde; özgün duvarlar 25 cm, sonradan yapılan iç mekân duvarları 10 cm, 15 cm ve 20 cm, dilatasyonla ayrılan perde duvarlar 50 cm kalınlığındadır.

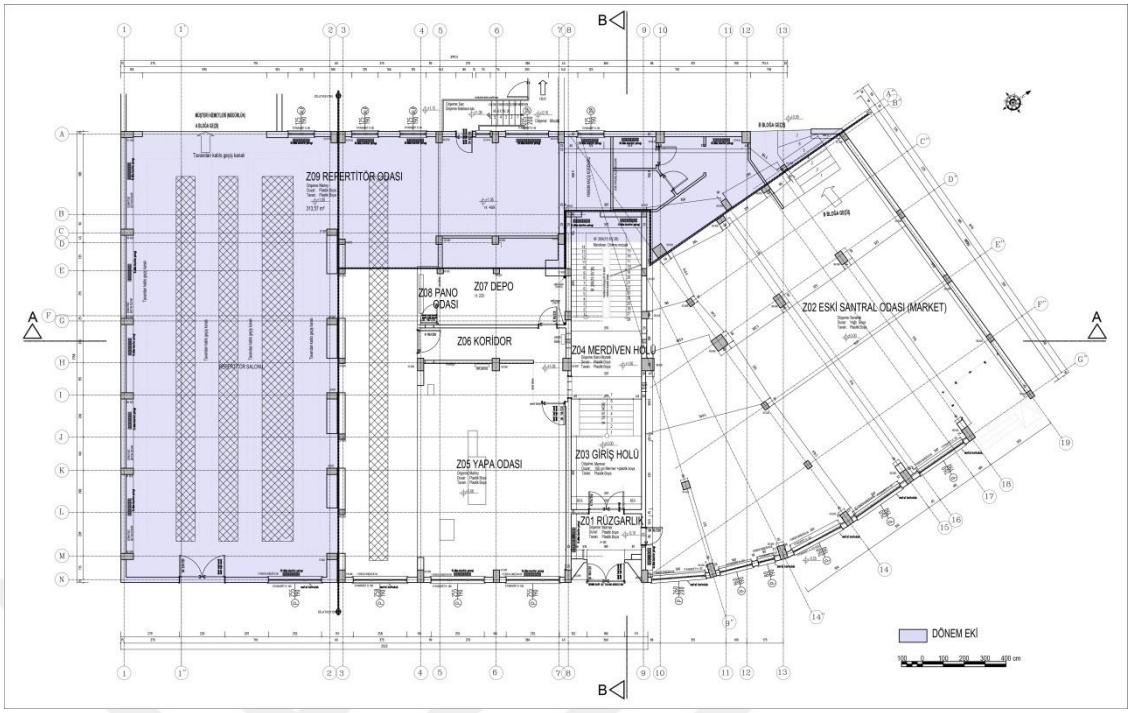

Şekil 4.31.Zemin Kat Planı (Yaman, 2019)

Z01 Mahalli (Rüzgârlık)

Yapının ana giriş kapılarından biri bu mekâna açılmaktadır. Çift kanatlı demir bir kapı ile girilen alan rüzgârlık işlevi görmekte olup devamında çift kanatlı ahşap bir kapı ile giriş holüne yönelmektedir. Mekânın sağında ise günümüzde ticarethane olarak kullanılan mekâna geçişi sağlayan metal bir kapı bulunmaktadır.

Zemin kotu ±0.00 olan mekânın tavan kotu ise +5.36'dır. Mekânın döşemesi mermer, duvar ve tavanda plastik boya bulunmaktadır. Mekân 10.00 m² alana sahiptir(şekil 4.32.).

Şekil 4.32.Z01, Rüzgârlığa Bakış (Yaman, 2019)

Z02 Mahali, Eski Santral Odası (Ticarethane)

Özgün kullanımında santral odası odası olup günümüzde ticarethane işlevine dönüştürülen bu mekâna giriş hem Z01 mahalinden, hem de dairesel hat çizen cephenin doğu yönünden yapılmaktadır. Günümüzde mekânda işlev değişikliği doğrultusunda bir düzenleme ve onarım söz konusudur. Mekânın doğu cephesinde özgün kullanımında pencerenin bulunduğu yüzey açılarak ticarethane giriş ve çıkışı için bir alan yaratılmıştır. Bu alana 3 basamak ve bir rampa ile erişilmektedir. Bahsi geçen girişin hemen solunda, özgün kullanımda kapı olan yer ise pencereye dönüştürülmüştür. Market reyonları genel olarak mekân içerisindeki kolonlara göre düzenlenmiştir. Market girişinin tam karşı aksında 6 basamaklı bir merdiven ve rampa ile yine market için kullanılan bir mekâna geçiş yapılmaktadır. Bu alan B bloğun zemin katına ait olup çalışma kapsamı dışındadır. Mekânın yola bakan cephesinde 190x260 cm boyutlarında 5 adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin denizlikleri ise 40 cm genişliğinde mermer malzemedenyapılmıştır. Mekânda zemin kotu ±0.00 olup tavan kotu ise +5.36'dır. Mekânın döşemesi mermer, duvar ve tavan ise plastik boyalıdır. Mekan 276.40 m² alana sahiptir(şekil 4.33.).

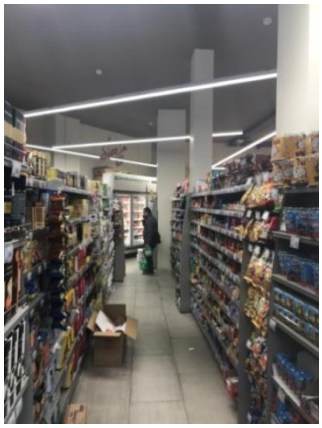

Şekil 4.33. Z02 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

Z03 Mahali Giriş Holü ve Z04 Mahali Merdiven Holü

Z01 rüzgârlığın devamında çift kanatlı ahşap bir kapı ile Z03 mekânına geçilmektedir. Bu mekân ise bir sahanlık görevi görüp 7 basamakla merdiven holüne geçişi sağlamaktadır. Z03 mekânının zemin döşemesi mermer olup beden duvarlarıda zeminden 1.06 cm yüksekliğe kadar mermer ile kaplıdır. Duvarların devamı ve tavan ise plastik boyalıdır. Mekân 11.80 m² alana sahiptir.

Z04 mahali olan merdiven holü +1.06 kotunda olup zemin döşemesinde karo mozaik bulunmaktadır. Duvar ve tavan yüzeylerinde ise plastik boya bulunmaktadır. Mekân 13.00 m² alana sahiptir(şekil 4.34.).

Şekil 4.34. Z03 ve Z04 Mahallerine Bakış (Yaman, 2019)

Z05 Mahali, Yapa Odası

Yapa odasıişlev olarak yerel ağın paylaşıma açıldığı bir mekândır. Yani serbest telekomünikasyon işletmecilerinin telefon santraliyle müşteri lokasyonu arasındaki mevcut bağlantıyı kullanabilmesini sağlayan mevzuat olarak nitelendirilmektedir. Bu işlevlerin yürütüldüğü Z05 mahaline Z06 koridorunun güneydoğu yönünden tek kanatlı demir bir kapı ile girilmektedir. Mekân duvarlarının bir kısmı koridor duvarından demir bölme ile ayrılmıştır. Mekânın güneydoğu cephesi olan yol bakan cephesinde 190x255 boyutlarında iki adet penceresi bulunmaktadır. Pencerelerin denizlikleri mermer olup genişliği 40 cm'dir.

Mekânın zemin döşemesinde marley duvar ve tavan yüzeylerinde ise plastik boya bulunmaktadır. Zemin kotu +1.06 olan mekânın tavan kotu ise +5.36'dır. Mekan 68.26 m² alana sahiptir.

Z06 Mahali, Koridor

Yapının özgün kullanımında Z04 merdiven holünden geçilen koridorun günümüzde bu geçişi kapatılmıştır. Koridor mekânının kuzeybatı yönünden tek kanatlı bir kapı ile Z07 depo mekânına ulaşılmaktadır. Güneybatı yönünden ise repertitör salonu bulunmakta olup buradan koridora tek kanatlı bir kapıdan ulaşılmaktadır. Mekânın zemin döşemesinde marley duvar ve tavan yüzeylerinde ise plastik boya bulunmaktadır. Zemin kotu +1.06 olan mekânın tavan kotu ise +5.36'dır. Mekân 14.01 m² alana sahiptir.

Z07 Mahali, Depo

Z06 koridor mekânının kuzeybatı yönünden tek kanatlı bir kapı ile Z07 depo mekânına ulaşılmaktadır. Özgün kullanımında birden fazla mekânın bulunduğu bu alan günümüzde tek bir mekâna dönüştürülmüştür.

Mekânın güneybatı duvarından pano odasına ulaşılmakta olup mekân içerisinde başka bir açıklık bulunmamaktadır. Mekânın zemin döşemesinde marley duvar ve tavan

yüzeylerinde ise plastik boya bulunmaktadır. Zemin kotu +1.06 olan mekânın tavan kotu ise +5.36'dır. Mekân 14.01 m² alana sahiptir. Mekân 23.83 m² alana sahiptir.

Z08 Mahali, Pano Odası

Yapının özgün kullanımında bulunmayan bu mekâna Z07 mekânından ulaşılmaktadır. Mekân 2.25 m² alana sahiptir.

Z09 Mahali, Repertitör Odası

Repertitör salonu santral tarafından gelen kablolarla şebeke tarafından gelen kabloların irtibatının yapıldığı, üzerinde bir kısım emniyet tedbirlerinin alındığı erişim şebekesi ünitesidir. Mekanların genelinde üst kattan gelen kabloların askıya alınmasını sağlayan metal konstrüksiyon iskeleler bulunmaktadır. Mekânın dönem eki olup sonradan yapılan kısmında dilatasyon ile ayrılan 2 numaralı aks üzerinde 6 adet 30x50 cm boyutlarında betonarme kolon bulunmaktadır. Yapının özgün kısmında 3 numaralı aks üzerinde ise 5 adet 25x30 1 adet 30x55 1 adet de 30x60 cm betonarme kolon bulunmaktadır. Mekânın güney batı duvarında 1 numaralı aks üzerinde ise 6 adet 30x60cm boyutlarında betonarme kolon bulunmaktadır. Mekânın güneydoğu cephesinde, 1 adet pencere özgün kütlede 1 adet pencere ve çift kanatlı demir bir kapı ise dönem eki olan kısımda bulunmaktadır. Kuzey batı cephesinde ise yine bu mekânların özgün olanında iki adet pencere, dönem eki olan kısımda ise 1 adet pencere ile birlikte A bloğa geçiş açıklığı bulunmaktadır. Zemin kotu +1.06 olan mekânın tavan kotu ise +5.36'dır. Yapının özgün kütlesinden gelen kısmı 106.30 m² alana sahip bir mekan oluştururken dönem eki olan kısmı 207.72 m² alana sahip olup toplamda bu mekan 314.02 m² alan oluşturmaktadır.

4.3.2.2. 1. Kat Planı

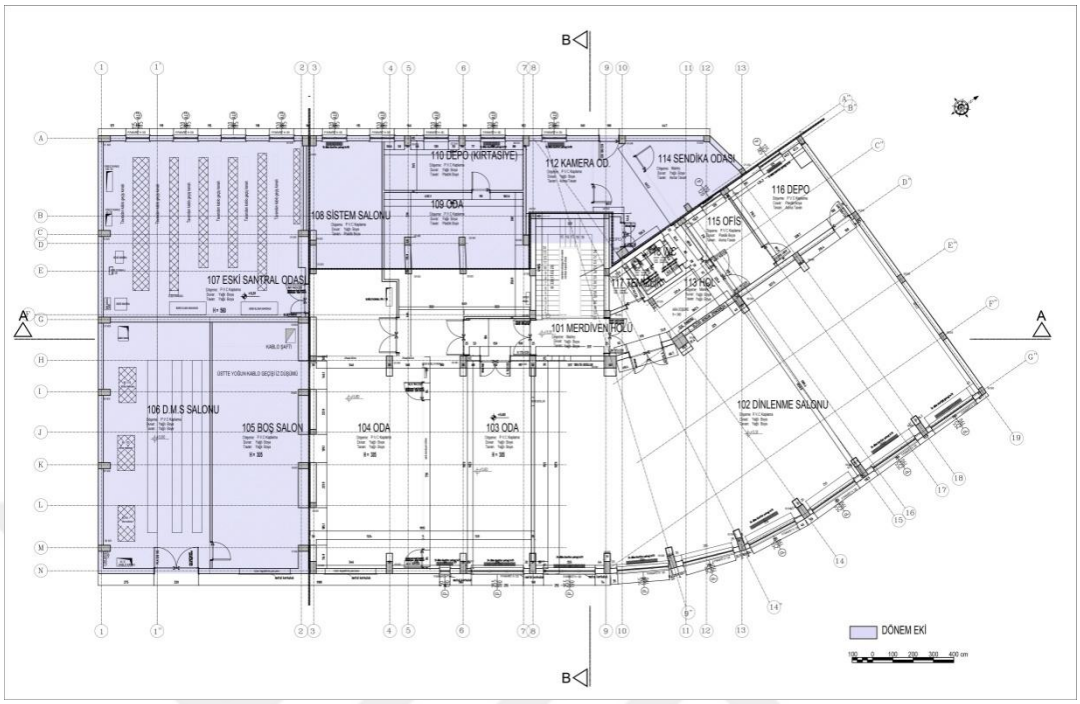

Şekil 4.35. 1. Kat Planı (Yaman, 2019)

Yapının bir diğer özgün katı olan 1. kata erişim zemin kattan merdiven ile ya da B bloktan 113 numaralı mekâna açılan kapı ile sağlanmaktadır. 1. kat, birçoğu kendi içinde bağlantılı 19 mekândan oluşmakta olup bunlardan 105, 106, 107, 108 numaralı mekânlarına ulaşım sağlanan girişler kapatıldığından dolayı girilememiş olup Türk Telekom arşivinden elde edilen proje doğrultusunda incelemesi yapılmıştır. 1. katın duvar kalınlıkları incelendiğinde; özgün duvarlar 25 cm, sonradan yapılan iç mekân duvarları 10 cm, 15 cm ve 20 cm, dilatasyonla ayrılan perde duvarlar 50 cm kalınlığındadır (şekil 4.35.).

101 Mahali, Merdiven Holü

Merdiven holüne zemin kattan 33 adet basamakla ulaşılmaktadır. Mekân kuzeydoğu yönünde çift kanatlı ahşap bir kapı ile 113 numaralı mekâna, güneybatı yönünde ise yine çift kanatlı ahşap bir kapı ile 111 numaralı koridora açılmaktadır. Mekânın zemin döşemesinde marley, duvar ve tavan yüzeylerinde yağlı boya

mevcuttur. Zemin döşemesi +5.51 kotunda bulunan mekân 7.51 m² alana sahiptir (şekil 4.36.).

Şekil 4.36.101 Merdiven Holüne ve 111 Holüne Bakış (Yaman, 2019)

102 Mahali, Dinlenme Salonu

Merdiven holünün sağındaki holden girilen mekân bu kattaki en büyük mekândır. Dinlenme salonu olarak işlevlendirilmiş mekâna çift kanatlı ahşap bir kapı ile girilmektedir. Mekânın doğu-güneydoğu aksında dairesel hat çizen cephesinde 7 adet pencere bulunmaktadır. Alüminyum doğramalı pencereler 190x255 cm ebatlarındadır (şekil 4.37.).

Mekânın büyüklüğü geniş açıklık sağlaması ile doğru orantılıdır. Betonarme yapım sitemine sahip yapının bu mekânında kolon-kiriş sistemi dikkat çekmektedir. Bu yapım tekniği ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda Fransa'da aynı dönemde yapılmış telefon santral binaların yapım tekniği ile benzerlikgösterdiği saptanmıştır(şekil 4.38.).

Mekânın zemin döşemesinde pvc kaplama, duvar ve tavan yüzeylerinde yağlı boya bulunmaktadır. Zemin döşemesi +5.51 kotunda bulunan mekan 216.47 m² alana sahiptir.

Şekil 4.37. 102 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

Şekil 4.38. Fransa'da Bulunan Bir Telefon Santralinin Kolon-Kiriş Sistemi ("Anciens indicatifs téléphoniques à Paris", 2012).

103 Mahali, Oda

Mekâna merdiven holünün solundaki koridordan çift kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır. Güneydoğu cephesinde biri 50x190 cm, diğeri 255x190 cm ebatlarında iki adet alüminyum doğramalı penceresi bulunmaktadır. Mekânın güneybatı duvarında ise camlı alüminyum bölme duvar bulunmaktadır. Bu bölme duvar yüzeyinde diğer mekâna açılan iki adet kapı bulunmaktadır. Mekânın zemin döşemesinde pvc kaplama,

duvar ve tavan yüzeylerinde yağlı boya bulunmaktadır. Zemin döşemesi +5.60 kotunda bulunan mekân 54.11 m² alana sahiptir (şekil 4.39.).

Şekil 4.39. 103 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

104 Mahali, Oda

103 numaralı mekândan bu mekâna alüminyum doğramalı 2 adet kapı ile ulaşılmaktadır. Mekânın güneydoğu cephesinde bir adet alüminyum korkuluğu bulunan kapatılmış bir penceresi bulunmaktadır. Özgün kullanımında bu mekânın güneybatı duvarı ile yapı sonlanmaktaydı. Fakat sonradan bir dilatasyonla dönem eki olan kısım yapının güneybatı cephesinde devam etmektedir. Mekânın zemin döşemesi +5.80 kotunda olup, döşemede pvc kaplama duvar ve tavan yüzeylerinde yağlı boya bulunmaktadır. Mekân 54.14 m² alana sahiptir(şekil 4.40.).

Şekil 4.40. 104 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

105 Mahali, Oda

Yapının dönem eki olan kütlesinin bir mekânı olan 105 numaralı salona ulaşım 106 numaralı D.M.S salonundan tek kanatlı bir kapı ile sağlanmaktadır. Mekânın güneydoğu cephesinde bulunan bir adet alüminyum doğramalı pencere kapatılmıştır. Mekân içerisinde yoğun kablo geçişi ve kablo şaftı bulunmaktadır. Mekânın zemin döşemesi +5.60 kotunda olup, döşemede pvc kaplama duvar ve tavan yüzeylerinde yağlı boya bulunmaktadır. Mekân 53.91 m² alana sahiptir.

106 Mahali, D.M.S Salonu

Bir diğer dönem eki mekânı olan 106 mahaline güneydoğu cephesinden çift kanatlı kasası metal, kanadı pvc olan bir kapı açılmaktadır. 2 adet kablo kanalı bulunan mekânda 3 adet klima makinesi bulunmaktadır. Mekânın +5.60 kotundaki zemin döşemesi pvc kaplanmış olup duvar ve tavan yüzeylerinde yağlı boya bulunmaktadır. Mekân 63.51 m² alana sahiptir.

107 Mahali, Eski Santral Odası

Mekâna ulaşım 108 numaralı mekândan çift kanatlı alüminyum bir kapı ile sağlanmaktadır. Mekan genelinde zemin ve tavanda kablo geçiş kanalları ile birlikte kabloların askıya alınmasını sağlayan metal konstrüksiyon iskeleler vardır. Kuzeybatı cephesinde 1 âdeti 115x185, 3 âdeti 120x185 ebatlarında 4 adet penceresi bulunmaktadır. Mekânın +5.51 kotundaki zemin döşemesi pvc kaplanmış olup duvar ve tavan yüzeylerinde yağlı boya bulunmaktadır. Mekân 85.33 m² alana sahiptir.

108 Mahali, Sistem Salonu

108 numaralı mekâna 109 numaralı mekândan ulaşılan kapı mevcut durumda kapatılmış olup mekâna girilememektedir. Kuzey batı cephesinde bir pencerenin yarısı 109 nolu mekâna giren toplamda iki adet 120x185 ebatlarında penceresi bulunmaktadır. Mekânın güneybatı cephesinde ise alüminyum bir kapı ile 107 numaralı mekâna

ulaşılmaktadır. Mekânın zemin kotu +5.51 olup döşemesi pvc ile kaplıdır. Duvar yüzeylerinde yağlı boya tavan yüzeylerinde plastik boya bulunmaktadır. Mekân 38.92 m² alana sahiptir.

109 Mahali, Oda

Mekâna merdiven holünün solundaki holden çift kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. Bina dış duvarlarında bir cephesi bulunmayan yapının kuzeybatı yönünde bölücü bir duvar ve tek kanatlı bir kapı ile 110 numaralı mekâna geçilmektedir. Mekânın ortasında iki adet 25x30 iki adet de 30x40 ebatlarında betonarme kolon bulunmaktadır. Mekânın zemin döşemesinde pvc kaplama duvar yüzeylerinde yağlı boya tavan yüzeylerinde ise plastik boya bulunmaktadır. Mekân 47.94 m² alana sahiptir(şekil 4.41.).

Şekil 4.41. 109 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

110 Mahali, Depo-Kırtasiye

Mekâna 109 numaralı mekândan tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. Mekânın kuzeydoğu yönündeki duvarında bir kısmı bölücü duvar tarafından görünmeyen kapatılmış bir kapı bulunmaktadır. Depo olarak kullanılan mekânın kuzeybatı duvarında ise biri yarısı mekân içerisinde kalan toplamda üç adet 120x185 ebatlarında penceresi bulunmaktadır. Mekânın zemin döşemesi pvc ile kaplanmış olup duvar yüzeylerinde

yağlı boya tavan yüzeylerinde ise plastik boya bulunmaktadır. Mekân 16.62 m² alana sahiptir(şekil 4.42.).

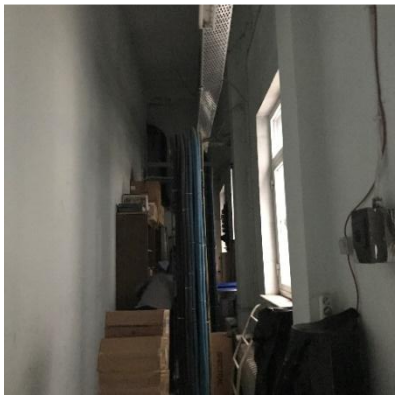

Şekil 4.42. 110 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

111 Mahali, Hol

Küçük bir alana sahip bu hole 101 merdiven holünün güneybatı yönünden çift kanatlı ahşap bir kapı aracılığı ile ulaşılmaktadır. Holden güneydoğuda yönünde 103 mekânına güneybatı yönünde 109 mekânına ulaşılmaktadır. Zemin döşemesi marley olan mekânın duvar ve tavan yüzeylerinde yağlı boya bulunmaktadır. Mekân 6.32 m² alana sahiptir(şekil 4.43.).

Şekil 4.43. 101 ve 103 Mahallerinden 111 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

112 Mahali, Kamera Odası

Merdivenin arkasında, kuzeybatı yönünde bulunan mekâna ulaşım 113 holünden sağlanmaktadır. Holden bölme duvarla ayrılmış mekâna tek kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Kuzeybatı yönünde 120x185 ebatlarında bir adet penceresi bulunmaktadır. Mekânın zemin döşemesi pvc kaplama, duvar yüzeyleri yağlı boyalı olup asma tavanlıdır. Mekân 11.63 m² alana sahiptir.

113 Mahali, Hol

Merdiven holünün sağ tarafından demir kapı ile ulaşılan hole aynı zamanda B bloktan tek kanatlı bir kapı ile de geçilmektedir. Tek yönlü olmayan hol kuzey-güney ve doğu-batı eksenlidir. Holden 101, 102, 112, 114, 115, 117, 118, 119 mekânlarına doğrudan ulaşım sağlanmaktadır. Zemin döşemesi marley olan mekânın duvar ve tavan yüzeyleri yağlı boyalıdır. Mekân 29.32 m² alana sahiptir(şekil 4.44.).

Şekil 4.44. 113 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

114 Mahali, Sendika Odası

Kamera odasının karşısında, kuzey yönünde konumlanmış mekân 113 holünden bölme duvarla ayrılmış olup mekâna tek kanatlı bir kapı ile ulaşılmaktadır. Mekânın doğu yönünde 120x120 ebatlarında bir penceresi bulunmakta olup başka bir mekâna

açılmaktadır. Mekânın zemin döşemesi marley, duvarları yağlı boyalı olup asma tavanlıdır. Mekân 12.68 m² alana sahiptir.

115 Mahali, Ofis

113 holünden çift kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır. Mekânın batı yönünde 120x120 ebatlarında bir adet penceresi, kuzey yönünde ise tek kanatlı bir kapı ile bir başka mekâna geçiş bulunmaktadır. Mekân 10.70 m² alana sahip olup zemin döşemesi pvc kaplamalı, duvar yüzeyleri plastik boyalı ve asma tavanlıdır (şekil 4.45.).

Şekil 4.45. 115 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

116 Mahali, Depo

Mekâna 115 mahalinden tek kanatlı bir kapı ile geçilmekte olup aynı zamanda 102 mahalinden de mekâna tek kanatlı bir kapı açılmaktadır. Batı yönünde 125x185 boyutlarında bir penceresi bulunmaktadır. Mekânın zemin döşemesi pvc kaplamalı, duvar yüzeyleri plastik boyalı ve asma tavanlıdır. Mekân 19.06 m² alana sahiptir (şekil 4.46.).

Şekil 4.46. 116 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

117 Mahali, Temizlik Odası

113 holünden tek kanatlı bir kapı ile ulaşılan mekân merdivenin sağında konumlanmıştır. 2.34 m² alana sahip olan mekânın zemin döşemesi seramik, duvar yüzeyleri seramik ve tavanı plastik boya ile kaplıdır (şekil 4.47.).

Şekil 4.47. 117 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

118 Mahali, WC

113 holünden alüminyum bir kapı ile girilen mekânın kapı açılış yönünde bir lavabo bulunmaktadır. WC ye giriş kapısının tam karşısında alaturka tuvaletin alüminyum giriş kapısı bulunmaktadır. Hem lavabonun hem de alaturka tuvaletin

bulunduğu mekânın zemin döşemesi seramik, duvar yüzeyleri seramik, tavanlar ise plastik boyalıdır. Mekân 3.92 m² alana sahiptir(şekil 4.48.).

Şekil 4.48. 118 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

119 Mahali, Depo

Oldukça küçük bir alana sahip bu mekâna 113 holünden çift kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır (şekil 4.49.).

Şekil 4.49. 119 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

4.3.2.3. 2.Kat Planı

Yapının özgün olmayıp sonradan eklenen katı olan 2. kata ulaşım zemin kattan merdiven ile ve ya B bloktan yapılan geçiş ile sağlanmaktadır. Bu katta merdiven holü ve wc haricinde tek bir mekân bulunmaktadır. 2. katın duvar kalınlıkları incelendiğinde; dış duvarlar 25 cm, iç mekânda bulunan duvarlar ise 20 cm kalınlığındadır (şekil 4.50.).

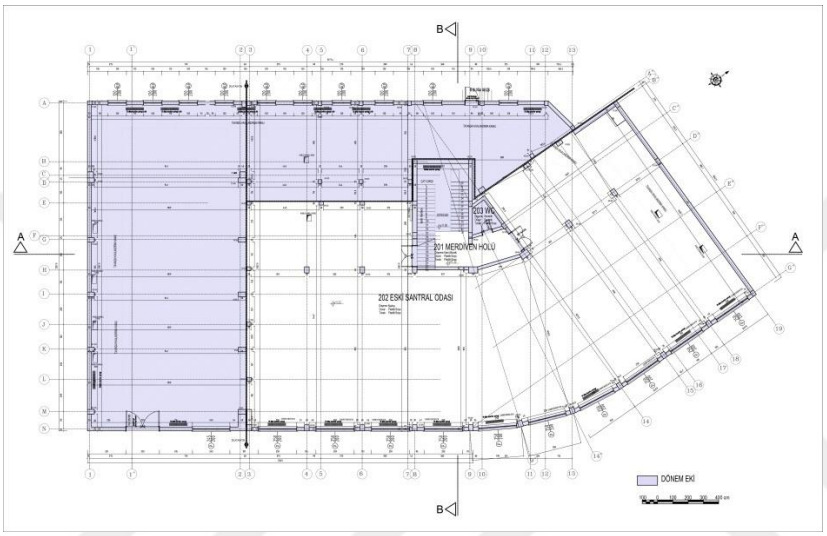

Şekil 4.50. 2.Kat Planı (Yaman, 2019)

201 Mahali, Merdiven Holü

Katlar arası merdivenin son çıkışı olan bu hol +11.33 kotundadır. Mekânda katlar arası merdivenden bağımsız olarak çatıya çıkışı sağlayan demir bir merdiven bulunmakta olup bu merdivenin taşınması için çelik taşıyıcılar üzerine oturmuş demir platform bulunmaktadır. Bahsi geçen platformun kotu ise +11.80'dir.Holden hem 202 mekânına hem de wc mekânına ulaşılmaktadır. Zemin döşemesi karo mozaik kaplama olan mekânın duvar ve tavan yüzeyleri yağlı boyalıdır. Mekân 23.84 m² alana sahiptir (şekil 4.51.).

Şekil 4.51. 201 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

202 Mahali, Eski Santral Odası

Bu mekân, merdiven holü ve wc haricinde bu kattaki tek mekândır. Mekân bütünlüğü içerisinde tek bir açıklığın sağlanması çeşitli boyutlardaki betonarme kolonlar ile sağlanmıştır. Kuzeybatı cephesinde 120x200 cm boyutlarında 10 adet pencere bulunmakta olup bu yönde B bloğa geçişi sağlayan bir de ahşap kapı bulunmaktadır. Mekânın dairesel hat çizen doğu-güney doğu aksındaki cephesinde ise 10 adet 200x250 cm boyutlarında 1 adet 200x245 cm boyutunda pencere bulunmakta olup dönem eki olan kısımda cepheye açılan 220x315 cm boyutunda bir de kasası metal olan pvc bir kapı bulunmaktadır. Mekân içerisinde farklı boyutlarda kablo kanalları bulunmaktadır. +11.33 kotunda bulunan mekânın zemin döşemesi marley olup duvar ve tavan yüzeyleri plastik boyalıdır. Mekan 751.61 m² alana sahiptir(şekil 4.62.).

Şekil 4.52. 202 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

203 Mahali, WC

Merdiven holünde bulunan mekâna tek kanatlı pvc bir kapı ile ulaşılmaktadır. Mekânda bir adet alaturka tuvalet bulunmakta olup, havalandırmayı sağlayan bir penceresi bulunmaktadır.2.72 m² alana sahip olan mekânın zemin döşemesinde seramik duvar yüzeylerinde seramik tavan yüzeyinde ise plastik boya mevcuttur(şekil 4.53.).

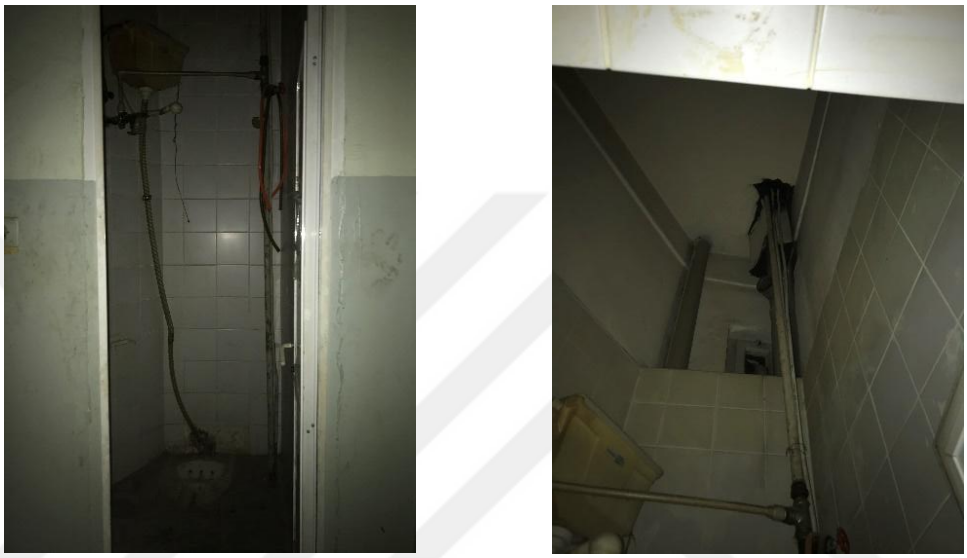

Şekil 4.53. 203 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

4.3.2.4. Bodrum Kat Planı

Yapının bodrum katı ile ön cephede bulunan Tavukçu Fethi Sokağı zemin kotu arasında yaklaşık 3 m kot farkı bulunmaktadır. Bodrum kata erişim hem santral binasının diğer katlarından bir merdivenle, hem de A ve B blok olarak nitelendirilen yapılardan sağlanmaktadır. Bodrum katın çoğu mekânı kendi içinde bağlantılı olup toplamda 14 mekândan oluşmaktadır. Bodrum katın duvar kalınlıkları incelendiğinde; özgün duvarlar 25 cm, sonradan yapılan iç mekân duvarları 15cm ve 20 cm, dilatasyonla ayrılan perde duvarlar 70 cm kalınlığındadır(şekil 4.54.).

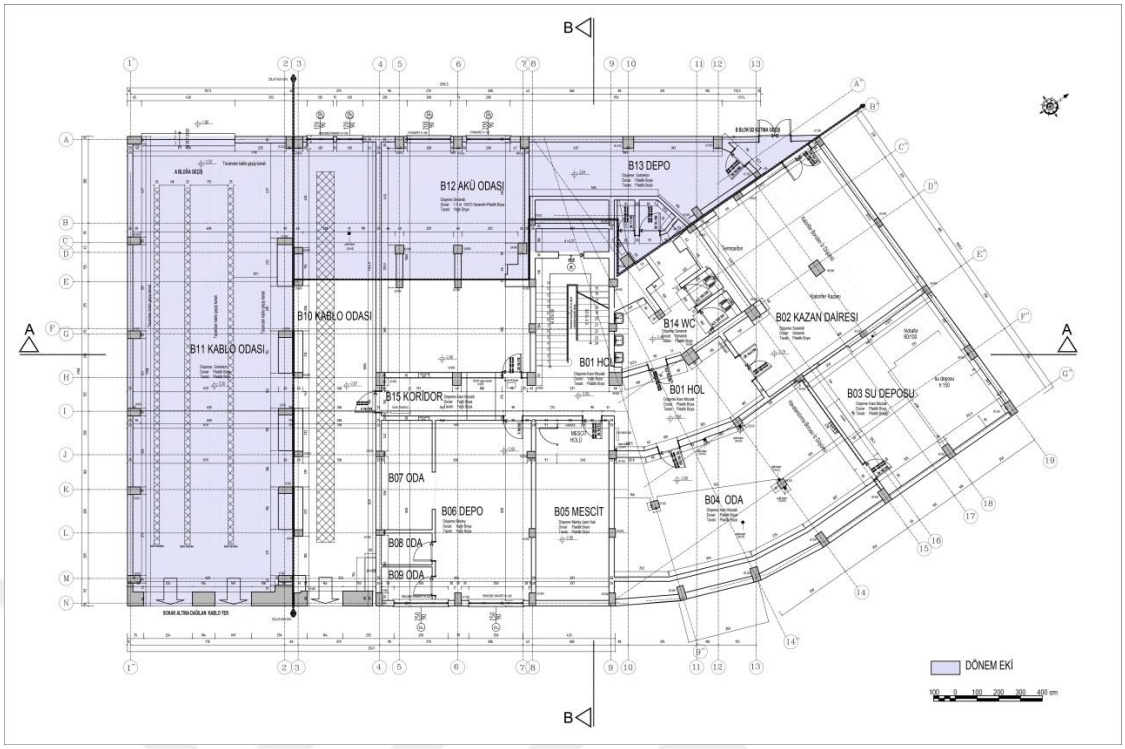

Şekil 4.54. Bodrum Kat Planı (Yaman, 2019)

B01 Mahali (Hol)

Bodrum kata inen merdivenin karşıladığı hol sağ tarafında daha geniş bir mekân oluşturmaktadır. Zemin kotu -2.66 olan mekânın tavan kotu +0.82 olup sağ tarafındaki kısımda -0.25 olup farklı bir yükseklik kazanmıştır. Alçak tavanın bulunduğu bu kısmın üst katında Z02 mahali olan günümüzde ticarethane olarak kullanılan mekân bulunmaktadır. B01 mahalinin döşemesinde karo mozaik, duvar ve tavanda plastik boya bulunmaktadır. Holün güneydoğu bakışında mescit mekânının kapısı, güneybatı yönünde ise koridor mekânına ait kapısı bulunmaktadır. Holün sağ tarafındaki kısmında ise wc, kazan dairesi ve depo olarak kullanılan mekânlara erişim sağlanmaktadır. Hol toplamda 30.41 m² alana sahiptir (şekil 4.55.).

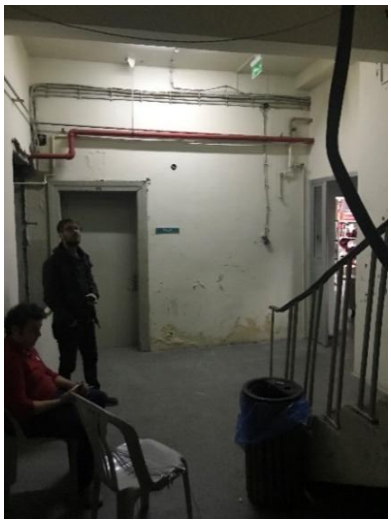

Şekil 4.55. B01 Holüne Bakış(Yaman, 2019)

B02 Mahali (Kazan Dairesi)

B01 holünün sağında, holün sonunda yer alan ve çift kanatlı kapı ile holden erişimin sağlandığı mekândır. Mekâna bir diğer erişim ise B bloğundan yine çift kanatlı bir kapı ile sağlanmaktadır. Kendi içinde 19 cm geçmeyen kot farklılıkları bulunan mekânın Zemin kotu -2.79, tavan kotu ise -0.25'tir. Mekânın döşemesi ve duvarları seramik ile kaplı olup tavanda plastik boya bulunmaktadır. Mekânda ayrıca rögar kapağının olduğu görülmektedir. Mekân 62.24 m² alana sahiptir(şekil 4.56.).

Şekil 4.56. Kazan Dairesine Bakış ve B Bloktan Geçiş Holü (Yaman, 2019)

B03 Mahali (Su Deposu)

B01 holünden doğrudan erişimin sağlanmadığı su deposuna, holün doğusundan girilen B04 olarak nitelendirilen odadan tek kanatlı kapı ile sağlanmaktadır. Mekân kare formuna yakın olup zemin kotu -2.66, tavan kotu ise -0.25'tir. Mekânın döşemesi karo mozaik, duvar ve tavan sıvalıdır. Döşeme ve duvarlarda malzeme kayıpları gözlenmektedir. Mekân 45.22 m² alana sahiptir (şekil 4.57.).

Şekil 4.57. Su Deposuna Bakış (Yaman, 2019)

B04 Mahali (Oda)

B01 holünün doğu yönünde tek kanatlı kapı ile erişilen mekândır. Mekân genel olarak boş olup içinden havalandırma borusu geçmektedir. Mekânın zemin kotu -2.66, tavan kotu ise -0.25'tir. Mekânda, betonarme kolonlara ek olarak 10x10'luk çelik kolonlarla güçlendirme yapıldığı gözlenmektedir. Mekânın döşemesi karo mozaik, duvar ve tavanda plastik boya bulunmaktadır. Mekânın duvar ve tavanında sıva kayıpları gözlenmektedir. Mekân 64.26 m² alana sahiptir(şekil 4.58.).

Şekil 4.58. B04 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

B05 Mahali (Mescit)

Bodrum kata inen merdivenin tam karşısında bulunan mekâna tek kanatlı bir kapı ile erişilmektedir. Mekâna girişte ilk olarak bölücü duvarla oluşturulmuş giriş holü bulunmaktadır. Mekânın zemin kotu -2.80, tavan kotu ise -0.15'tir. Mekânın zemin döşemesinde marley üzeri halı, duvar ve tavanda plastik boya bulunmaktadır. Mekânın beden duvarlarında rutubet etkisi görülmekte olup duvar ve tavanında sıva kayıpları gözlenmektedir. Mekân 27.90 m² alana sahiptir (şekil 4.59.).

Şekil 4.59. B05 Mahaline Bakış (Yaman, 2019)

B06 Mahali (Depo)

Bodrum kata inen merdivenin sol tarafındaki koridorun her iki kolundaki mekânları günümüzde ticari firma depo olarak kullanmaktadır. Bu mekânlardan güneydoğu yönündeki B06'ya tek kanatlı kapı ile girilmektedir. Mekân içerisinde güneybatı yönünde üç adet farklı mekân daha oluşturulmuştur. Bu mekânlara tek kanatlı alüminyum kapılar ile girilmektedir. Mekânın zemin kotu -2.80, tavan kotu ise -0.15'tir.Mekân da kullanım koşulları gereği bir tadilat söz konusudur. Mekânın zemin döşemesinde karo mozaik, duvar ve tavanda plastik boya bulunmaktadır. Mekân 36.05 m² alana sahiptir (şekil 4.60.).

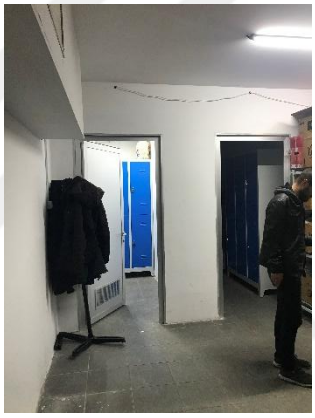

Şekil 4.60. B06 Mahali ve Bu Mahale Açılan B07, B08 Mekân Kapılarına Bakış (Yaman, 2019)

B07, B08, B09 Mahalleri

Depo olarak kullanılan B06 mekânının sol tarafındaki bu mekânlardan ilki olan B07 yemekhane olarak kullanılmaktadır. Market çalışanlarının kullandığı bu mekân 11.58 m² alana sahiptir. B08 ve B09 ise market çalışanlarının giyinme, soyunma dolaplarının bulunduğu odalar şeklinde düzenlenmiştir. İki mekân da 3.40 m²'lik alana sahiptir. Mekânların zemin kotları -2.80, tavan kotları ise -0.15'tir. Mekânların zemin döşemesinde karomozaik, duvar ve tavanda plastik boya bulunmaktadır (şekil 4.61.).

Şekil 4.61. Sırasıyla B07,B08 ve B09 Mahallerine Bakış (Yaman, 2019)

B10 ve B11 Mahali (Kablo Odası)

B10 mahali olan kablo odasına bodrum kata inen merdivenin sol tarafındaki koridordan ulaşılmaktadır. Aynı zamanda bir diğer erişim yapılan yer ise kablo odasının devamı olan B11 mahalidir. B11 mahaline ise A bloktan bir geçiş bulunmaktadır. Bu mahallerinin farklı isimlendirilmesindeki amaç ise B11 mekânın yapının özgün kütlesinin bir parçası olmaması, sonradan dönem eki olarak yapıya eklenmesinden kaynaklanmaktadır. Mekânlar arasında bir dilatasyon bulunmaktadır. Üst kattaki repertitör salonundan gelen kablolar bu mekânlar aracılığı ile sokak altından şehir şebekesine bağlanmaktadır. Mekanların genelinde üst kattan gelen kabloların askıya alınmasını sağlayan metal konstrüksiyon iskeleler vardır. Zemin kotu B10 mahalinde -2.87, B11 mahalinde ise -2.50 olup B11 mekânının ortasında kuzey yönündeki yol cephesine doğru iki basamakla inilerek toplamda 75 cm' lik kot farkı oluşturulmuştur. Tavan kotları ise sırasıyla +0.77 ve +0.82'dir. Mekânların zemin döşemesi şap, duvar ve tavan ise plastik boyalıdır(şekil 4.62.).

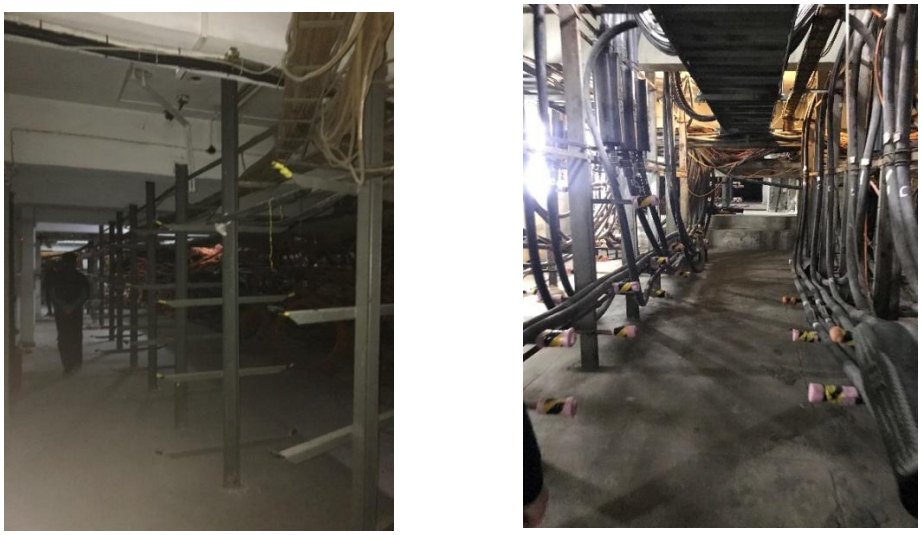

Şekil 4.62. Sırasıyla B10,B11 Kablo Odalarına Bakış (Yaman, 2019)

B12 Mahali Akü Odası (Depo)

Bodrum kata inen merdivenin sol tarafındaki koridorun kuzeybatı yönünde çift kanatlı alüminyum doğramalı kapı ile girilmektedir. Bir ticari firmanın depo olarak kullandığı mekân dikdörtgen formunda olup ortasında perde duvar görünümünde çift yönlü betonarme kolonlar bulunmaktadır. Mekânda kuzeybatı duvarında iki pencere açıklığı, koridor duvarında ise üç farklı açıklık bulunmaktadır. Mekân girişinde ayrıca bir rögar kapağı bulunmaktadır. Mekânın zemin kotu -2.60, tavan kotu ise +0.82'dir. Mekânın zemin döşemesinde karomozaik kaplama, duvar ve tavanda plastik boya bulunmaktadır. Mekân 69.52 m² alana sahiptir(şekil 4.63.).

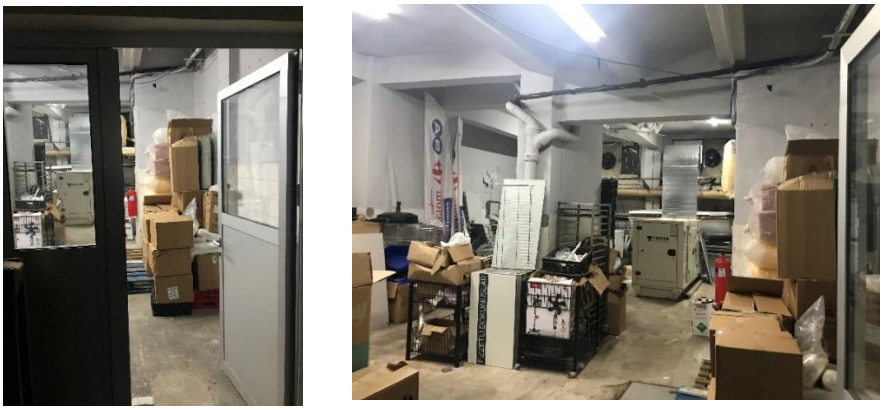

Şekil 4.63. B12 Mahaline (Günümüzde Depo Olarak Kullanılan Eski Akü Odası) Bakış (Yaman, 2019)

B13 Mahali (Depo)

Santral binasının bodrum katına erişimin sağlandığı bir diğer yer ise B blok ile yapı arasında oluşturulmuş holdür. Bu holden santral binasının iki mekânına kapı açılmaktadır. Birincisi kazan dairesi diğeri de B13 mahali'dir. Tek kanatlı metal bir kapı ile girilen mekân boş olup tavanda tesisat boruları geçmektedir. Mekânın zemin kotu -3.04, tavan kotu ise +0.82'dir. Mekânın zemin döşemesinde şap bulunmakta olup, duvar ve tavan sıvalıdır. Mekân 25.03 m² alana sahiptir(şekil 4.64.).

Şekil 4.64. B13 Mahali, Depoya Bakış (Yaman, 2019)

B14 Mahali (WC)

Bodrum kata inen merdivenin sağındaki holden tek kanatlı pvc bir kapı ile girilen wc mekânına iki basamakla çıkılmaktadır. Mekân içerisinde kapının sol tarafında lavabolar sağ tarafında iki kabin bulunmaktadır. Bu kabinlerin önünden devam edildiğinde köşeli bir koridor karşımıza çıkmakta olup iki farklı kabin de bu koridorun sonunda bulunmaktadır.

Mekânın zemin kotu -2.49, tavan kotu ise -0.25'dir. Mekânın zemin ve duvarları seramik ile döşeli olup tavan yüzeyleri sıvalıdır. Mekân 25.31 m² alana sahiptir(şekil 4.65.).

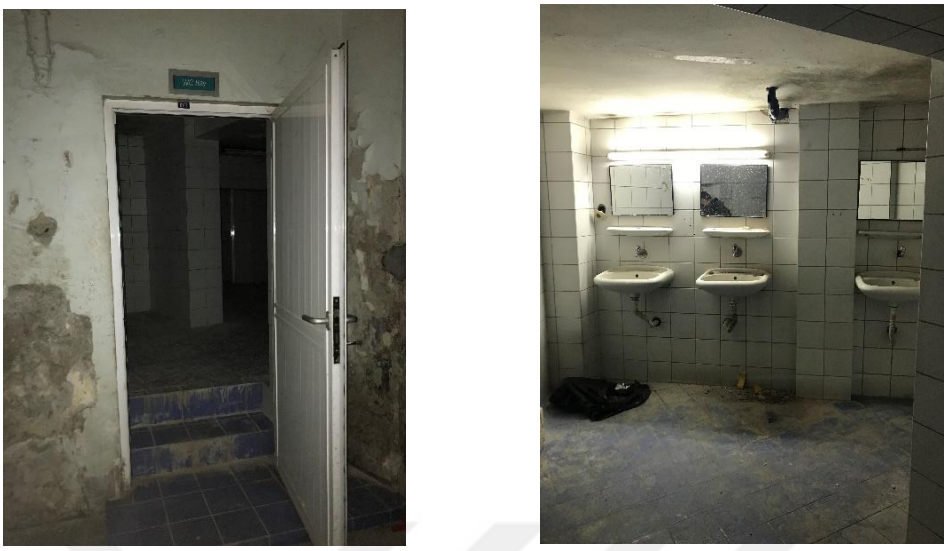

Şekil 4.65. B14 Mahali Olan WC'ye Bakış (Yaman, 2019)

4.3.3. Cephe Özellikleri

Santral binası iki yandan bitişik nizam olup kavisli ön cephesi ile birlikte A ve B bloklar arası boşluğuna bakan ve kısmi görünen arka cephesi bulunmaktadır. Dolayısı ile kavisli olan ön cephesi rölöve kapsamında incelenmiştir.

4.3.3.1. Ön Cephe(Doğu-Güneydoğu Cephesi)

Yapı köşe parselde konumlanmış olup dairesel hatlı geometrik formlu ön cephesi ile art deco üslubunun en belirgin özelliklerinden birini vurgulamaktadır (şekil 4.66.).

Şekil 4.66. Santral Binası Mevcut Durum Ön Cephesi (Yaman, 2019)

Şişli Telefon Santral Binası yapıldığı dönem, bodrum, zemin ve 1. kattan oluşmakta iken sonradan 2. kat ilavesi yapılmıştır. Aynı zamanda cephenin güneydoğu ucu sonradan uzatılarak bu kısımda bir dönem eki oluşturulmuştur.

Kâgir duvar üzerine mozaik sıvalı olan cephenin bulunduğu kaldırım eğimli bir zemine sahiptir. Ortada bulunan demir depo kapısı eşiği ile ile çatı parapeti arası 16.7 metre mesafeye sahiptir. Cephenin güney yönü ucundan doğu yönü ucuna doğru, yoldaki eğimden kaynaklı 2.1 metrelik kot farkı bulunmaktadır. Dolayısı ile cephenin doğu ucu zeminden çatı parapetine kadar 19.4 metre iken güney ucuna ait dönem ekinin bulunduğu zemin ile bu kısma ait çatı parapetinin arası 17.3 m'dir. Yapıya 2. kat ilavesi ile ahşap konstrüksiyonlu kırma bir çatı yapılmış, üzeri marsilya kiremit ile kaplanmıştır.

Cephe genelinde yatay geometrik çizgilerden oluşan silmeler cepheye hareket katmaktadır. Çok fazla pencere açıklığının bulunduğu cephe de mevcut durumda pvc doğramalara sahip pencere açıklıkları modüler olarak tasarlanmıştır. Zemin katta 9 adet pencere açıklığı 1. katta 11 adet 2. katta 12 adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Mevcut durumda pvc olan cepheler zemin katın doğu ekseninde bulunan bir kısmı ticarethaneye dönüştürülmesinden dolayı bu kısma ait cephede uyumsuz bir düzenleme söz konusu olmuştur. Bu kısımda kullanılantabelalar ve cephe boyası ve grafitiler cephenin bütünlüğünü bozmuştur. Zemin katın aktif olarak kullanılmayan kısmına ait pencereleri ile 1. kata ait üç adet pencerede demir korkuluk bulunmaktadır. Bu korkulukların özgün

olmadığı yapının eski fotoğrafından anlaşılmaktadır. Yapının dönem eki olan kısmında zemin, 1. ve 2. katta bu cepheye açılan aynı boyutlarda kapılar bulunmaktadır. Zemin katta bulunan kapının kasası ve kanadı demir, 1. ve 2. katta bulunan kapıların kasaları demir kanatları ise pvc malzemeye sahiptir. Bu kapıların cepheye açılmalarının sebebi ise bulunduğu mahallerin işlevlerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Şekil 4.67. Ön Cephe Rölövesi (Yaman, 2019)

4.3.4. Yapım Tekniği, Yapı elemanları ve Malzeme Özellikleri

Yapının yapılış dönemine ait makale, cephe fotoğrafları ile mevcut durum verilerinden elde edilen izlerden yola çıkılarak binanın erken dönem betonarme yapım tekniği ile yapıldığı görülmektedir.

4.3.4.1. Temeller

Yapının bulunduğu arazide eğim farkı olmasından, bodrum katın yol seviyesinden aşağıda -2.66 kotunda olmasından ve herhangi bir sondaj çalışması yapılmadığından dolayı yapının temeli ile ilgili herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

4.3.4.2. Duvarlar

Şişli telefon santrali binası betonarme yapım tekniğine sahip olup duvarları taşıyıcı özellikte değildir. Bina iç ve dış cephelerinde duvar yüzeylerinin yoğun bir sıva tabakasıyla kaplı olması duvar yapı malzemesinin takip edilmesini zorlaştırmıştır. Fakat dönem ekinin daha yapıya eklenmediği görülmekte olan geçmiş bir döneme ait fotoğrafta yapının duvarlarının tuğla olduğu açıkça görülmektedir (şekil 4.68.).

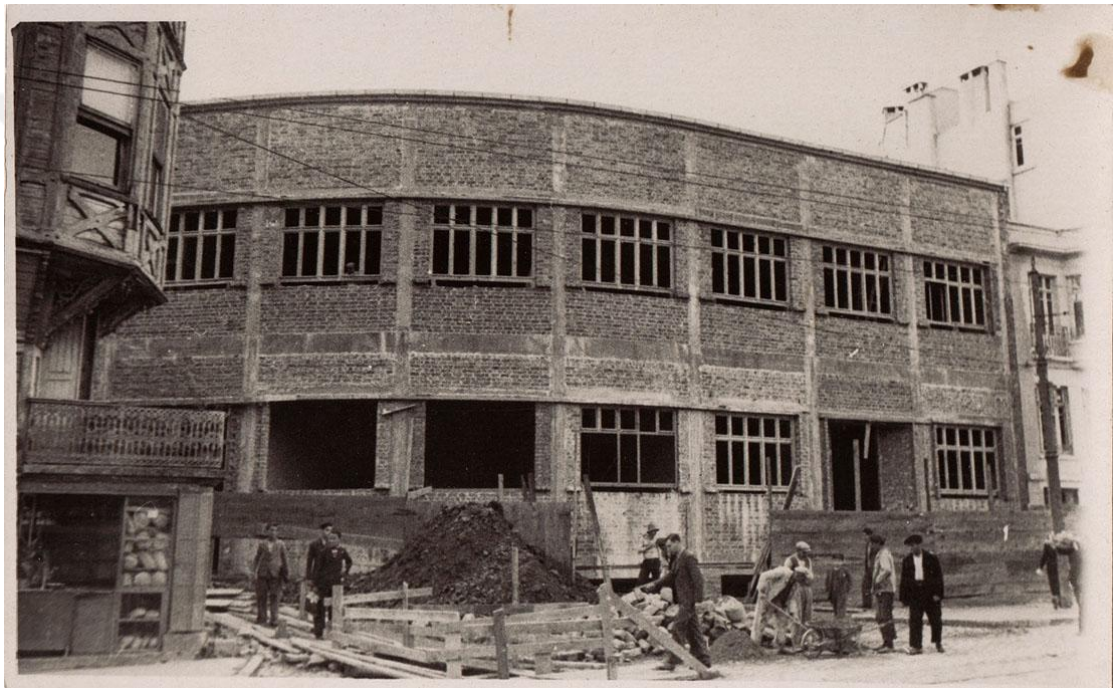

Şekil 4.68. Telefon Santraline Ait Fotoğraf, Fotoğrafın Tarihi Bilinmiyor (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Yapının dönem eki olan 2. katının duvarlarında ise yine tuğla yapı malzemesinin kullanıldığı tespit edilmiştir (şekil 4.69.).

Şekil 4.69. 2. Kata Ait Duvarda Görülen Tuğla Örgü (Yaman, 2019)

4.3.4.3. Betonarme Kolon-Kiriş Sistemi

Yapının taşıyıcı sitemi genellikle salt çerçeveli sistem özelliği göstermekte olup katlar arasında kolon kiriş sisteminde farklılıklarda göze çarpmaktadır. Yapının formundan dolayı değişken kiriş aralıklarına sahip olan sistemin kiriş boyutları da aynı şekilde değişiklik göstermektedir. Yapının bodrum katında en büyük kesitli kolon 60x60 cm, en küçük kesitli kolon 25x25 cm ölçülerinde olup bunların arasında çeşitli ölçülerde kolonlar bulunmaktadır. Bodrum katta aynı zamanda bazı mekânlarda 10x10 cm ölçülerinde çelik kolon takviyeleri bulunmaktadır. Yapının zemin ve 1. katında kolon kesitleri biraz daha küçülmüş olup en büyük kesitli kolon 60x60 cm ölçülerinde en küçük kesitli kolon ise 25x25 cm ölçülerindedir.1. katta 102 mekânında kolon kiriş birleşimlerinde gözlemlenen payandalı birleşim ise bu kısımda hem yatay hem düşey rijitliği artırmıştır. Yapının dönem eki olan 2. Katında ise hem kolon kesitlerinde hem sayılarında bir azalma dikkat çekmektedir.

Yapının güneybatı yönündeki bodrum kat 1’-1’ aksı ile sonlanmaktadır. Zemin kat ise bu yönde 2.75cm daha ötede 1-1 aksı ile sonlanmaktadır. Dolayısı ile bu yönde zemin kat ayrı bir temel, bodrum kat ise ayrı bir temel oluşturarak iki kademeli bir temel söz konusudur.

4.3.4.4. Döşemeler

Yapı betonarme kirişli döşemeye sahip olup döşemeler de betonarmedir. Zemin kat döşeme kalınlığı 25 ila 30 cm arasında değişirken 1. kat ve 2. katta ise 15 cm olmaktadır. Mevcut zemin döşeme kaplamalarına bakıldığında karomozaik, seramik, marley, şap, mermer, pvc kaplama malzemeleri görülmektedir. Bunlardan özgün olan mermer malzemenin zemin katta rüzgârlık ve giriş holü zemin döşemesinde korunduğu görülmektedir (şekil 4.70.).

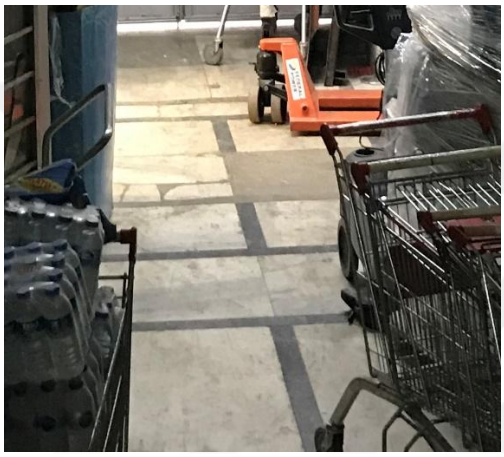

Şekil 4.70. Zemin Kat Giriş Holü Zemin Döşemesinde Görülen Mermer Kaplama (Yaman, 2019)

4.3.4.5. Örtü Sistemi

Özgün durumunda bodrum kat haricinde iki katlı olup teras çatılı olan Eski telefon santrali günümüzde 1 kat daha eklenmiş olarak kırma çatılıdır. Mevcut durumda %17 eğime sahip olan çatının üzeri marsilya kiremit ile kaplıdır. Çatının ara dönemlerde ise eternit ile kaplı olduğuda bir belgede geçmektedir(Ek A.5.).Çatı iskeleti ise ahşap konstrüksiyonla oluşturulmuştur.

4.3.4.6. Merdivenler

Yapının ana çekirdeğini oluşturan katlar arasındaki merdiven bodrum kattan zemin kata 24 adet rıht ile ulaşmaktadır. Bodrum kattan itibaren 14. rıhtta ara sahanlığa

ulaşmaktadır. Zemin kattan 1.kata 28 rıht ile ulaşan merdivenin buradaki ara sahanlığı ise yine 14. basamaktır.1. kattan 2. kata ise 33 rıht ile ulaşılmakta olup olup ara sahanlık 19.basamakta bulunmaktadır. Bu katlar arasındaki merdivenin zemin döşemesi karomozaik malzemeden, merdiven korkuluğu 90 cm yükseklikte demir malzemeden, merdiven küpeştesi ise ahşap malzemeden oluşmaktadır (şekil 4.71.).

Şekil 4.71. Katlar Arası Merdivenin Küpeşte ve Korkuluğu (Yaman, 2019)

Yapıya sonradan eklenen 2. kattan çatıya ulaşım ise kendi içinde her bir öğesi demir olan bir merdivenle sağlanmaktadır.

Yapı içerisinde bir diğeri ise zemin katta bulunan Z03 holünden Z04 merdiven holüne geçişi sağlayan 7 rıhtlı bir merdivendir. Bu merdiven korkuluksuz olup zemin döşemesinde mermer kaplama bulunmaktadır.

4.3.4.7. Kapı ve Pencereler

Eski Telefon Santralinin hem içte hem dışta neredeyse bütün kapılarının değiştirilmiş olduğu söylenebilir. Dış cephesine ait eski bir fotoğrafta görülen kapılar mevcut kapılardan farklı olmakla birlikte bir kapının yeri de değiştirilmiştir. Yapının

özgün kullanımındaki mekân örgüsünün günümüzde farklılaşması ile de kapı yerleri değişmiştir. 1. kattaki 117 numaralı mekân kapısı ile dönem eki olan 110 numaralı mekânın kuzeydoğu duvarında bulunan ve bölücü duvarla kapatılmış kapının özgün olabileceği düşünülmektedir(şekil 4.72.).

Şekil 4.72. 117 ve 110 Numaralı Mahallerine Ait Kapılar (Yaman, 2019)

4.3.5. Sorunlar Analizi

Mevcut durumda yapının yerinde incelenmesi ve projelendirilmesi neticesinde tespit edilen sorunlar müdahaleden kaynaklanan sorunlar, strüktürel sorunlar ve malzemeden kaynaklı sorunlar olmak üzere üç ana başlıktadır.

4.3.5.1. Müdahaleden Kaynaklı Sorunlar

Yapının mevcut durumunun, özgün durumuna aykırı olan mekân örgüsündeki değişiklikler, eleman ve malzeme değişiklikleri niteliksiz ve muhdes eleman kullanımları açılmış veya kapatılmış boşluklar gibi kullanıcı kaynaklı müdahaleleri barındıran sorunlardır.

Yapıdaki en temel müdahale 2. Kat ilavesi ve yapının hem kuzeybatı hemde güneybatı yönünde genişlemesidir. Yapıdaki bu büyüme yapının üslupsal kimliğine zarar vermesi ile birlikte statik açıdan da bir sorun teşkil etmektedir.

Mekanlaşma çerçevesindeki müdahaleden kaynaklı değişiklikler oldukça fazladır.Bodrum kat,zemin kat ve 1.kata ait rölöveden ve restitüsyondan gelen

planlarının üst üste çakıştırılması sonucunda taşıyıcı, duvar, kapı, pencere vb. elemanlarının birçoğunun yapının özgün durumundan farklı bir mekan örgüsü yarattığı görülmektedir (şekil 4.73., 4.74., 4.75.).

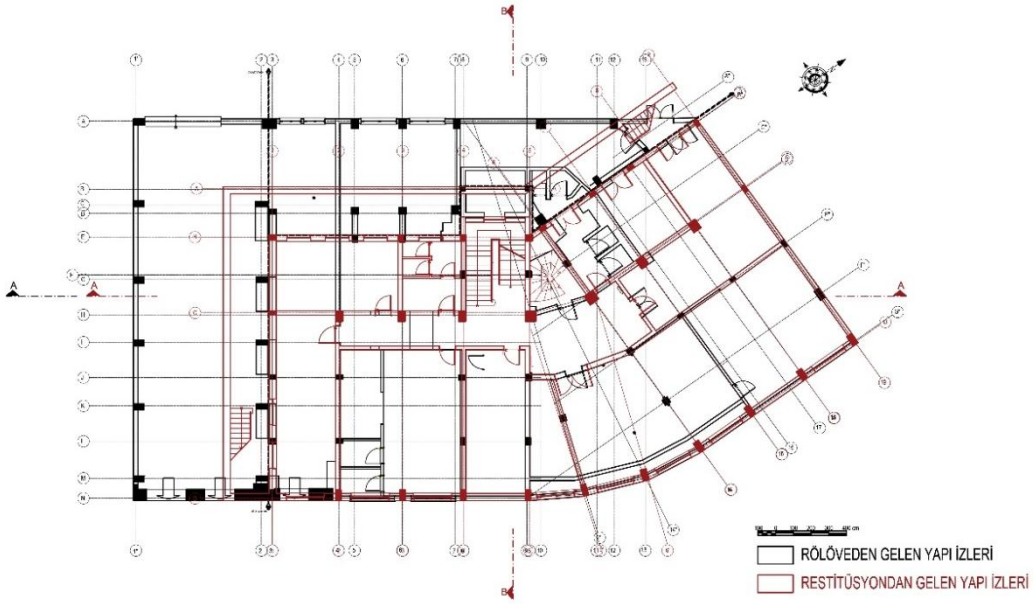

Şekil 4.73. Bodrum Kat Planı (Yaman, 2019)

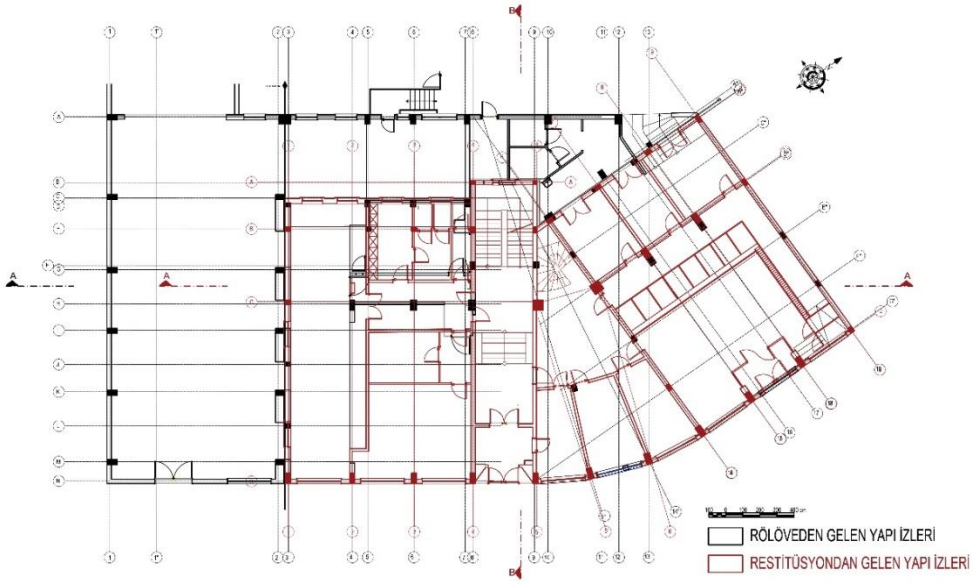

Şekil 4.74. Zemin Kat Planı (Yaman, 2019)

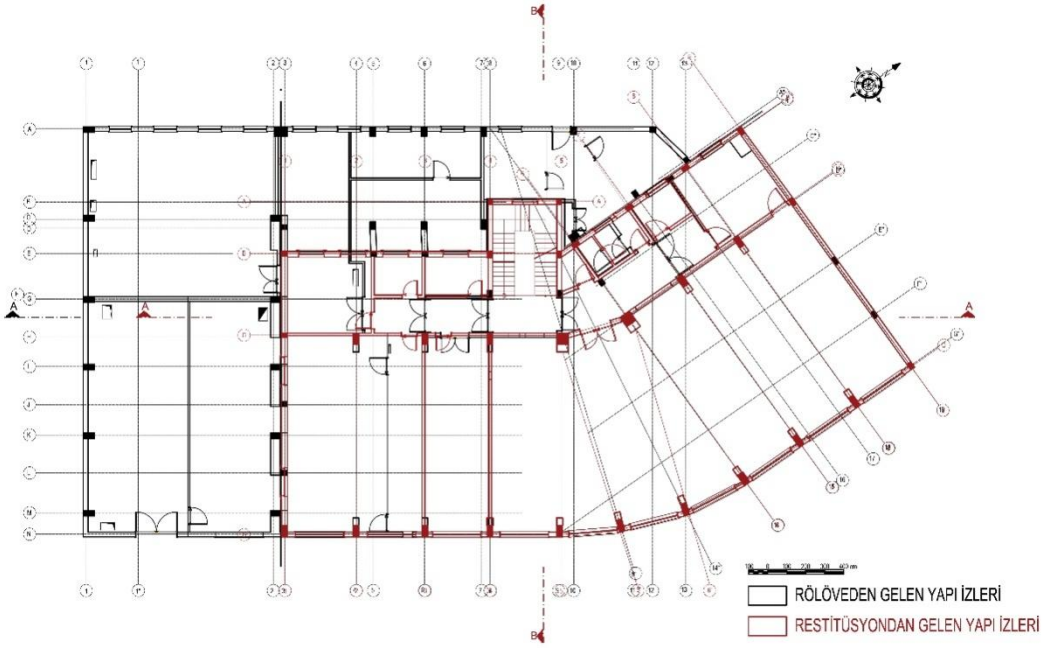

Şekil 4.75. 1. Kat Planı (Yaman, 2019)

Özgün ahşap pencere elemanlarının günümüzde yapıyla uyumsuz bir görüntü çizen pvc pencerelerle değiştirildiğini, ahşap ve demir kapıların ise niteliksiz ahşap, metal, ve pvc kapılar ile değiştirildiğini görmekteyiz.

Yapının kavisli olan ön cephesi özgün durumunda mozaik sıvalı iken günümüzde bu cepheye niteliksiz bir sıva ve grafiti yapılmıştır.

4.3.5.2.Strüktürel Sorunlar

Yapıya sonradan yapılan 2. kat ilavesi ve dönem ekleri sebebi ile sabit yüklerin artmasının temeli zayıflattığı düşünülmektedir. Günümüzde yapı genelinde artan sabit yükün taşınmasında mevcut taşıyıcıların yetersiz kaldığı, bodrum katta sonradan ilave edilen betonarme ve çelik kolonlardan anlaşılmaktadır. İç ve dış cephelerde olabilecek strüktürel çatlaklar ise cephelerin sıvanmasından dolayı görünür değildir.

Bodrum kata oradan da yer altına giden kabloların katlar arasından aktarılması için döşemelerde yapılan kablo deliklerinin ise döşemeleri zayıflattığı düşünülmektedir.

4.3.5.3.Malzemeden Kaynaklı Sorunlar

Yapıda mevcut olan ahşap kapı ve pencerelerde yoğun bir boya müdahalesi ile birlikte yüzeysel aşınmalara bağlı deformasyonlar gözlenmektedir. Merdiven korkuluklarının ahşap küpeştelerinde ise yer yer parça kopmalarına bağlı malzeme kayıpları mevcuttur.

Merdiven demir korkuluklarında boya tabakası bulunmakta olup boyanın aşındığı kısımlarda ise korozyon ve pas göze çarpmaktadır. Ayrıca yoğunluğu bodrum katta bulunan çeşitli donatılar, metal konstrüksiyonlarda korozyon görülmektedir.

Yakın zamanda onarım görmüş zemin katın Z02 mahali ve bodrum katın B06, B07, B08, B09, B12, B15 mahalleri hariç bütün mekânlarda duvar ve tavan yüzeylerinde aşınmaya bağlı sıva ve boya dökülmeleri mevcuttur. Aynı zamanda bu mekânlarda karo mozaik, marley, pcv olan zemin döşemelerde parça kayıpları ve yüzeysel aşınmalar bulunmaktadır.

Çatıdaki yağmur suyunun düzgün toplanıp tahliye edilememesine bağlı olarak 2.kat tavan döşemesinde nemlenme ve sıvada kabarmalar görülmektedir.

Zemin kat Z03 giriş holünde özgün olduğu düşünülen mermer döşemede derzler arasında aşınmalar bulunmakta olup yüzeysel ve parça kayıplarının olduğu kısımlarda çimentolu harç ile uyumsuz onarım yapılmıştır.

4.4.RESTİTÜSYON

Kaynaklarda yapım yılı 1939 olarak geçmekte olan Telefon Santral Binası aktif işlevini devam ettirememiş olup günümüze kadar bazı mekânları farklı işlevlerde kullanılmıştır.

Dolayısı ile hem cephe hem plan şemasında özgünlüğünü koruyamamış, müdahalelere maruz kalmıştır. Bu doğrultuda restitüsyon çalışmasında birincil olarak

yazılı belge ve fotoğraflar ile birlikte mevcut durumdan yola çıkılan mimari izler, ikincil olarak ise benzer işlevli dönem yapıları kaynak oluşturmuştur.

Restitüsyon çalışması için, 1940 yılına ait 117 -118 sayılı Arkitekt dergisinde geçen "Telefon Santralı Binası" başlıklı makale ve Cumhuriyet gazetesinin 1939 yılına ait "Şişli Telefon Santrali" başlıklı gazete haberi önemli veriler olmuştur.

Şişli Telefon Santral binasının yapım yılının 1939 olması sebebi ile vaziyet planı restitüsyon kararlarında Alman Mavileri, Pervititch haritaları kaynak oluşturamamış olup mevcut yapı izlerinden yola çıkılmıştır.

4.4.1. Plan Restitüsyonu

Yapının plan restitüsyonları için temel kaynak, 1940 Yılı Arkitekt Dergisinin 117-118 sayılarında geçen kat planları olmuştur. Rölöveye ait planlar restitüsyon projesinde Arkitekt dergisinde geçen bu planlara göre restitüe edilmiştir.

4.4.1.1. Bodrum Kat Plan Restitüsyonu

Bodrum kat planına ulaşımı sağlayan katlar arası merdivenin sağında ayrıca bir merdiven daha bulunmaktadır. Planlarda bu merdivenin yalnızca zemin kata kadar devam ettiği görülmektedir. Mevcut durumda wc ve kazan dairesinin bulunduğu kuzeybatı yönünde iki mekân bulunmaktadır. Mekânlardan merdivenin hemen yanındakine batı cephesinden, bir adet çift kanatlı kapı diğerine ise iki adet çift kanatlı kapı açıldığı görülmektedir. Ön cepheye bakan kısımda doğu yönünde iki mekân arasında bulunan duvarın kaldırılması ile bu kısım tek mekân olarak resitüe edilmiştir. Bu mekânda ise 4 adet pencere bulunduğu anlaşılmaktadır. Mevcut durumda mescit olarak kullanılan mekânın kuzeydoğu duvarı geri çekilerek sağ tarafındaki mekânın 5' aksında restitüe edilmiştir. Merdivenin sol tarafında ise wc, wc'nin solunda ise üç adet penceresi bulunan bir mekân görülmektedir. Bu mekânların karşısında ise ön cepheye bakan ve mevcut duvar izlerininde takip ettiği iki mekân bulunmaktadır. Bu mekânlardan güneybatı doğrultusunda bulunan uzun bir dikdörtgen şeklinde görülmekte olup güneybatı yönünde iki, güneydoğu yönünde bir adet pencere olarak restiüe edilmiştir. Diğer mekan ise günümüzde depo olarak kullanılan ve bölücü duvarlar ile

içinde küçük mekanlar oluşturmuş olup restitüsyon projesinde görüldüğü üzere tek mekan olarak restitüe edilmiştir. Bodrum katta özgün kapı ve pencere bulunmamakta olup resitüsyon projesinde diğer dönem yapılarının kapı ve pencere özellikleri dikkate alınmıştır. Restitüsyon projesinde mekânların zemin kotları ve tavan yüksekliklerini belirleyecek bir belge olmadığından dolayı rölöve doğrultusunda restitüe edilmiştir(şekil 4.79.).

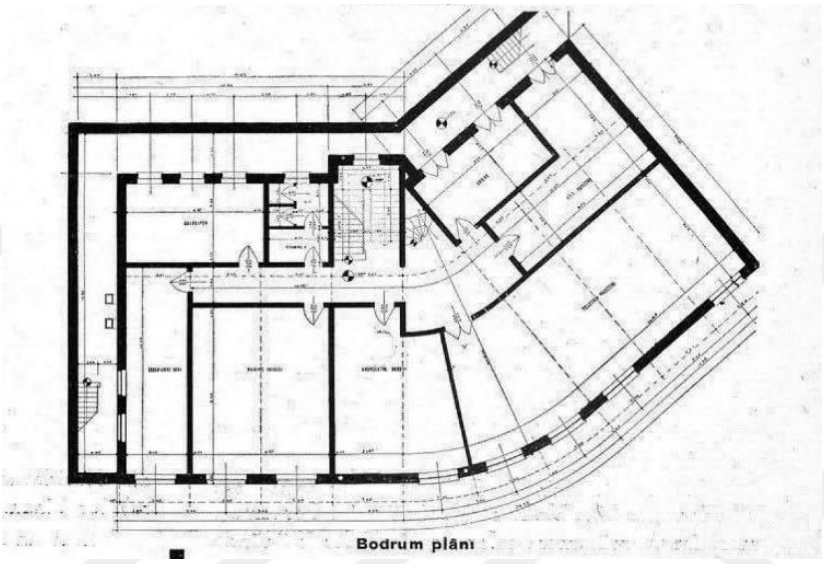

Şekil 4.76. Bodrum Kata Ait Plan (Arkitekt,1940)

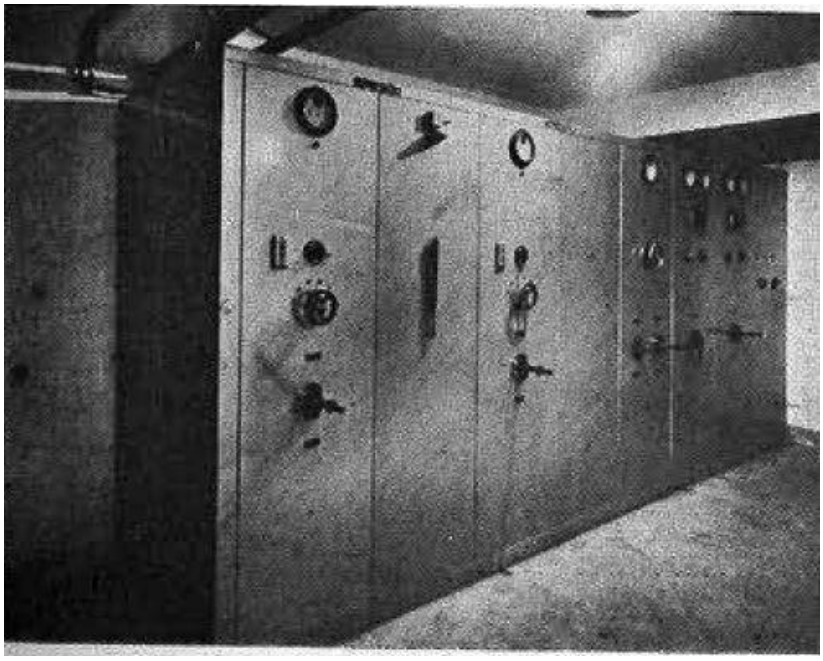

Şekil 4.77. Bodrum Kata Ait İç Mekân Fotoğrafı (Arkitekt,1940)

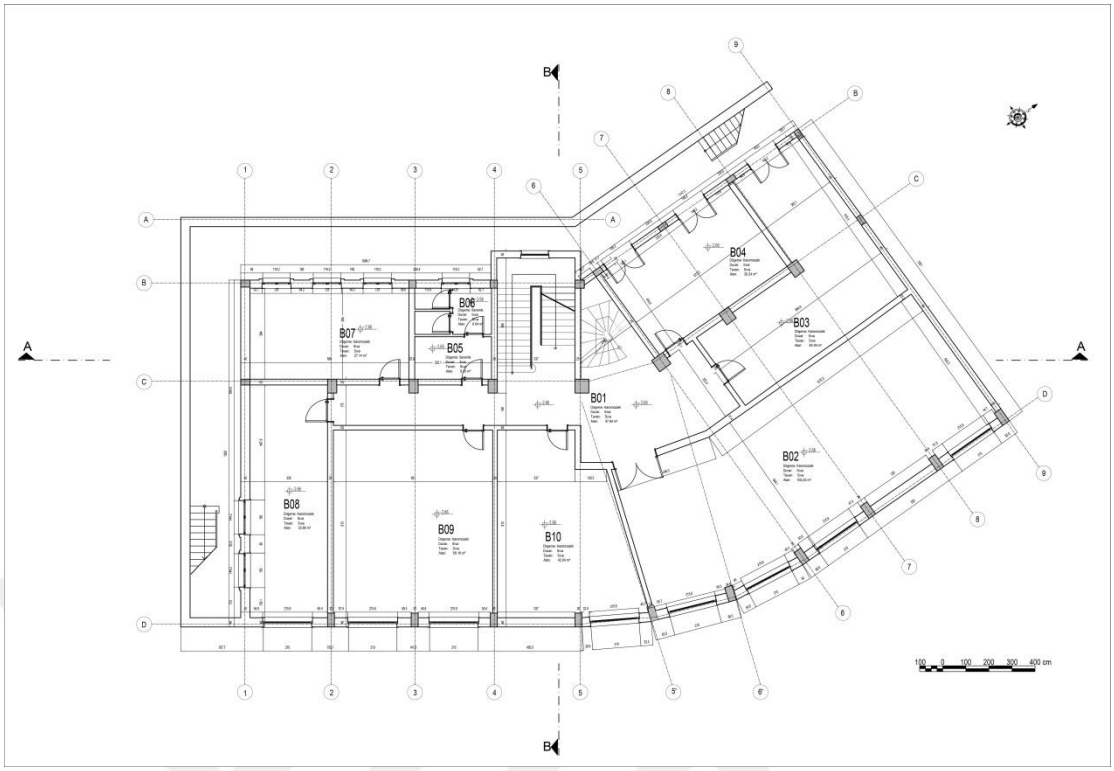

Şekil 4.78. Bodrum Kat Planı Restitüsyonu (Yaman, 2019)

4.4.1.2. Zemin Kat Plan Restitüsyonu

Zemin kata ön cepheden iki farklı kapı ile ulaşılmaktadır. Kat merdiveninin karşısından girilen bu giriş ve bağlı bulunduğu hol açıklıkları özgünlüğünü korumuştur. Günümüzde ticarethane(market) olarak kullanılan merdiven holünün sağ tarafındaki kısım özgün durumunda posta ve telgraf işlerine tahsis edilmiş olup bu kısımda halk için bir postane holü ve servis gişelerinin bulunduğu belirtilmektedir(Arkitekt,1940). Günümüzde tamamen farklı bir mekânlaşmaya sahip olan bu kısım mevcut taşıyıcı izlerinden ve Arkitekte yayınlanmış plan doğrultusunda restitüe edilmiştir. Zemin katın diğer bölümüne geçişi sağlayan kısım günümüzde kapatılmış olduğundan, tıpkı rölövede yerinde incelenemediği gibi restitüsyon projesinde de mevcut izlerden yola çıkılamayıp Arkitekt'teki plan verisi ile oluşturulmuştur(şekil 4.82.). Planda görüldüğü üzere bu kısımda bir antreden telefon santraline girilmektedir. Ayrıca bu antreden müdüriyet ve diğer servislere geçilmektedir(şekil 4.80.).

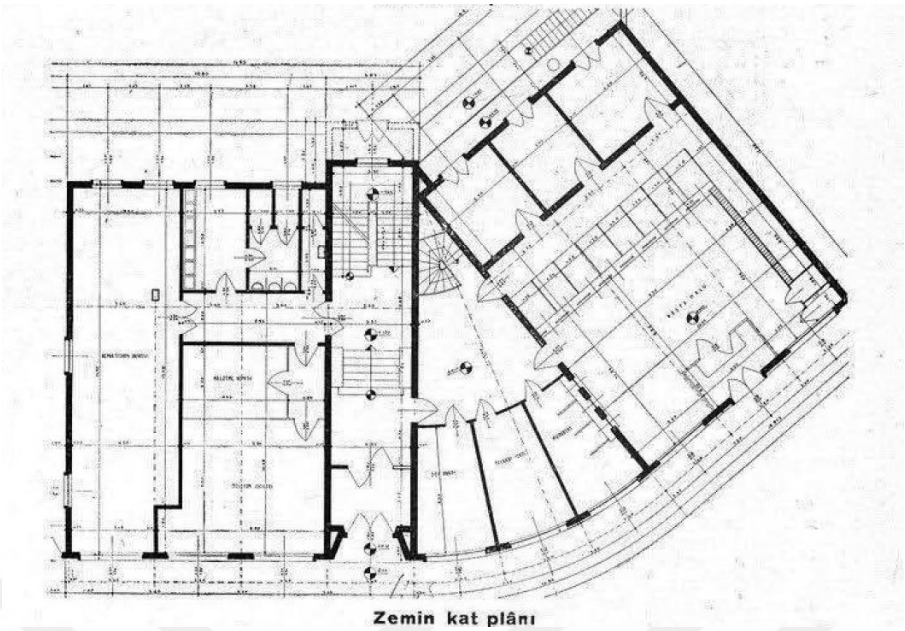

Şekil 4.79. Zemin Kata Ait Plan (Arkitekt, 1940)

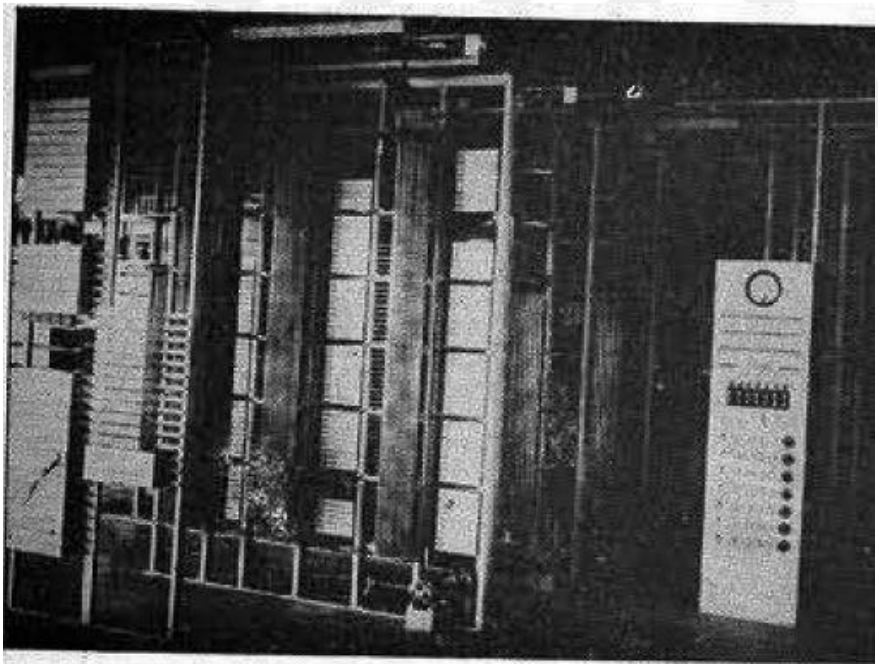

Şekil 4.80. Zemin Kata Ait İç Mekân Fotoğrafı (Arkitekt, 1940)

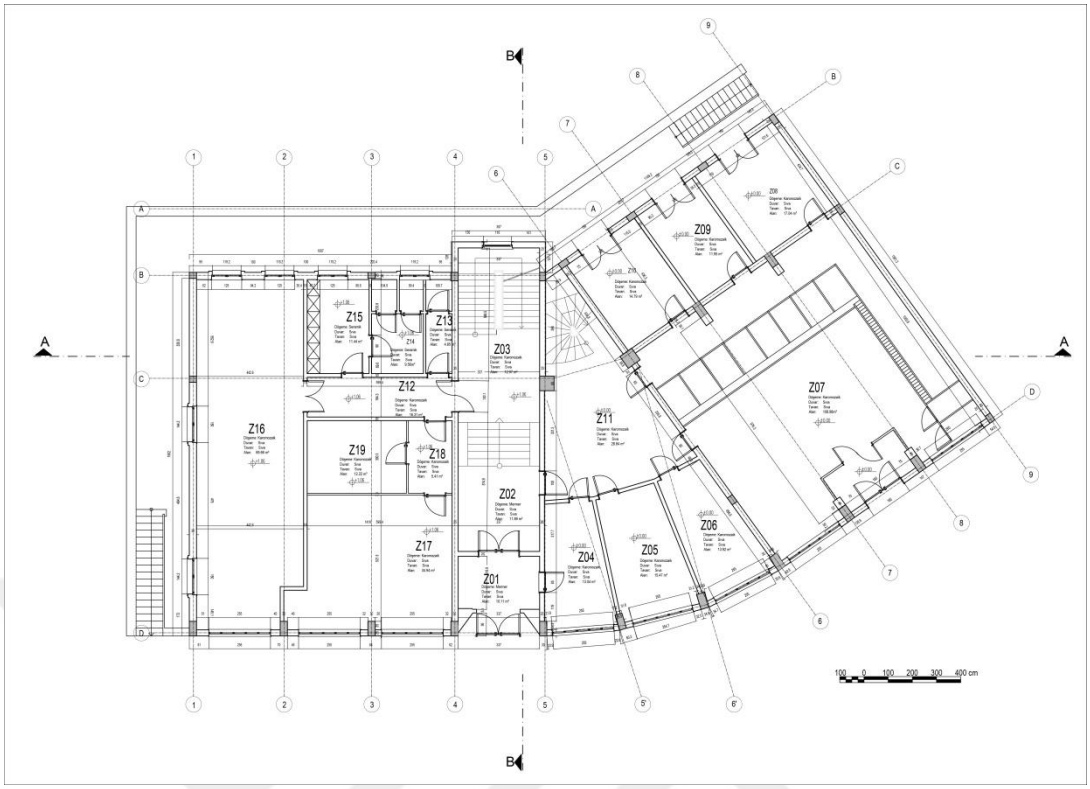

Şekil 4.81. Zemin Kat Planı Restitüsyonu (Yaman, 2019)

4.4.1.3. 1. Kat Plan Restitüsyonu

Üst kat otomatik telefon tesisatı atölyelerini teşkil etmektedir. Günümüzde dinlenme salonu olarak kullanılan mahalin mekân bütünlüğü kapsamında kapı ve pencere açıklıkları ile birlikte özgünlüğünü koruduğunu görmekteyiz. Bu mekâna ait eski fotoğrafta (şekil 4.84.) mekân giriş kapısının çift kanatlı ahşap bir kapı olduğu görülmektedir. Mekânın zemin döşemesinin ise karomozaik olduğu düşünülmektedir. Bu kattaki diğer mekânlar ise neredeyse tamamen farklılaşmış olup yine Arkitekt'teki plan verisinden (şekil 4.83.) yararlanılarak restitüe edilmiştir(şekil 4.85.).

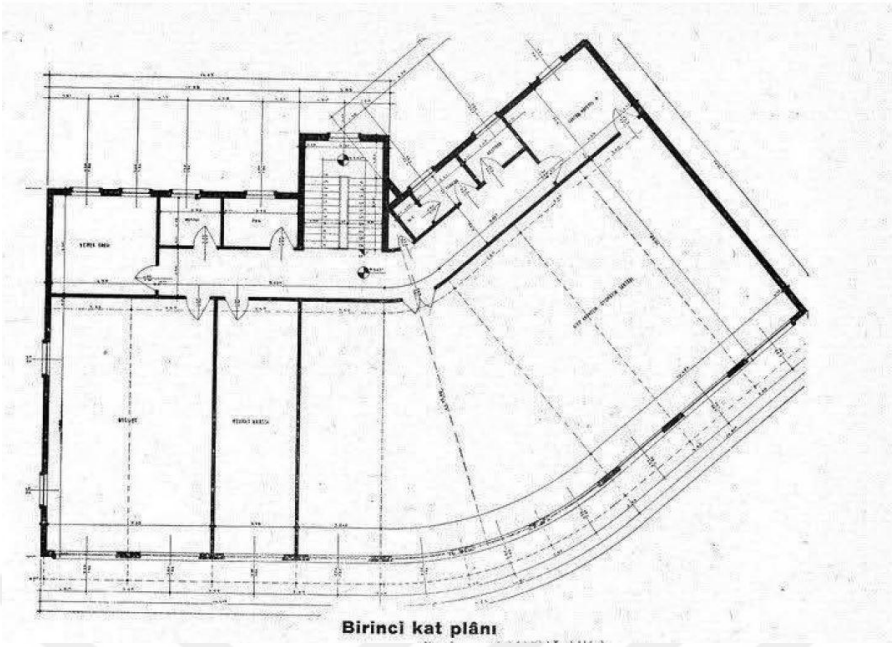

Şekil 4.82. 1. Kata Ait Plan (Arkitekt, 1940)

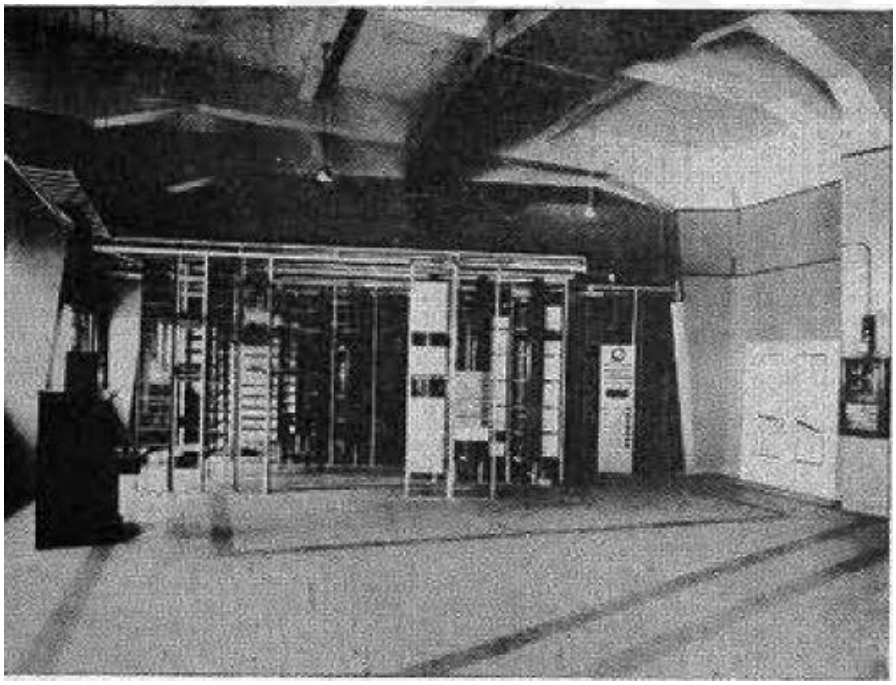

Şekil 4.83. 1. Kata Ait İç Mekân Fotoğrafı (Arkitekt, 1940)

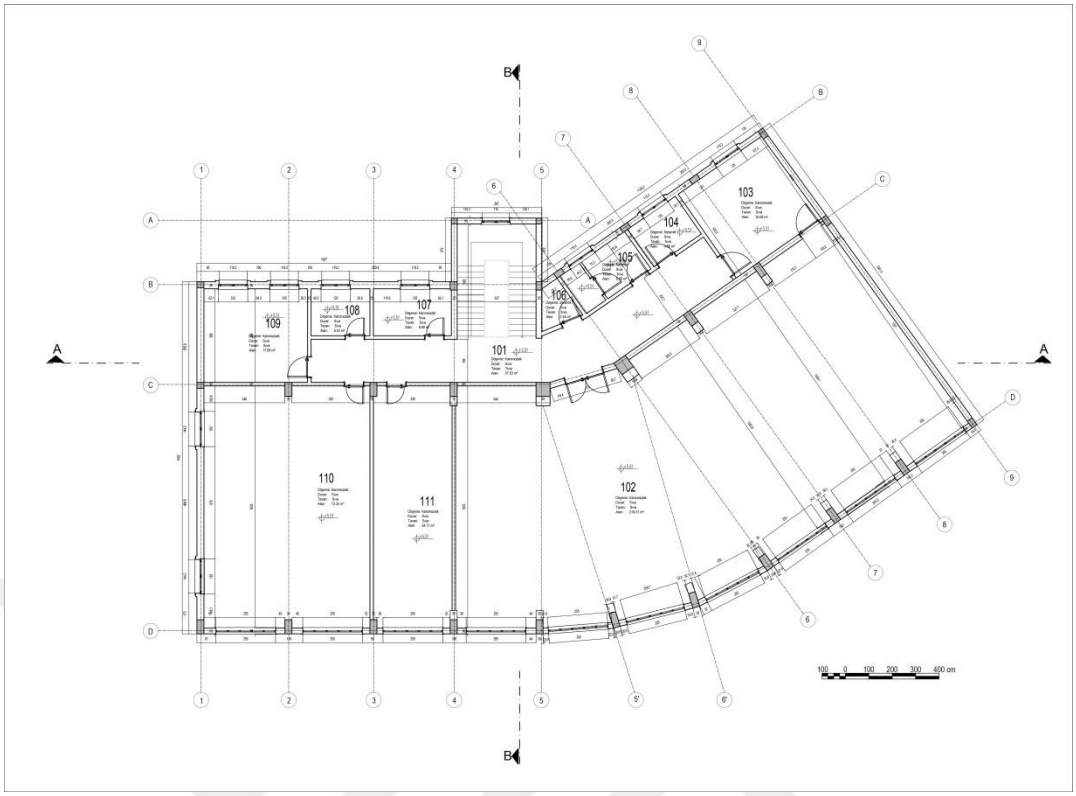

Şekil 4.84. 1. Kat Planı Restitüsyonu (Yaman, 2019)

4.4.2. Cephe Restitüsyonu

Şişli Telefon Santralibinasının yapıldığı dönemde de iki yandan bitişik nizam olduğu görülmektedir. Yapının arka cephesine ait herhangi bir veri bulunmaması sebebi ile yalnızca ön cephe restitüe edilmiştir.

4.4.2.1. Ön Cephe(Doğu-Güneydoğu Cephesi)

Şişli Telefon Santralinin dönem eki olan 2. Kat ilavesi kaldırılarak cephe resitüe edilmiştir. 2. kat ilavesi ile birlikte yapılmış ahşap konstrüksiyonlu kırma çatı kaldırılıp, teras çatı olarak restitüe edilmiştir.

Günümüzde 1.kat pencere açıklıkları özgünlüğünü korurken zemin kat pencere açıklıklarında bir değişiklik söz konusudur. Eski fotoğrafta en sağdaki pencere günümüzde kapı açıklığı olarak kullanılmakta olup, yanındaki kapı ise günümüzde pencere olarak kullanılmaktadır. Dolayısı ile cephedeki kapı ve pencere açıklıkları

özgün durumuna göre restitüe edilmiştir. Mevcut durumda pvc olan pencereler eski fotoğrafta görüldüğü üzere detayına uygun ahşap olarak restitüe edilmiştir. Günümüzde bazı pencerelerde demir korkuluk bulunmakta olup bu korkulukların özgün olmadığı yapının eski fotoğrafından anlaşılmaktadır (şekil 4.86.). Dolayısı ile bütün pencereler korkuluksuz olarak restitüe edilmiştir. Giriş kapılarının malzeme detayına yönelik herhangi bir veri bulunmaması sebebi ile dönem yapılarına uygun demir kapı önerilmiştir.

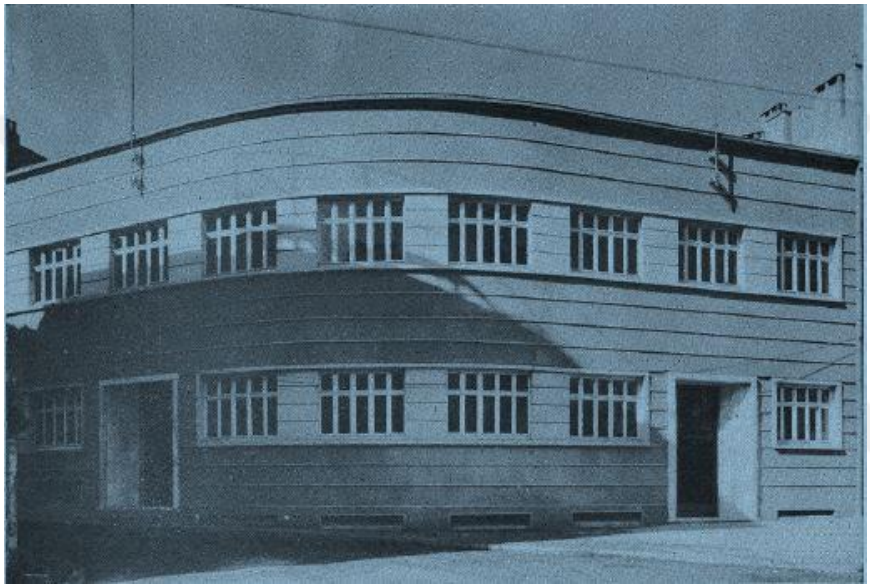

Şekil 4.85. Bina Cephesinin Özgün Durumunu Gösteren Fotoğraf (Arkitekt, 1940)

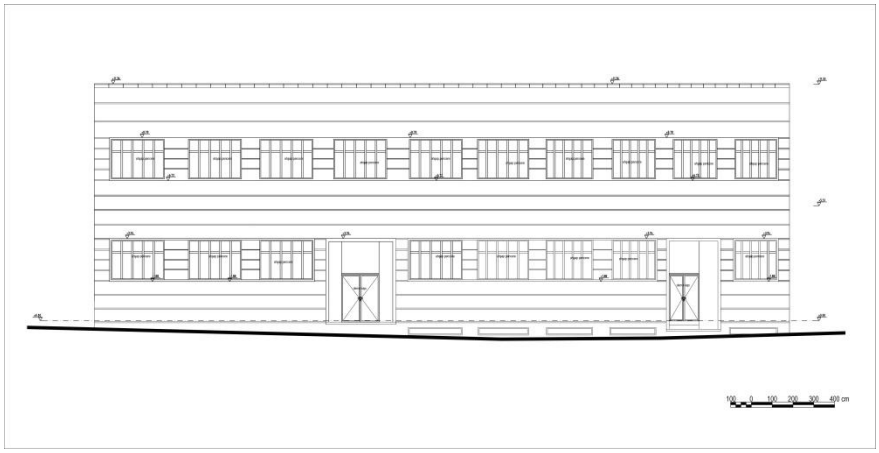

Şekil 4.86. Ön Cephe Restitüsyonu (Yaman, 2019)

4.5. RESTORASYON

1939 yılında yapılan Şişli Telefon Santral binasının işlevini aktif olarak hangi tarihe kadar sürdürdüğü bilinmemektedir. Dolayısı ile farklı işlevlerle günümüze kadar gelmiştir. Yapının bulunduğu konum itibari ile genelde ticarethane olarak kullanılması doğrultusunda mekân bazında veya kat bazında kiraya verilmiştir. Bu durum yapının kullanım koşullarına bağlı olarak sağlıksız bir süreç geçirmesine sebep olmuştur.

Yapıya sonradan eklenen 2. kat ve diğer mekânlar yapının özgün kimliğine aykırı olup statik açıdan yapıyı güçsüzleştirmiştir. Bodrum katta yukarıdan gelen yükü hafifletmek amacıyla güçlendirme kolonları eklenmiş olsa da, toplam yük yapının temeli için olumsuzluk teşkil etmektedir. Dolayısı ile yapının, bu dönem eklerinden arındırılarak özgün kimliğine uygun bir restorasyon projesi uygun görülmüştür.

4.5.1. Yapının Onarımına Yönelik Müdahaleler

Tez çalışması kapsamında telefon santrali binasının yerinde tespit ve incelemeleri yapılmıştır. İncelemeler sırasında bazı mekânlara, giriş açıklıklarına duvar örülmesi, ya da giriş kapılarının iptal edilmesiyle erişim sağlanamamıştır. Bu durumda yapının belgelenmesine yönelik rölöve çalışması tam anlamıyla sağlanamamıştır. Dolayısı ile rölövedeki mevcut duruma yönelik restorasyon projesinde önerilecek müdahalelerde yetersiz bulunmaktadır.

Müdahale kararlarında öncelikli olarak yapının korunması gerekli herhangi bir mimari öğesi varsa buna zarar vermeden, yapının özgün kimliğine uyumsuz olarak yapılan bütün niteliksiz eklerin, muhdes elemanların kaldırılması bulunmaktadır. Buna bağlı olarak gerekli raspa çalışmalarının yapılması en önemli husustur. Yapının şu anda görünmeyen malzeme ve statik sorunları bu raspalar sonucunda ortaya çıkacaktır. Dolayısı ile daha gerçekçi sorun tespiti ile yapının onarımına yönelik müdahaleler daha sağlıklı olacaktır.

Yapıya sonradan eklenen 2. kat ile beraber yapılan ahşap konstrüksiyonlu kırma çatı kaldırıldıktan sonra yapının özgün kimliğine uygun teras çatı yapılması önerilmiştir.

Yapının mimari kimliğinin en temel belirleyici Art Deco üslubuna sahip kavisli ön cephesi sayılabilir. Bu bağlamda mimari kimliğinin korunması açısından pencere ve kapı düzeni özgün durumuna getirilmelidir. Cephede bulunan niteliksiz sıva ve boya tabakası kaldırılmalı, malzeme uzmanları tarafından önerilecek tarifte sıva uygulanmalıdır.

4.5.2. Yeniden İşlevlendirme Önerisi

Şişli telefon santral binasının kullanım koşulları bakımından gerektirdiği işlemler günümüzde gelişen teknolojiye birlikte daha küçük mekânlara ihtiyaç duymaktadır. Şişli telefon santral binasının mimari kimliğinin devam ettirilmesi adına özgün durumuna getirilip ve özgün işlevinin devam ettirilmesi daha uygun olsa da kullanım koşullarına yönelik mekân ihtiyacının azalması bakımından yeni bir işlev önerisine gidilmektedir. Ayrıca santral işlevlerine ait işlemlerin günümüzde A ve B bloklarda yürütülmesiyle de bu ihtiyaç giderilmiştir.

Günümüzde santral binası Halaskargazi caddesinde ticari yapıların bulunduğu işlek bir konumdadır. Dolayısı ile yapı, bulunduğu konum itibari ile ticarethane olarak kullanılmasına yönelik mekân bazında ya da kat bazında kiraya verilmektedir. Bu şekilde karma bir kullanım şekli yapının hem mekânsal hem de yapısal anlamda bütünlüğünü kaybetmesine, kullanılmayan alanların metruk hale gelmesine sebep olmaktadır. Bu bakımdan yapının kullanımı için en doğru yaklaşım bütünü ile ele alınıp işlevlendirilmesidir.

Erken Cumhuriyet Dönemi kültürel mirasımız olan Şişli Telefon Santrali binası restorasyon projesi kapsamında yeniden işlevlendirilirken, yapının fiziksel özelliklerine ve kültürel önemine zarar vermemesi açısından müze işlevi önerilmiştir. Özgün işlevinde haberleşme teknolojisine ev sahipliği yapmış olan yapı günümüzde ise yapıldığı dönemde kullanılan teknoloji ürünlerinin sergilendiği, günümüz teknoloji ürünleri ile ilgili eğitimlerin verildiği bir yapı olarak düşünülmüş ve teknoloji müzesi olarak projelendirilmiştir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde endüstrileşme ile birlikte dönemin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına cevap veren birçok kamusal veya kamusal servis binaları yapılmıştır. Bu binaların birçoğu Erken Cumhuriyet Dönemi'nde topluma kazandırılmıştır. Özellikle İstanbul'da barınmadan beslenmeye güvenlikten haberleşmeye vb. gereksinimlere tanıklık etmiş birçok yapı tespit edilmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan bu yapılar dönemin mimari üslubunun uygulamaları olduğundan kültürel mirasımız içerisinde bulunmakta olup, belgelenmeleri ve sürdürülebilirliği konularında bir sorumluluk yaratmaktadır. Fakat günümüzde bu yapıların ya fiziki ya da işlevsel özgünlüklerini korumadıkları görülmektedir. İşlev özgünlüğünün korunmamasının en temel sebebi değişen ve gelişen üretim yöntemleri sayılırken fiziksel özgünlüğünün korunmaması hatta yok olmalarının sebepleri ise yapıların planlamasına bağlı bilgisizlikler, şehrin zamanla artan nüfusuna ve gelişimine bağlı ortaya çıkan sorunlar, imar faaliyetleri doğrultusunda alınan yanlış kararlar sayılabilir. Örneğin Eminönü hali yapıldığı dönem İstanbul nüfusu 700 bin civarındayken (Güngör,1984) 80'li yılların ortasında 5 milyonu aşmıştır. Şehrin nüfusunun zamanla artmasına bir de halin yarattığı sirkülasyon da dahil olunca şehir içi trafiği alt üst olmuştur. Bu durum ise bir gazete yazısında şöyle ifade edilmiştir: "…sebze yüklü kamyonlar sıkışık trafikte kabzımal önlerine yanaşmaya çalışır, kamyonet kornaları öter durur, etrafa sirayet eden çürümüş, düşmüş, yaralanmış meyveler yüzünden kalabalık bir sinek ordusu havalarda dolaşır, o bölgeye kazara girmiş olan kolay kolay çıkamazdı. Sebze halinin caddeye taşması ile trafik kesilir, bir daha açılması saatler alırdı" (Bilen, 2013, s.65). Dolayısı ile 80'li yıllara gelindiğinde Eminönü halinin kaldırılması ve şehir merkezine daha uzak bir noktada bir hal yapılması kaçınılmaz olmuştur.

Nitekim Karaağaç mezbahası yapımında planlamacılar tarafından yer seçiminde su kenarının olması bir tasarım girdisi olarak ele alınmış olsada mezbahanın planlamasındaki teknik sorunlara bağlı olarak yapı, bütün halicin kirlenmesine sebep olmuş yine 80'li yıllarda işlevine son verilerek yakın zamanda yıkılmıştır. Sedat Hakkı Eldem'in Satie binası ise 1950'li yılların mimari ve tarihsel değerleri yok sayan imar politikalarına kurban gitmiş geniş cadde elde edilmesi pahasına yıkılmıştır. Bu gibi yapı planlamasındaki bilgisizliğin veya kent planlanmasında alınan yanlış kararlara bağlı olarak değer verilmeyen birçok Erken Cumhuriyet Dönemi kamusal yapılarının aynı zamanda gelenekselden uzak mimari üslupları bakımından o yıllarda benimsenmesi ve kabul görmesi zor olmuş ve bu durum da yapıların geleceğini olumsuz etkilemiştir.

Erken Cumhuriyet Dönemi kamusal yapılarının betonarme yapım tekniği ve yapım malzemeleri doğrultusunda, işleve yönelik bir tasarım anlayışına yön vermiştir. Süslemeden arınmış birbirine benzeyen bu yapılar dönemin mimarlık eleştirmenleri tarafından tartışılmış bazı yapılar için 'alelade bir tasarım' ifadeleri kullanılmıştır. Dönemin mimari üslubunun uygulamalarına yönelik bu olumsuz düşünceler yapıların korunmasına yönelik bir sorun teşkil etmiştir. Hâlbuki belli bir üslup çizgisinde ve dönem yapısı niteliğindeki bu yapıların kültürel miras değerleri çok sonradan anlaşılmıştır. Bu yapıların tescillenmelerine bağlı girişimler de özellikle mülkiyeti şahıs ve özel kurumlarda olmalarına bağlı zorlaşmıştır. Bu yapılardan biri de tez çalışmama konu olan Şişli Telefon Santral binasıdır. Türk Telekom mülkiyetinde olan bu yapının tescil kararı ise tez çalışmalarım sırasında ilgili kurumlarda yapı ile ilgili görüşmelerimden bir süre sonra çıkarılıp kültür varlığı olarak kabul edilmiştir.

Ülkemizde ve dünyadaki telefon santral binaları incelendiğinde neredeyse hepsinin işlev değişikliğine uğradığını görmekteyiz. Gelişen teknoloji ile birlikte telefon ve diğer haberleşme hizmetleri için daha küçük mekânların yeterli olması, kullanım dışı kalan mekânların zamanla mekânsal ve yapısal olarak bozulmasına zemin hazırlamıştır. Şişli Telefon Santral binası bulunduğu bölgenin önemli akslarından birinde konumlanmış olsa da geçirdiği müdahaleler ve metruk görünümü ile çevre halkı tarafından fark edilmemiş ve kendi haline bırakılmıştır.

Kullanım koşullarına bağlı olarak aktif işlevini sürdüremeyen yapılar, yeniden işlevlendirilerek ve koruma kapsamına alınarak varlıklarını sürdürebilmektedirler. Bu doğrultu da Şişli Telefon Santral binasına, hem mekânsal örgüsünün uygunluğu, hem de fiziksel yapısı ile birlikte kültürel öneminin korunması açısından müze işlevi verilmesi önerilmiştir.

Sonuç olarak Erken Cumhuriyet Dönemi kamusal yapıları dönemin mimari çizgisinin belirleyicisi ve İstanbul'un modernleşme hareketlerinin bir parçasıdır. Bu doğrultuda tez kapsamında belgelemesi yapılan Şişli Telefon santral binasının sahip olduğu modern mimari miras kimliğinin sürdürülebilirliği ve yapının yaşatılması açısından gerekli koruma çalışmalarının ilgili kurumlar tarafından ele alınması temenni edilmektedir.

KAYNAKLAR

Adil, H. (1933). İtfaiye Müzesi Paviyonu. *Mimar Dergisi, 25*, 2.

Akçura, G. (2009). Tmmob Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bina Kimlikleri Söyleşisi 5, Sergi Evi Ve Opera Binası. 9 Mart 2019 tarihinde http://www.mimarlarodasiankara.org/_media/6/5533.pdf, 2009 adresinden erişildi.

Aksel, A. (1993). Şişli İlçesi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt. 7, s.186-188.). İstanbul: Tarih Vakfı.

Alşan, R. (1990). Cumhuriyetin Kuruluşu ve İlk Onbeş Yılında PTT İşletmesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 6*(17), 391-421.

Anciens indicatifs téléphoniques à Paris. (2012, 2 Temmuz). *Wikipedia, The Free Encyclopedia* içinde. 9 Mart 2019 tarihinde, https://fr.wikipedia.org/wiki/Anciens_indicatifs_t%C3%A9l%C3%A9phoniques_%C3%A0_Paris adresinden erişildi.

Anderson, P. (2002). *Postmodernitenin Kökenleri*. Elçin Gen (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Atılgan, A. (2017, 16 Şubat). *Kadıköy Hal Binası.* 4 Nisan 2019 tarihinde http://www.mimdap.org/?p=197524 adresinden erişildi.

Aslanoğlu, İ. (2001). *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923- 1938*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Balamir, M. (1994). Kira Evinden Kat Evlerine Apartmanlaşma. *Mimarlık, 260*(5), 29-33.

Batırbaygil, H. (1996). *Modern Mimarlığın Düşünsel Temelleri*. Kıbrıs.

Batur, A. **(**2003). *Kimliğinin İzinde, Yeniyi Aramak. M. Vedad Tek: Kimliğinin İzinde Bir Mimar*. A. Batur (Haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Belle, V. (2004). Central Téléphonique Lalande. İnventaire Topographique Inventaire De La Ville De Lyon. 10 Nisan 2019 tarihinde http://www.architecture-art-deco.fr/central-telephonique-lalande-lyon.html adresinden erişildi.

Bell Telephone Building. (2010, 20 Şubat). *Wikipedia,The Free Encyclopedia* içinde. 10 Nisan 2019 tarihinde https://www.builtstlouis.net/opos/sgadams.html adresinden erişildi.

Bezaz, Y. G. (2006). *Haberleşme ve Tarihçesi.* Ankara: Türkiye Haber-İş Sendikası

Bilen, E. (2013). *Cumhuriyet Döneminde "İstanbul Hali*". (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bilen, S. (1936). Taşçı Salih Evi. *Arkitekt Dergisi, 62*, 37-40.

Birol, G. (2006). Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Megaron,* 3-16. Balıkesir: Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Yayını.

Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve Ulusun İnşası*. İstanbul: Metis Yayınları.

Civelek, F. (2010, 26 Temmuz). *Şişli İlçesi.* 20 Mart 2019 tarihinde http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=100790&start=35 adresinden erişildi.

Çelik, Z. (1996). 19. *Yüzyılda Osmanlı Başkenti-Değişen İstanbul*. S. Deringil (Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Çolak, B. (2008). *Postmodernizm Bağlamında Michel Foucault'nun Ahlak Anlayışı*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Dağdelen, İ. (2007). *Alman Mavileri*. Cilt 2, Feuille No: G 14. İstanbul: İ.B.B. Yayınları.

Demir, T. (2005). Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatının Tarihsel Gelişimi (1840-1920). Ankara: PTT Genel Müdürlüğü

Dersaâdet Telefon Anonim Şirketi. (2013, 23 Nisan). 10 Mart 2019 tarihinde http://terscita.blogspot.com/2013/04/dersaadet-telefon-anonim-sirketi.html adresinden erişildi.

Eldem, S. H. (1934). Elektrik Şirketi Deposu. *Mimar Dergisi, 42*, 159-162.

Farely, T., Schmidt, K. (1998). Telephone History: Early Telephone Development. 10 Nisan 2019 tarihinde http://www.elon.edu/e-web/predictions/150/1870.xhtml adresinden erişildi.

Frampton, K. (1985). *Modern Architecture: A Critical History* (World of Art). London: Thames and Hudson.

Giddens, A., Pierson, C. (2001). *Modernliği Anlamlandırmak*. İstanbul: Alfa Yayınları

Giedion, S. (1967). *Space, Time and Architecture*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Güngör, M. F. (1984). Hallerdeki Firma Sahiplerinin Fonksiyonları Sorunları ve Önerileri Sempozyumu. İstanbul: İTO Yayınları.

Gruber, S. D. (2013). Art Deco Delights: The New York Telephone Building. 10 Nisan 2019 tarihinde http://mycentralnewyork.blogspot.com/2013/11/art-deco-delights-new-york telephone.html adresinden erişildi.

Hasbora, H.(1999). *İstanbul Art Deco Mimarisinde Apartman Cephe Tipolojisi*. (Doktora Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Hocapaşa Maliye Şubesi. (1938). *Arkitekt Dergisi, 91*, 179-181.

Hür, A. (1994). Telefon. *İstanbul Anskilopedisi.* Cilt.7, s.241-243. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

İncirlioğlu, G. **(**1991). Sütlüce Mezbahası. *Arkitekt Dergisi. 3*, 68-72.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Harita Arşivi.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Arşivi.

İstanbul Sebze ve Meyve Hali. (1935). *Arkitekt Dergisi, 1935*(55-56), 191-198.

Karakışla, Y. (2008). *Dersaadet Telefon Anonim Şirket-i Osmaniyesi, Müslüman Osmanlı Kadın Telefon Memureleri*. İstanbul: Türk Telekom Yayınları.

Kırlı, L. (1983). *Kadıköy Eski Hal Binası ve İskele Meydanı*. (Yüksek Lisans Tezi). İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Laborde, M., Laborde, F. (2003). Architecture İndustrielle Paris & Alentours. Paris: Parigramme. 10 Nisan 2019 tarihinde http://paris-promeneurs.com/Architecture-moderne/Le-central-telephonique-rue-des adresinden erişildi.

Langdale, J. V. (1978). The Growth of Long-distance Telephony in the Bell System:1875- 1907. *Journal of Historical Geography. 4*(2), 145-159.

Mızrak, A. K. (1986, 14 Ocak). 4 Nisan 2019 tarihinde https://emlakkulisi.com/1986-yilinda-eminonu-hali-tasinacakmis/349652 adresinden erişildi.

Mimar Servet. (1931). Apartman İnşaatı. *Mimar Dergisi, 7*, 217-219.

Öncel, A. D. (2010). *Apartman: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi.* İstanbul: IFEA/Kitap Yayın Evi.

Özdemir, H. (2009, 16 Mart). *Sütlüce Kültür Merkezi Bitti Mi?* 4 Nisan 2019 tarihinde http://v3.arkitera.com/h39465-sutluce-kultur-merkezi-bitti-mi.html adresinden erişildi.

Özgüven, B. (2009). *Art Deco Architecture In İstanbul.* Thirteenth Internatıonal Congress Of Turkish Art, Budapeşte: Hungarıan Natıonal Museum.

Özgüven, B., Pehlivanoğlu,B., Akyıldız, A.,(2005). Cihangir (İstanbul) Semti Tarihi Binaları Envanter Çalışması. TÜBA: *Kültür Envanteri Dergisi, 5*, 103-117.

Özyalvaç, A. (2013). Mimarlıkta Modernite Kavramı ve Türkiye. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 1*, 294-306.

Pallol, D. (2012). *Madrid Art Decó.* Madrid: Ediciones La Libreria. 10 Nisan 2019 tarihinde http://madrid-art-deco.blogspot.com/2016/02/antigua-central-norte-de telefonica.html adresinden erişildi.

Poulın, R. (2012). *Graphıc Design+Archıtecture A 20TH-Century Hıstory.* Beverly, MA: Rockport Publishers

Peremeci, O. N. **(**1924). İstanbul'un İaşesi, *Şehremaneti Mecmuası*. *4*, 65-77. İstanbul: İ.B.B Yayınları.

Polatkan, A. H., Özer, F. (2006). Art Deco Mimarlığının Kavramsal İçeriği. *İTÜ Dergisi, 5*(1), 93.

Sallan, S., Boybeyi, S. (1994). Postmodernizm-Modernizm İkilemi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi. 15*, 313-323.

Sayar, Z. (1937). Kadıköy Hali İşletilemez mi?. *Arkitekt Dergisi, 79*, 198-200.

Sayar, Z. (1988). Çizdiğini İnşa Etmeyen Bir Mimarı Tasavvur Edemiyorum. *Mimarlık Dergisi, 4*, 46.

Starr, K. (1996). *Tehlike Altındaki Düşler: Kaliforniya'daki Büyük Buhran.* U.S.A: Oxford University Press

Sey, Y. (1994). Konut. *İstanbul Ansiklopedisi.* İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları.

Sözen, M. (1996). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi.* Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Şevki Balmumcu. (2011, 14 Nisan).*Wikipedia,The Free Encyclopedia* içinde. 9 Mart 2019 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eevki Balmumcu adresinden erişildi.

Şişli, (1987). Şişli Rehberi: Şişli Belediyesi. İstanbul: İki Nokta Basın Yayın.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul II. No.'lu Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi.

T.C. Şişli Kaymakamlığı. (2017, 10 Temmuz). *Coğrafi durum*. 20 Mart 2019 tarihinde http://www.sisli.gov.tr/cografi-durum adresinden erişildi.

Telefon Santrali Güncel Hava Fotoğrafı. 25 Mart 2019 tarihinde https://yandex.com.tr/harita/11508/istanbul/ adresinden erişildi.

Ulusoy, M. (2006). Konya'da Apartman Yapılarının Tarihsel Gelişimi. Konya: Memleket A.Ğ.

Uzun, T. (2008). Geç Osmanlı - Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Pratiğinde Bilgi ve YapımTeknolojileri Değişimi Erken Betonarme İstanbul Örnekleri: 1906-1930

Vedat, M. (1931). İstanbul'un İmarı Meselesi. *Mimar Dergisi*, 2, 35-37.

Wagner, M. (1937). İstanbul'un Münakale Tahlili. *Arkitekt Dergisi*, 77-78, 143-146.

William, L. (2009, 2 Mayıs). *Laistory: The Pan Pacific Auditorium.* 9 Mart 2019 tarihinde https://laist.com/2009/05/02/laistory_the_pan_pacific_auditorium.php adresinden erişildi.

Yapar, S. (2018). *Modernleşme Projesinin Mekânı: Taksim Belediye Gazinosu (1939-1967).* İstanbul: Libra Kitap

Yavuz, Y. (1993). Siteler. *İstanbul Ansiklopedisi.* İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları.

Yücel, A. (1996). *İstanbul'da 19. Yüzyılın Kentsel Konut Biçimleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Yıldız, S., Burçak, E. (1994). Süreyya Sineması, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, s.115. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

EKLER

EK A: Belgeler

EK B: Proje Çizimleri

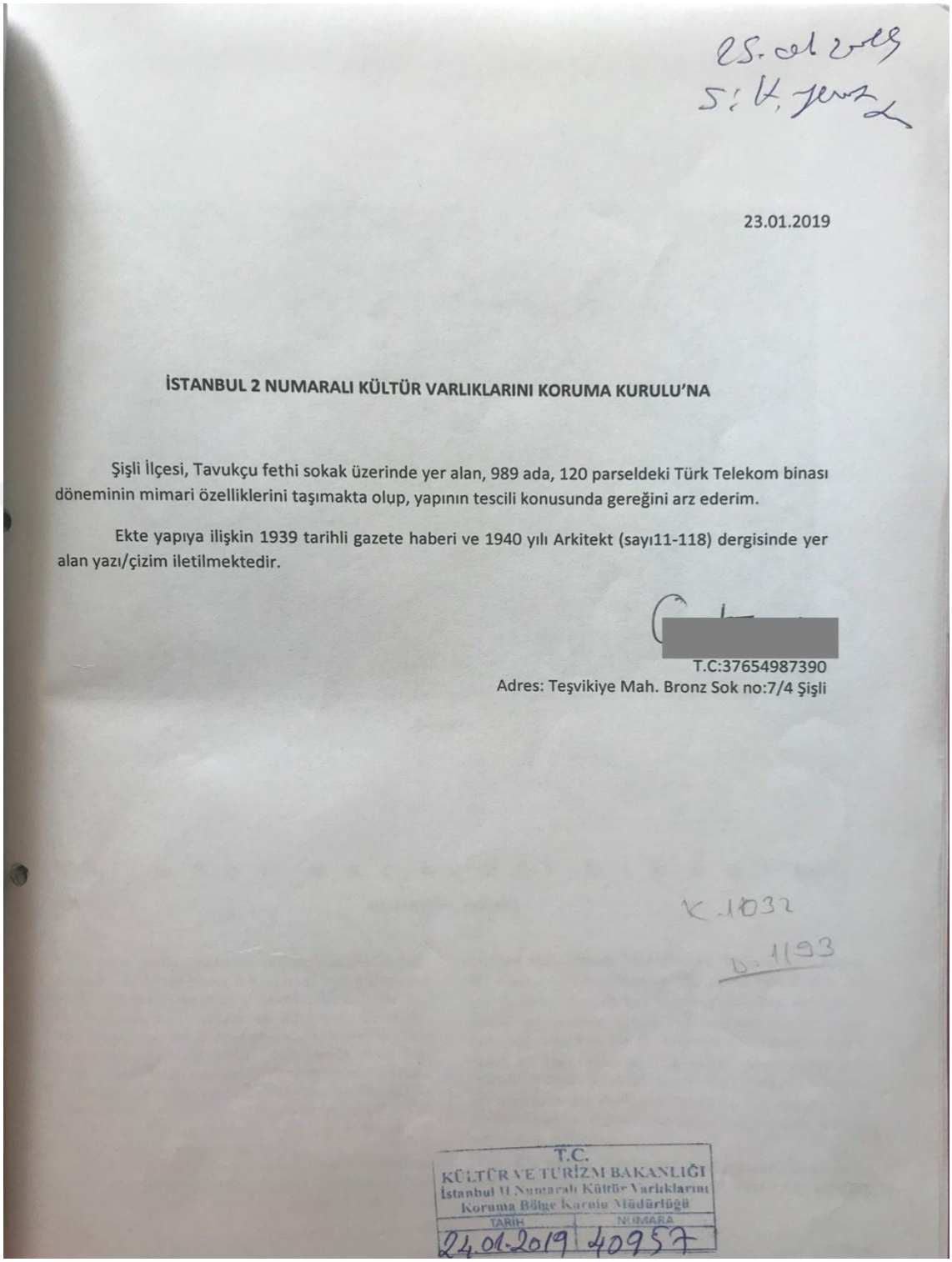

23.01.2019

İSTANBUL 2 NUMARALI KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA KURULU'NA

Şişli İlçesi, Tavukçu fethi sokak üzerinde yer alan, 989 ada, 120 parseldeki Türk Telekom binası döneminin mimari özelliklerini taşımakta olup, yapının tescili konusunda gereğini arz ederim.

Ekte yapıya ilişkin 1939 tarihli gazete haberi ve 1940 yılı Arkitekt (sayı11-118) dergisinde yer alan yazı/çizim iletilmektedir.

[redacted]
T.C:37654987390
Adres: Teşvikiye Mah. Bronz Sok no:7/4 Şişli

K.1032
D.1193

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
TARİH 24.01.2019 NUMARA 40957

Ek A.1. Şişli Telefon Santralinin Tescillenmesine Yönelik Yazışma (İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi)

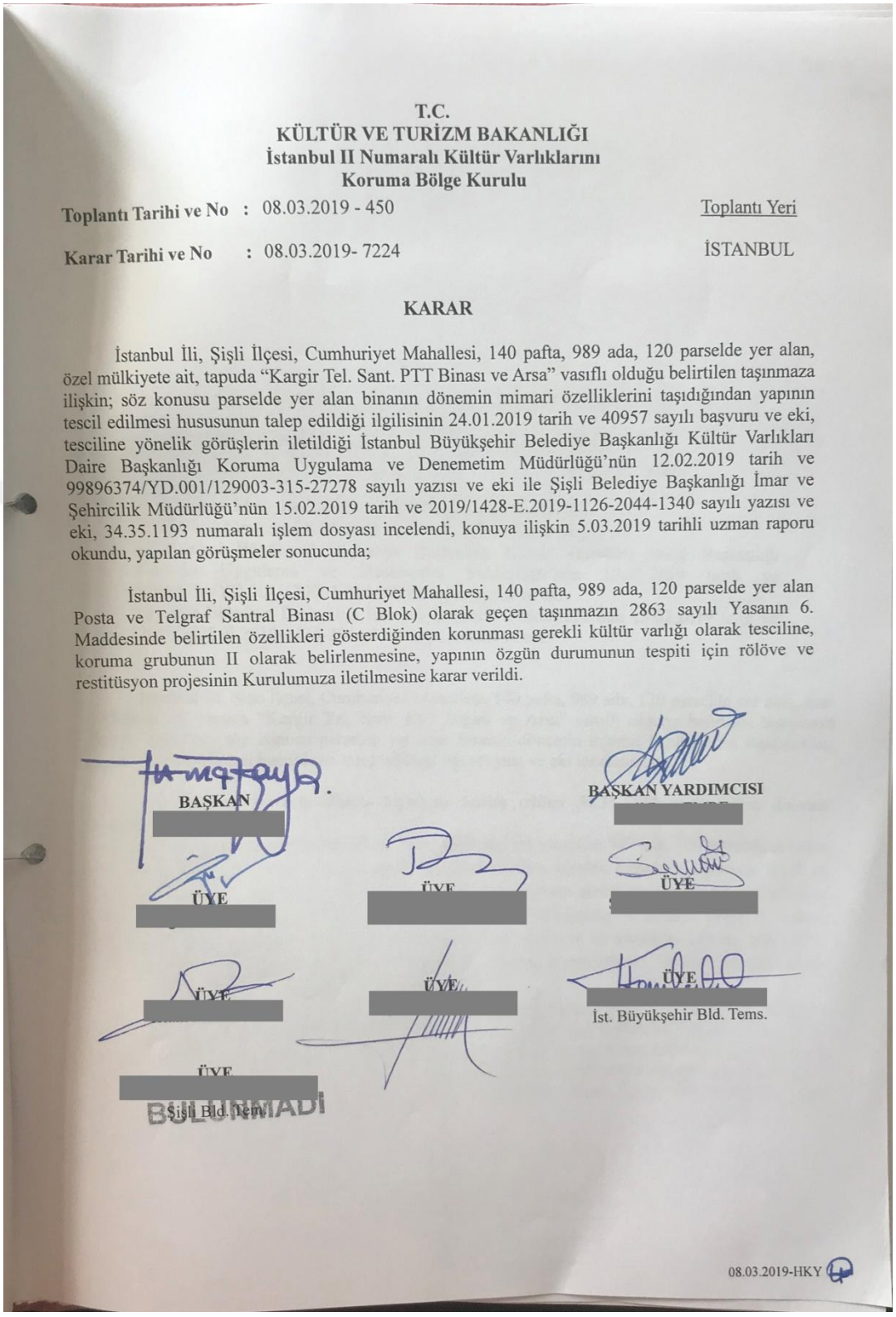

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

Toplantı Tarihi ve No : 08.03.2019 - 450 — Toplantı Yeri

Karar Tarihi ve No : 08.03.2019- 7224 — İSTANBUL

KARAR

İstanbul İli, Şişli İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi, 140 pafta, 989 ada, 120 parselde yer alan, özel mülkiyete ait, tapuda "Kargir Tel. Sant. PTT Binası ve Arsa" vasıflı olduğu belirtilen taşınmaza ilişkin; söz konusu parselde yer alan binanın dönemin mimari özelliklerini taşıdığından yapının tescil edilmesi hususunun talep edildiği ilgilisinin 24.01.2019 tarih ve 40957 sayılı başvuru ve eki, tesciline yönelik görüşlerin iletildiği İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı Koruma Uygulama ve Denemetim Müdürlüğü'nün 12.02.2019 tarih ve 99896374/YD.001/129003-315-27278 sayılı yazısı ve eki ile Şişli Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nün 15.02.2019 tarih ve 2019/1428-E.2019-1126-2044-1340 sayılı yazısı ve eki, 34.35.1193 numaralı işlem dosyası incelendi, konuya ilişkin 5.03.2019 tarihli uzman raporu okundu, yapılan görüşmeler sonucunda;

İstanbul İli, Şişli İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi, 140 pafta, 989 ada, 120 parselde yer alan Posta ve Telgraf Santral Binası (C Blok) olarak geçen taşınmazın 2863 sayılı Yasanın 6. Maddesinde belirtilen özellikleri gösterdiğinden korunması gerekli kültür varlığı olarak tesciline, koruma grubunun II olarak belirlenmesine, yapının özgün durumunun tespiti için rölöve ve restitüsyon projesinin Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

BAŞKAN [redacted]

BAŞKAN YARDIMCISI [redacted]

ÜYE [redacted]

ÜYE [redacted]

ÜYE [redacted]

ÜYE [redacted]

ÜYE [redacted]

ÜYE [redacted]

İst. Büyükşehir Bld. Tems.

ÜYE [redacted]

Şişli Bld. Tem.

BULUNMADI

08.03.2019-HKY

Ek A.2. Şişli Telefon Santralinin Tesciline Yönelik Kurul Kararı (İstanbul II. Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi)

AVRUPA KONSEYİ | DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ | D.K.V.K.E. | ANIT | ENVANTER NO:

TÜRKİYE | İSTANBUL II NUMARALI KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU MÜDÜRLÜĞÜ | HARİTA NO:

İLİ : İSTANBUL | İLÇESİ : ŞİŞLİ | MAHALLE : CUMHURİYET | KORUMA DERECESİ: II

SOKAK VE CADDE: TAVUKÇU FETHİ SOKAK VE HALASKARGAZİ CADDESİ | KADASTRO PAFTA: 140 | ADA: 989 | PARSEL: 120

ADI: | YAPTIRAN: | YAPAN: | MİMARİ ÇAĞI (USLUP): 20. YY MODERN MİMARİ

YAPIM TARİHİ: 1939-40 | KİTABE: | VAKFİYE:

GENEL TANIM : B+Z+2N KATLI KAGİR YAPI.

KORUMA DURUMU	A İYİ B ORTA C FENA	TAŞIYICI YAPI	A B C	DIŞ YAPI	A B C	ÜST YAPI	A B C	İÇ YAPI	A B C	SÜSLEME ELEMANLARI	A B C	RUTUBET	A B C	YOK İZİ VAR ÖNEMLİ

VAZİYET PLANI

GÜNCEL FOTOĞRAF:

C BLOK ÖN CEPHE

ÖN CEPHESİ (1940)

İÇ MEKAN

İÇ MEKAN (1940)

ÖN CEPHE

GÖZLEMLER : Dönemin Posta ve Telgraf Santrali binası olarak kullanılan yapının günümüzde zemin katının ticarethane olarak kullandığı ve ticarethaneye ait reklam tabelalarının taşınmaz cephesine zarar verdiği, diğer katlarının mevcutta aktif olarak kullanılmadığından bakımsız kaldığı tespit edilmiştir.

BUGÜNKÜ SAHİBİ : Özel Mülkiyet | BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ :

YAPILAN ONARIMLAR :

AYRINTILI TANIM : 989 ada, 120 parselde yer alan taşınmazların A, B ve C Blok olarak üçe ayrıldığı, A ve B bloklarının nitelikli olmadığı ve özgün olan C Blok yapımından daha sonra inşa edildiği, C Bloğun yerinde B+Z+2NK'lı yapının yer aldığı, Halaskargazi Caddesine bakan cephesinin geniş bir kavis çizmekte olduğu, mozaik sıvamalı cephesinde yatay çizgilerin binanın yatayda genişlik algısını arttırdığı, iç kısımlarında yer yer tahribatların olduğu ancak büyük oranda yapının özgünlüğünü koruduğu, kolon ve kiriş bağlantılarının belirli bir komposizyonda olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca döneminde Posta ve Telgraf Santrali binası olarak kullanılan ve günümüzde C Blok olarak geçen taşınmazın 1939-40 yıllarında inşa edildiği ve döneminin benzer niteliklerdeki endüstri yapılarından olduğu kaynaklardan anlaşılmakta olup söz konusu taşınmaz, gerek cephe düzeni ve gerekse iç mekan tasarımı ile çevre ve kent kimliğine olumlu katkı sağlamaktadır.

TEKNİK BİLGİLER	SU	ELEKTRİK	ISITMA	KANALİZASYON
	X	X	X	X

ORİJİNAL KULLANIMI : SANTRAL BİNASI

BUGÜNKÜ KULLANIMI : ZEMİN KAT TİCARET HANE+ÜST KATLAR BOŞ

ÖNERİLEN KULLANIM : -

HAZIRLAYANLAR :

K. T. Uzmanı/ Y. Şehir Plancısı | Uzman

YAYIN DİZİNİ :
http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/68/623.pdf
https://www.arkitera.com/haber/12604/gecmisin-modern-mimarisi---2--besiktas---sisli

KONTROL EDEN: MÜDÜR V.

EKLER :	
RAPOR	X
FOTOĞRAF	X
RÖLÖVE PROJESİ	
RESTORASYON PROJESİ	
HARİTA	X
KROKİ	
KİTABE	
VAKFİYE	

KURUL ONAYI NO: 08.03.2019 - 7224 sayılı KARAR

REVİZYON :

KURUL KARARLARI:

EkA.3. Şişli Telefon Santralinin Envanter Fişi (İstanbul II. Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi)

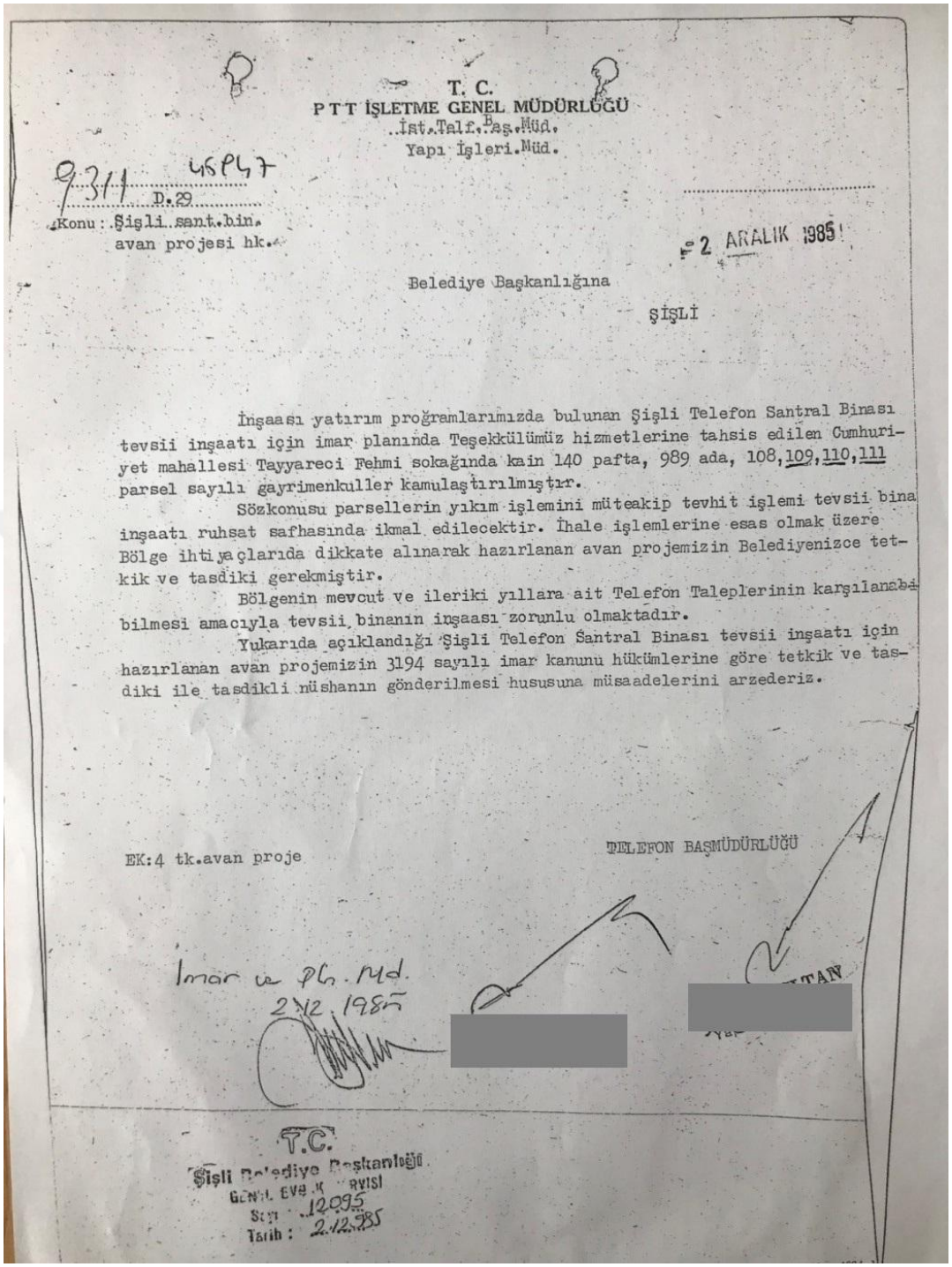

T. C.
PTT İŞLETME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
İst.Telf.Baş.Müd.
Yapı İşleri.Müd.

9311 45947
D.29

Konu : Şişli sant.bin.
avan projesi hk.

2 ARALIK 1985

Belediye Başkanlığına

ŞİŞLİ

İnşaası yatırım proğramlarımızda bulunan Şişli Telefon Santral Binası tevsii inşaatı için imar planında Teşekkülümüz hizmetlerine tahsis edilen Cumhuriyet mahallesi Tayyareci Fehmi sokağında kain 140 pafta, 989 ada, 108,109,110,111 parsel sayılı gayrimenkuller kamulaştırılmıştır.

Sözkonusu parsellerin yıkım işlemini müteakip tevhit işlemi tevsii bina inşaatı ruhsat safhasında ikmal edilecektir. İhale işlemlerine esas olmak üzere Bölge ihtiyaçlarıda dikkate alınarak hazırlanan avan projemizin Belediyenizce tetkik ve tasdiki gerekmiştir.

Bölgenin mevcut ve ileriki yıllara ait Telefon Taleplerinin karşılanabilmesi amacıyla tevsii binanın inşaası zorunlu olmaktadır.

Yukarıda açıklandığı Şişli Telefon Santral Binası tevsii inşaatı için hazırlanan avan projemizin 3194 sayılı imar kanunu hükümlerine göre tetkik ve tasdiki ile tasdikli nüshanın gönderilmesi hususuna müsaadelerini arzederiz.

EK:4 tk.avan proje

TELEFON BAŞMÜDÜRLÜĞÜ

İmar ve Pl. Md.
2.12.1985

T.C.
Şişli Belediye Başkanlığı
Gelen Evrak Servisi
Sayı : 12095
Tarih : 2.12.985

Ek A.4. 108, 109, 110, 111 Nolu Parsellerin Kamulaştırıldığına Yönelik Yazı (Şişli Belediyesi)

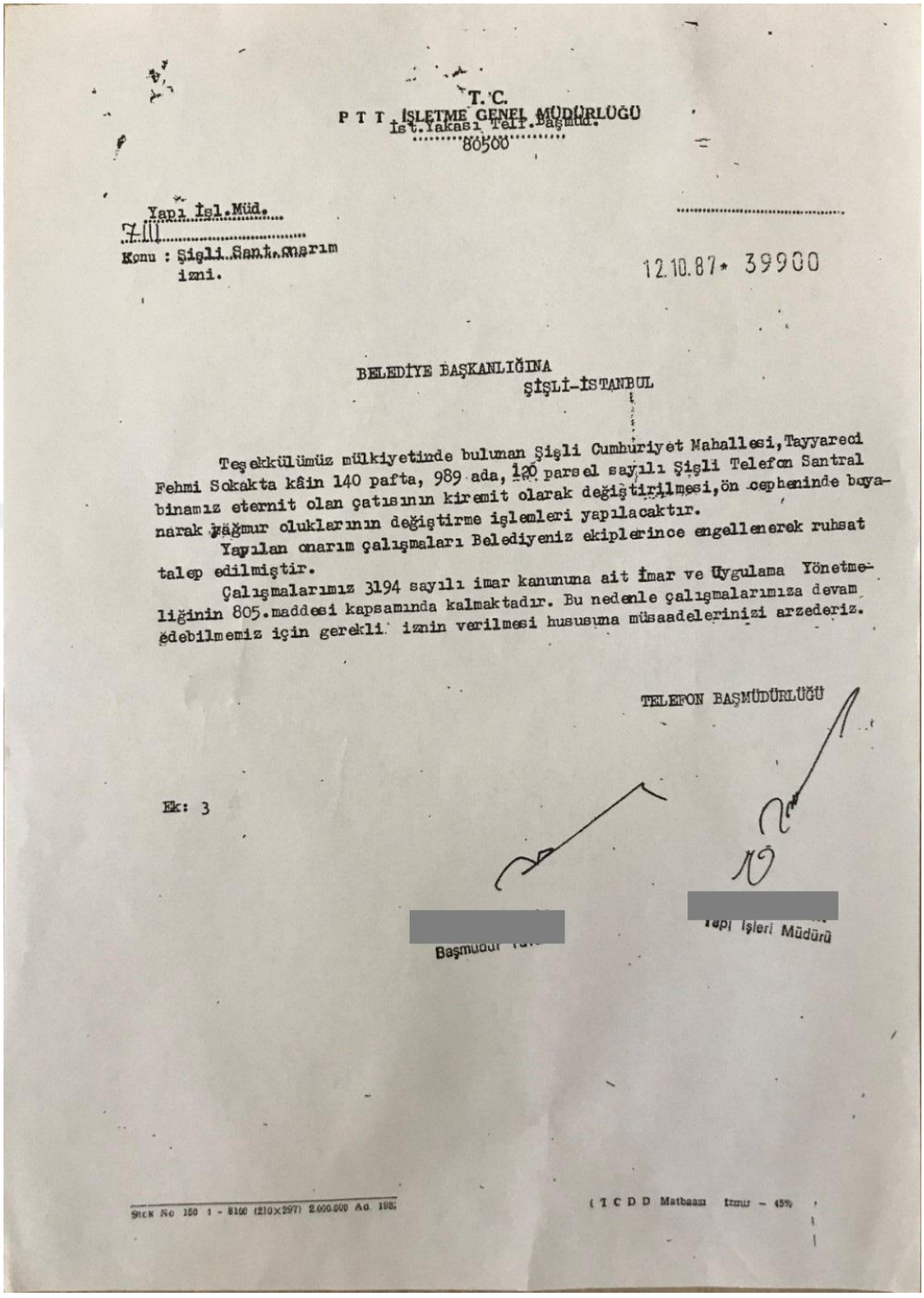

T.C.
P T T İŞLETME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
İst.Yakası Telf.Başmd.
80500

Yapı İşl.Müd.
7111
Konu : Şişli Sant.onarım izni.

12.10.87 • 39900

BELEDİYE BAŞKANLIĞINA
ŞİŞLİ-İSTANBUL

Teşekkülümüz mülkiyetinde bulunan Şişli Cumhuriyet Mahallesi, Tayyareci Fehmi Sokakta kâin 140 pafta, 989 ada, 120 parsel sayılı Şişli Telefon Santral binamız eternit olan çatısının kiremit olarak değiştirilmesi, ön cephesinde boyanarak yağmur oluklarının değiştirme işlemleri yapılacaktır.

Yapılan onarım çalışmaları Belediyeniz ekiplerince engellenerek ruhsat talep edilmiştir.

Çalışmalarımız 3194 sayılı imar kanununa ait İmar ve Uygulama Yönetmeliğinin 805.maddesi kapsamında kalmaktadır. Bu nedenle çalışmalarımıza devam edebilmemiz için gerekli iznin verilmesi hususuna müsaadelerinizi arzederiz.

TELEFON BAŞMÜDÜRLÜĞÜ

Ek: 3

[redacted]
Başmüdür V.

[redacted]
Yapı İşleri Müdürü

Stok No 150 1 - 8100 (210x297) 2.000.000 Ad. 198

(T C D D Matbaası İzmir - 45%

Ek A.5. Çatı Kaplama Malzemesi İle İlgili Bir Yazı (Şişli Belediyesi)

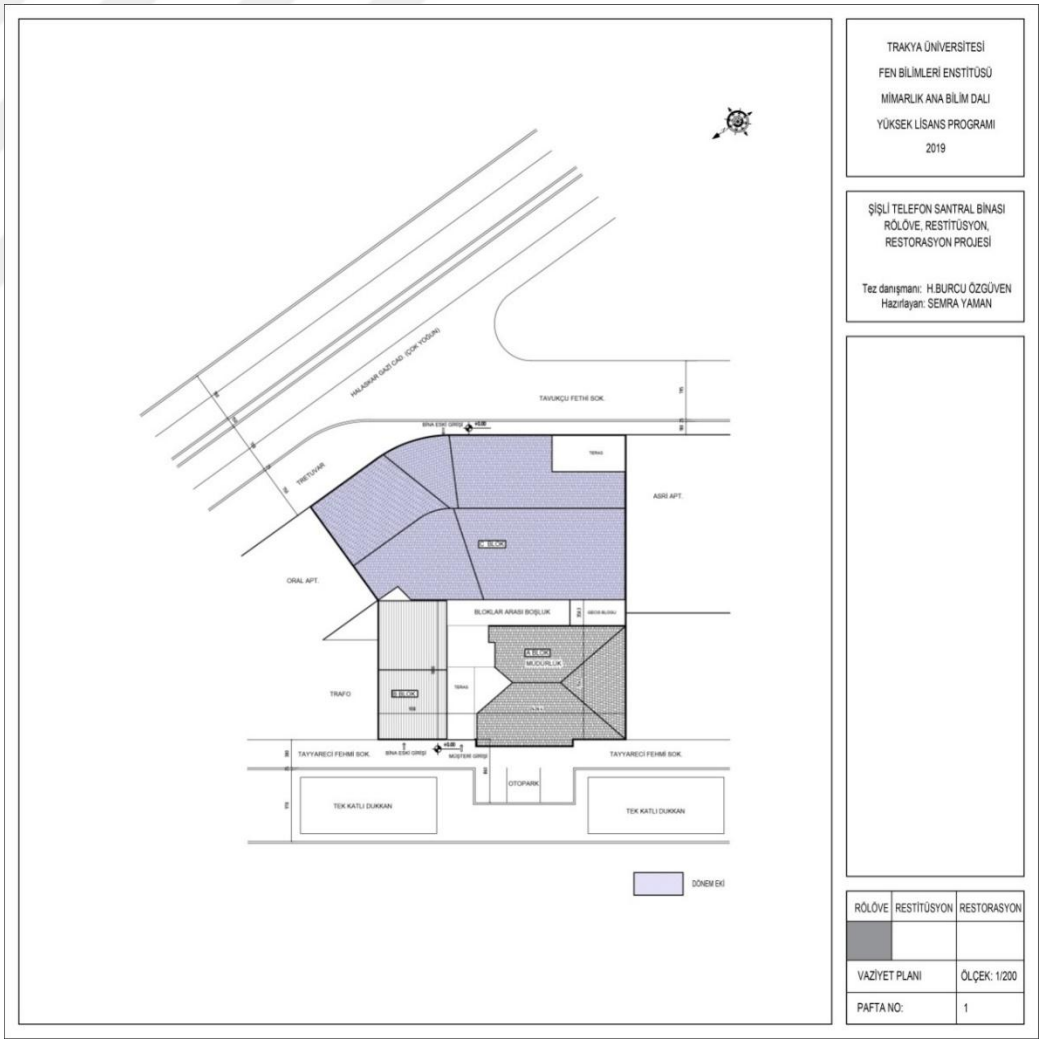

Ek B.1. Rölöve, Vaziyet Planı (Yaman, 2019)

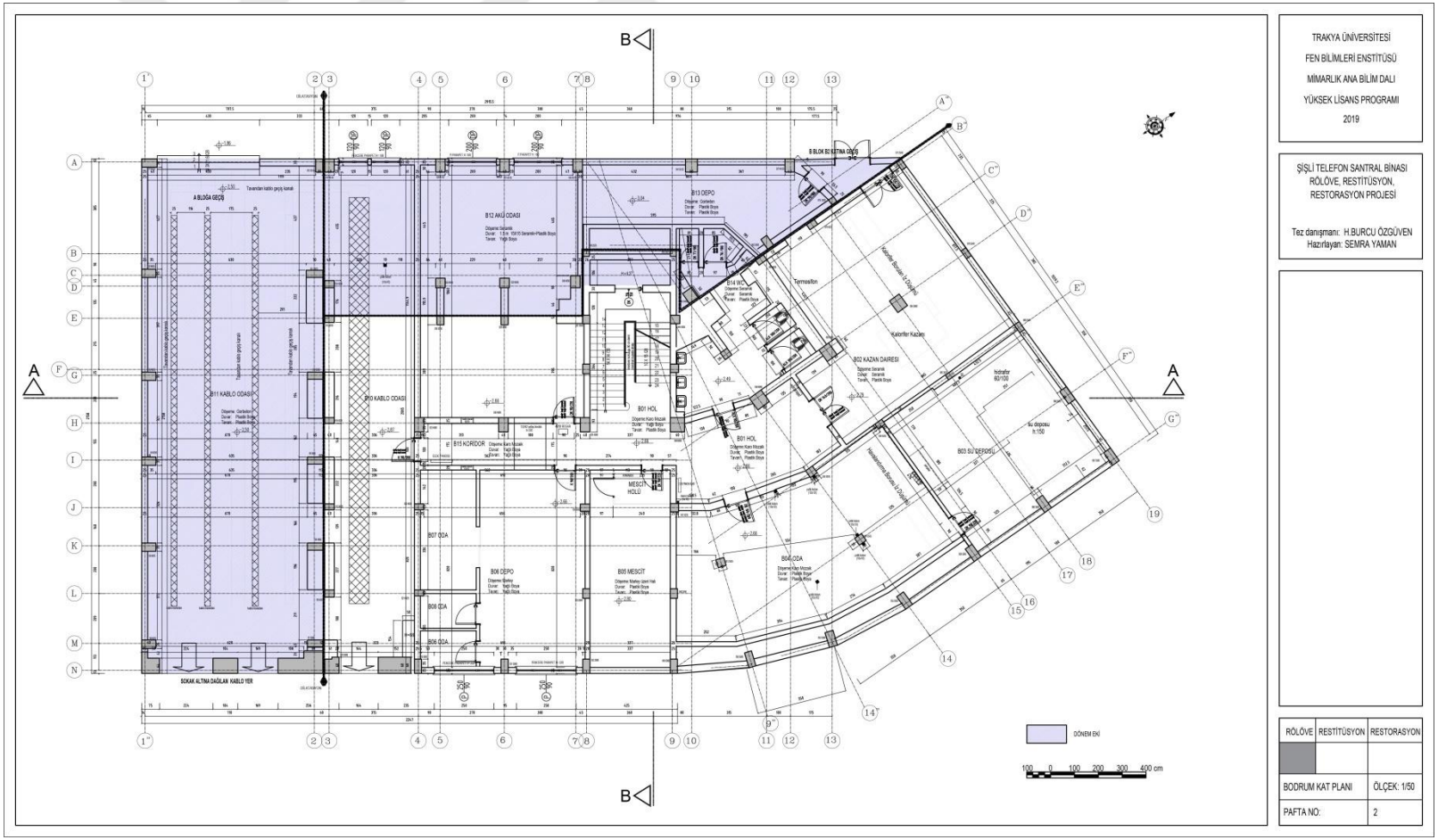

Ek B.2. Rölöve, Bodrum Kat Planı (Yaman, 2019)

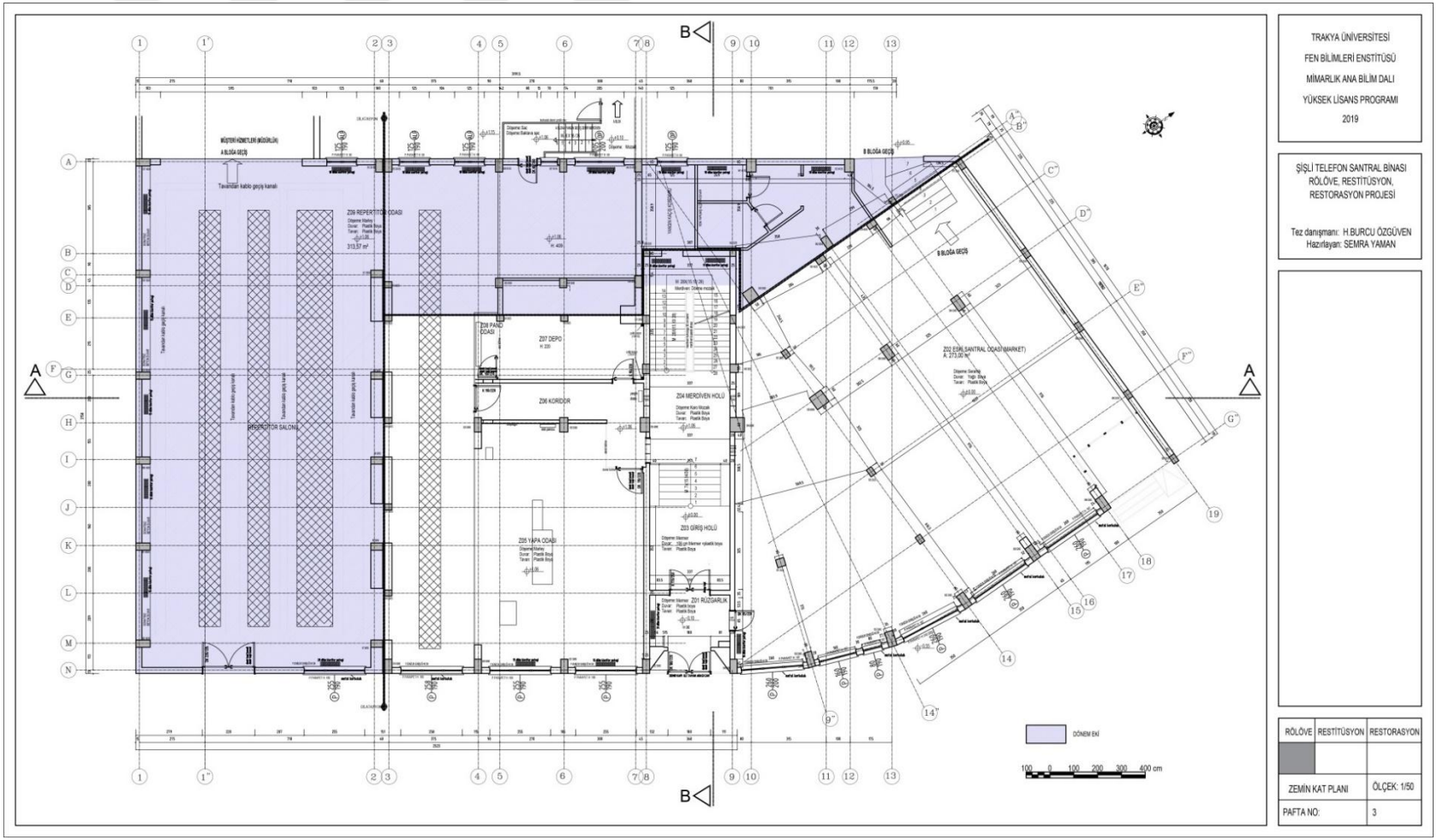

Ek B.3. Rölöve, Zemin Kat Planı (Yaman, 2019)

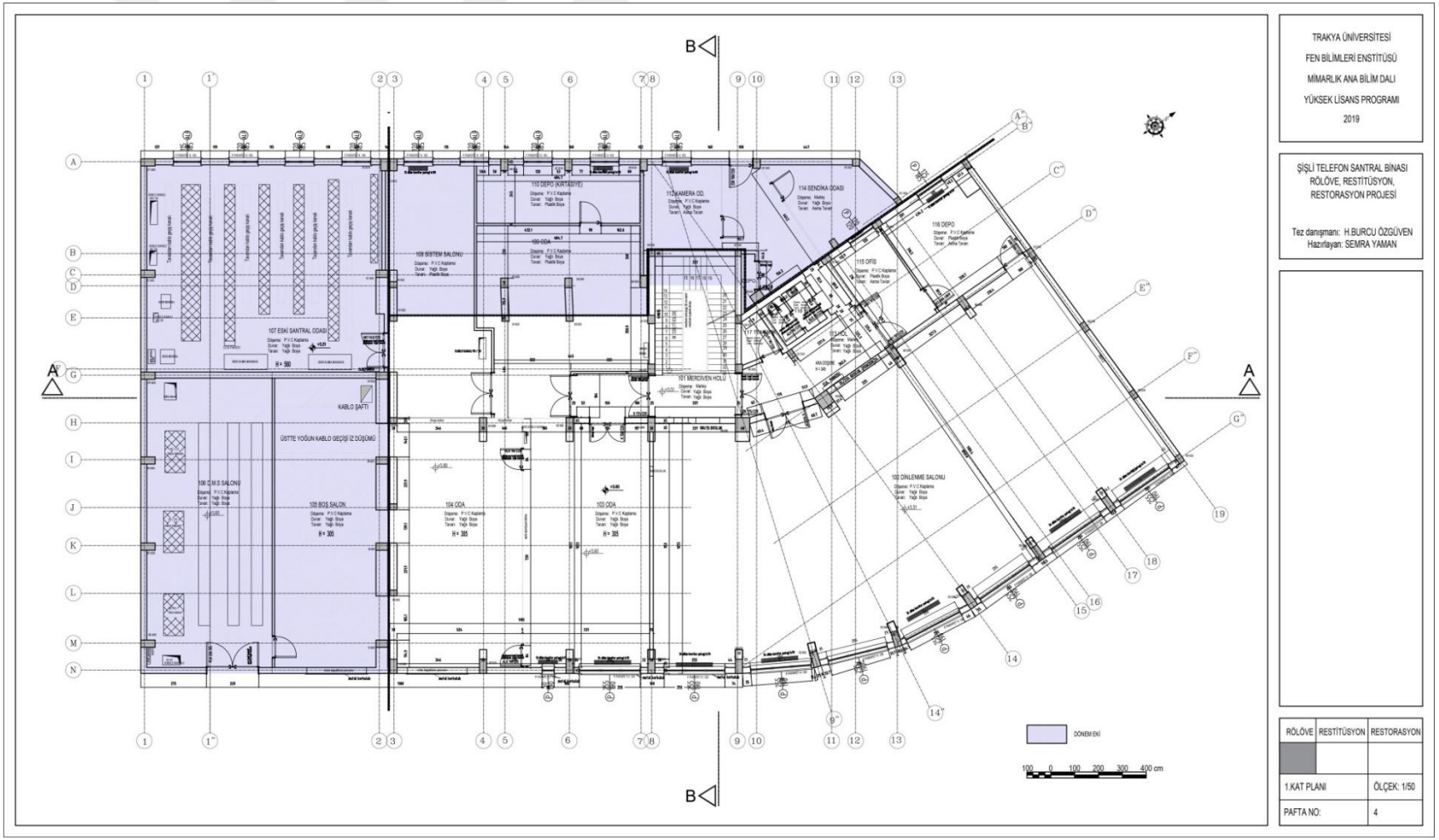

Ek B.4. Rölöve, 1.Kat Planı (Yaman, 2019)

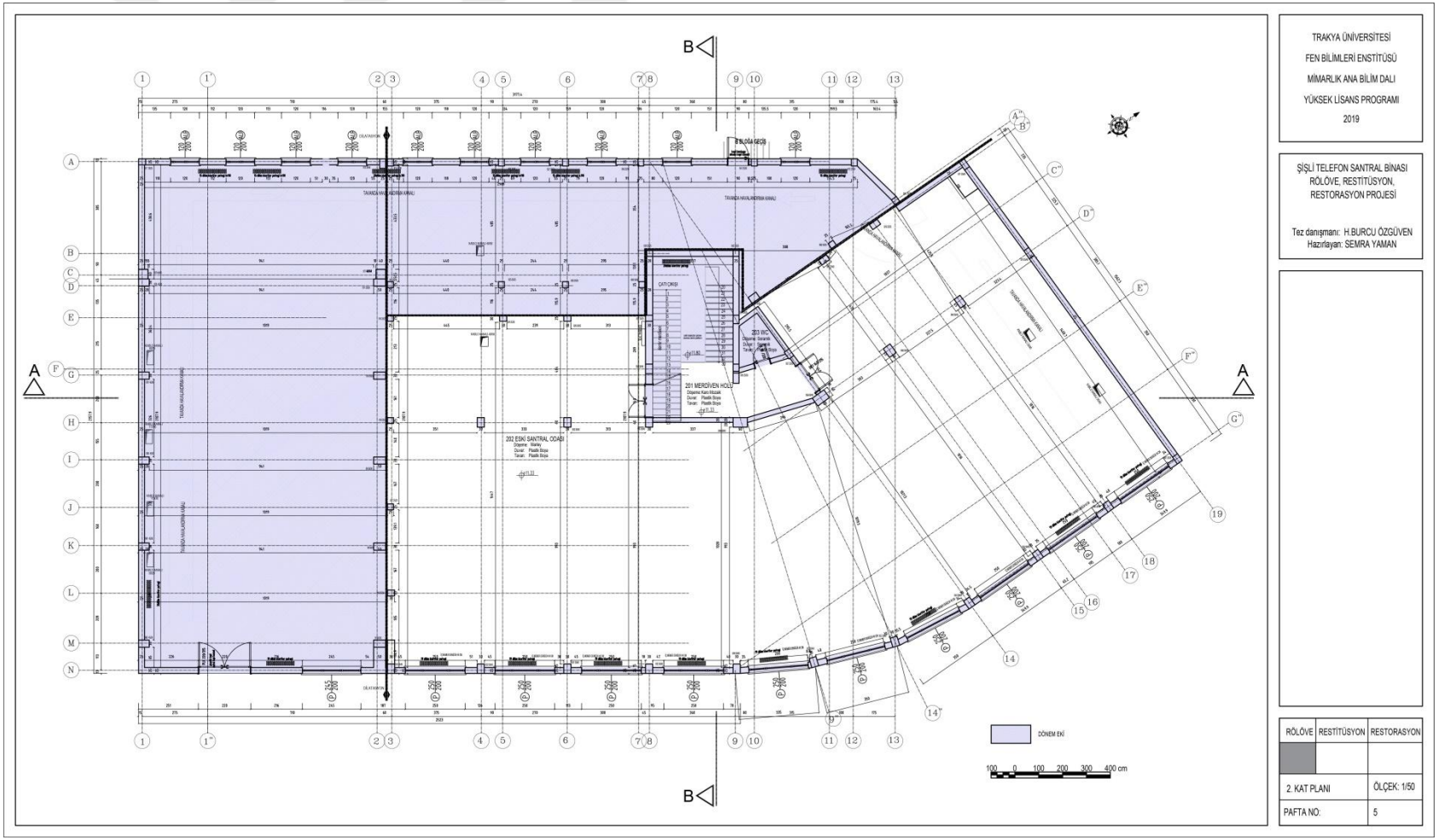

Ek B.5. Rölöve, 2.Kat Planı (Yaman, 2019)

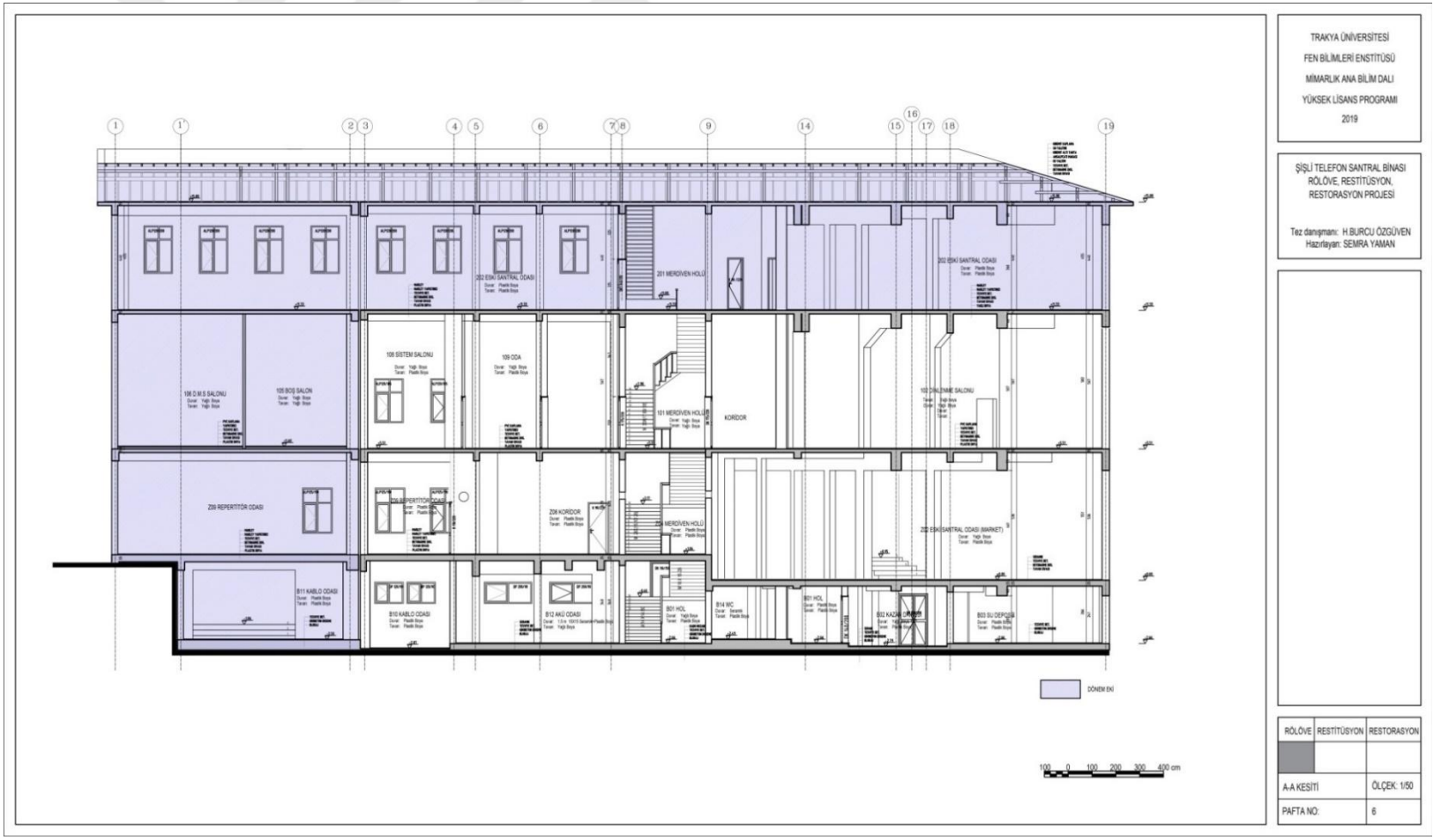

Ek B.6. Rölöve, A-A Kesiti (Yaman, 2019)

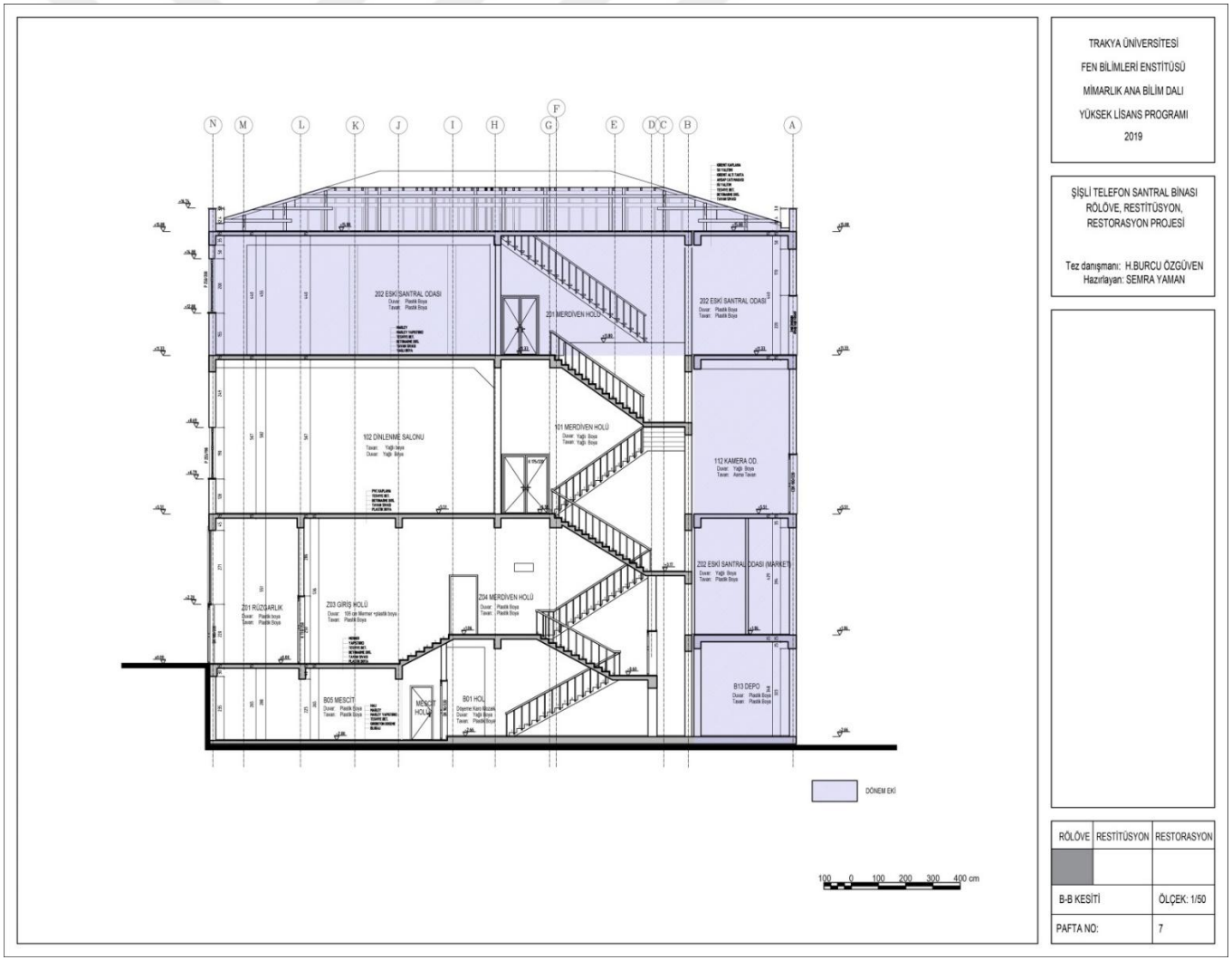

Ek B.7. Rölöve, B-B Kesiti (Yaman, 2019)

Ek B.8. Rölöve, Ön Görünüş (Yaman, 2019)

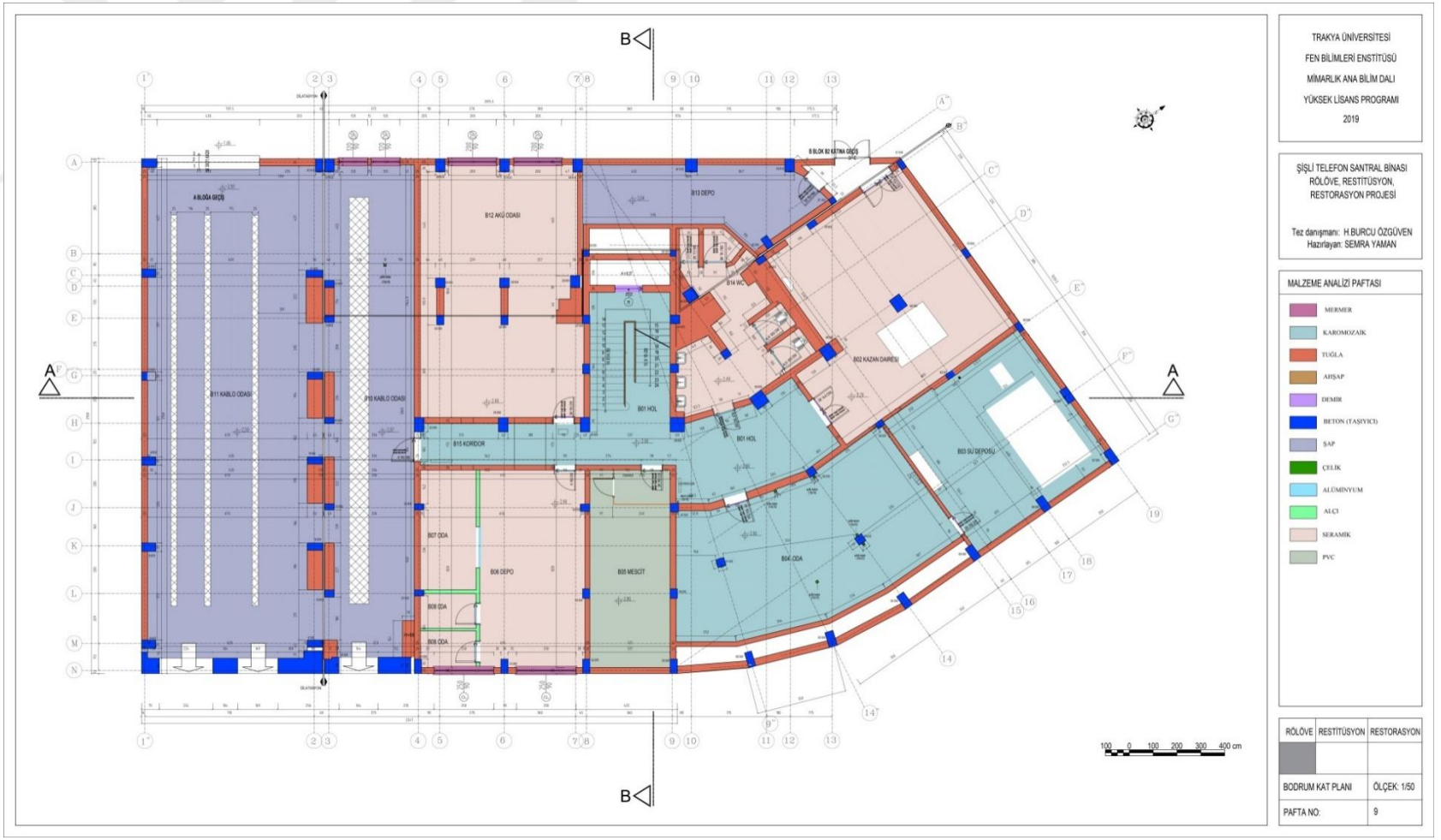

Ek B.9. Malzeme Analizi, Bodrum Kat Planı (Yaman, 2019)

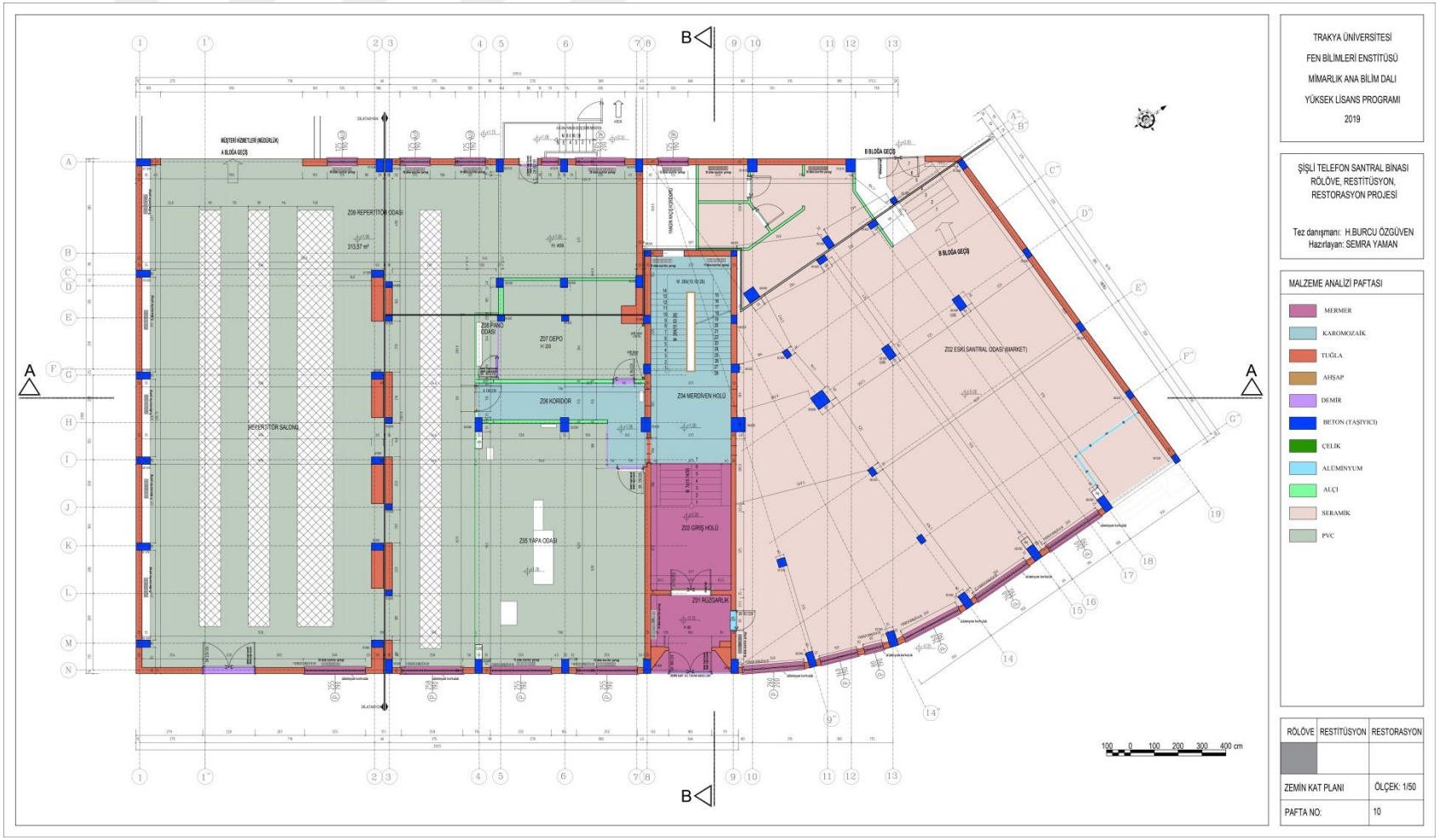

Ek B.10. Malzeme Analizi, Zemin Kat Planı (Yaman, 2019)

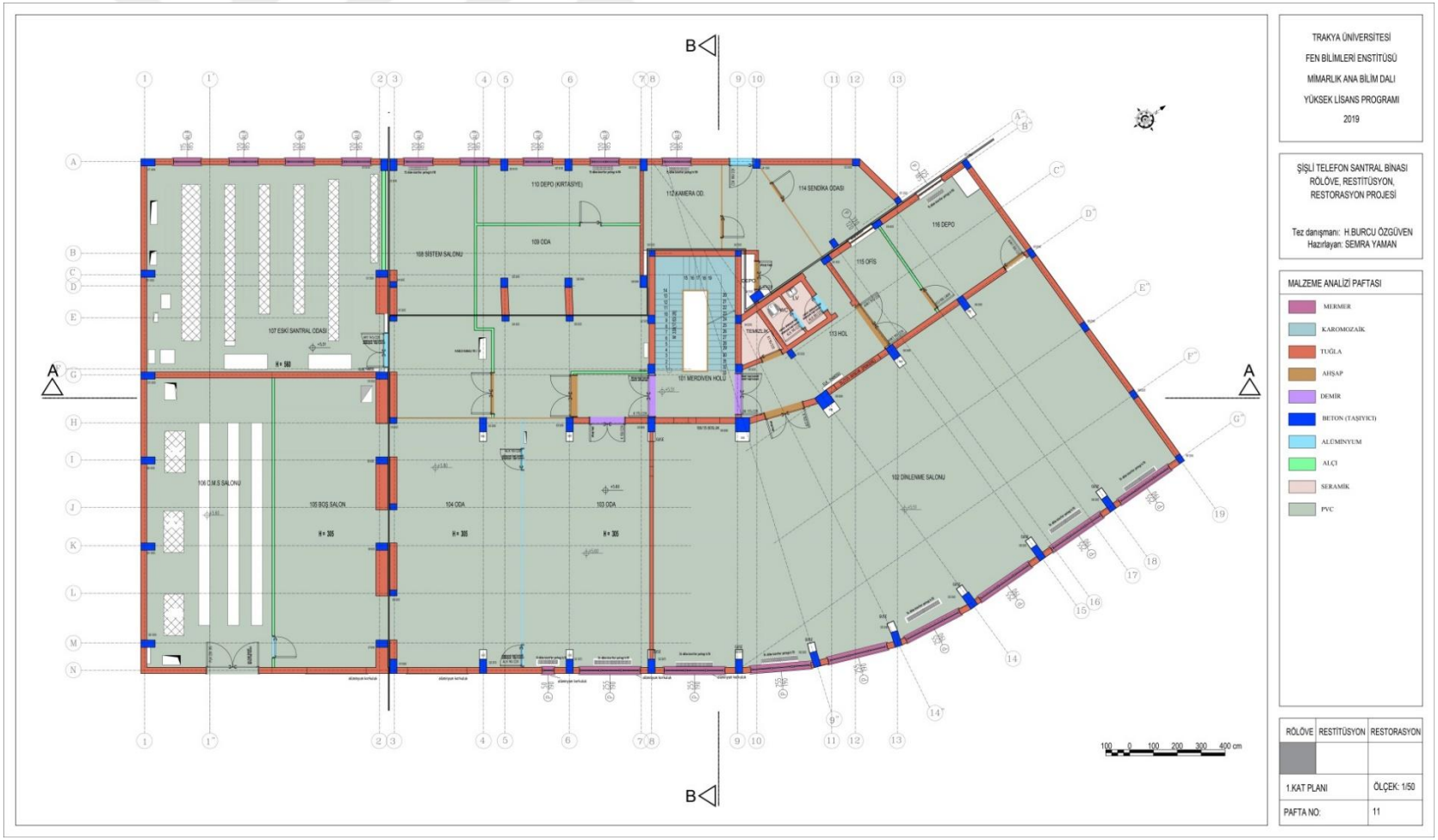

Ek B.11. Malzeme Analizi, 1. Kat Planı (Yaman, 2019)

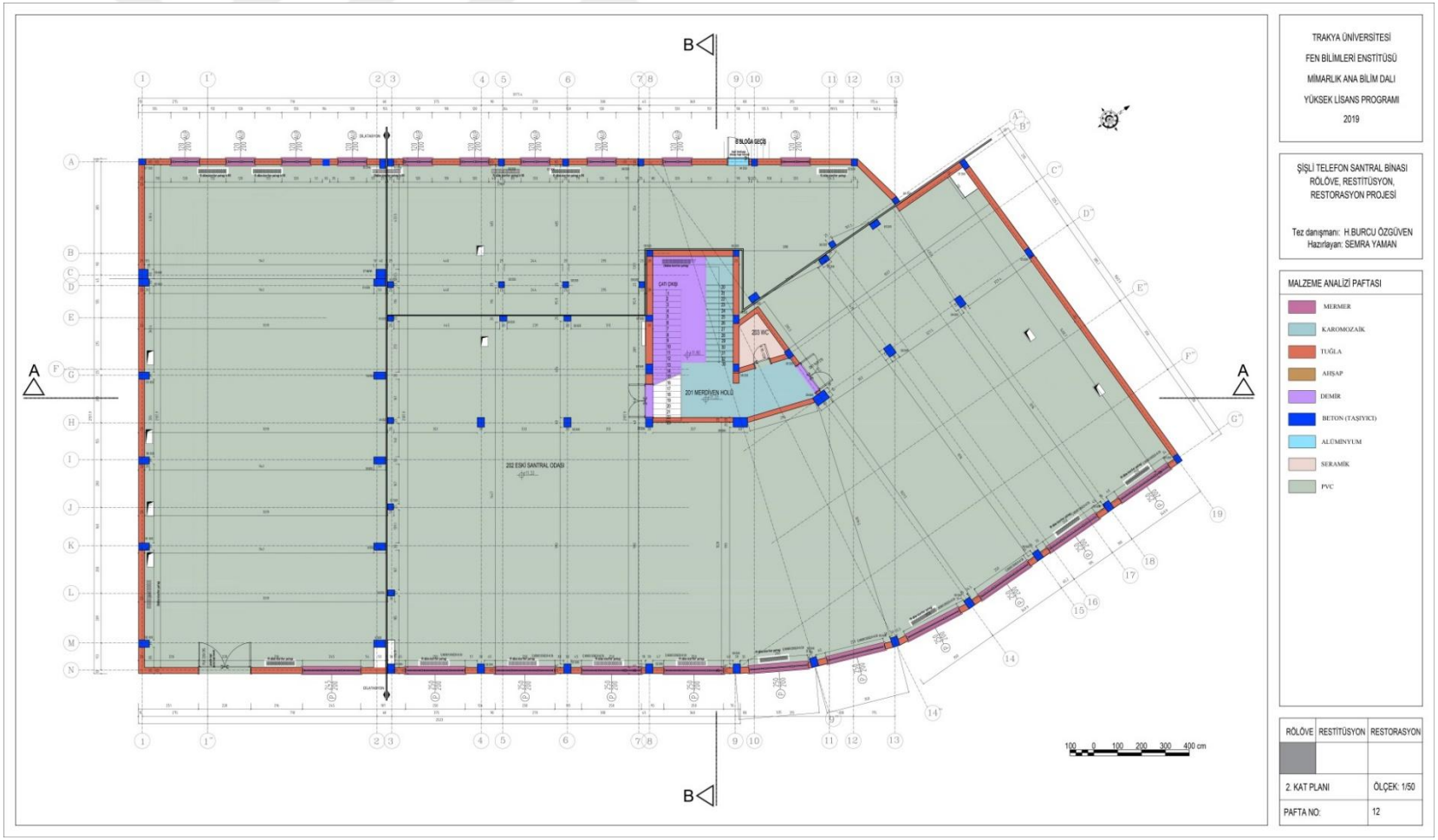

Ek B.12. Malzeme Analizi, 2. Kat Planı (Yaman, 2019)

Ek B.13. Malzeme Analizi, A-A Kesiti (Yaman, 2019)

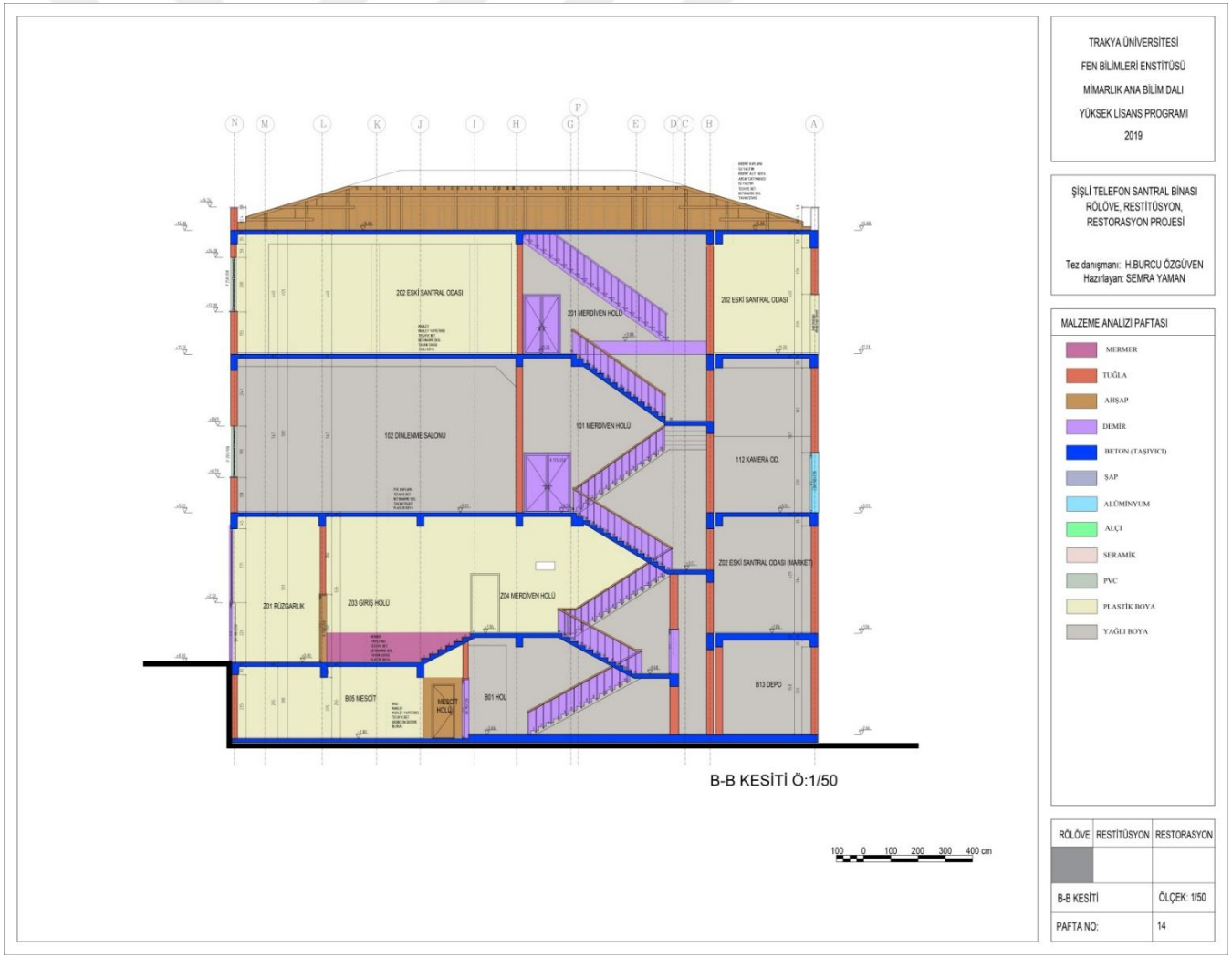

Ek B.14. Malzeme Analizi, B-B Kesiti (Yaman, 2019)

Ek B.15. Malzeme Analizi, Ön Görünüş (Yaman, 2019)

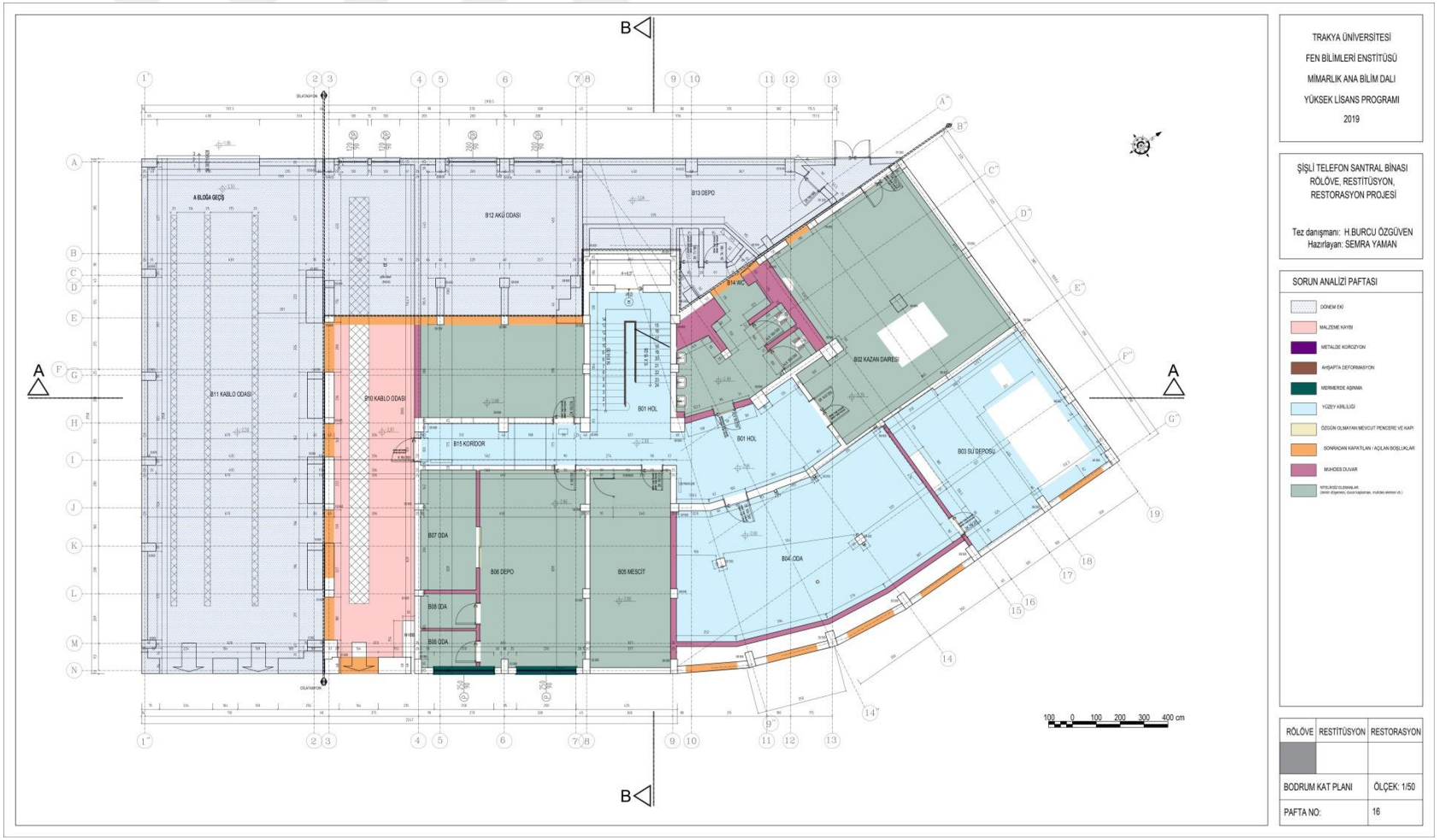

Ek B.16. Sorun Analizi, Bodrum Kat Planı (Yaman, 2019)

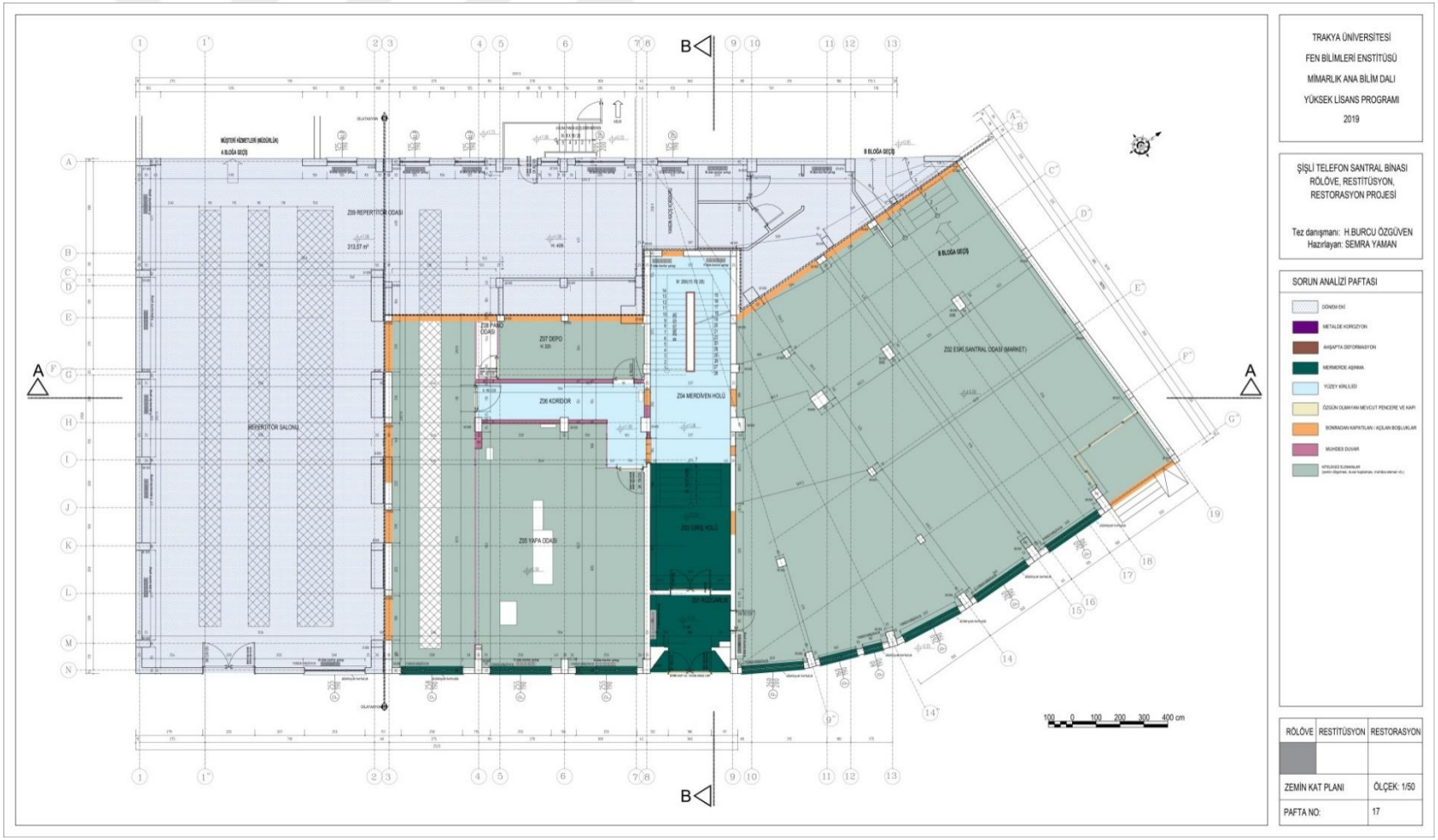

Ek B.17. Sorun Analizi, Zemin Kat Planı (Yaman, 2019)

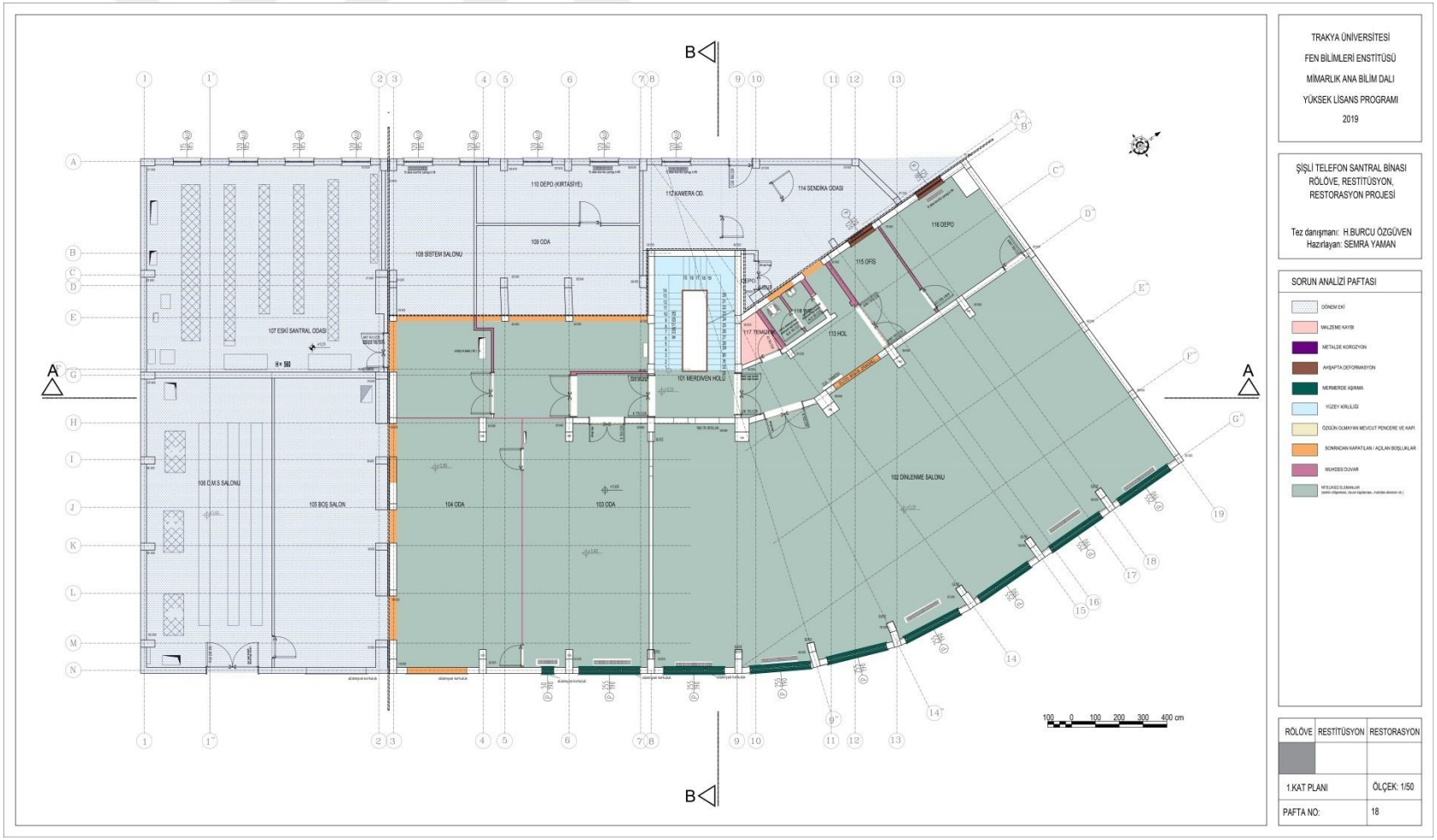

Ek B.18. Sorun Analizi, 1. Kat Planı (Yaman, 2019)

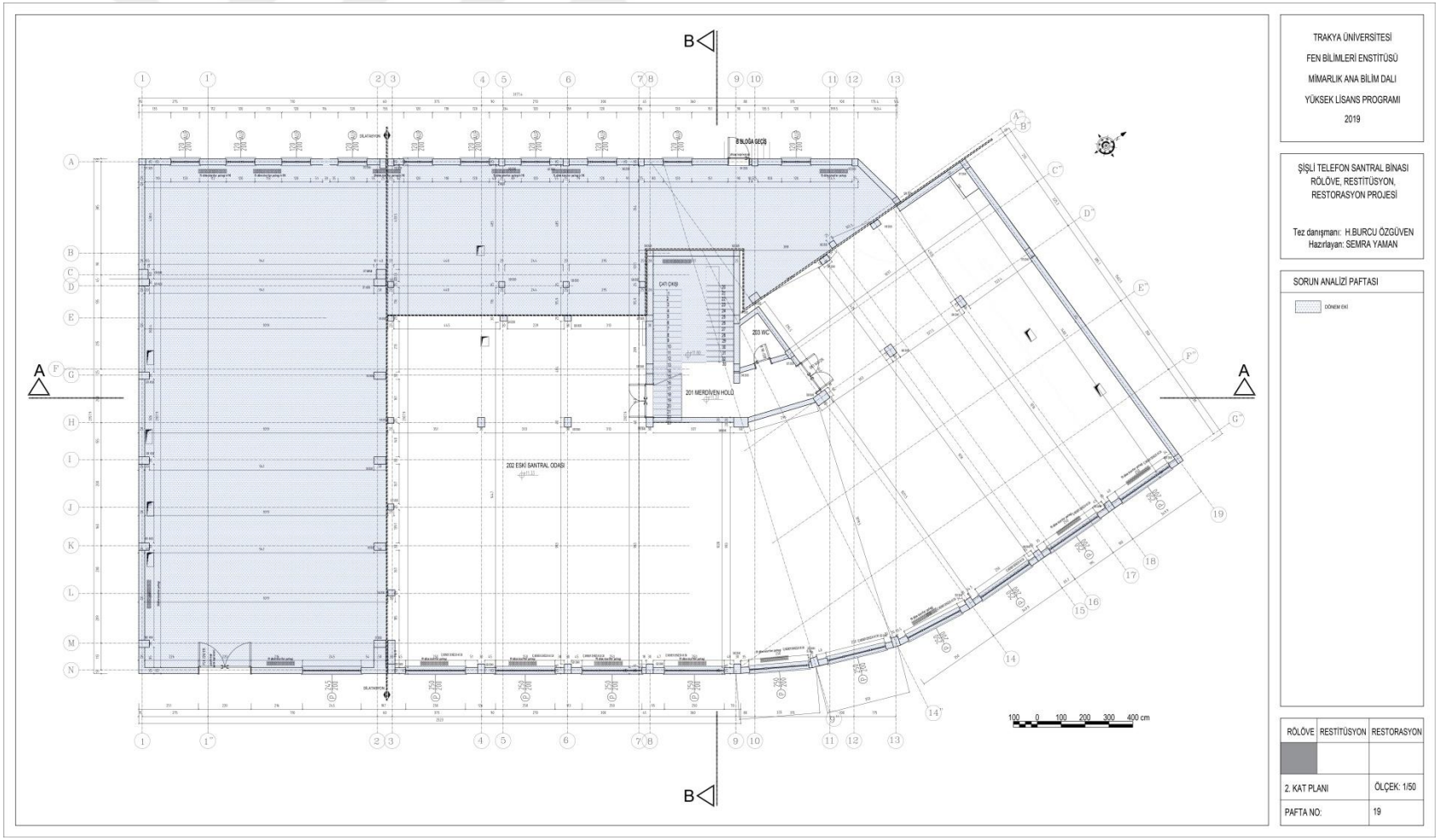

Ek B.19. Sorun Analizi, 2. Kat Planı (Yaman, 2019)

Ek B.20. Sorun Analizi, A-A Kesiti (Yaman, 2019)

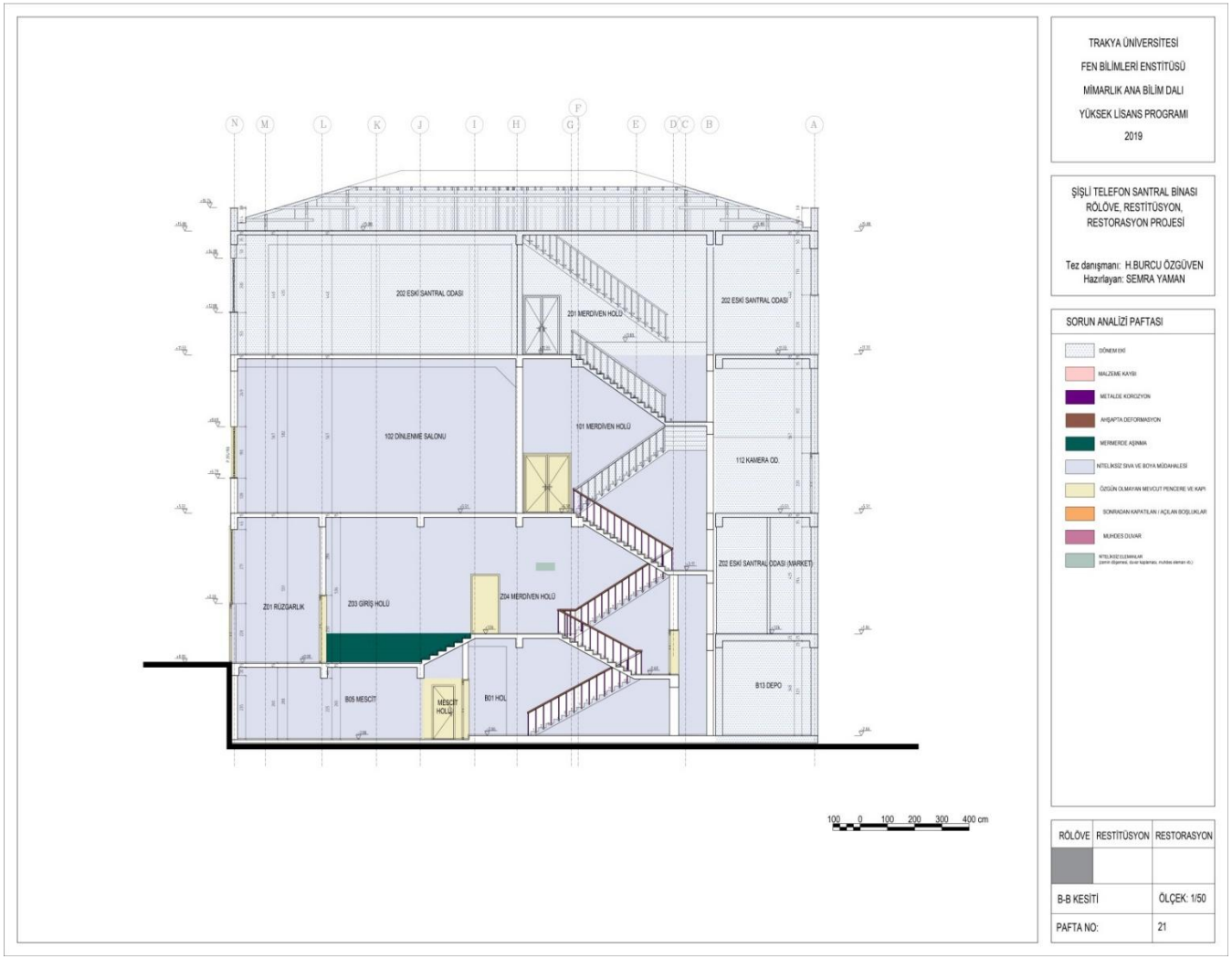

Ek B.21. Sorun Analizi, B-B Kesiti (Yaman, 2019)

Ek B.22. Sorun Analizi, Ön Görünüş (Yaman, 2019)

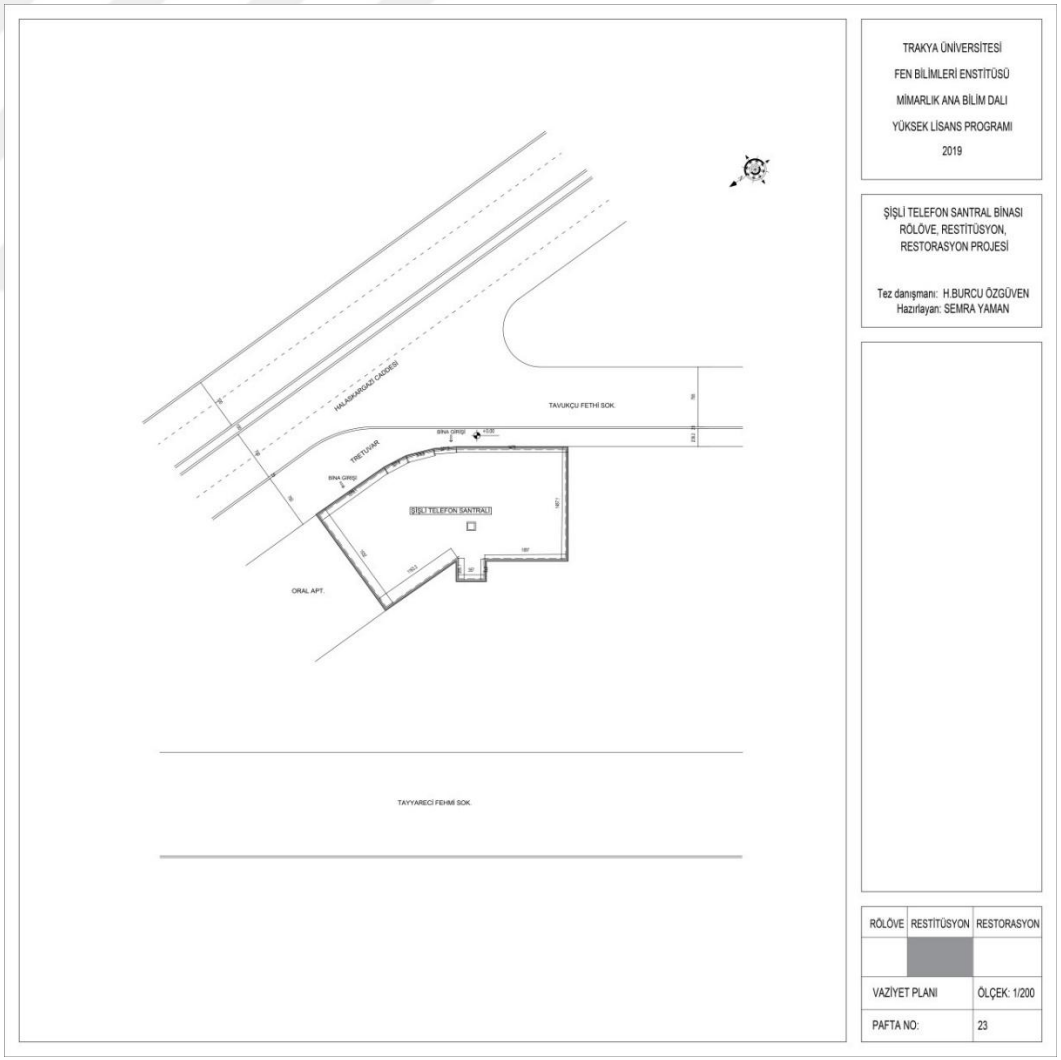

Ek B.23. Restitüsyon, Vaziyet Planı (Yaman, 2019)

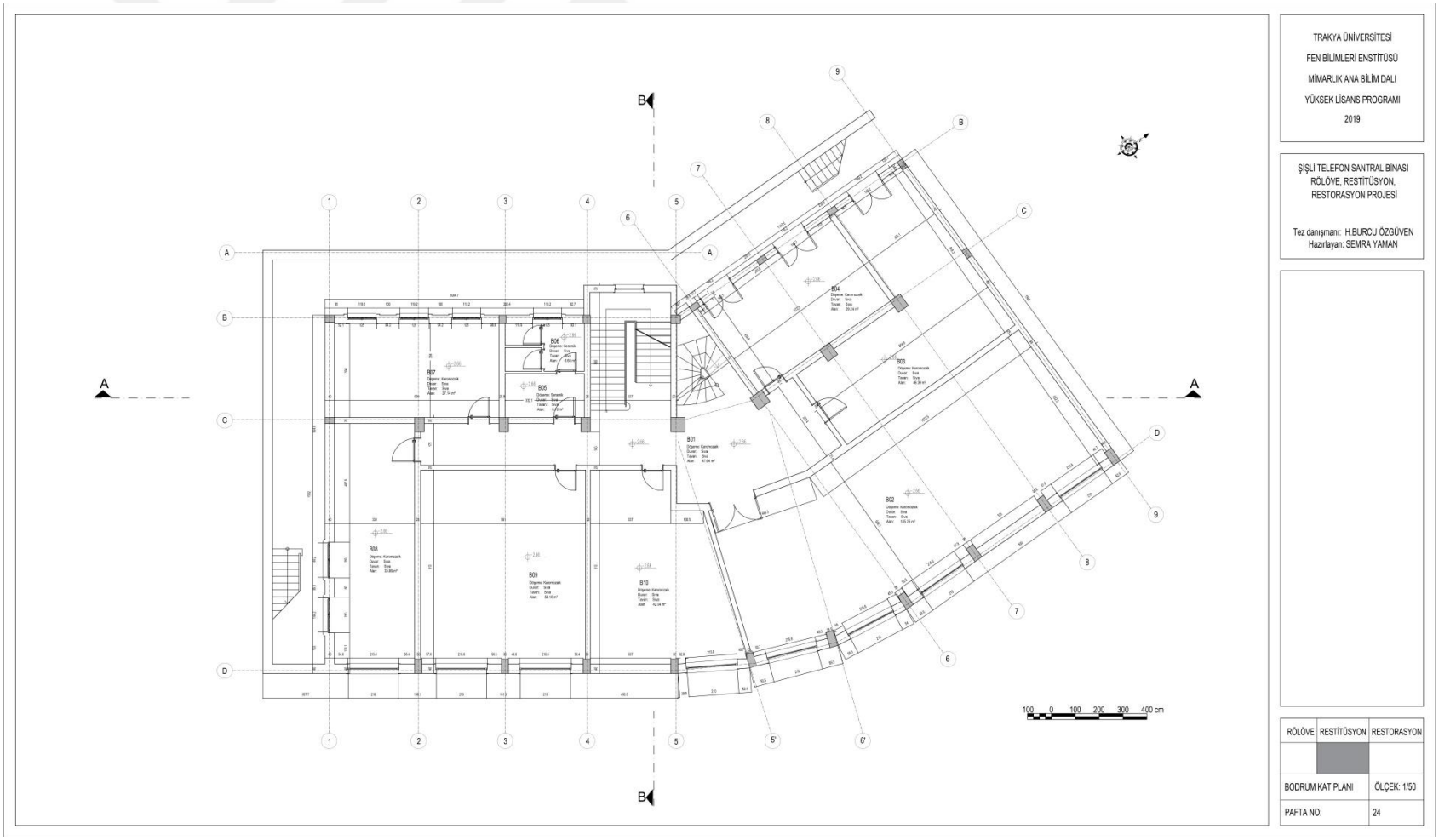

Ek B.24. Restitüsyon, Bodrum Kat Planı (Yaman, 2019)

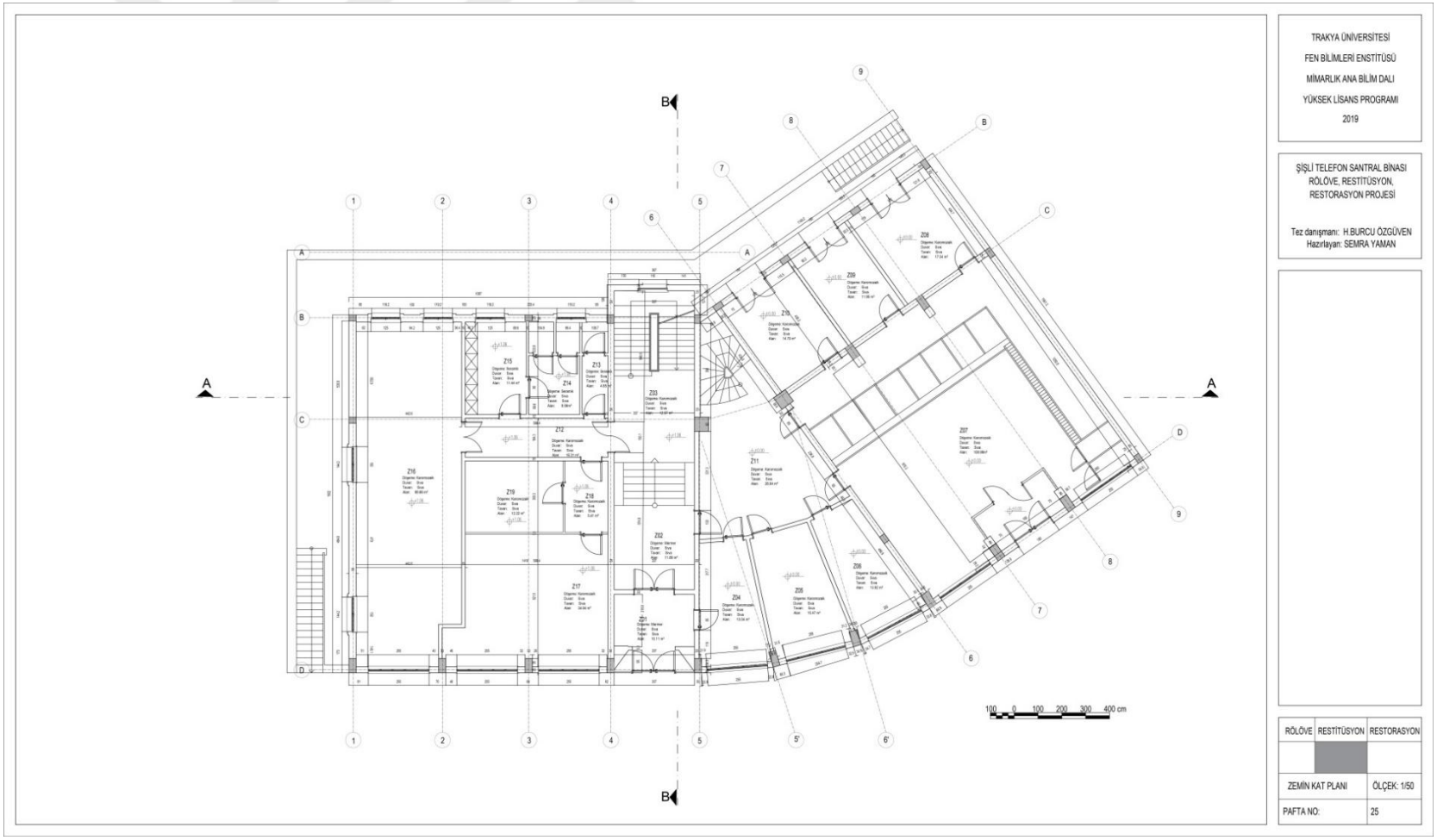

Ek B.25. Restitüsyon, Zemin Kat Planı (Yaman, 2019)

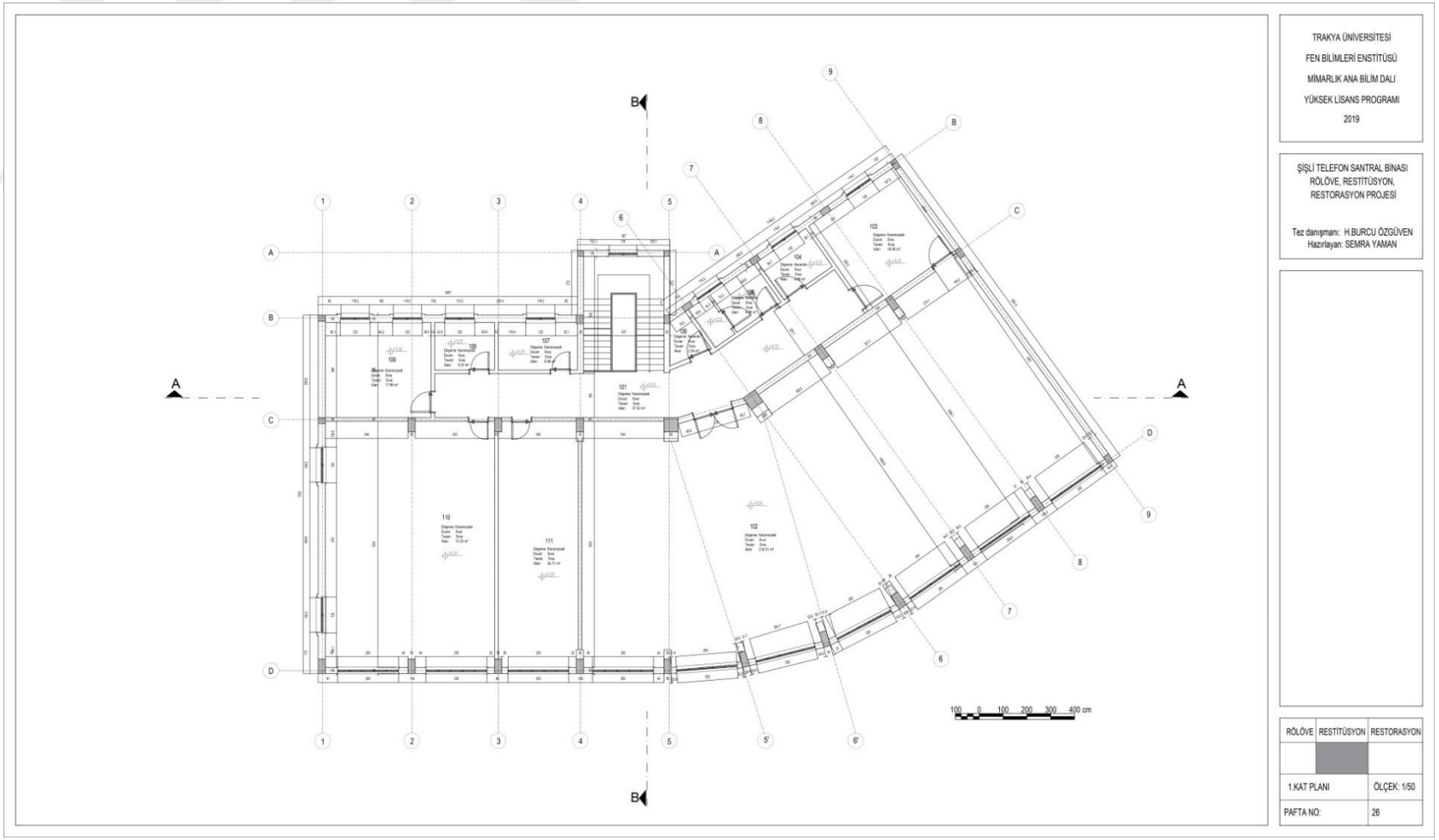

Ek B.26. Restitüsyon, 1.Kat Planı (Yaman, 2019)

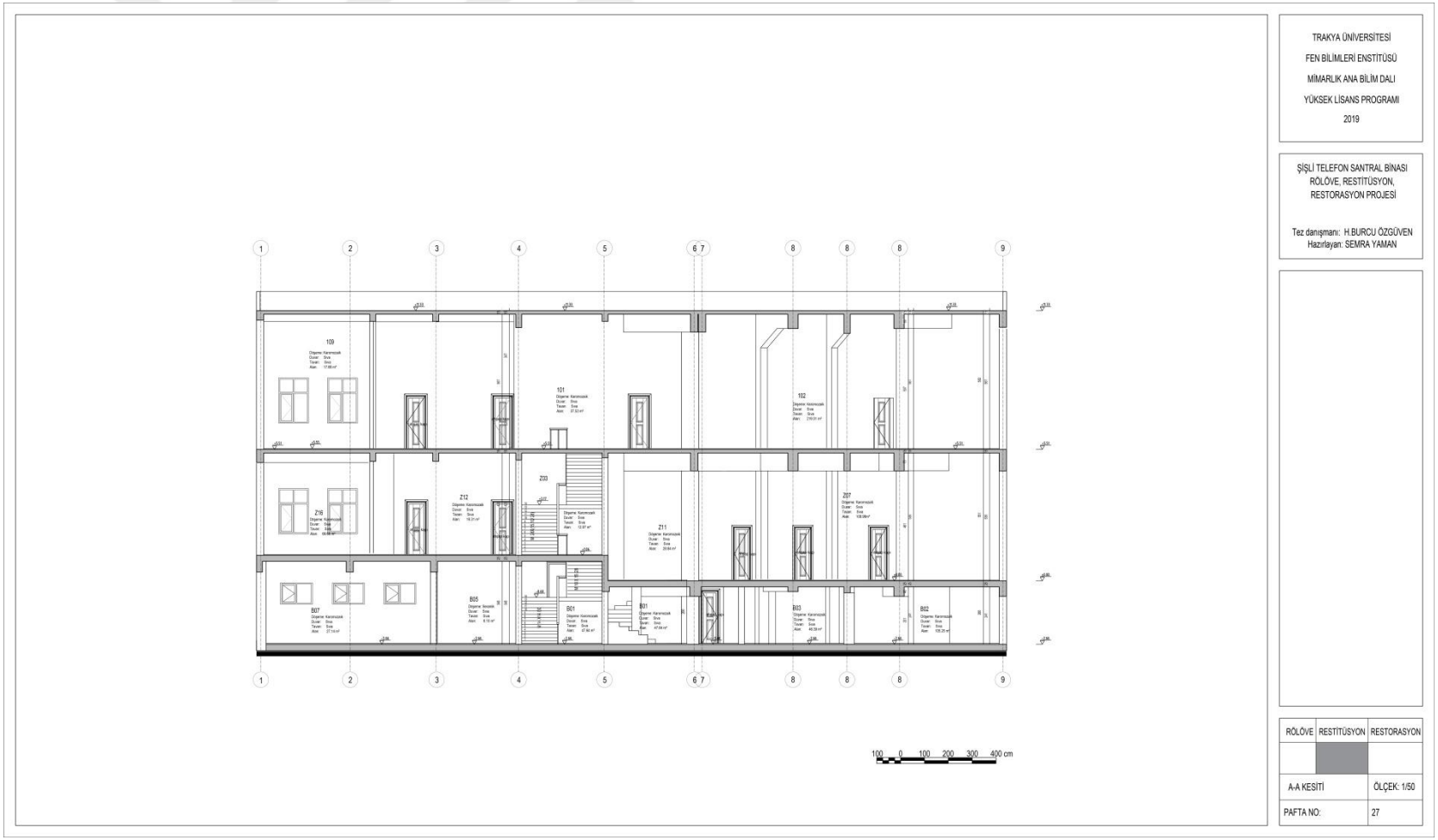

Ek B.27. Restitüsyon, A-A Kesiti (Yaman, 2019)

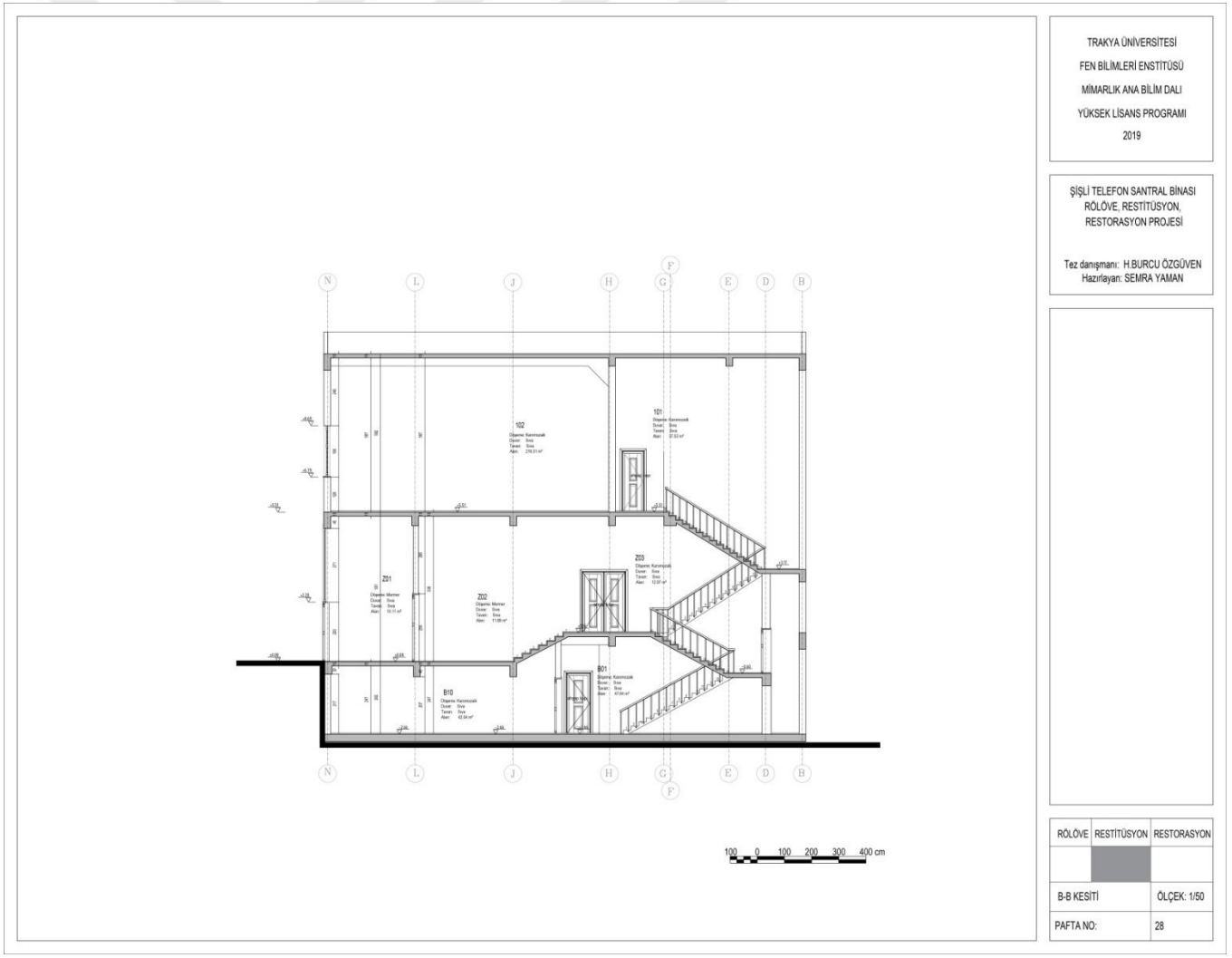

Ek B.28. Restitüsyon, B-B Kesiti (Yaman, 2019)

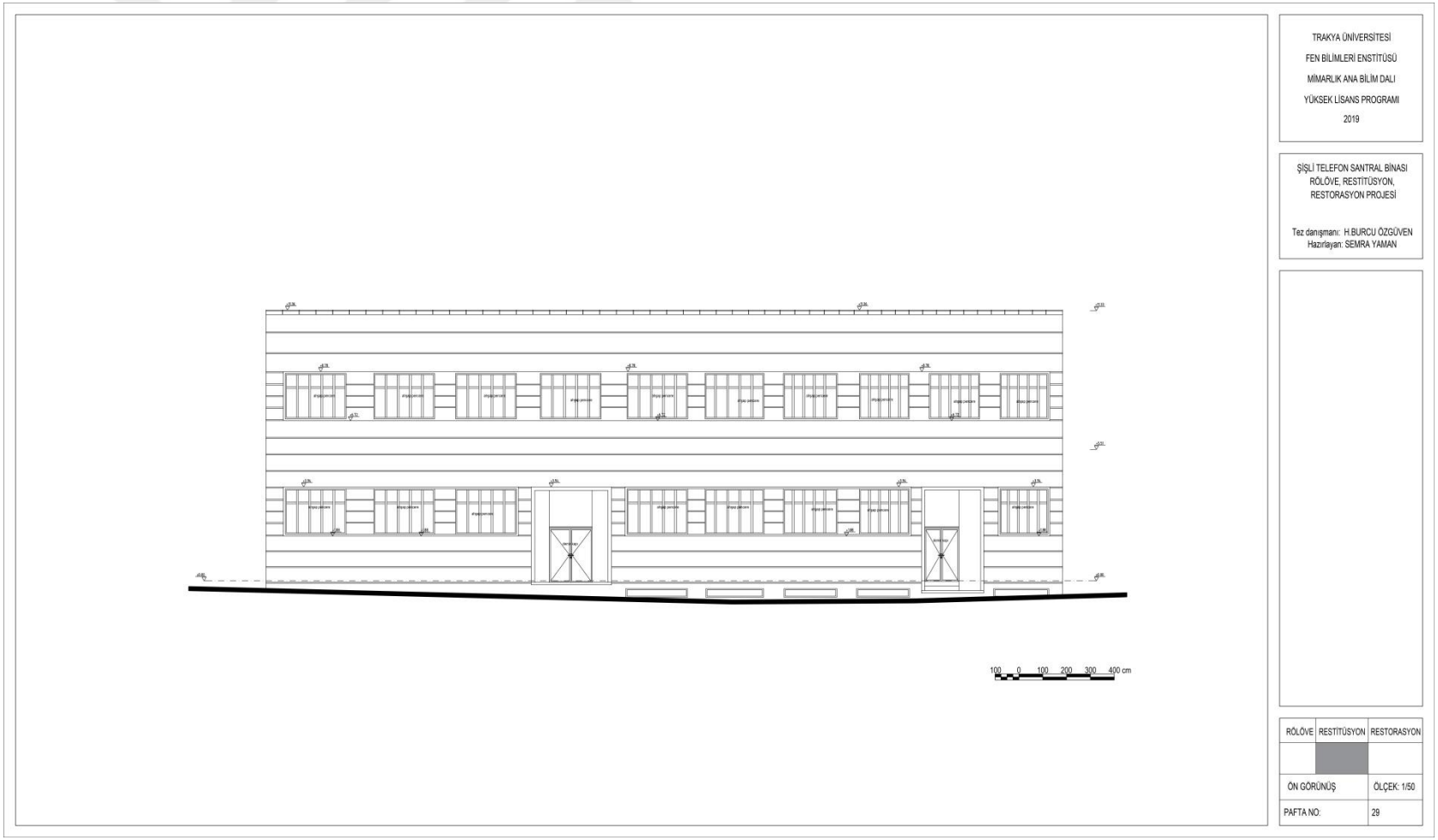

Ek B.29. Restitüsyon, Ön Görünüş (Yaman, 2019)

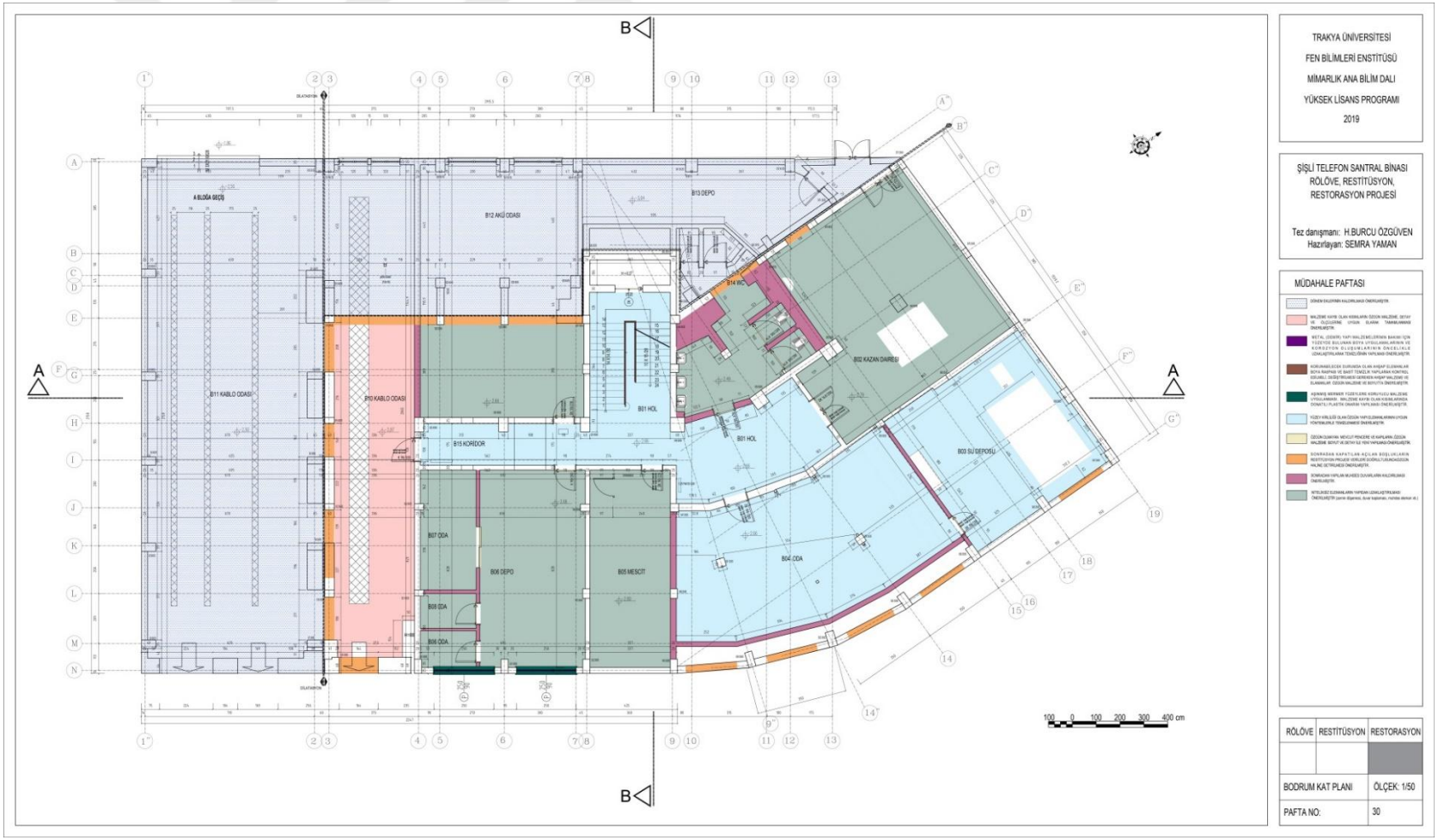

Ek B.30. Müdahale Paftası, Bodrum Kat Planı (Yaman, 2019)

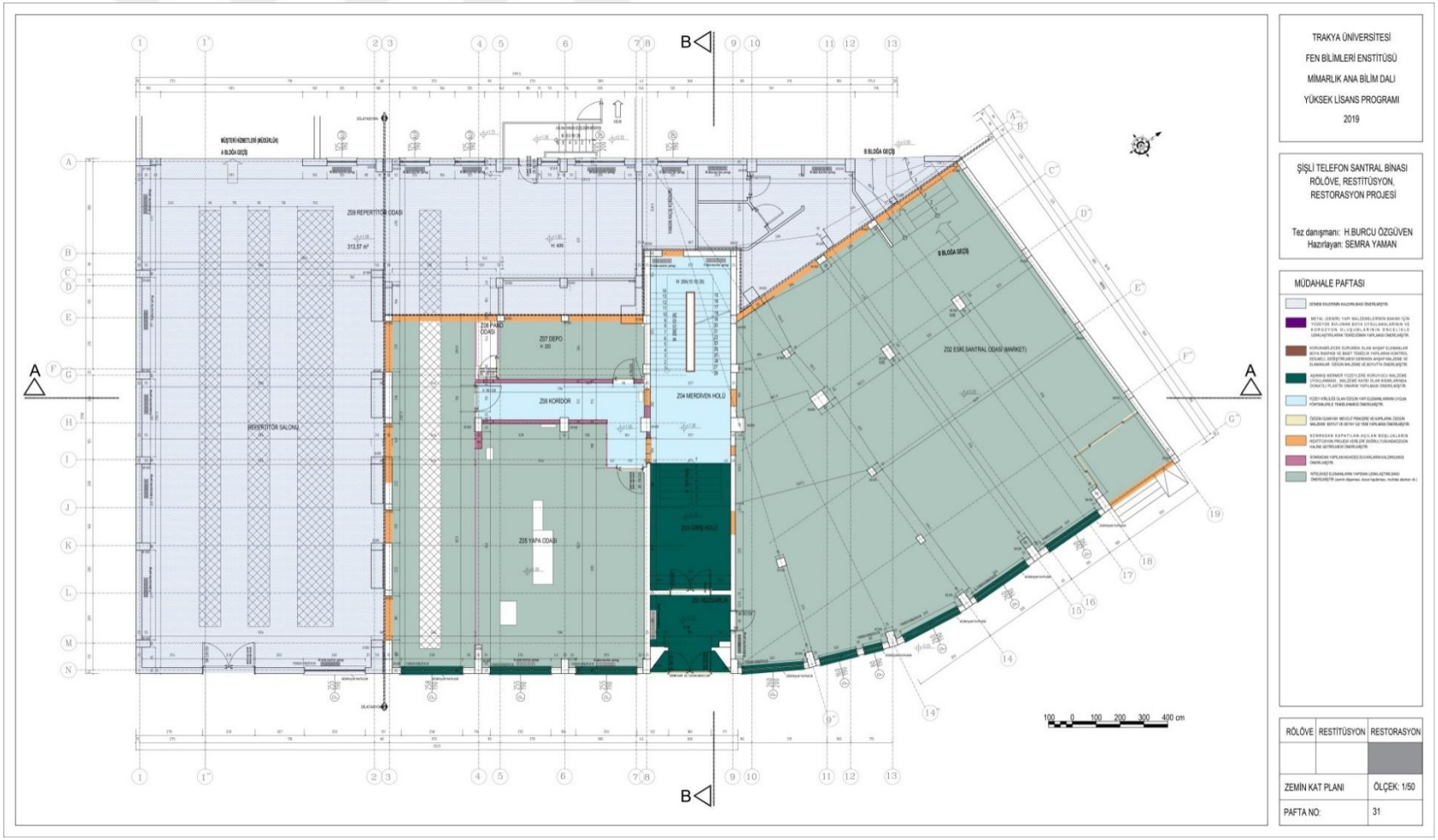

Ek B.31. Müdahale Paftası, Zemin Kat Planı (Yaman, 2019)

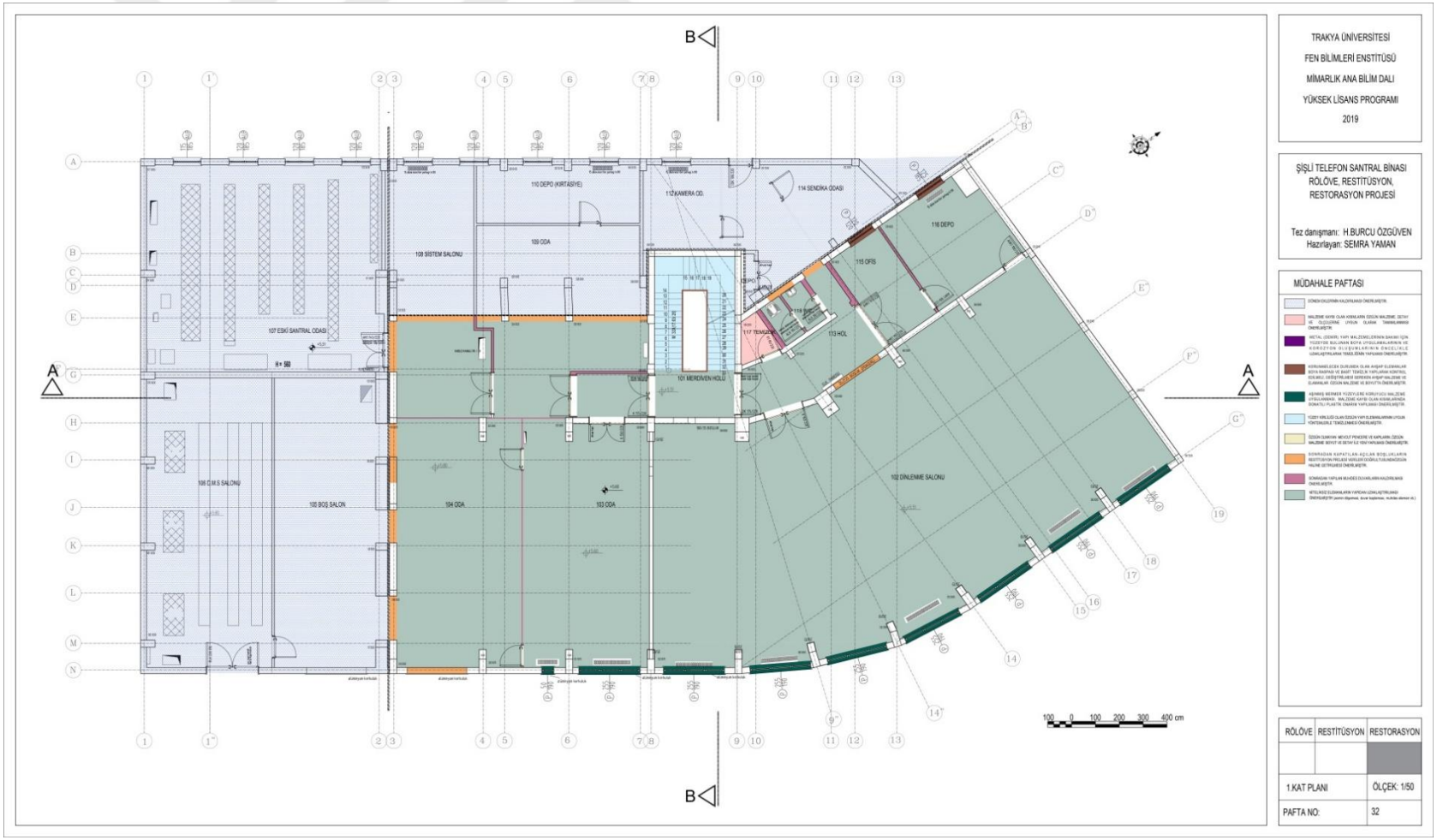

Ek B.32. Müdahale Paftası, 1. Kat Planı (Yaman, 2019)

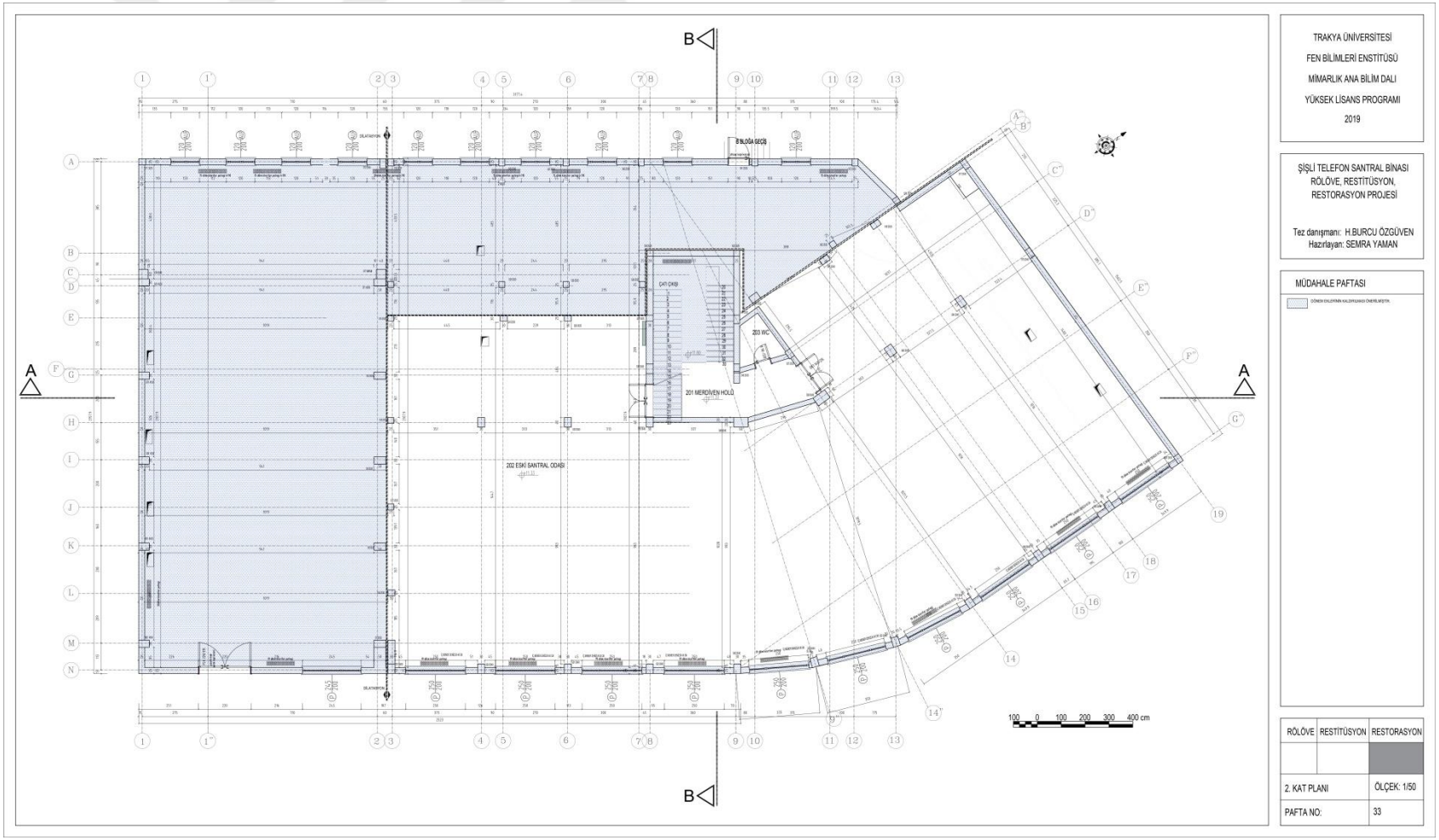

Ek B.33. Müdahale Paftası, 2. Kat Planı (Yaman, 2019)

Ek B.34. Müdahale Paftası, A-A Kesiti (Yaman, 2019)

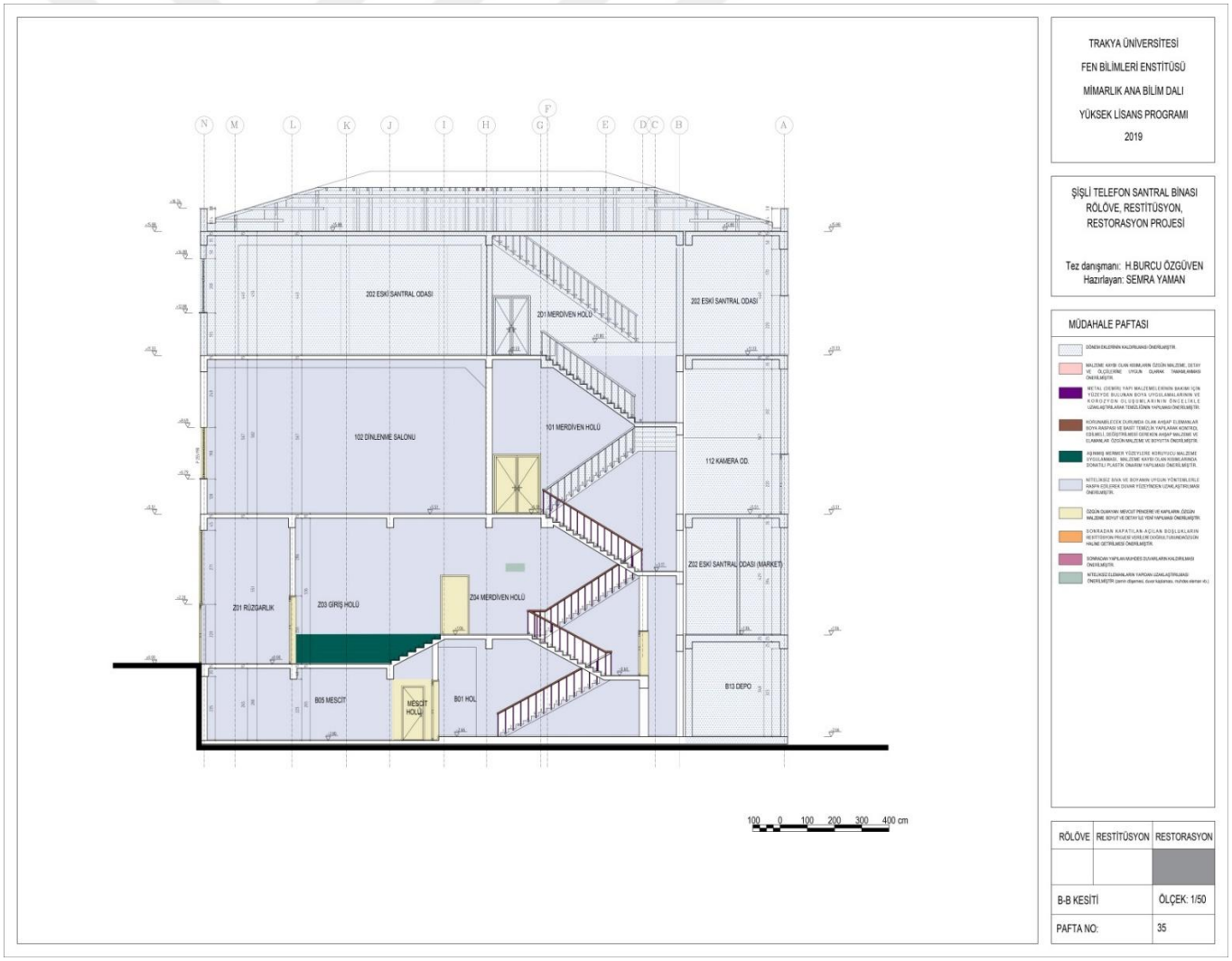

Ek B.35. Müdahale Paftası, B-B Kesiti (Yaman, 2019)

Ek B.36. Müdahale Paftası, Ön Görünüş (Yaman, 2019)

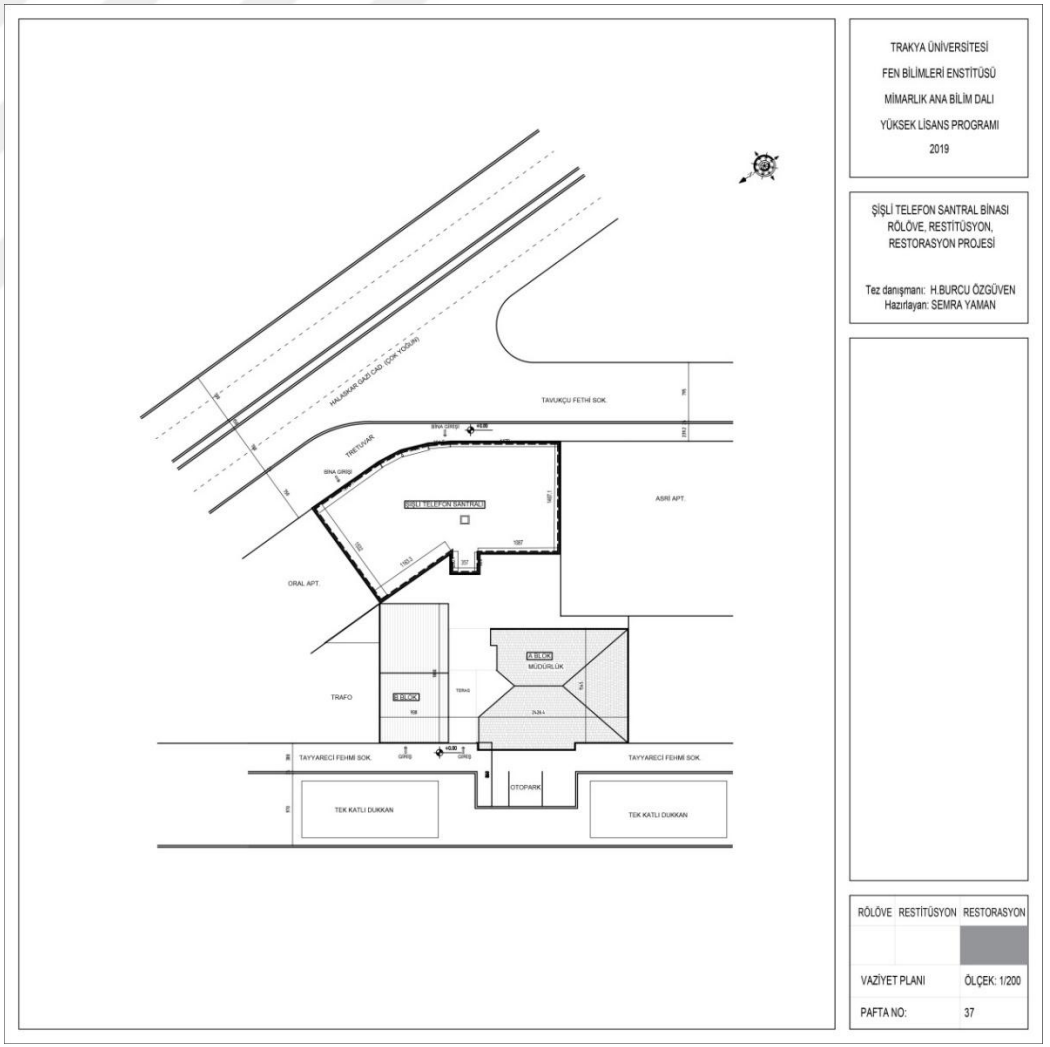

Ek B.37. Restorasyon, Vaziyet Planı (Yaman, 2019)

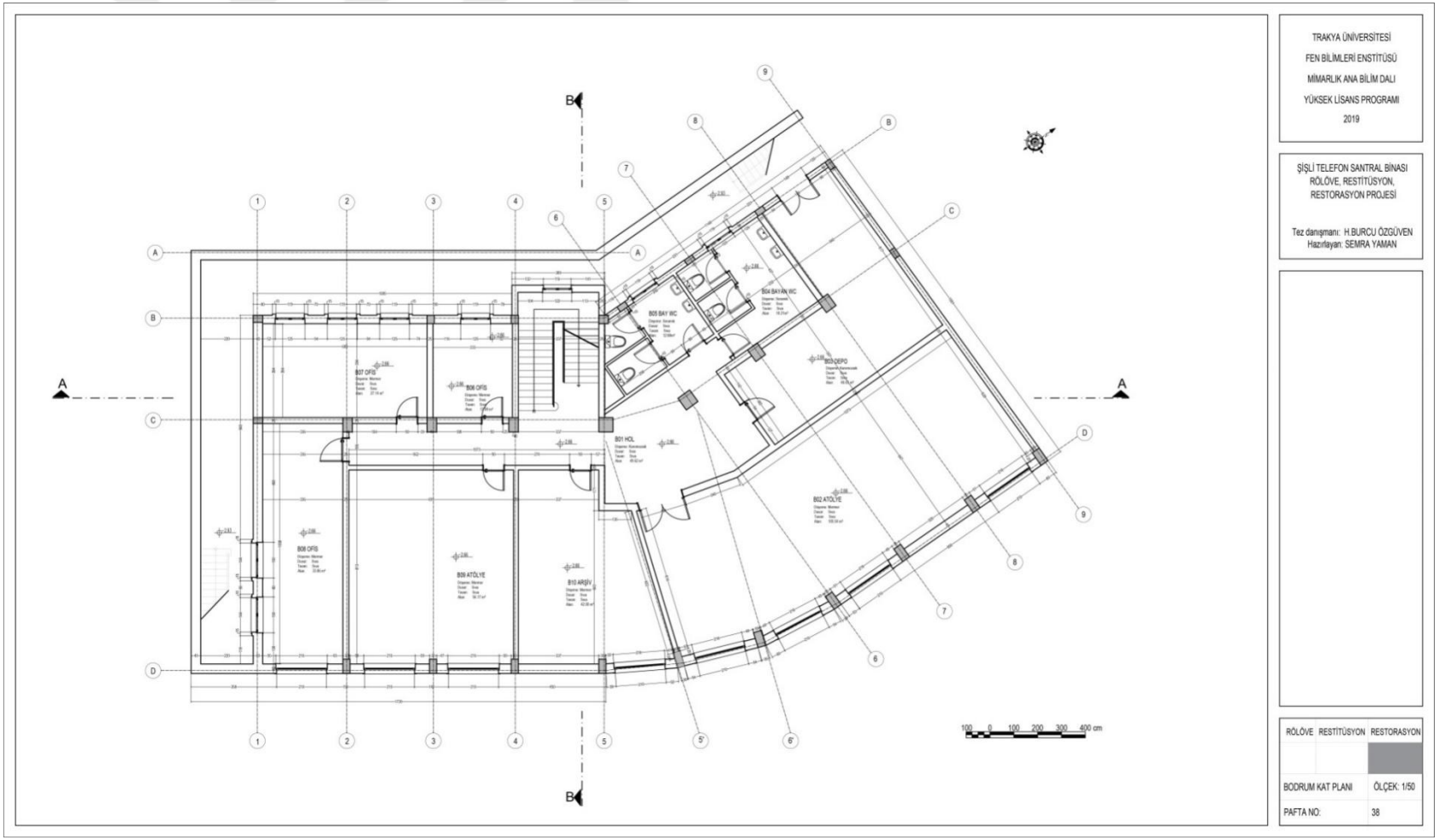

Ek B.38. Restorasyon, Bodrum Kat Planı (Yaman, 2019)

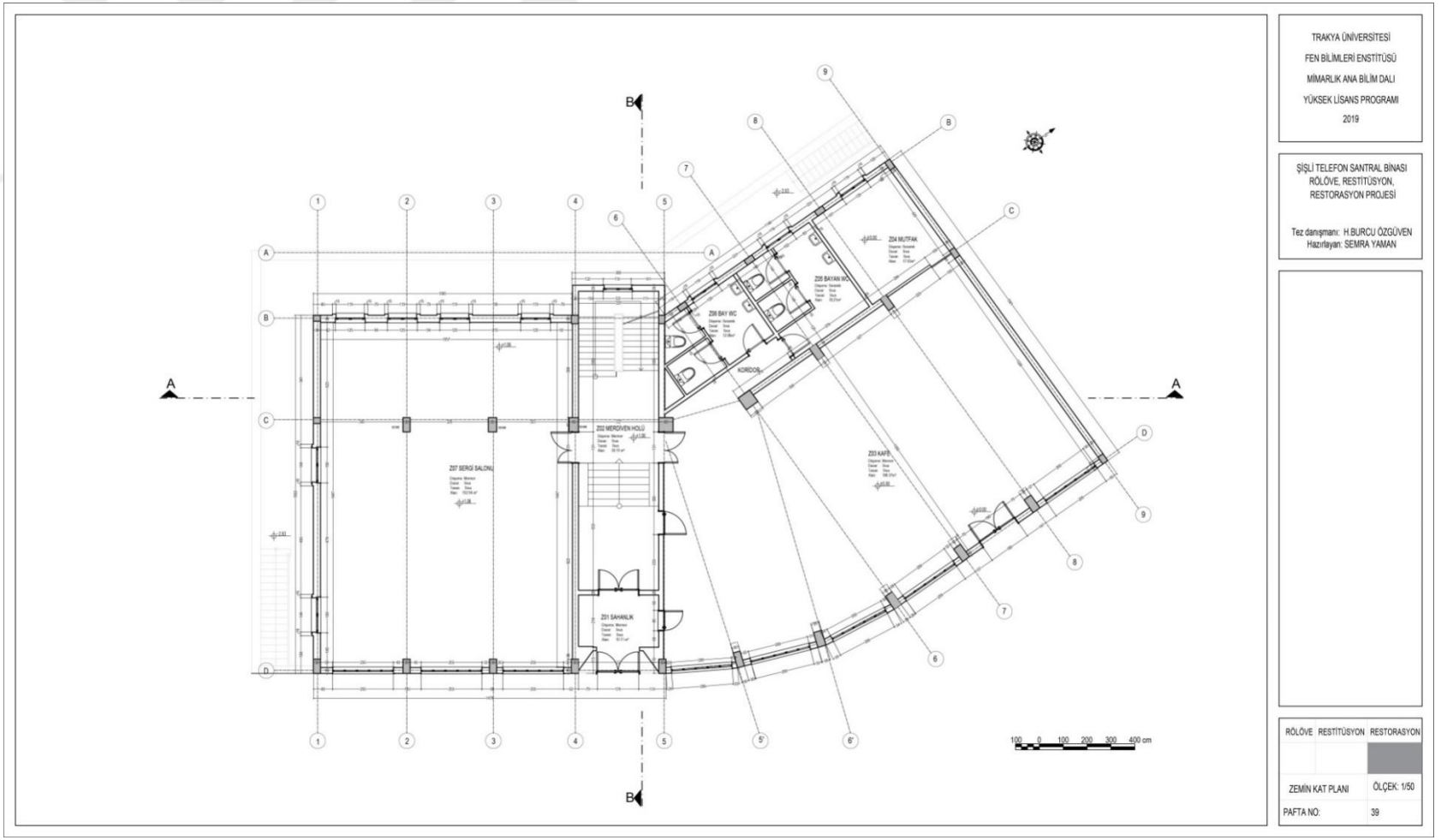

Ek B.39. Restorasyon, Zemin Kat Planı (Yaman, 2019)

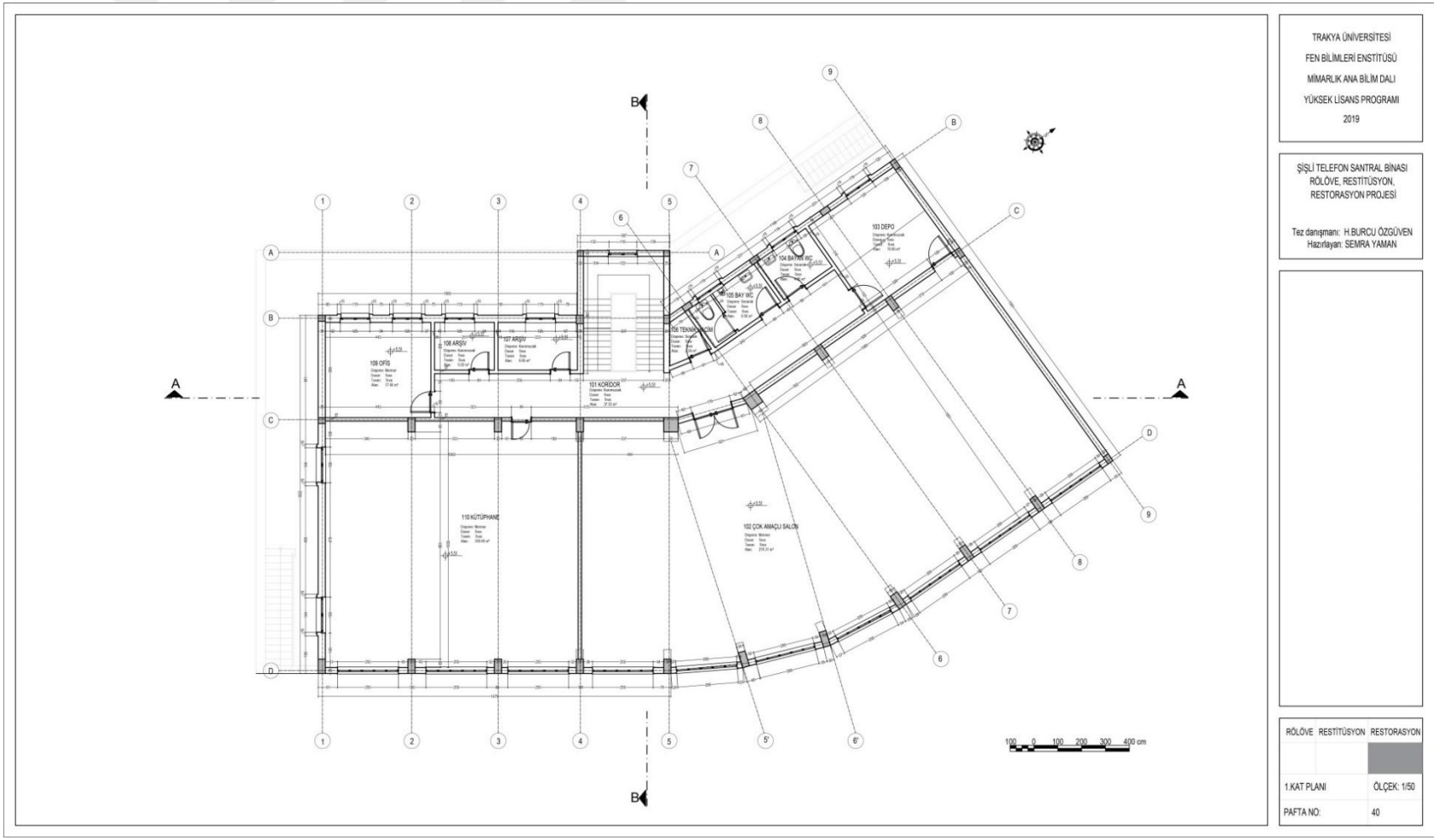

Ek B.40. Restorasyon, 1. Kat Planı (Yaman, 2019)

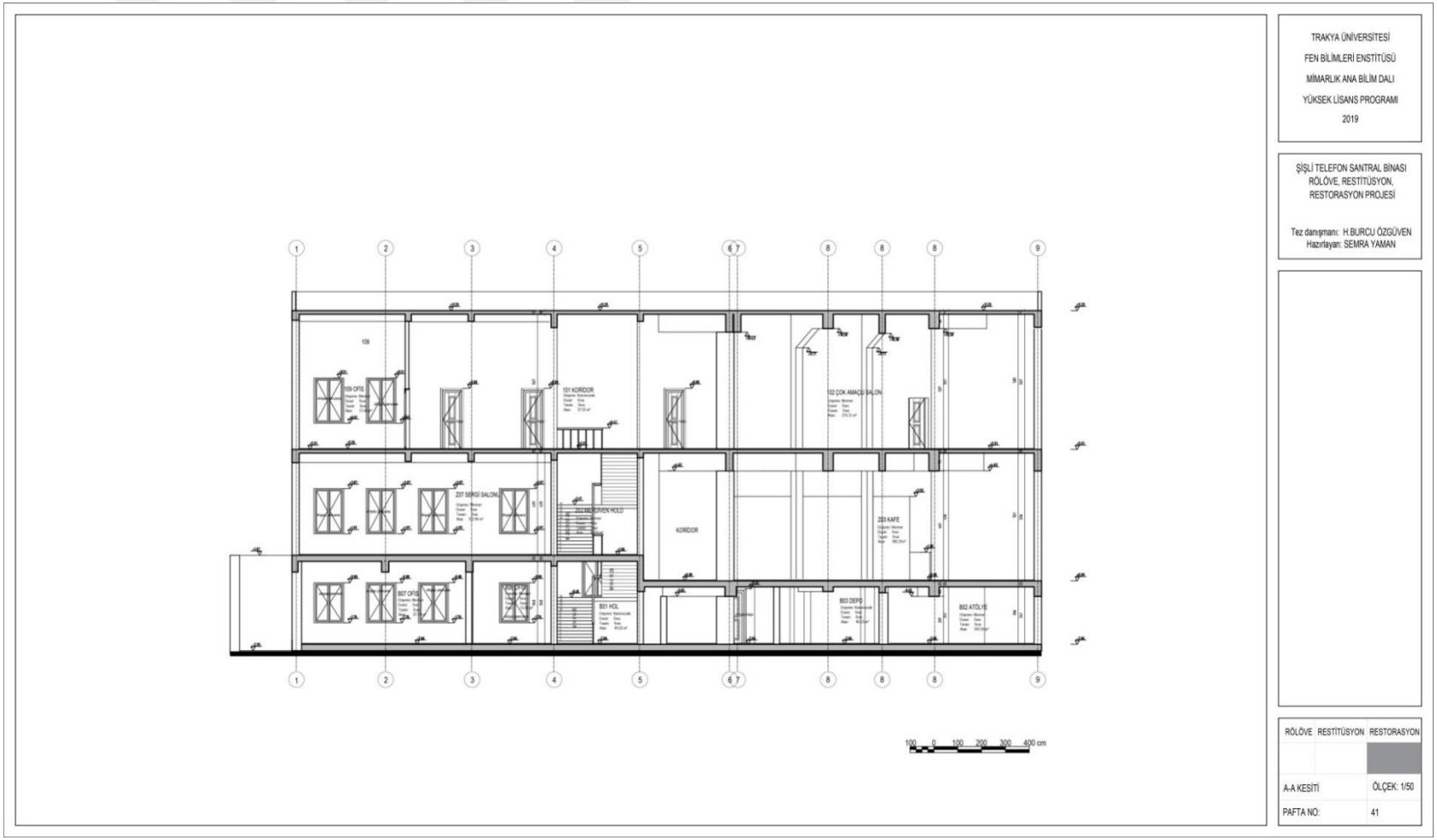

Ek B.41. Restorasyon, A-A Kesiti (Yaman, 2019)

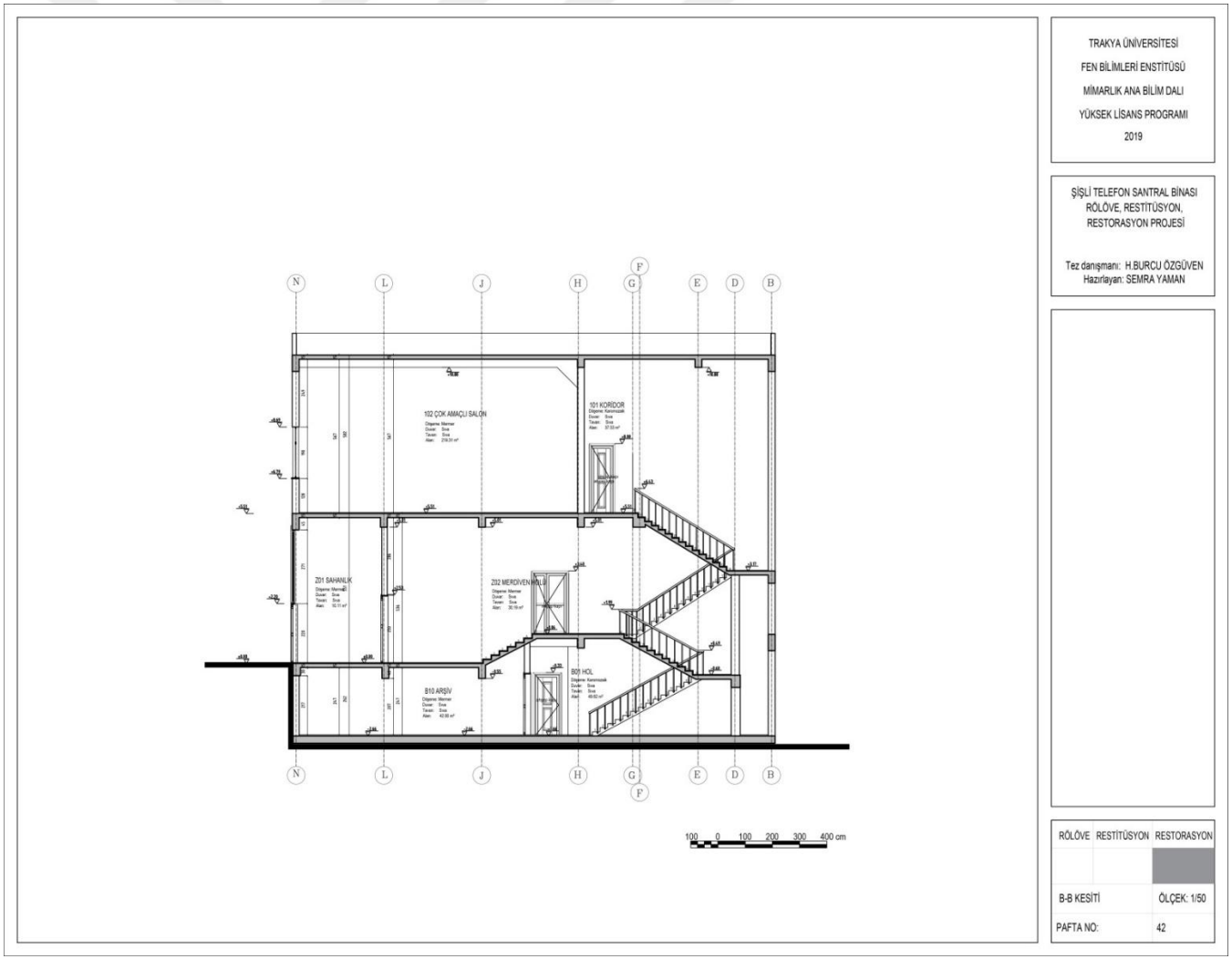

Ek B.42. Restorasyon, B-B Kesiti (Yaman, 2019)

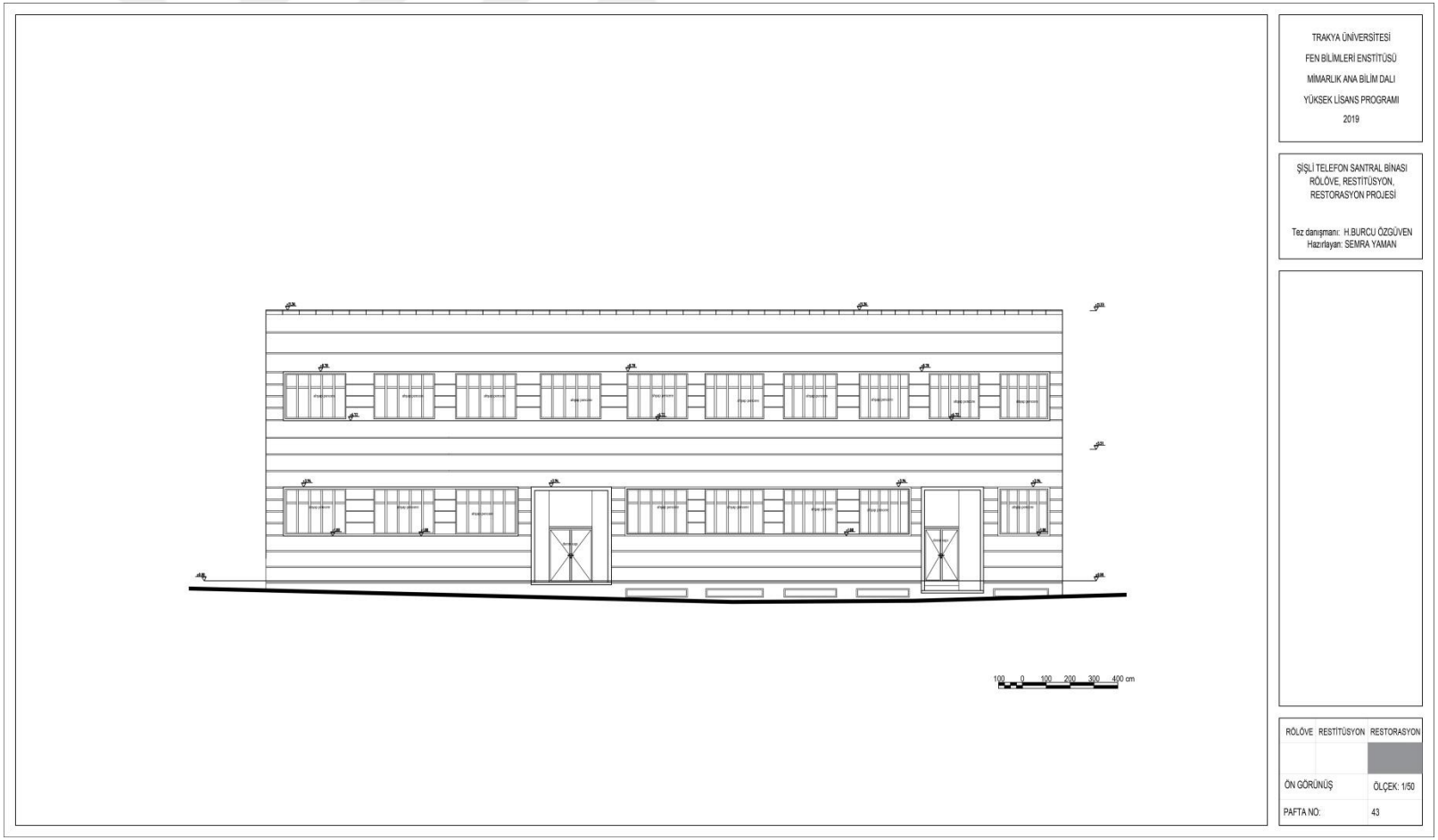

Ek B.43. Restorasyon, Ön Görünüş (Yaman, 2019)

ÖZGEÇMİŞ

12.02.1993 yılında Erzurum'da doğdu. İlköğretimi Bilecik 700.Yıl İlköğretim Okulu'nda, lise eğitimini Bilecik Refik Arslan Öztürk Fen Lisesi'nde tamamladı. 2014 yılında Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden mezun oldu. 2014-2016 yılları arasında Edirne'de bir eski eser şantiyesinde ardından Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nde görev yaptı. 2016-2019 yılları arasında İstanbul'da bir mimarlık ofisinde çalıştı. Meslek hayatına İstanbul'da devam etmektedir.